

TOPLUMSAL BARIŞ AĞI

EŞİTLİKÇİ VE ÇOĞULCU DEMOKRASİ AĞI PROJESİ
EGALITARIAN AND PLURALIST DEMOCRACY NETWORK PROJECT

01.02.2016 - 31.07.2017

DICLE TOPLUMSAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
DICLE SOCIAL RESEARCH CENTER
NAVENDA LEKOLÎNÊN CIVAKÎ YA DÎCLE

www.ditam.org.tr

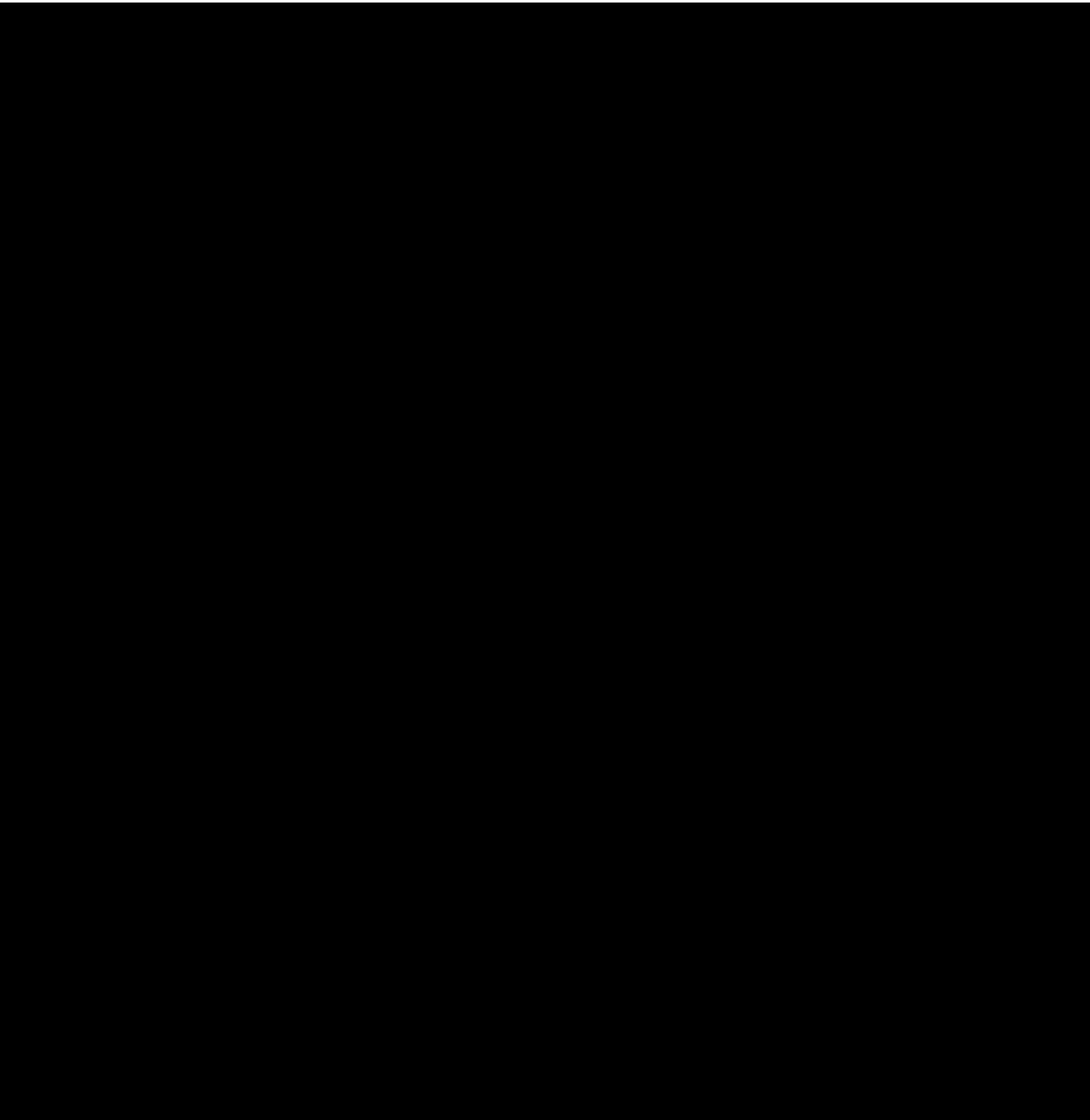

Dicle Toplumal Araştırmalar Merkezi
Navenda L kol n n Cıvak  ya D cle
Dicle Social Research Center

TOPLUMSAL BARIŞ AĞI

EŐİTLİK  VE ÇOĞULCU
DEMOKRASİ AĞI PROJESİ

01.02.2016 - 31.07.2017

DİTAM'DAN

Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM) 2010 yılında Diyarbakır'da kurulmuş bir düşünce kuruluşudur. Kurucu üyeleri arasında eski parlamenter, çeşitli sivil toplum örgütleri ve meslek odalarında yöneticilik yapmış şahsiyetler, kendi alanında başarılı akademisyen, iş insanı, doktor, avukat, mühendis, yazar, araştırmacı ve gazeteci yer almaktadır.

DİTAM, bağımsız bir kuruluş olarak, kendi misyon ve ilkeleri doğrultusunda sadece Diyarbakır ve bölgenin değil, Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun sorunlarına çözüm modelleri üretmeyi hedeflemektedir. Diyarbakır ve bölgenin sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlarını tespit ederek çözüm önerileri geliştirmek, konu uzmanlarıyla araştırmalar yaparak taraflara yardımcı olacak bilimsel veriler sunmak için çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye'nin önemli sorunlarından bir hala çözüm bekleyen Kürt sorunudur. Sorunun barışçıl yol ve yöntemlerle çözümü konusunda geçmişte yaşanan deneyimler göstermiştir ki sivil toplum çok büyük önem taşımaktadır. Nihayetinde dünyanın birçok yerinde yaşanmış ve barışla sonuçlanmış çatışma çözümlerinde STK'lar çok önemli rol almışlardır. 1990 ve sonrasında dünyanın birçok yerinde yapılan ve neredeyse tamamının başarıyla sonuçlandığı 102 müzakere sonuçlarının incelenmesiyle elde edilen bilgi ve belgelerde de STK'lara verilen rol ve sorumlulukların önemi açıkça görülmüştür. Özellikle toplumsal barışın kamuoyu tarafından kabul görmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için sivil toplumun sürece katılım sağlamasının çok büyük önem taşıdığına vurgu yapılmaktadır.

Çatışma çözümü ve barışın tesisi süreçlerinde sivil topluma verilen roller genellikle insani yardım, gözlemcilik ve

meşrulaştırma olarak ön plana çıkmakla birlikte, en önemli rol insan hakları ihlallerinin gözlenmesi şeklinde olmuştur. Hatta bazı anlaşmalarda sürecin tümünün izlenmesinde sivil topluma rol ve görevler verilmiştir. Sivil topluma verilen rol ve sorumlulukların yasal zemine oturtulması durumunda süreçlerin başarı şansının çok daha yüksek olduğu yine yaşanmış örneklerden anlaşılmaktadır.

Bütün bu uluslararası deneyimlerden edinmiş olduğumuz bilgi ve tecrübelerden hareketle, ülkemizde kalıcı bir barışın tesis edilmesi için sivil toplumun daha aktif rol almasını önemli bir unsur olarak görmekteyiz. Bu amaçla; 2015 yılında "**Eşitlikçi ve Çoğulcu Demokrasi Ağı**" projesini hazırlayarak Avrupa Birliği Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Avrupa Aracı (DİHAA) programına sunduk. Projenin onaylanması ve mali finansman sağlanması 1 Şubat 2016 tarihinde gerçekleşti ve proje uygulanmaya başladık.

Türkiye'nin çeşitli illerinde yapmış olduğumuz çalıştaylar ve diyalog geliştirme toplantılarımızda farklı tematik alanlarda faaliyet gösteren hak temelli STK temsilcileri, barolar, meslek odaları, akademisyenler ve kanaat önderleri ile bir araya geldik. Hiçbir ön yargı taşımadan, kimseyi ayırtıtırıp ötekileştirmeden, karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü ile bir masanın etrafında toplanarak çözüm önerilerimizi ortaklaştırdık. Çok kısa bir sürede içerisinde Türkiye'nin birçok bölgesinde faaliyet yürüten STK temsilcileri ile yapılan çalıştaylar sonucunda 100'den fazla katılımcı ile "**Toplumsal Barış Ağı**"nı kurduk.

Bu kitap yaklaşık iki yıl süren yoğun çalıştaylar, tartışmalar ve konferanslar sonucu ortaya çıktı. Bu süreçte ülkenin bir ucundan bir diğer ucuna yol kat ederek bizlere destek sunan "**Toplumsal Barış Ağı**" üyelerine ve diğer katılımcılara sonsuz teşekkür ediyoruz.

Mehmet KAYA
DİTAM Yönetim Kurulu Başkanı

● **DİTAM YÖNETİM KURULU**

Mehmet KAYA

Mehmet VURAL

Sedat YURTDAŞ

Mesut AZİZOĞLU

Şeyhmus DİKEN

Veysi Tercil BUDAK

Mehmet Beşir YILMAZ

Nevin İL

Meral ÖZDEMİR

Barış YAVUZ

Hanifi EREN

● **PROJE EKİBİ**

M. Lezgin YALÇIN/Proje Koordinatörü

Dilan KAYA/İletişim Sorumlusu

Cihan AY/ Mali İşler Sorumlusu

Şeyhmus DİKEN/ Proje Danışmanı

● **TASARIM & BASKI**

A GRAFİK Creative Solutions

www.agrafik.web.tr

İÇİNDEKİLER

06

PROJE HAKKINDA

07

18.06.2016 - VAN TOPLANTISI

10

23.07.2016 - BATMAN TOPLANTISI

13

24.07.2016 - ŞANLIURFA TOPLANTISI

16

20.08.2016 - HAKKÂRİ TOPLANTISI

20

01.10.2016 - DİYARBAKIR GENEL KURUL TOPLANTISI

26

"TOPLUMSAL BARIŞ AĞI" DEKLARASYONU

27

24.12.2016 - DİYARBAKIR TOPLANTISI
ALİ BAYRAMOĞLU SUNUMU

31

18.02.2017 - DİYARBAKIR TOPLANTISI
ERTUĞRUL GÜNAY SUNUMU

34

29.04.2017 - DİYARBAKIR TOPLANTISI
HAKAN TAHMAZ & MIGIRDIÇ MARGOSYAN SUNUMU

43

20.03.2017 - ANKARA ÇALIŞTAYI

51

03.06.2017 - İSTANBUL ÇALIŞTAYI

69

TOPLUMSAL BARIŞ AĞI
AZINLIKLAR VE KÜLTÜREL HAKLAR
KOMİSYONU RAPORU

79

RAPOR HAKKINDA ÖZET SONUÇ

PROJE HAKKINDA;

TOPLUMSAL BARIŞ AĞI, DİTAM tarafından 1 Şubat 2016 ile 31 Temmuz 2017 tarihleri arasında yürütölen “**EŞİTLİKÇİ VE ÇOĞULCU DEMOKRASİ AĞI**” projesi kapsamında kuruldu. **AVRUPA BİRLİĞİ “DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI İÇİN AVRUPA ARACI (DİHAA)”** programı tarafından desteklenen bu projenin temel hedefi; yönetenlerin karar alma süreçlerini etkileme kapasitesine sahip güçlü bir sivil toplum birlikteliğini sağlayarak Türkiye’de demokrasi kültürünün gelişmesine katkı sunmak ve Kürt sorununun çözümünde sivil toplumun rolünü arttırmaktı.

Bu amaçla da meslek odaları, sendikalar, dernekler, STK’lar, sivil oluşumlar, kanaat önderleri, sivil aktivistler, platformlar ve ağlar gibi kuruluşları bir araya getirerek bir platform-ağ oluşturma çabası hedefleniyordu.

Proje süresinde; Diyarbakır, Batman, Hakkari, Van ve Şanlıurfada STÖ’ler arasında Diyalog geliştirme toplantıları yapıldı. Ankara ve İstanbul’da ise bölgesel katılıma açık iki ayrı yuvarlak masa çalıştayı düzenlendi.

1 Ekim 2016 tarihinde Diyarbakır’da yapılan toplantıda “**TOPLUMSAL BARIŞ AĞI**” kuruldu ve ağın deklarasyon metni yayınlandı. Bugün itibariyle 70 farklı kurum ve aktivist ağın içinde yer alıyor. Ve yine projenin hedefleri arasında yer olan iki farklı çalışma komisyonu kuruldu. Bunlardan biri “**Barış Komisyonu**” diğeri ise “**Azınlık ve Kültürel Haklar Komisyonu**”.

Bu çalışma, proje kapsamında sırasıyla Van, Batman, Şanlıurfa, Hakkari, Diyarbakır, Ankara ve İstanbul olmak üzere 7 ilde yapılan 10 toplantının notlarını içeriyor. Hepsi de tam gün katılımlı olarak yapılan toplantılarda, bölge STK’larıyla toplantının yapıldığı il ve çevre illerinden katılımcılar bir araya geldiler.

AĞırlıklı olarak toplumsal barışın inşasında sivil toplumun rolünün konuşulduğu bu toplantılarda ifade edilen görüşler bu çalışmanın içeriğini oluşturuyor.

STÖ-STÖ DİYALOG GELİŞTİRME TOPLANTISI

18.06.2016 VAN

Gündem:

18 Haziran 2016 Cumartesi günü Van'da sivil toplum kuruluşları arasında Diyalog Geliştirme eksenli tam günlük toplantımızı gerçekleştirdiğimizde ülke Ramazan ayını yaşıyordu. Ülkenin birçok şehrinde siyasetçilerin, bürokratların ve sivil toplum kuruluşlarının katıldığı İftar sofralarına katılımlar söz konusuydu. DİTAM'ın diyalog geliştirme toplantısı da oruçlu ve oruçlu olmayanların ortak katılımıyla çok düzeyli bir ortamda Vandaki bir otelin salonunda gerçekleştirildi.

Yine aynı gün ülke genelinde Üniversiteye Girişte İkinci Basamak Lisans Yerleştirme Sınavları (LYS) vardı. Çocukları, sınavlara katılan kimi katılımcılarımız ancak öğlen oturumundan sonra toplantıya katılabilmişlerdi.

Haziran 2016 tarihi itibariyle bölgenin birçok yerleşkesinde yaşanan Hendek-Barikat-Sokağa Çıkma Yasaklı hallerden sonra başta dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu olmak üzere, Şehircilik Bakanlığı ve Kayyım Belediye Başkanları üzerinden bölgeye yönelik yeniden iyileştirme ve imar düzenleri çerçevesinde bölgeye yönelik ikna turları, mitingleri düzenleniyordu.

İşte tam da bu gündemler çerçevesinde Van toplantımızı gerçekleştirdik.

TARTIŞMALAR;

- Van Demokrasi Platformu sanki belli bir dönem için oluştu, ancak misyonunu yerine getirdiği sanıldı. Bir süre sonra işlevsizleşti. Belli bir noktaya angaje olunca sürdürülemiyor. Sürdürülebilir bir yapı kurmak gerekiyor. Tam da bunu konuşmaya ihtiyacımız var. Farklıklarımızla bir arada olmayı başaramadık. Birbirimize tahammülü sonradan öğrendik. İşte bu sebeple "Toplumsal Barış Ağı" kurumsal yapıyı oluşturmak için bir vesile olabilir. Bölge baroları olarak toplanıyoruz.

Farklı siyasi eğilimleri olanlarda var ve onlarla ortaklaşıyoruz. Ağlar genişledikçe bu vesileyle daha güçlü bir sivil toplum oluşabiliyor.

- Toplumal Barış Ağı bir katalizör görevi görerek sonuç alıcı bir yapı kurabilir. Sivil toplumculukta süreklilik sorunu var. Yönetici değiştiğinde yönetişim vasfı değişen kurumlar ortaya çıktı. Bu eksikliği giderici politikalar üretmemiz gerekiyor.

- 90' yıllardan beri çalışıyoruz. Çok sayıda anlamlı çalışmalara tanıklık ettik. Ancak özetle sivil toplum örgütlerinin yakınlaşmasında bireysel ihtiraslar oldukça engelleyici oluyor. Siyasi yapının gölgesinden uzak bir yol izlenir ise sivil toplum o zaman kabul görür. Salon toplantılarında çok karar alınıyor ama bu kararları hayata geçirmiyoruz.

- Öncelikli sorun diyalog sorunudur. Bir araya gelememek, ortaklaşmamak, bazı STÖ'lerin kendilerini birer kamu kuruluşu gibi görmeleridir. Ötekileştirme sorunudur. Basının kimi kez sadece bazı toplantılara katılması da diyalogsuzluğu derinleştiriyor. Öncelikle sorunun muhataplarıyla konuşulmalı. STK'ların bağımsız ve tarafsız davranması gerekir.

- Dilimizi, kimliğimizi yok etmek istiyorlar. Van ve bölgesinde kadın örgütlerinin kurulması ve güçlenmesine bazı STÖ'ler tahammül edemedi. Devletin gerekli tedbirleri almakta yetersiz kaldığı tacizden, tecavüzlerden kimse söz etmiyordu. Ama şimdi kadın örgütleri bu konularda daha aktif rol almaya başladılar.

Barışın inşasında Akil insanların Van ile ilgili gerçekçi bir çalışması olmadı. Sadece gelip, gezip gittiler.

- Taraf değilseniz, bertarafınız. Gri alan yoksunluğu var. Van'da her şey bireysel ilişkiler üzerinden gidiyor. STK'lar temelde adam yerine konulmuyor. Bu biraz da feodal toplum yapısının getirdiği bir sonuçtur. Biz gerçekten demokrasiyi, hukuku, çoğulculuğu istiyor muyuz? Buna bakmak gerek. Kişi odaklı ilişkilerden ziyade toplumal ve örgütlü bir yapılanmayı tercih etmeliyiz.

- Ne kadar siviliz? Daha ne kadar savaş sürecektir? PKK 40 yıldır savaşıyor! 1991'de toplumun bütün katmanlarını gördük. Daha sonra göremez olduk. Sivil siyasetçiler görevlerini yapmış olsa bu hendek savaşları başlamamış olacaktı. Siviller görev yapmış olsa savaş başlamamış olacaktı. Sivil toplumculuk, kamu görevi ve siyaset işleri birbirine karışmış. Güneydoğu Belediyeler Birliği, Van Belediyeler Birliği görevlerini yapmıyor. Toplumal taleplerden ziyade siyasal zeminde çalışmalara ağırlık veriliyor.

- STK'lar ya merkezi iktidarın, ya da yerel iktidarın gölgesindedir. Sivil alan tam gri alandır. Kolay değil, çok zordur. Ancak yine bir TSO olarak Toplumal Barış Ağına katkı sağlamak ve ağın içerisinde samimiyetle yer almak isteriz.

- Dernek olarak Van depremi sonrasında Diyarbakır'da kurulduk. 10 ilde daha şube açma çalışması içindeyiz. İlk başta bu coğrafyada can güvenliğiniz yok. Böyle bir süreçte 3 tane STK'nın biraya gelmesi bile sıkıntılı. Kamunun desteği bir yana, STÖ'lerin çalışmalarına güçlük çıkardığı kesin.

Van depremi ve bölgede yaşanan çatışmalardan sonra en iyi hocalarla bir hafta boyunca üyelerimize yönelik travma eğitimi aldık. Bu bölgede yaşamak için ruh sağlığımızın da çok iyi olması gerekiyor.

- Van adliyesinin bir savcısı Van Barosu üyelerinin çoğu PKK'li diye ön yargılı davranıyor ve bu görüşünü de açıkça dile getiriyor. Savcının makam odası Van Barosunun 2 kat üstümde, ancak iki aydır görüşemiyoruz. Kobani'de yaşananlar ve kimyasal silah kullanıldığına dair iddia nedeniyle basın açıklaması yapmak istedik Vali yapmamıza izin vermedi. Kimyasal silah kullanma iddiası ile ne işiniz var? diye engel olmaya çalıştılar. Bu ülkede sivil toplumculuk sizin kendinizi nerede görmek istediğiniz ile ilgilidir. Toplumsal olaylara bakış açınız ve çözümlere nasıl yaklaştığınız önemlidir.

- Avrupada bir STK açıklama yaptığında hükümet bunu dikkate alır. Ama burada bir açıklama yapılmaya çalışıldığında hükümetin ilk işi engelleyicilik oluyor.

- Bölgede kamu STK diyalogu yoktur. Ya benim yanımda, ya da karşımdasın diyorlar. Ya da toprağın. En çok da esnaf çekiyor. Akıl almaz cezalar veriliyor. Diyalog peşinden gitmek zor oluyor.

- “Van Güç Birliği” var ve sadece yandaşlarını bir araya getiriyor. Muhalif olan saha dışında bırakılıyor. İktidarlar ve egemenlik gücünü ellerinde tutanlar güçlü bir sivil toplum örgütlenmesini görmeyince maalesef önemsemiyorlar. Bu ilk defada yaşanmıyor. Her dönemde yaşadığımız şeyler bunlar.

Van Toplantısı Çıktıları:

- Sivil Toplum Örgütleri arasında bireysel ihtiraslar nedeniyle bir araya gelememe, ortaklaşamama dolayısıyla kurumsallaşamamanın yaşandığı.
- Kimi sivil toplum kuruluşlarının ya devlet, ya da yerel iktidar eksenli çalıştıklarını, hatta yüzleri devlete dönük olan STK'ların kendilerini adeta kamu kuruluşu gibi gördükleri.
- Kadın örgütlenmelerinin çok yetersiz olduğu ve yetersizliğin kadına yönelik şiddeti daha da arttırdığı.
- Kimi STK'ların yöneticilerinin ancak bireysel çabaları ile sivil toplumculuk yapmayı denediklerini, bunun açmazının da ciddiye alınmamak olduğu.
- Sivil Toplum Kuruluşları konusunda neredeyse katılımcı tüm STK'ların ifadesiyle; Van'da adeta çifte standart uygulandığı, batı illerine göre sivil toplum çalışmalarında engelleyicilikler yaşandığı, muhatap alınmadığı, ifade ediliyor...

STÖ-STÖ DİYALOG GELİŞTİRME TOPLANTISI

23.07.2016 BATMAN

Gündem:

Batman Sivil Toplum Örgütleri Diyalog Geliştirme Toplantımızı yaptığımız 23 Temmuz 2016 cumartesi tarihi ülke genelinde üzerinden henüz bir hafta geçmiş 15 Temmuz Başarısız Darbe Girişiminin ülke ve bölge gündemini hayli kapsamı eksende gerçekleşti.

Olağanüstü Hal Yönetiminin ilan edilmesi ile yeni bir sürecin başlayacağı tartışma konusuydu.

23 Temmuz 2016 günü itibariyle yayınlanan Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Batman genelinde kapatılan sivil toplum kuruluşlarının tartışması Batman'ın gündemini oluşturuyordu.

TARTIŞMALAR;

- Bölgede uzun süredir devam eden fiili bir olağanüstü hal var. OHAL'in yasal kimliğe ve prosedüre büründüğü bir ortamda bu toplantıyı yapıyoruz. Sivil toplum açısından sıkıntılı bir süreç. Batman'da STÖ'lerin ilişkilenebilirliği üzerine ne yapabiliriz, bunu konuşmak istediğimiz için bir aradayız..

- Bence bu bağ çok zayıf. STK'ların kendi alanlarındaki çalışmaları çok düzenli ve iyi olabilir, ama birbirleriyle ilişkilenebilirliği çok az. Bunun doğal sonucu olarak da ağlar oluşmuyor.

- Diyalog kurabilmeleri önündeki engel nedir?

- STK deyince önce yapısına bakmak lazım. Maalesef STK'lar aile düzeyince, amcaoğlu, arkadaşla gidiyor. Tamamen proje odaklı, nasıl rant sağları zihniyeti mevcut. STK'ların daha geniş çalışabilmeleri için geniş kitlelere hitap etmeleri lazım. 37 ilde teşkilatları var. STK'nın zorluğu finansman bulamaması, Batman'da 400'e yakın STK var sadece birkaçı destek allyor,

onlarda kendine kullanıyor. Gençler olarak bile birlikte çalışmıyoruz.

- 400 tane STK'nın hakkını da yememek lazım, çok önemli çalışmalar da yapılıyor. Asıl sorun Batman'da STK'lar çok siyasallaşmış. Bu yapılar taraf olmayı yaratıyor. Taraf oldukları zamanda ortak değerlerle ilgili meselelerde bir araya gelemiyorlar. Mesela ben bu projeye bu ağın oluşup oluşamayacağını çok merak ediyorum. Bu farklılıkları ön yargısız bir şekilde bu süreçte oluşup oluşmayacağını çok merak ediyorum. Umarım bu ağ oluşur.

- Ben politikleşmenin çok engel olacağını sanmıyorum, politikleşmenin ortak değerlerde aşılacağına inanıyorum.

- Türkiye genelinde STK diye bir şey yok. Ülke içerisindeki bütün değişikliklerin darbeyle yapıldığı toplumlarda STK olgusu sıkıntı, STK'nın asıl tanımı devlet dışı oluşumdur, fakat biz öyle bir ülkede yaşıyoruz ki, STK'yı bile devletin kurduğu bir ülke.

- Engelliler olarak düşününce en büyük problemimiz sosyal çevre.

- Kendi içinde barışı olmayan bir toplumda nasıl bu sorunu çözeceğiz, onu bilemiyorum. Bu kapalı odalarda çözülebilecek bir şey değil. Bu koşullarda doğal düşüneneceğimizi düşünemiyorum. Maalesef görevlerimizi yerine getiremiyoruz, PKK'nın baskısı, Hizbullah'ın baskısı, Devlet'in baskısı, FETÖ'nün baskısı... Bu kadar ketum tutumlar içinde nasıl özgür bir süreç çıkacak hiç bilemiyorum. Ben bu platformun eşitlikçi ve çoğulcu bir yöneme geçişini önemli buluyorum. Dün akşam darbeye karşı platformunun önünden geçtim, tekbir getiriliyordu. Sanki savaşa gider gibi. Hemen valiliğin arkasına gittim insanlar gitar nağmeleri çalıyordu. Asıl gelmek istediğimiz nokta bu olmalı. 124 bin peygamberin 100 bini buraya gelmiş hala ıslah olamadık

- Bir tecavüz olayında bile kadın örgütleri bir araya gelemiyor. Batman'ın dinamiği pek buna elverişli değil gibi. Belediye'nin düzenlediği bir sempozyum vardı, "Tacize, tecavüze dur de" diye. Ak Partiye yakın olan kadın örgütlenmeleri gelmedi. Yan yana görünmek istemiyorlar.

- OHAL'in ilk gününde böyle bir sivil etkinlik yapmak çok önemli. Neyime lazım, "bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın" zihniyetine karşı çıktığım için STK'yı önemsiyorum. Karar alma mekanizmasında temsiliyetimin olmadığı kararı kabul etmem.

- Cizre'deki bodrumlar tartışılırken kimileri aman PKK de girmeseydi demiş. Dolayısıyla meselelere bakışımız ideolojik olduğu sürece körleşme kaçınılmaz. Batman'daki bütün oluşumları içerirse çok memnun oluruz.

- Sizi hem eleştirerek, hem de teşekkür ederek başlamak istiyorum. Buradakiler çoğunlukla aynı düşünen ekipler. Bu konuda iyi örnek olarak Özgür Eğitim Sen'i verebilirim. Birçok arkadaşın geldiği nokta siyaset ya da ideolojik ayrımcılık. Fakat STK'ların şöyle kaçınılmaz durumları vardır, tüm insan ortak bazı değerlerinde bir araya gelmelerini başarmaları lazım. Örneğin yaşam hakkı, herkesin yaşam hakkını savunmak zorundasın.

- 12 Eylül öyle bir şey yarattı ki örgütlülük ve ideoloji insanın kodlarına ilişmemeli. Avrupada da her türlü örgütün, düşüncenin STK'ları vardır ve tabi ki olacak. Bu bir ülkenin zenginliğidir, farklı toplumsal anlayışlara sahip olmak. Devletin tarlasında yetişmiş bir STÖ, STÖ değildir. Ciddi ve acil bir demokrasi sorunumuz var. İdeolojimiz ne olursa olsun onu kabullenerek, evrensel haklara ortak tepki vermek gerekiyor.

- Demokrasinin olmazsa olmaz mihenk taşı öz eleştiridir. Yakın süreçte Karamanda gerçekleşen 45 çocuğun istismarında bile ortaklaşmaya gidilemedi. Bizim en temel sorunumuz Kürt sorunudur. Biz eğer bir aşamaya, bir çözüme gelebilirsek emin olun özlük hakları da, kadın hakları da bu temelde iyileşmeye başlayacaktır. Burada taraf olmamak lazım. Temel hak ve özgürlüklerde ortaklaşmak lazım. Cizre’de, Sur’da, Hakkâri’deki insan hakkı ihlallerine değinmeyeceksek burada buluşmanın anlamı yok. İnsanların en temel hakkı olan Eğitim ve Sağlık hakkı ellerinden alındı.

- Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerin yaşadığı şeyleri yaşıyoruz bugün. Kent Konseyi bu anlamda çok önemli bir oluşum. Burada bazı grupların olmamasının nedeni, insanların kendini ifade etmekten, tepki almaktan korkmasından kaynaklı. Buradaki sorun şudur, bağınazlığa kaçan ideolojinin önde tutulmasıdır. Bir günde 15 üniversite, 1000’e yakın okul kapandı. Hepsi darbeci miydi? Hiç kimse ses çıkarmadı. Bugün buna ses gelmeyişin nedeni böyle ortak bir ağın olmayışdır. Bugünkü sessizliğin nedeni korkudur. Herkes işsiz, açsız, yalnız olmaktan korkuyor.

- Herkes kendi gördüğüne dokundu. Ben kendi gördüğüm, yaşadıklarımaya değinmek istiyorum. 20 yıldır etkinlik yapan bir sanat derneğıyiz. 5 gün önce Tomalar ve polis zoruyla sahnemizden atıldık.

- Ben platformların burada olmasını daha doğru bulurdum. 3 platformun yer aldığı bir toplantı olsaydı. Böylece Batman’daki bütün STK’lar işin içine girmiş olacaktı. Başka bir toplantıda organize edilebilir. Çözüm süreci devam etseydi bu platform çok işe yarayabilirdi.

Batman Toplantısı Çıktıları:

- Sivil Toplum Kuruluşlarının çoğunluğunun akraba, arkadaş, eş-dost ilişkileneşmesi üzerinden yürüdüğü, bu sebeple bir ağı oluşturmanın zor olduğı.
- STK’ların siyasallaşmasının sivil toplumculuğun önünde ciddi bir engel oluşturduğı.
- Devletin ve Örgütlerin baskılarıyla sivil toplumculuğun çok zor zamanlar yaşadığı.
- OHAL’in ilk günü olmasına rağmen Batman’da böylesine bir sivil diyalog toplantısının yapılmasının önemi. Ama bunun nereye varacağı da tabi izlenmesinin merakı.
- Devlet-Hükümet eksenli çalışan STK’ların diğer STK’lar ile bir araya gelmek ve fotoğraf vermek istemediğı.
- Bölgenin temel sorununun hak ihlalleri ve dolayısıyla bütün sorunların kaynağı olan Kürt Sorununun çözüme kavuşturulamamış olması düşüncesi.
- Bir OHAL kararnamesiyle sivil toplum örgütlerinin kapatılmış olmasının sivil alanın bitirilmiş olması anlamına gelmeyeceğı, sivil temsiliyetin devam edeceği, düşüncesi dile getiriliyor.

STÖ-STÖ DİYALOG GELİŞTİRME TOPLANTISI

24.07.2016 ŞANLIURFA

Gündem:

Şanlıurfa Sivil Toplum Örgütleri Diyalog Geliştirme Toplantısı 24 Temmuz 2016 Pazar günü, Türkiye genelinde üzerinden yaklaşık on gün geçmiş 15 Temmuz “Başarısız Darbe Girişimi”nin ülke ve bölge gündemini hayli kapsaması ekseninde gerçekleştirildi.

Toplantı tarihi itibarıyla Şanlıurfada OHAL kararnamesi ekseninde çok sayıda okul ve hastanenin kapatılmış, görevine son verilen, tutuklanan çok sayıda kamu görevlisinin olduğu Şanlıurfa'nın gündemindeydi.

TARTIŞMALAR;

- Talasemi hastalığı bölgede çok ciddi bir sorun. Bu kapsamda evlilik öncesi testi zorunlu hale getirdik, anne ve babanın taşıyıcı olup olmadığını öğrenmek için. Maalesef Şanlıurfada tatmin edici bir STK ilişkisi, işbirliği yok. STK'lar tabelalardan öteye gidemiyor.

- Bölgedeki en temel sorun STÖ'lerin partilerle arasına mesafe koyamaması. Meydanlara siyasi partilerle birlikte çıktığınız anda sivillğin kalmaz. Çalışmalarımızda vatandaşın söylediklerini raporlarımıza yansıttığımızda kimseyi memnun edemiyoruz. Ne devleti, ne de diğer tarafı. Şu an geldiğimiz noktada neredeyse derneği kapatmayı düşünüyoruz.

- Türkiye'deki çatışma sürecinin başlamasından hemen sonra “Barış İnisiyatifi” (138 STÖ) adı altında bir çalışma başlattık. Çalışmaya çok büyük bir destek geldi. Suruç katliamından sonra, Ceylanpınar'da polislerin öldürülmesi sonrasında çatışmalar yeniden başladı. Bütün STÖ'ler tehlikenin farkına vardı ve ayaklandı. Siyasi partilerle görüşmeye başladık. Bütün partilerle görüştük, bir tek iktidar partisiyle görüşemedik.

- Her zaman böyle toplantılar için Diyarbakır'a geldik, sizin gelmeniz çok daha güzel oldu. Urfâda STÖ deyince her STÖ yakın olduğu ideolojinin peşinde gidiyor. Mesela bir toplantı olduğunda toplantıyı düzenleyen kurum kendisine yakın hissettiği STÖ'leri davet ediyor. Dönemsel olarak iktidarda kim varsa ona yöneliniyor.

Urfâda son 10 yılda geçen projelere bakınca hepsi şu an terör örgütü olarak suçlanan FETÖ bağlantılı paralelcilere verildi. Bugün baktığımızda o derneklerin hepsi kapatılmış. Kapatılanlar da şimdiye kadar bütün projeleri onlara verenler. Biz bir türlü sivil olamıyoruz. Urfâda yıllardır emek veren güçlü bir sivil toplum yapılanmaları da var. Bu tür kişilerle diyaloga geçilirse hem proje olarak, hem de süreç olarak bir adım daha ileri gideriz.

- Öncelikle bir STÖ tanım yapılması lazım. Tarafsızlıktan söz edilince, hiç bir birey/STÖ tarafsız değildir, olmamalıdır da. Emekten, demokrasiden, barıştan yana taraf olması gerektiğine inanıyorum. Bir araya gelememe sorunu çok temel bir sorundur. Tarafsızlık hukuksuzluğun olduğu yerde dur diyebilmektir. Bu ağ kurulurken temel argümanlar belirlenmeli ve bütün STÖ'lere gidilmelidir. Faşizan bir örgütlenmeyle bir emek örgütlenmesinin bir araya gelmesi tabii ki imkânsızdır. Ama çağrı her zaman ortak argümanlar üzerinden yapılmalı. Ancak bir araya gelinerek bir güç oluşturulabilir.

- Rojavada başlayan süreçle örgütlenmeye başladık. Sonrasında Sur, Cizre, Nusaybin'de aynı süreç yaşandı. İhtiyaçları karşılama üzerinden bir çalışma yürütüyoruz. Biz derneğimizi açtığımız sırada bütün STÖ'lere ziyarete gittik. Açılışı duyurmak için. Billboardlara reklam vermek istedik, ama valilik izin vermedi. Hatta sosyal medya hesaplarımıza el konuldu. Şube başkanımız bu çalışmalardan ötürü tutuklu. Çalışmalarımız yaptığımız kurumsal ziyaretler ve diyaloglar sayesinde duyuruldu.

- 2013 yılından bu yana herhangi bir STK ile diyalog içinde değiliz. Dernek adı altında yapılan çalışmaların fotoları daha sonra bir siyasi partide milletvekili aday adayı olan kişilerce kullanılması bizi STÖ'lerden uzaklaştırdı. Bu kirli işin bir parçası olmak istemiyoruz. Bu toplantı çok önemli, aynı kazan içinde kaynayan STÖ'lerimiz. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişleriyle uluslararası kuruluşlarda fazlalaştı. Örneğin "Rojava" adı bile bizim için siyasi ve toplantıya çağırırken bir ayrıştırma da kalıyor maalesef. Bence en temel sorun ötekileştirme üzerinden gittiğimiz için ortak bir ağ kuramıyoruz. Ne yazık ki siyasi yalalaklık sivil örgütlenmenin damarlarına işlemek üzere, ondan kurtarmamız gerekiyor.

- Türkiye'de çok ciddi anlamda siyasal ve siyasal kutuplaşma söz konusu. Bu STÖ'lerden çok rahat okunabiliyor. FETÖ'nün dernekleri adı altında 13 tane alevi derneği kapatılıyor, bu bir ironi. İnsani yardım kuruluşlarında sorun kimin mazlum olduğu değil, benim mazlumum mu değil mi davası. Bir kere bunu görmek lazım. Bunu görmeyen yerden çıkış yapmak STÖ olarak çok sıkıntılı. Bu konuda iğneyi kendimize de batırmamız lazım. Sokakları yasaklayan iktidar, bugün herkesi sokaklara çağırıyor. Biz halkı sokaklara davet ettiğimizde terörize edildiğimiz için sokağa çıkan, özgürlük arayan kurumlar, bugün sokağa çıkmıyor bu da çok enteresan.

- Urfâdaki STÖ anlayışı kendini kanıtlama, bir güç toplama anlayışıdır. Bu nasıl durdurulabilir diye sorarsak, gerçekten çok zor. Bugün bir değil iki darbe oldu. Gece dörtlere kadar herkes sokakta, çıkmayanları vatan haini diye bağırıp saldıranlar var. Bizzat gördüğüm için söylüyorum. Bunun için ne yapılabilir diye tartışmak lazım. Geçmişte hep başarısız diyaloglar yaşandı, bu saatten sonrakilere iyi olmalı.

- Üç ekolden bahsedebiliriz, muhafazakâr, milliyetçiler ve sol kimlikler. Dün bir toplantıydım, orada olanların hiçbiri burada yok. Sokakta arkadaşız ama konu siyasi parti ve STÖ olunca birbirimizle hiçbir iletişimimiz yok.

- Örgütlenme, halka inme ve basın açıklaması konusunda çok büyük sıkıntılar yaşıyoruz. Tomalar ve polis baskısı yüzünden hiç bir kadın evinden çıkamıyor. Daha önce bizi etkinliklerine çağıran STÖ'ler artık çağırmıyor, belediyeler çağırmıyor. Bizi muhalif görüyorlar. Kadın örgütleri olarak daha zor durumdayız.

- Hükümet sivil toplum örgütlerine bunu dayatsa da, biz demokrasi ve barış noktasında inatla bir araya gelmeliyiz. Bu mücadeleden vazgeçmeyip, gelmeyenleri bir daha bir daha aramak lazım. Bugün Urfa'da başka bir darbe girişimi var. İnsanları sokağa çıkarıp hükümet yanlısı şova katılmaya zorluyor. Yavaş yavaş insanlar sokaktan çekilmeye başladı. Urfa'daki STÖ'ler iktidara yanaşmaya gidiyor hep.

- En kötü demokrasi darbeden iyidir ve ona karşı tepki almak lazım. Ama bunu fırsata çevirip muhalefeti yok etmeye çalıştığı zaman buna karşı olmak lazım. O yüzden bizim farklılıklara tahammül etmemiz gerekiyor. Bu toplumsal dönüşümü fırsata dönüştürmek için zorluklar var o yüzden buna karşı örgütlenmemiz lazım.

Şanlıurfa Toplantısı Çıktıları:

- Sivil toplum kuruluşlarının tabeladan öteye gidemediği, kimilerinin de siyasi partilerin güdümünde kaldığı.
- Son on yıldır şimdi “terörist” olarak ifade edilip kapatılan STK'lara neredeyse bütün projelerin verildiği, diğer STK'ların dikkate dahi alınmadığı.
- Sivil Toplum Örgütleri arasında bir ötekileştirme meselesinin olduğu, bu ayrıştırıcılıktan kurtulmak gerektiği düşüncesi dile getirildi.

STÖ-STÖ DİYALOG GELİŞTİRME TOPLANTISI

20.08.2016 HAKKÂRÎ

Gündem:

Toplantı tarihi itibarıyla üzerinden bir aydan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen 15 Temmuz Başarısız Darbe Girişimi sonrası işten çıkarmalar, gözaltılar tümüyle ülke gündemini kapsamayı sürdürüyor.

Daha önce hükümet kararıyla Hakkâri'nin il statüsünden çıkarılması kararının değiştirilerek Hakkâri'nin tekrar il olarak kalması sevincinin yaşandığı gün sivil toplum örgütleri diyalog toplantısı gerçekleştirildi.

TARTIŞMALAR;

- “Gözden ırak gönülden de ırak olur” sözünü Hakkâri halkı olarak yaşıyoruz. Son haftalarda Hakkâri'nin ilçe olma konusunda da aynı şeyi yaşadık. Hakkâri'nin il olmaktan çıkarılmasına ilişkin tepkimizi birlikte ortaya koyduk. İlk kez Hakkâri'de sivil toplum örgütleri ortaklaşarak hak arayışına girdiler. Sonuçta tasarının torba yasadan çıkarılarak Hakkâri'nin il olarak kalmasını sağladık. Bunun büyük mutluluğunu, sevincini de birlikte yaşadık.

- Hakkâri'nin il olma meselesinde kimlerle çalışma yaptınız? Eksik bulduğunuz sivil toplum duyarlılığı var mıydı?

- Bu konuyla ilgili STK'lara ulaşmaya çalıştık. Kapısını açmayan, telefonlara cevap vermeyen birçok kişi ve kurum oldu. Ama biz bu işin böyle bitmeyeceğine karar vermiştik. Bu süreçte tamamen birlik ruhuyla hareket edildi. Bu süreçte birçok STK'yı bir araya getirip, ortak karar alma bilincini geliştirdik.

- Kaosun olduğu yerde, anti demokratik kararların alındığı yerde, ister istemez STK'lar buna karşı çıkarlar. Yani sivil toplum ilk defa Hakkâri'de bu kadar inançlı kararlı davranıp istediği

sonucu almıştır. Toplumun huzursuzluğu sivil hareketi geliştirmiştir. Dolayısıyla bu dünya kamuoyuna da yansdı. STK'ların bu duyarlılığı karar alıcılara, siyasetçilere geri adım attırmıştır.

- Sivil toplumu harekete geçiren psikolojik bir eşik vardır. Hakkâri'nin il olmaktan çıkarılması sürecinde bunu bizzat gözlemledik. Komisyondan da geçip onaylanması beklenen karar geri döndü. Bu eşğin önünde duramadı. 15 Temmuz'da yine aynı şekilde değerlendirilebilir. Gezi olaylarında da aynı örnek verilebilir. Sivil toplum çok iyi bir sınav verdi, çok iyi de bir ders aldı. Bu sivil toplumculuğun ve örgütlülüğün başarısıdır.

- STK'lar topluma ayna görevi üstlenirler. STK'ların özgün duruşlarının olması gerekiyor. Elbette herkesin bireysel bir duruşu vardır. Ama kurumun duruşu olmamalı. Maalesef Türkiye'de devletin sürekli kendine bir ideoloji seçip, karşındakileri bitirmek istediği bir hedef olarak görmesinin sıkıntısını yaşıyoruz. Sürekli bir tehdit ve düşman olarak görüp, haklarını gasp ediyorlar. Kendi potasında eritmek bir çözüm değil, aksine çözümsüzlüğe götürmektedir.

Barış sürecinin tarafların kazanma ve kaybetme algısıyla ilerlemesi nedeniyle tekrar savaş ortamına dönüldü. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki silahın olduğu yerde düşüncelerin hiçbir önemi kalmaz. Bu noktada STK'ların çok önemli olduğunu söylemek istiyorum. DITAM'ın bu süreçte Hakkâri'ye gelmesi, bu toplantıyı düzenlemesi bizleri son derece memnun etmiştir.

- Hakkâri bölgeye divanlık yapmış, önemli bir yerleşim yeri. İl statüsünden çıkarma girişiminde bürokrasiden aktif bir şekilde yararlandık. Siz bazen haklı olabilirsiniz ama haklılığınızı meşru yöntemlerle dile getirmeniz lazım. Gayrimeşru haklar kullanırsanız, haksız duruma düşersiniz. Yani ikna gücünü kullanmak gerekir.

- Bir gece de tanklar, toplar, tüfekler, f-16'lar durdurulabiliyorsa, neden güneydoğudaki bu savaşı durduramıyoruz. Dışarıdan gelen çözüm, çözüm değil bizim için. Eğer inisiyatif Abdullah Öcalan'da olsa, başka olurdu. Süreç, çözüm odaklı olurdu.

Avrupa'nın bizim gibi halklara faydası olacağını düşünmüyorum. Bir yandan polisler, bir yandan PKK, bir yandan halk. Önce barışı sağlamalıyız, sonra otobanları, köprüleri, havalimanını konuşuruz.

- Hakkâri'yi bir akarsu gibi görüyorum, girişi ve çıkışı bir olan. Toplumsal olarak her yörenin, ilin, mekânın kendine göre sorunları olur. Sorunlar birikir, sonunda biriken nedenler insanları bir araya getiremez olur. Eşitlikçi ve Çoğulcu Demokrasi Ağı projesine Hakkâri'yi de dâhil ettiğiniz için çok teşekkür ederiz. Hakkâri'nin il olarak kalması sürecinde STÖ'lerin gösterdiği dayanışma ve kararlılık bize örgütlenmenin önemini bir kez daha gösterdi. STK'lar arasındaki diyalog ve birlikteliğin devamının sağlanması gerekiyor. Bu nedenle de bu projenin önemli ve bu projeye destek vermemiz gerekiyor.

- Kürdistan'da ve Türkiye'de STK'ların gelişmemesinin ana temeli tekçi bir zihniyetle hareket etmeleridir. Hakkâri'de sorunlara, toplumsal olaylara çok katı bir ideolojik bağlılıkla yaklaşıyor. Benim sorunum değilse, beni ilgilendirmez algısı var. Hiçbir sorunda ortaklaşmıyoruz. Bizim bağlı olduğumuz örgütlerin bize dayattığı anlayışlarla hareket ediyoruz, bu da yaşama dair bir arada olmamızın önüne geçiyor. Nasıl Hakkâri'nin il olması için bir araya geldiysek diğer konularda da bunu yapmalıyız. Kürdistan'da sivil toplumun gelişmemesinin nedeni din ve devlet işlerinin ayrı olmaması, devlet kurumlarına, özellikle TSK gibi yapılara abartılı değer verilmesidir. Bu ülkeye komünizm gelecekse onu da biz getiririz anlayışı halen devam etmektedir. Bu nedenle

bir an önce devlet kurumları toplum adına karar vermekten vazgeçmelidirler. Bu nedenle de sivil toplumun kendini daha da ileri taşıması gerekmektedir.

- Öncelikle Hakkâri'ye pozitif ayrımcılık yapıp buraya geldiğiniz için çok teşekkürler. Hakkâri'nin il olma sürecinde inanç ve özveri insanları bir araya getirdi. Fakat burada iki sıkıntıyla karşılaştık. HDP bize siyasi olarak destek verdi, ama hükümetle sıkıntı olmaması için gizlice verdi. Biz yürüyüş yaptığımızda bir-iki ekip "Siz Yüksekova için neredeydiniz?" dediler. Oturduğu yerden eleştirme, itibarsızlaştırma yapıldı. Bu bizim en temel sıkıntımızdır.

Türkiye devleti asker tarafından kuruldu ve 80 yıl boyunca yönetildi. Başka bir ekip gelip bunu kendine göre baştan kurguladı. Kürtler bundan en çok etkilenen ekip oldu. TC'nin kendisine koyduğu en önemli hedeflerden bir tanesi, kendine rakip olarak gördüğü Kürt toplumunu kendi içinde eritip, asimile etmek. Kürtler kendi gelenek ve gücüyle bir metot kurup buna karşı direndi. Fakat burada kötü olan şey yeni oluşan hareket Kürt kültürünü gerici, feodal olarak değerlendirip başka bir eritme sistemini yarattı. Toplumunu evirip çevirecek olan STK'lardır. Güce dayanarak insanları, toplumları toplum mühendisliği mantığıyla değiştirmekten vazgeçmek lazım. Bizim asıl tartışmamız gereken şey STK'lar sivil olarak hareket edebiliyor mu?

- Bizim aidiyet ve kökenlerimize dokunan olay bizi bir araya getirdi. Bu süreçteki en güzel örnek, MHP il başkanının, hiç bir zaman var olamayacak bir kuruluşun, sevdalı bir şekilde çalışmaya katılmasıydı. Bölgenin milletvekilleri Ankara'da bir araya gelemedi, ama STK oluşumu hepsini kapsamayı başardı. Umuyorum bu ivme çözüm süreci ve barışa yönlendirilebilir. Devlet 100 yıldır Kürtleri asimile etmek yerine, Türkleri eğitmeyi bilseydi belki her şey çok farklı olabilirdi. Eğer STK'ları demokratikleşme olarak bir araya getirmeye çalışacaksak herkesin ideolojik kimliklerini kapının dışına bırakması lazım.

- Hakkâri'nin il statüsünden çıkarılma girişimi farklı renkleri bir araya getirmeyi başardı. Bu çalışma TBMM'de önemli bir dipnot düştü. Bu çalışmanın en değerli yanı, biz son dakikaya kadar hiç bir umut görmedik. Ama kendi kendimize şunu dedik "Bu kentimiz için tarihi bir karar, bir şey değişmeyecekse bile, biz susmayıp, reddedeceğiz" dedik. Bu çalışma STÖ'ler için model olabilir.

- Bu meselede insanların umutsuz olmasının nedeni, otoriter yapının fazlasıyla hakim olmasıydı. Biz bu kadere razı olmadığımız için sokaklara çıktık, arkadaşlarımız Ankara'da çok fazla emek verdi. Eğer dediğiniz gibi bir ağ oluşursa çok önemli bir adım atılmış olur. Ama bunu STK değil, sivil inisiyatif demek istiyorum. Çünkü STK'lar artık tamamen ideolojik ve bu durum topluma hiçbir katkı sunmuyor. STK'lar siyasi yapılara eleştirel yaklaşması gerekirken, tamamen onların destekçisi olmuş durumda. Talimatlarıyla konuşulup, talimatlarıyla susuluyor. Hakkari olayında sivil toplum örgütleri değil sivil inisiyatif olduğunu dolayısı ile bu mücadeleyi yürütenlerin sivil toplum olmadığını belirtti. Burada bulunan yapıların çoğunun bu mücadelede olmadığını ve bu ayrıştırmanın yapılması gerektiğini belirtti. Bu mücadele siyasi partilere kurban edilecek kadar ucuz değil. İnsanlarda ciddi bir otoritenin varlığı korkusu vardı ama bunun böyle olmadığı ortaya çıktı. Toplumda umutsuzluk vardı ve bu kötü bir şey insanlar başkaldırmasını bilmelidir nitekim Hakkâri'nin tarihinde vardır. STK'lara çok ciddi eleştiride bulundu özellikle Hakkâri'deki ve toplantıya katılanları da katarak ciddi manada eleştiri yaptı. İktidar zihniyette sadece AKP değil bölgesel iktidar olan HDP ye de muhaliflere baskı yapılması nedeniyle eleştirdi. DITAM gibi yapıların olması ve önemsenmesi gerektiğini belirterek destek vereceklerini söyledi.

- Hakkâri, girişi olup da çıkışı olmayan tek şehirdir. Hakkâri'nin il olarak devam etme süreci ve mücadelesi bizim için örnek bir sivil toplum olayıdır.

- Hakkâri ile ilgili ne yapabiliriz bunun üzerine konuşalım. Eğitim, sağlık, hayvancılık. Bu aşamadan sonra Hakkâri için neler yapılır nasıl katkı sunabilirsiniz bize.

- Türkiye'deki bütün sivil toplum örgütlerini bir araya getirerek toplumsal barışa katkı sunmalıyız. DITAM olarak ideolojik farklılıklara bakmadan Türkiye'nin tamamında benzeri toplantılar düzenlemesinde yarar görüyorum.

- Bedensel engelliler derneği altında 3.000 insanız. Hakkâri iş adamları yatırımlarını bu kente değil, başka kentlere yapıyorlar. Hakkâri'nin zenginleri, varlıklı kişileri gerekli ve yeterli önemi Hakkâri'ye vermeyip, yatırımlarını dışarıda yaptıkları için Hakkâri gelişmiyor.

Hakkâri Toplantısı Çıktıları:

- Hakkâri'nin tekrar il olarak kalması üzerinden sivil toplum örgütlerinin birlikteliğinin ciddi sonuçlar alabileceği deneyimi.
- Sadece sivil toplum örgütleri ile değil, doğru iletişim kurulması mümkün olursa kamu kurum ve kuruluşları ile de birlikte çalışmanın mümkün olduğu.
- Sivil toplumun hak talepkârlığında bulunurken meşru zemin üzerinde yürümesinin meşru araçlar kullanmasının gerekliliği.
- Sivil toplum örgütlerinin mutlaka sivil olması gerektiği tartışmasının önemine vurgu yapıldı.

PROJE KATILIMCILARI GENEL KURUL TOPLANTISI

01.10.2016 / DİYARBAKIR

Gündem:

1 Ekim 2016 cumartesi tarihi itibarıyla yeni yasama yılına başlayan Türkiye Büyük Millet Meclisi yine iki buçuk ay önce yaşanan başarısız 15 Temmuz darbe girişiminin sonuçlarının tartışması gölgesinde başladı.

Diyarbakır'da 1990-2010 yılları arasında yirmi yıllık zaman dilimi içinde çok önemli bir sivil toplum modeli olan "Demokrasi Platformu" örneği, platformun uzun süre sözcülüğünü üstlenen Ali Öncü tarafından sunuldu.

2010 referandumu öncesi gündeme gelen ve sekiz yıldır kesintisiz olan varlığını sürdüren bir girişim; Denge Denetleme Ağı'na dair de Mustafa Paçal sunumunu yaptı.

TARTIŞMALAR;

- Bugün bu katılımı görmenin proje açısından çok anlamlı olduğunu ve projenin derdini anlatmış olduğunu görüyorum. Bugüne kadar Diyarbakır, Batman, Şanlıurfa, Van ve Hakkâri olmak üzere 5 ilde toplantılar yapıldı. Bugünkü toplantıda ağ kurma pratiğini daha önceden deneyimlemiş "Denge Denetleme Ağı" ve "Diyarbakır Demokrasi Platformu" örneklerini dinleyip onların deneyimlerinden yararlanacağız.

"Eğitim-Sen olayında da STK'ların içine bir müdahale olduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda bu tür ağlar ülkede yaşanan kutuplaşmanın önüne geçme anlamında oldukça önemlidir. Çatışma ortamlarında şiddetin sonlanması ve barışın sağlanması anlamında çok çok önemlidir. Bölgeler arası ekonomik farklılıkların giderilmesinde çok önemlidir."

- Demokrasi Platformu Türkiye'de sivilleşmede son derece önemli bir deneyim oldu. O günün çok önemli bir özgülüğü vardı. Silah konuşuyordu, kimse kimsenin sesini duymuyordu

ne yazık ki. Köyler yakılıp yıkılıyordu, faili meçhuller vardı. Toplumunu tehdit eden bir durum söz konusuydu, direnç gösterenler öldürülüyordu. Böylesi bir konjonktürde Diyarbakır'da çok sesliliğin, çok farklılığın bir arada, farklı bir ses olarak ortaya çıkma çabası çok önemliydi ve cesaret istiyordu”.

İlk fikirlerin oluşma süreci 1990 yılının başlarında oldu. Vedat Aydın ve Hatip Dicle'nin başını çektiğini bir girişimdi. Ve maalesef bu girişimin ilk kurbanın da Vedat Aydın oldu. 1991'in Temmuz ayında işçi sendikaları, KESK bileşenleri, meslek odaları ve STK'lerden oluşan platform 32 STK'nın imzasıyla tüzüğünü kamuoyuna deklare etti. Siyaset kurumları çok ilgi göstermelerine rağmen 8 ay gibi bir zamana yayılan sistematik ve düzenli tartışmalara dâhil olmadılar. Oluşan platform ve tüzük demokrasinin uluslararası normları çerçevesindeydi. Aykırı bir ses, farklı bir duruş olması konusunda çok önemliydi. Diyarbakır Demokrasi Platformu katılımcı, eşitlikçi ve özgürlükçü olmayı benimsedi, içselleştirdi.

İki temel organı vardı, meclis (iradesiydi) ve sekreteryası. Sekreteryası meclisin aldığı kararlar dışında hiçbir şekilde karar sahibi değildi, meclis tek irade ve karar organıydı. Platformun 2 komisyonu vardı. Bunlar hukuk komisyonu ve mali komisyondur. Platform hiç bir birey veya yapı ile bağlantılı değildi ve herhangi bir gerekçe ile kimseden yardım almazdı..

1816 basın açıklaması 21 klasörde hala yanımızda mevcut. Bu basın açıklamaları sadece Kürt sorununu değildi, demokrasinin herkese ulaşması adına yapılan açıklamalardır.

217 deklarasyon (*bölgenin 22 ilinde 463 imzayla verildi*) imzalandı. 16 mitingi organize edildi ve kitlesel olarak yapıldı. 22 konferans yapıldı. Bunlardan en önemlisi 1995 yılında 3 gün devam eden ve bütün siyasi partilerin, TÜSİAD'ın, meslek oda ve STK'ların katıldığı, 16 tane panel düzenlendi. Her kesimden temsilciler bu panelde yer aldı. 9 forum oluşturuldu ve uluslararası katılım sağlandı. 19 yıl devam etti bu platform ve 2009 yılına kadar önemli işler yaparak varlığını sürdürdü.

Platformun arşivinin mutlaka bu proje kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim. Diyarbakır Demokrasi Platformu 3 kez Cumhurbaşkanına ve 7 kez hükümetle görüştü. Devlet görüşemezken, platform temsilcileri Amerika Heyetiyle görüştü. Platformun bu kadar etkin olmasının yegâne nedeni demokrasi konusundaki tartışmasız tutumu ve özgünlüğü oldu. Demokrasi, herkesi görebilme ve herkesin haklarını savunma ve koruyabilme anlayışıdır ve bu anlayışın asla farklılık göstermemesi gerekmektedir. Demokrasinin üniversal değerlerinden, normlarından taviz verildiği anda bu ağ zarar görür.

- Çok anlamlı bir günde Diyarbakır'dayız. DİTAM'ın yeni oluşacak meclisinin ilk günü olduğu gibi TBMM de bugün açılıyor. Daha iyi bir ülkede, barış içinde yaşamak için bu toplantıyı çok önemli buluyorum. Diyarbakır Demokrasi Platformu'nun dönemin çok zor şartlarında çalışmalarını sürdürmesi çok önemli bir deneyim ve zenginlik bu ağ için. Bugün OHAL bölgesel yönetim şekli olmaktan çıktı ulusal ölçekte bir yönetim şekli haline geldi. Yeni demokratik bir anayasa sürecine dönülmesi çok önemli bir hale geldi.

Hele hele barış sürecine tekrar dönülmesi için daha cesur olmaz lazım, sözümüzü esirgmeden söylemek lazım. Denge Denetleme Ağı 2010 referandumu içerisinde gündeme gelen bir STK girişimidir. Başlangıçta 24 STK'nın bir araya geldiği bir yapılanma olarak yola çıktık. Ağımız demokratik ve çoğulcu bir sivil anayasanın olması gerektiğini savunan ve bugün 280'nin üzerinde STK'nın olduğu bir platform haline gelmiştir. 8 ayrı çalışma kurulu var ve yeni yaptığımız genel

kurulda yeni bir yapılanma planı kararı aldık. Amacımız toplumsal sorunlarımıza belli bir denge denetleme içerisinde yol bulmak ve demokratik-çoğulcu bir sivil anayasanın oluşmasına ön ayak olmak. STK'lar tarafından gerçekleştirilecek olan dilin ve önerilerin siyaset kurumu üzerinde daha etkili olacağı dönemi yaratmamız lazım. Artı ve eksilerimiz var. Eksiğimiz bu kurumlar toplantılara katılıyor ama örgütlülük ve tabana yayma aktifliği açısından sorunlarımız var. Ne kadar birbirimize omuz verirsek ne kadar çok çalışırsak o kadar başarılı olacağımıza inanıyorum ve başarılar diliyorum size.

- Van Sporun birinci ligde olduğu dönemlerde 22 STK'nın (İHD, Sanayiciler, MEKSA Vakfı, Memur-Sen, Ziraat Odası, Kadın Örgütleri gibi...) bir araya geldiği bir platform oluşturuldu. Van'ın genel sorunları ve sosyal problemleriyle ilgili çalışma yürüttük ve hemen her konuda basın açıklamaları yaptık. Platform olarak acil toplantılar dışında aylık toplantılar da gerçekleştiriyorduk. Van depreminden sonra Van Sivil Toplum Oluşturma Komisyonu çalışmalarının son buldu. Van'da, Diyarbakır gibi demokrasi platformu kültürü gelişemedi. Bu anlamda DİTAM projesinin başarılı olacağına olan inancım tamdır. Proje kapsamında öngörülen STK-STK, STK-Kamu diyalogları anlayışını da çok önemsiyorum.

- Deneyimlerden de görüleceği üzere ağ faaliyetleri etkiyi arttırıyor ama tabii ki kendi bir takım güçlükleri var. Ağ uzun süreli hale getirebilmek için, koordinasyonel, lojistik ve finansal destek gerekiyor. Uyum gerekiyor. Bunların kaybolması hakkında ağ çalışmaları sektöre uğrar ve hatta ağların kaybolma durumu bile ortaya çıkar.

Van'daki örneğe baktığımızda, deprem nedeniyle ağ çalışamaz hale geldi. Ülkedeki durumlar ağları etkileyebiliyor. Ama uyum sağlandığı takdirde tekil derneklere göre daha etkili çalışmalar olduğunu da görüyoruz. Özellikle Avrupa'da ağ çalışmaları farklı şekillenebiliyor. Daha çok baskı gücü olarak faaliyet sürdürüyor. Siyasetçi - STK ilişkisine baktığımızda, önemli olan STK'nın etkisidir, siyasetçi buna göre tavır alıyor. Eğer sizin etkin ve güçlü olduğunuzu görürse (lokal ya da merkezi düzeyde olsun) sizi dikkate alıyor.

Derneklerin tek başına yapamadığı faaliyetleri ağlarla yapmak mümkün hale geliyor. Türkiye'de aşağı yukarı 90'lı yıllardan bu yana farklı yer ve boyutlarda yapılmaya çalışıyor. STK'ların çeşitlenmesine bağlı olarak gelecek dönemde ağların artacağını varsayabiliriz. Bir diğer önemi ise çeşitli konular özelinde oluşuyor, STK'ların kesiştiği noktalarda, konu bazlı oluyor. DİTAM'ın bu ağı da konu bazlı bir karaktere sahip. Esas amacı barış çalışmalarını desteklemek, mümkünse barış çalışmalarının yeniden başlamasını desteklemeyi hedefliyor. Denge Denetleme ağı gibi anayasa için de ağ oluşturabilirsiniz.

STGM'de Otizm ağı oluşturmaya çalışmıştık. Boğaziçi'nde yapılan bir çalışmaya göre 112 adet süreç yaşanmış dünyada, barış süreci benzeri süreçler, bunların aşağı yukarı başarı oranı %50. Başarısız örneklerde ise iki önemli mesele var ki bizi çok ilgilendiriyor. Bir süreç başarısızlığa uğradığında şiddetin arttığını görüyoruz. Bir önemli yanı başarısız süreç sonrası yeniden aynı masaya gelme ihtimali hiç süreç yaşanmayandan daha yüksek bir olasılık. Tabii ki başlayan süreç arada belirli bir zaman geçtikten sonra oluyor. En güzel örnek Kolombiya, uzun bir görüşme döneminin ardından sonuç alındı. Hala bitmiş değil ama önemli bir mesafe kat ettiler. Sürece baktığımızda 6 kez kesildiğini görüyoruz, yeniden aktif hale gelmesini sağlayan en önemli faktörlerden biri de STK'lar. Kolombiya örneğinde her ne kadar barış süreci kesinleşmemiş ise de yine de son günlerde yapılan barış anlaşması ve imza süreci bu ağın çalışma prensibine de örnek olacak düzeydedir.

Geçen hafta bir barış sürecinin başarıya ulaşmasını sağlayan 12 faktör diye bir yayın paylaşıldı. 12 faktörün ana başlıklarını paylaşmak isterim.

1. *Yerel Sahiplenme*
2. *Uzun dönemlilik (ilişkilerin uzun dönemi ilgilendirecek şekilde planlanması)*
3. *Diyalog (Çatışan taraflar arasındaki diyalog kadar STK'lar arasındaki diyalog)*
4. *Etkili arabuluculuk*
5. *Kapsayıcılık*
6. *Kamu Katılımı*
7. *Geniş kesimlerle konuşma*
8. *İlişkileri Dönüştürme*
9. *Süreçlerle insanları buluşturma*
10. *Başkalarından öğrenme (Diğer dünya örnekleri)*
11. *Çatışmayı anlama*
12. *Güven oluşturma*

Her örneğin muhakkak ki farklı sosyolojisi, devlet sistemi vardır ama yine de öğrenilecek çok şey çıkıyor. Mesela son zamanlarda kadınların süreçlerdeki rolüyle ilgili önemli çalışmalar yapıldı.

Serbest Tartışma ve Görüşler: Barış oluşturu platformun önemi nedir, işler mi, ne yapılırsa hayata geçirilebilir, ne yapmamak gerekir? Kendi tecrübelerinizi paylaşır mısınız?

- Bu projenin kritik bir süreçte hayata geçirilmiş olması gerçekten çok önemli ve değerlidir. Kritik olan şu, Türkiye toplumunun geleceği çok hızlı bir şekilde belirsizliğe ve karanlığa doğru ilerliyor. Bu nedenle yönetim ve komisyonların bu önemle ve dikkatle oluşturulması gerekmektedir. Ağın çoğulcu bir yapıya sahip olması gerektiği kanaatindeyim. Ağ önce bölge düzeyinde, daha sonra tüm Türkiye'yi kapsayacak şekilde çoğulcu bir yaklaşımla gitmeli.

- Dış güçlerin müdahalesi söz konusu. Biz hala soğuk savaşın etkisindeyiz ve bunun farkında değiliz.

- DDKD adına bu çalışmalarını düzenleyen DİTAM kurucularını ve yöneticilerini tebrik ediyor ve başarılar diliyorum. Öncelikle bu ağ, ideolojilerin etkisi altında kalmamalı ve buna özellikle özen göstermeli. Bir diğer husus herkesin anadilinde konuşmasının etkili olacağını düşünüyorum. Ben Kürt olarak düşüncelerimi Kürtçe olarak ifade etmek isterdim. Bunu da bir eksiklik olarak görüyorum. Başka toplantılarda bu da düşünülerek bir çeviri sistemi geliştirilebilir. Bunun demokratik bakış açımıza bir katkısı olacaktır muhakkak. Yine projenin ismi konusu da öneri olarak "Çözüm İçin Katkı Ağı" ismini öneriyorum.

- STK'lar siyasi kurumların arka bahçesi durumunda bundan sıyrılmak lazım. Platform dış dünyayla, medyayla, siyasetle iletişime geçerken çoğulculuğunu korumalı.

- Kabul etmek gerekir ki hayatı ideoloji ve siyasetten arındıramıyoruz. Bizim bir yaşadığımız örnek üzerinden bu duruma yaklaşımımızı anlatayım. AKP'ye yakın olan STK'lar ağın çalışmalarına uzak durdular. OHAL'in ilan edilmesinden sonra bir takım STK'ların kulağına bir

takım çevrelerden DDA için de olmasanız daha iyi olur diyenler çıktı ve ayrılımlarla karşılaştık. Burada öne çıkarılması gereken husus var, STK'ları güçlü olan bir ülke değiliz. Bu süreci biz kendi içimizde şöyle aşmaya çalıştık; ağ olarak kritik olan nokta şuydu, platformun katılımcılarının oluşturacağı hedefler, deklarasyon, beklentiler ve hukuk asıl iradedir ve onun dışında karar alınamaz.

- Bu bölgede barış ve demokrasi toplantılarında ağırlıklı olarak bir siyasi partinin etkisi altında olduğunu gördüm. Nitekim içeri girdiğimde bir siyasi partinin çiçeğini (*Belediyenin çiçeğini kastediyor*) sadece gördüm. Acaba diyorum ki bu platform diğerlerini gerçek anlamda çağırmadı mı, ya da kendilerini kabul ettiremediler mi? Yine bir sendikanın tekelinde olduğunu gördüm bu nedenle tavsiye niteliğinde daha farklı ve başkaca katılımların sağlanması gerektiğini belirtmek isterim.

- Bugünün koşullarında böyle bir platformun oluşumu çok önemli ve değerlidir. Bu platformun odak noktasının Kürt meselesi olması da ayrıca önemlidir. Bölge insanı olarak ana başlıklar altında birleşebilmeliyiz. Bugün Kürt meselesi çözümü noktasında fikirlerimizi bir yerde buluşturmamız lazım. Ancak böyle sürdürülebilirliği konusunda bir netlik ortaya koyabiliriz.

- Ağın içinde mutlaka odalar, STK'lar, siyasi partiler, kanaat önderleri, kadın kuruluşları bu ağı teşkil etmelidirler. Hayallerimi dilimin, mezhebimin, cinsiyetimin tartışılmadığı bir ortamda yaşamak olarak paylaşmak istiyorum.

- Gönül isterdi bu toplantıyı plazada-otelde değil de Hevsel bahçesinde Dicle'nin şahitliğinde yapıyor olsaydık. İşte bence bütün mesele bu zira insanlık artık bu aşamaya gelmiş tıpkı Mısır piramitleri gibi kendimizi bu plazalara mahkûm etmişiz. Bu ağ şeffaf, hesap verebilir olmasının yanı sıra ne iktidar ne de diğer siyasi yapıların etkisi altında olmalı. Birbirimize tahammül etmeliyiz ve eleştirilere açık olmalıyız ki biz bu ağı bir yerlere götürebilelim.

- Kadın arkadaşların aramızda olması çok güzel. Kürt sorunu dendiği zaman işin içine ideolojik boyutlar giriyor o yüzden bölge sorunu demekte fayda var.

- DİTAM emekçilerine bu kadar kıymetli insanları bir araya getirdikleri için teşekkür ediyorum. Bir toplumun neye ihtiyacı varsa onu ister. Buna ihtiyaç duyanlarda burada mutlaka olacaktır. Biz il olarak ülkedeki demokrasinin dibinde yaşadığı bir ilden geliyoruz. Bir ülkenin yaşam koşulları olabildiğince dipteyse, bölgeler arası farklılıklar korkunç düzeydeyse bu demokrasi değildir. "Her şeyin eskiiyip, en son geldiği yer Hakkârî'dir". Doğu ve Güneydoğu'nun tarihi ve doğa sorunları vardır. Ekolojiyi buna katmak lazım. Yaşamın tamamı ekolojidir ve bu hızla yok edilmeye gidiliyor. Bu bağlamda projemizin çeşitliliği ve başarıya doğru gidebilmesi için bu noktayı atlamamak lazım. Bu ağ özelinde emek ve zaman harcayabilecek kişilerin bu projede yer alması gerektiği kanaattemim. Hakkârî'nin il olmaktan çıkarılmasına yönelik yürüttüğümüz çalışmanın bu projeye örnek olması gerektiğini de belirtmek isterim. Basın ve sosyal ağ önceliktir ve hemen STK'lar ile bağlantı kurulmalıdır. İhtiyaçlar ile platform arasında ilişki olmalıdır bence. Tarafız davranmalıyız. Hakkârî'nin il olmaktan çıkarılması olayında sosyal medyayı çok çok iyi kullandık ve bütün taraflara gittik ve görüşüp ikna etmeye çalıştık.

- Ağ oluştururken tarafsız davranmalıyız, sosyal medyayı iyi kullanmalıyız. Bütün taraflara gitmek lazım.

- Bir an önce kurumsallaşşıp, çalışmalarımızı hızlandırıp sahiplenmeyi arttırmalıyız. Herkesin

kendi rengi ve ideolojisiyle ağla ortaklaşmayı yaşayıp, ortak akılla çalışılmalı. Bir an önce bölge coğrafyasından çıkarıp Türkiye'ye yaygınlaştırmak lazım.

- Farklı düşünmek olması gereken bir şey ama karar alma noktasında birarada olmamız lazım. Ürettiğimiz ortak çalışmada bir arada durmayı başarabilmeliyiz.

- Urfâda hem kadın örgütlerinin hem de STK'ların oluşturduğu platform var. İlk zamanlarda her renkten kurum vardı. STK'ların tek olmaksızın platform olması çok daha anlamlı.

- Barış hepimizin ortak ihtiyacı, her anlamda bizim bunu sağlamamız lazım. Bu süreçte yeterince sivil ve yeterince gönüllü olunması gerektiği kanaatindeyim. Kolombiya'da 50 yıllık savaşın 30 yılı barışa adanmış, umarım bizimki daha kısa olur.

- Çoğulcu demokrasilerin temel özelliği etnik grupların bu çoğulculuğun içinde kendi temsilcilerini bulup, yönetime katılmalıdır. Yönetime eşit şartlarda katılma ve nimetlerinden eşit şartlarda yararlanmalıdır. Biz de ağı oluştururken ve deklarasyonda buna önem vermeliyiz.

- Çözüm süreçlerinde iki tarafın idaresi de önemlidir, aksi bir ihtimali mümkün değil.

- Barış Türkiye'deki halklar için gerekli, öncelikle de ilk devlet istemeli.

- Kürt sorunu, demokrasi başta olmak üzere bütün değerlerin önünde bir sorun, yani ekonominin, insan haklarının ve benzeri kavramların önünde de bir engeldir. Dolayısı ile metne ırkçılık kavramı konularak bunun üzerinden değerlendirme yapılmalıdır. Yani aslında Kürtlerin bir sorunu yok. Kürtler üzerinden ırkçılık yapılarak bir sorun oluşturulmuştur, dolayısı ile bu kavram üzerinden bir değerlendirme yapılmalıdır.

- Bizde şöyle bir söz vardır, yoğurt geldiğinde ekmek gelmez, ekmek geldiğinde yoğurt kalmaz, ikisi birlikte gelse ben olmam. Bizim de aslında bu çalışmamız biraz buna örnek, bu proje başladığında çözüm süreci vardı ama bu proje kabul görmedi şimdi kabul etti ama ortada barışacak taraflar kalmadı. Bu ülkede en önemli sorun Kürt sorunudur ve bunun adını farklı düşünsek de Kürdistan'da adını koymalıyız ve Kürdistan'da bu anlamda bir birlikte çalışma kültürünün gelişmesi gerekmektedir. Bu anlamda ulusal birliğin sağlanmasına da vesile olması talebim var bu proje için.

Diyarbakır Toplantısı Çıktıları:

- Toplantı vesilesiyle katılım gösterip sunumlarını yapan iki örgüt; Diyarbakır Demokrasi Platformu ve Denge Denetleme Ağı kendi örgütleri üzerinden Ali Öncü ve Mustafa Paçal deneyim paylaşımlarında bulunarak bu tür ağların ne denli olumlu sonuçlar doğurabileceğini örnekleriyle paylaştılar.
- 1 Ekim 2016 tarihi itibarıyla Toplumsal Barış Ağı bir deklarasyon yayınlanarak ilan edildi.
- Ağ, çoğulcu bir yapıya sahip olmalı. Ağ önce bölge düzeyinde, daha sonra tüm Türkiye'yi kapsayacak şekilde çoğulcu bir yaklaşımla gitmeli.
- Ağ, ideolojilerin etkisi altında kalmadan çalışmalarını yürütmeli. Ağ şeffaf, hesap verilebilir olmasının yanı sıra ne iktidar ne de diğer siyasi yapıların etkisi altında olmamalı.
- Ağı oluştururken sosyal medyayı çok iyi kullanıp tarafsız olunması gerektiği belirtildi.

“TOPLUMSAL BARIŞ AĞI” DEKLARASYONU

Türkiye'nin çoklu etnik yapısını dikkate alarak;

- Farklılıkların zenginlik olarak algılandığı,
 - Temel hak ve özgürlüklerin yasal güvence altına alındığı,
 - Şeffaf ve katılımcı bir yönetim anlayışının benimsendiği,
 - Eşitlikçi ve çoğulcu demokrasi kültürünün egemen olduğu,
 - Din, dil, ırk, etnik köken ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkların sona erdirildiği,
 - Sorumlusu kim olursa olsun, tahrip edilen barışın yeniden tesis edildiği **bir TÜRKİYE için;**
1. Yasama, yürütme ve yargının bağımsızlığı ile birlikte, erkler arası Denge ve Denetleme mekanizmasının sağlandığı, Eşitlikçi ve Çoğulcu bir Anayasa hazırlanmalı,
 2. Kürt halkıyla birlikte hak talepkarlığında bulunan diğer etnik kimliklerin kolektif hakları Anayasal güvence altına alınmalı,
 3. Katılımcı ve şeffaf bir ademi merkezizyetçi yönetim modeli geliştirilmeli,
 4. Din, dil, ırk ve etnik köken ayrımcılığı bir daha eski tekçi kimliklere dönülmemek üzere sona erdirilmeli,
 5. Kutuplaşma ve ayrımcılıkla mücadelede için yasal düzenlemeler yapılmalı,
 6. Halklara, mağdur ve mazlum kimliklere yönelik nefret suçunun insanlığa karşı işlenmiş suçlar neviden olduğu gerçekliğinden hareketle reddedilmeli,
 7. İşkence başta olmak üzere; cezasızlık ve kötü muamele ile etkin mücadele edilmeli,
 8. Karar verme süreçlerine halk ve sivil toplum örgütlerinin etkin katılımı sağlanmalı,
 9. Yönetim şeffaf olmalı ve halka hesap verebilir olmalıdır.

Bu ilkeler çerçevesinde bir araya gelen biz “**Toplumal Barış Ağı**” üyeleri; İnsan hak ve özgürlüklerin garanti altına alınarak, barışın yeniden tesisini, azınlık ve kültürel hakların yasal güvence altına alınmasını talep ediyoruz.

Eşitlikçi ve Çoğulcu Demokrasi kültürünün hakim olması ile birlikte; temel hak ve özgürlüklerin garanti altına alındığı, Kürt halkıyla birlikte diğer tüm halkların kolektif haklarının güvenceye kavuşturulduğu, barışın yeniden tesis edildiği bir Türkiye'de yaşıyor olacağız.

ÇALIŞMA KOMİSYONLARI TOPLANTISI

24.12.2016 DİYARBAKIR

Gündem:

DİTAM'ın eşitlikçi ve çoğulcu demokrasi ağı ekseninde oluşturulan çalışma komisyonları toplantıları öncesi gazeteci-aktivist Ali Bayramoğlu konuk olarak katıldığı toplantı başında bir siyasal süreç okuması yaparak uluslararası deneyimler ışığında nerden nereye geldiğini anlattı.

Sunum (Ali BAYRAMOĞLU);

Resmi olarak açıklanan sonuçlara göre; 9.500 PKK'linin öldürüldüğü, 10.500'ünün tutuklandığı, 40.000 de gözaltı olduğu ifade ediliyor. Sivil ölümleri ve güvenlik güçleri ölümü 1.200. Bu rakamlar bize çatışmaların rakamsal boyutunu gösteriyor. Eğer 20.000 örgüt üyesi bertaraf edilmişse, bu öldürülen PKK'li sayısının 3'te 1, ya da 4'te 1 olduğunu dile getiriyor. 1984-2000 arası 30.000 PKK'li öldürdüğünü açıklamıştı İlker Başbuğ. Bu yıl itibariyle ifade edilen rakamlarda öldürülenlerle kıyasladığımızda aynı sayıda sonuçla karşılaşıyoruz.

Bu yürünen yolun tamamen hukuk dışı olduğunu da gösterir. 2015 Temmuz'unda başlayan bugün itibariyle gelinen nokta insan hakları ihlalinin yerleştiği ve toplumun büyük kısmı tarafından kabullenildiği durumdayız. Açık söylemek lazım ki; Türk Devleti'nin "Kürt Savaşı" olarak tanımladığı savaşın en sert evresinde olduğumuza hiç şüphe yok. Türkiye'de otoriter tedbirler olarak savaş politikasının diğer ayağına bakarsak, darbe döneminde bile az görülen siyasi alan daralması gerçekliği var. Bütün televizyonlar, sivil, yazar, gazeteci gibi Kürt meselesine değinen herkes tehdit altında. Dolayısıyla Kürt siyasetinin alanının daraltıldığı ve bunun bir politika olduğunu biliyoruz. Ben bunun hemen biteceği kanaatinde değilim. Tutuklama ve mahkûmiyetlere tanık olma ihtimalimiz çok yüksek. Kuzey Suriye'deki Türk politikasıyla da çok ilgilidir. Fırat Kalkanı operasyonu İŞİD'ten çok o bölgedeki Kürt ilerleyişi, Kürt varlığına karşı alınan bir önlemdir.

Bu bölünme ilişkisinin Türkiye'deki, Anti-Kürt anlayışı destekliyor. Dolayısıyla alan egemenliği,

siyasi alan daralması.

Dolaştığım ũlkelerin hepsi savaş ve barışın i içe olduğu yerlerdi. Barış zor, savaş daha kolay ama inşa edilen her zaman barış sũreci. Bizim toplumumuza oranla Őlũm sayısı bizden daha fazla, Kolombiya'da 200.000-250.000 insan.

AKP iktidara geldiğinde Öcalan hapisteydi, silahlar devrede değildi. 2004'te silahlar patlamaya başladığı zaman... Başlatılan OSLO alışmaları hafife alınacak şeyler değil. 2011 malum Silvan ateşkesin bitişi, 13 erin Őldũrũlmesiyle başlayan çok kanlı bir evre yaşadık. Yaklaşık 2000'e yakın insan hayatını kaybetti. Bu evrenin sonucunda özũm sũreci denilen sayfa açılmaya çalışıldı.

Demirtaş "Hakan Fidan ve Öcalan arasında 50'ye yakın özũm sũreci gŐrũřmesi oldu, 16 heyet Őcalana gitti-geldi". 2003'tũr AKP'nin iktidara gelmesi, 2005' ilk açılım sayhası, 2008 OSLO sũreci, 2013 özũm Sũreci. Bũtũn bu çatışma gŐrũntũsũne rağmen biz son 10-15 yıldır umuda yaklaşır bir sũre yaşamışız. Peki, AKP bu sũreten ne umdu, ne buldu?

Parçalı paradigma-Kũrt sorunu olarak ifade edilenle, Kũrt sosyolojisinden tanımlananların siyasallaşması, formũlize edilmesi arasında mutlak bir ayrıma dair bakışa sahip. Yeni hamle Kũrt varlığının kabulũ, sorunun özũlmesinin Önemli olduğu ũzerine kurulu. Oysa AKP'nin kafasında hiçbir zaman bu taleplerin kendisi ve mevcut siyasi sistem karşısında yasallaşması söz konusu olmazdı. Her zaman silaha alınan tedbirlerle, Kũrt hareketine yönelik politikalar arasında bir ayırım vardı.

AKP sosyolojik alanda belki diğer siyasi partilerin ulaşamadığı, değmediği işler yapmış olsa bile! Bu meselede şu soru karşımıza ıkariyor: AKP ve Tayyip bey acaba bu paradigmanın getireceklerinden de mi korktu. ũnkũ Kũrt sorunu statik bir sorun değil. 4 ũlkede yaşıyor ve her ũlkede siyaset yũrũtũyor. Temel taleplerinden biri her zaman şu veya bu şekilde yŐnetmektir. Bu yönetim devlet formu olarak ifade edilmese de, egemenlikle ilgili bir varoluş. Tarih boyunca değişik biçimler almış olsa da her zaman karşımıza çıkıyor.

Açıkçası özũm sũreci başladığı zaman bũtũn Kũrtlerin ortak tavrı silahın yok edilmesi yanında yaşanan baskı ikliminin ortadan kaldırılması ve insanların kendini yŐnetmelerinin Őnlerinin açılması. Yani sosyolojik olanla politik olanın birleşmesi ve Kũrt sorununda yol alınması için muhatabın tanınması, bir masada oturulması ve ana ilkelerin belirlenmesi.

özũm sũreci dediğimiz sũrecin Özelliği tarafların karşı karşıya gelme arzusunun yönettiği bir sũre değil, bizde de politik bir enstrũman olarak kullanıldı. Bizim sũrecimiz başından itibaren muğlak, tanımsız, aktörleri belli değil. Bu sũre her iki tarafta da böyle gerçekleşti.

Ben Marmara bölgesinde akil insan heyetinde dolaşırken, Tayyip Erdoğan'a karşı inanılmaz milliyetçi bir dil kullanıyorlardı. Tũrkiye'nin barış sũreci, gerçek bir barış sũreci değil ve hiçbir zaman olmamıştır.

PKK'den Önce Tayyip Erdoğan'ın politikası, ben hizmet ederek, siyasetle Kũrtlerin oyunu alırım noktasındaydı. Normal bir toplum da böyle ilerler. Sorun baskı, sorun silah, o zaman silahla konuşmalım. Bu silahla başa çıkamadığı anlar oldu, derin Tũrk toplumunda ilk defa bu nasıl ordu, soruları gũndeme geldi. Milliyetçiliğin çok daha dũřũk, devlete baskının arttığı bir sũre yaşandı.

Bir siyaset projesi olmaktan çok devlet projesi olarak özũm sũreci. Öteki taraftan baktığımız

Öcalan büyük adım attı. Ön koşulsuz silahı geri çekmek. Yaptığı şeydi, kabul ediyoruz, silahlarımızı çekiyoruz sonra oturup konuşalım. Burada gördüğümüz şey, aslında iki ters paradigmayı/devlete/şahsa ait olduğunu görmekteyiz. Bu Öcalan'ın ve Erdoğan'ın iradelerini ortaya koydukları değil, sorunu şahsileştirip sırtlarına aldığı bir diyalog tipi.

Akilerle ilgili çok eleştiri aldık, bunların hepsi doğru ama süreç akiler tarafından şekillendirilmedi. Dolayısıyla çözüm süreci dediğimiz şey nedir, neden başarısız olduğunu buradan okumak lazım. Erdoğan'ı aşan fikirler üreten kişilerin nasıl tasfiye edildiğine baktığımız zaman (Beşir Atalay) anlıyoruz.

Bütün devletler masaya oturmaya mecbur kalırlar ve masada boğmak isterler. Al ver başlayınca geline nokta hayal edilenden çok başka bir yere gider. Maalesef bizim barış sürecimiz etkileşim mekanizmasına izin vermedi.

Neden başarısız olduğumuzun teknik ve politik nedenleri var. Dolayısıyla tanımsızlık, muğlaklık, *bizim eleştiri nedenlerimiz* bu sürecin kusuru unsuruydu. İkincisi bu süreç aşırı şeffaf bir süreç olarak başlamadı.

Kolombiyadan örnek vereyim, Kolombiyada Santos'la görüşme imkânımız oldu. (Devlet Başkanı şu an) *"Biz birçok kez masaya oturduk. En büyük ders şu; süreçler şeffaf olmalı, halka açık olması. Çünkü muhalefet devreye girdi, toplumdaki milliyetçi kesim devreye girdi. Süreç müzakere süreci olmaktan çıkıp bir siyasi tartışmaya dönüştü."*

Kolombiya *"Önce çok uzun uzun gizli görüşme yaptık. Bu sorunlar bütün ülkenin sorunlarını içeren değil, silah nasıl bırakılacak, dil dorunu nasıl çözülecek, toprak reformu nasıl olacak gibi sorunlar"*

Kolombiyadaki bir işçi değil, köylü hareketi. Bir tür öz yönetim olgularının oluştuğu bir hareket.

Türkiye'nin de çözüm süreci dediğimiz sürecin en temel hatası aşırı şeffaf, aşırı detaylı-yüklü oluşu. Edirneli benim Türk tanımım anayasadan çıkacak mı tartışması yaşanıyordu. Bayrak ne olacak, milli marş kalkacak mı gibi.

Akil seyahatlerinde gittiğim şehirlerde en temel sıkıntı süreci kendi lokal hayatlarına uyarlamaya çalışması. Bu bir diyalog değil, ayrılma süreci oldu. Evet diyebiliriz ki bizim sorunumuz İrlanda'ninkine benzemiyor. Türkiye'de Kürt sorunu için anayasayı değiştirmek gerekiyor.

Öcalan'ın hazırladığı 10 maddelik metni hatırlıyor musunuz? O metin sadece anayasayı değil toplumu, sadece toplumu değil kadını tartışan bir metin. Böyle müzakere edilmez, böyle müzakere edildiği zaman başarısız olursunuz. Erdoğan için tek şey silahların dışarıya çekilmesi.

Liderlerin net olmayan, muğlak bir geleceğe kuracakları güç ilişkisine dayalı bir süreci başlatmaları en temel hatalardan biriydi.

Aracıların arada bulunduğu ama doğrudan konuşmanın hiç bir şekilde olmadığı bir model. Kimi arkadaşlar bu modeli çok beğendi, parlamentonun içinde olduğunu düşündü. Eğer HDP ile ilgili eleştirilere sahipse -niye özerk olmadığını biliyorum, sınırlarını biliyorum- .

Devlet HDP'yi örgütün bir postacısı olarak tanımladı. Ve biz parlamentonun siyasetinin,

gücünü iyice zayıflatması bir araya getirdi.

Süreç başından itibaren sorunla karşılaşıldı: **Güvensizlik**

8 Mayıs'ta PKK'nin geri çekilmesi başladı. Akillerin ikinci toplantısında geri çekilmenin olmaması ve kalekol yapımı konusu tartışıldı. Kürt sorununun çözümünün önündeki en önemli nedenin uluslararası süreç ve Ortadoğu. Kobani olaylarına kadar süreç idare edildi ama olaylar patladığı zaman bu paradigma farklılıklarının yürütülebilir farklılıklar olmadığı görüldü.

Birinci Dünya Savaşı sonunda herkes bir pay almış Kürtler alamamış, 4 coğrafyaya yayılmış. O günden beri Kürtler siyasi hareketlerle sıkıntılarını dile getirmişler. Belki yıllar sonra ilk kez tarihin akışı Kürtlerin lehine esmeye başladı. İran dışında 3 ülkede Kürtlere dair büyük gelecek olacak siyasi bir ağ olarak devam ediyor. Bugün hangi ciddi analiz yazısını okursanız okuyun bu tespit gerçektir.

Kürt toplumsal enerjisiyle, siyasal enerjisinin iç içe girdiği süreçte Kürtlerin lehine tarihin değiştiği gözle görülür bir gerçek. Bu hareketlilik çok açık bir şekilde 2014'ten beri Türk sisteminin en büyük korkusudur. Misak-ı Milli'den beri böyle bir korku olduğunu düşünmüyorum. Şu anda yaşanan, fobik hale gelmiş Kürt korkusu gittikçe artıyor.

AKP daha farklı bir şekilde yola çıksaydı, 2013'te bunu bitişeydi acaba Rojava'daki Kürt hareketiyle ilişki böyle mi olurdu. Türkiye'nin Kürt sorununu çözmüş, sisteme katmış bir model üretmesinin bugünkü Kürt hareketinde çok etkili olabileceğini düşünüyorum. Bu politik metodu Türkiye beslemedi. Türkiye korkularından yola çıktı. Çözüm sürecinin başından beri en büyük korkusu buydu.

2014'ten sonra bu korku daha da arttı. Kürt sorununun iki merkezi oldu Türkiye ve Suriye. Bu iki merkezin ben eşit ağırlıklı olarak görülmeye başladığını görüyorum. Bunun Türkiye devleti açısından tanımı şudur; Kürt sorunu uluslararası bir sorun haline geldi. Amerika-Rusya gibi büyük ülkelerin orada bir üs kurması haline geldi. Artık Kürt meselesi bir dış politika meselesi haline geldi. Bu çözüm sürecinin yeniden tanımlanmasını gerektiriyor. Bu gelişme Türkiye'deki çözüm sürecini darmadağın eden, durduran temel nedenlerden biridir. Bugüne doğru gelirken gördüğümüz en önemli dalga, tarihi bir iktidar bloğu oluşmaktadır. Dokunulmazlığın kaldırılması, Fırat Operasyonu dâhil konularda ortaklaşmaları. Bu birleşmenin temel nedeni Kürt sorunu ve milliyetçi damar.

Bir tarafın umudu diğer tarafın korkusu. Bir tarafın beklentisi diğer tarafın endişesi.

Mesele Kürtlerin yaşadığı bölgelere Muhalif güçleri yerleştirerek Rojava'ya kuvvetli bir askeri operasyon yapma niyeti. Oradaki tehlikenin bertaraf edilmesi amacı. Yani devletin paradigması değişti mi, evet. AKP açısından silahı susturayım, talepleri gidereyim üstünde bir amacı var artık. Otoriterleşme ve milliyetçileşme üzerinden bir süreç götürüyor artık. Başka şeyler söylemek isterdim ama önemli olan bunları bilmek, bu toplantı bile başımıza bir şey getirebilir. Tarih devam edecek ve bunlar konuşulup çözülecek.

ÇALIŞMA KOMİSYONLARI TOPLANTISI

18.02.2017 DİYARBAKIR

Gündem:

Eşitlikçi ve Çoğulcu Demokrasi Ağının Çalışma Komisyonları Toplantısı DİTAM Başkanı Mehmet Kaya'nın konuşmasıyla başladı. Son gelişmelerle birlikte "Tıgiris Diyalogları" ve "Kırklar Meclisi" çalışmalar ile birlikte devam edilmesinin uygun olacağı belirtildi.

Kültür Eski Bakanı Ertuğrul Günay'ın Diyarbakır Surlarının restorasyonu, iç kale projesi, Ulucaminin kent kimliğine kazandırılmasında ve bölgedeki kültürel mirasa yakın ilgisiyle çok sıkı bir bakan kimliği sergilediği ifade edildi.

Sunum (Ertuğrul GÜNAY);

"70 yıllık çok partili siyasetimiz var. Birden çok gazete var ama hepsi birbirine benziyor. Demokrasinin en büyük karşıtı tek olmaktadır.

"Türkiye'de çoğunlukta olan ve azınlıkta kalanın haklarının eşit olacağını içselleştirmek gerekiyor. Bundan dolayı çoğulculuk üzerinden gelecek olan Demokrasi anlayışı gelişmiyor.

Mevlana "Hepimiz aynı düşüncedeyssek yeterince düşünmüyoruz demektir" der.

Ahmed Arif'in de dediği gibi "Havva anan dünkü çocuk sayılır"

Bu bize verilmiş görev, bu emaneti en iyi şekilde geleceğe taşımamızdır.

Mührü Edep – Dervişlerin, büyüğün karşısında saygıyla durması. Hacı Bayram Cami ve Pagan tapınağı duvarları üzerinden bugüne getirmiş. Bunu 800 yıl önce bu topraklarda görenler yaşamış. Bizim bu çağda bunun gerisine düşmememiz gerekiyor. Ancak bu sayede daha saygıdeğer bir coğrafya olabiliriz.

Yazma Eserler Kütüphanesi'ni gezdik dün. Mem u Zin'i basalım deyince bakanlıkta ben basılmaması üzerine koca bir dosya gördüm. Devletin emri bu ve sorgulanamaz.

Bu coğrafyanın hem bölge hem de Türkiye için bir bereket olduğuna inanıyorum.

Diyarbakır'daki eski müzeyi geziyoruz.

Diyarbakır müzesini gezerken bana özel bir şey gösterilmek istendi. 12.000 yıl önce insan elinden çıkmış bir parça. Bu topraklar bize böyle emanetler vermiş, bundan daha büyük bir emanet olamaz.

TARTIŞMALAR;

- Mekânlardan, hafızadan bahsederken Ermenilerin hiç lafı geçmiyor neden?

- Sizin bakanlığınız döneminde katil ve mağdurların ismi Sivas'ta aynı hanede yazıldı. Bu karar toplum vicdanını yaraladı, bu kararın doğru olduğunu düşünüyor musunuz?

- Türkiye demokrasisi açısından CHP ve AKP arasında kıyaslama yaparsanız hangisinde tekrar çalışmayı benimsersiniz?

- Sizin "Mem û Zîn" konusundaki iyi niyetinizi biliyorum. Ama siz bastığınız zaman çoktan basılmıştı kitap. Burada Kürt kültürünün, dilinin yaşaması için devlet hiç bir politika geliştirmede, bütçe ayırmadı.

- Türkiye, Kürtçeye "bilinmeyen dil" diyordu ama demeye alıştı, Ermeni demeye de alışacak.

Mem û Zîn kitabını bir çok yayın evi bastı, ama devlet ilk defa bastı, önemi burada. Bu bir devrim. 1993-2007 14 yıl geçmiş, Bakan Fikri Sağlar'dı.

Ben insanların diri diri yandığı yerin altında kebaççı bulunmasını kabul edemem dedim. Madımak'ta olan süreçle ilgili mekân kamulaştırıldı ama hakkı vilayete verildi, bize değil. 15 yıl sonra mekân kebaççıdan kurtarıldı, kebaç evi değil de anı evi oldu demiyor. Orada eksik olsa da önemli bir adım atıldığını düşünüyorum.

CHP daha çoğulcu daha eşitlikçi daha demokrat bir dil kullanıp mücadele etseydi bugünkü yeri bambaşka olurdu. 2005'te Avrupa Birliği Türkiye'yi bölecek diye propaganda yaptılar.

Diyarbakır'da oynanan Kürtçe Hamlet'e gelen tek Bakan bendim. Bir bakan, bir bürokrat, devletin bütün alışkanlıklarını yıkamıyor. İyi bir ivme yakaladık ama bu adım adım gerçekteşecek bir durum.

- Bir siyasetçi olarak Anayasa değişikliğini, referandumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Nereye gidiyoruz?

- 2012'de seçmeli Kürtçe eğitimine başlayan bir ülkenin referandum pusulasında Kürtçe "Evet-Hayır" da yer almalıydı. Bakanlığın açıkladığı yeni öğretmen alımında Kürtçe dilinde 3 kişi alım yapılıyor. Bu duruma bakışınızı merak ediyorum.

21 şubat Dünya Anadil Gününde kampanya başlatacağız.

Mecliste geçirilen yeni anayasada parlamentodaki partiler, STK'lar, medya dışlanarak MHP ile birlikte 18 madde getirildi. Ben detaylı olarak incelediğimde şöyle bir durum ortaya çıkıyor: 25 madde yürürlükten kaldırılmış, 72 madde değişmiş. En vahimi bakan isim olarak kalıyor ama bakanlar kurulu diye bir şey kalmıyor. Bütün yürütme millete değil, cumhurbaşkanına karşı

sorumlu oluyor yeni anayasayla.

Geçen gün Türkmenistan'da seçim yapıldı, 5-6 aday katılıyor. Birinci %95 oy aldı.

Öz yönetim kaldırılıyor bütün erk bir kişiye veriliyor. O gün biri sosyal medyada yazmış “Bu kadar yetki evliya bile azdır” diye.

Türkiye 27 Mayıs, 12 Eylül'den sonra bence bunu kabul etmemeli.

Bugün dünyada sıkıntı yaşayan ülkelerin nüfusuna baktığımızda hızlı bir artış görüyoruz. Bu kadar hızlı artan nüfusa eğitim, istihdam, sağlık vermek de zorlaşıyor.

44 milyondan 80 milyona çıkmış.

Bugün Türkiye'de Kürtçe dersi veriliyor ama maalesef göstermelik. Devlet bazı şeylere üvey evlat muamelesi yapıyor. Kültür Bakanı'ymen de aynı durumu yaşadık.

Sinemada bizim zamanımızda büyük fonlar ayrıldı. Fakat bugün bu daha siyasi bir yapıya döndü. İdeolojik olarak devlete yakınsanız kaynak aktarılıyor.

- Türkiye dış siyasette çözümsüzlüğü çözüm olarak merkezine almış durumda her zaman. Türkiye Cumhuriyeti'nde iki yöntem uygulanacak ya bütün demokrasi kanalları açılacak ve Kürt Sorunu böyle çözülecek. Ya da kanla çözülecek demişti. Hitler bile İkinci Dünya Savaşı'nda Prag'ı bombalamaya kıyamadı. Ama Türkiye bu süreçte bir Diyarbakır'ı, Mardin'i tankıyla, topuyla yıkıma girdi. Bu konudaki görüşünüz nedir?

- Ben Kürdistan coğrafyasında umudun kendini yeşertmek ve yaşatmak konusundaki dirayetini biliyorum. Ama bugün Kayyum'a bırakmak zorunda olduğumuz 12 kültür salonu var. İşimiz çok zor, umarım bize güç verirsiniz.

- Biz son üç yılda bir ömre sığacak acı yaşadık. Yeni oluşacak siyasi yapının hangi ekseninde oluşacağını düşünüyorsunuz? Kürtler yeni oluşacak bu yapıda kendini nasıl ifade edecek?

- İyi niyetli insanların günahı olmadığını düşünüyorum. Biz çocuklar analarıyla cezaevinde Kürtçe konuşabilsin, dipçiklenmesin derken daha iyi bir siyaset yoktu Türkiye'de. Hrant Dink'in cenazesinde ulusalcılardan çok bugünkü iktidara yakın olan kişiler vardı.

Türkiye'nin konuk ülke olduğu 2008 Frankfurt Kitap Fuarı'nda ben konuşmadım, yazar Orhan Pamuk konuşup ülkeyi temsil etti. Bu sarkaç giderken 2011'e kadar ben o tabanla yakındım. Öbür tarafta çok daha ötekileştirici, ayrıştırıcı bir dil vardı.

Partiler daha iyi bir dünya için sadece bir alet. Doğru fikir ortaya çıktığı zaman onu desteklemek lazım. Dün kardeşlikten, insan haklarından söz ederken bugün bambaşka dile dönenlerin kendini sorgulaması lazım. Ben eşitlikten, çoğulculuktan, kardeşlikten bahsedildiğinde destekledim.

Avrupa Birliği'ni ekonomik olarak değil, özgürlük standardı, hukuk standardı özelinde önemsiyorum. Barış zorlamayla olmaz adaletle olur. Yaşanan her şeye rağmen Türkiye'de halk bir arada yaşıyor. Yaşama iradesini sürdürüyor. Bunu dillendirecek olan yeni bir siyasi harekete ihtiyaç var.

Biz yıllar içinde yapılanların bedelini ödüyoruz. Sadece iktidarı değil dönüp cesaretle kendimizi de eleştirmeliyiz.

ÇALIŞMA KOMİSYONLARI TOPLANTISI

29.04.2017 DİYARBAKIR

Gündem:

Çalışma Komisyonları toplantısı öncesinde Barış Vakfı'ndan Hakan Tahmaz ve Azınlık Kültürleri üzerinden konuşması ile yazar Mıgırdiç Margosyan birer sunum yaptılar.

Sunum (Hakan TAHMAZ);

Türkiye'nin kırmızı izgilerini belirleyen tek ve en önemli konu "Kürt Meselesi" dir. Sivil Toplum  rg tleri bu nedenle barış süreçlerinde çok önemli bir yeri vardır. Geçmişle yüzleŐmenin anlamlı olabilmesi için sadece siyasilere geçmişle yüzleŐmesi değil sivil toplum örgütlerinin de kendisiyle yüzleŐmesi gerekiyor.

 z m süreçlerinde hep beraber sınıfta kaldık. Daha hayati STK'ların bu süreçte aktifleŐmesi. Bugünkü konuŐmama halinin deĐiŐmesi için çaba harcayan kurumlar – kişiler olarak kendimizi tanyalım.

Türkiye'deki  z m süreci, STK gerçekliğiyle de tanıştığı bir süreç oldu. Hafızaya, kurumsallaŐmaya ve profesyonelleŐmeye ihtiyacımız var. İç tutarlılık ararsınız, programınız bellidir. Sivil toplum örgütleri bu süreçlerde ne yapabilir? Öncelikle toplumun deĐiŐim ve d n Őm n  sağlayacak çalışmalar yapmak (Siyasi aktörler, dini aktörler, sosyal aktörler, işveren örgütleri, medya gibi unsurları kullanarak) gerekiyor.

Sivil toplum örgütleri için en büyük tehlike siyasi pozisyon üzerinden çalışma yürütmektir.

Barış  alıŐması yapıyorsanız bence önemli olan nesnel olmak ve politik pozisyon almayan bir tavır yaratmak. Toplumsal Duyarlılıkları dikkate almak. Tarafsızlık lafını çok yerinde bulmuyorum.

Niyet okumak değil, tutarlı olmak gerekir. Barış  alıŐması yapanların en temel değeri

şu olmalıdır, bunu ikincilleştiren hiç bir barış çalışması. İnsan yaşamı en kutsalımız olmak zorundadır.

Sunum (Mıgırdıç MARGOSYAN);

Kürtler için anadil çok önemli. Kürtlerin diline biber (isot) sürdüler. Şimdi o dil ne üretecek, ne konuşacak, nasıl konuşulacak?

Bize göre bizim kültürümüz en doğru, en güzel olanıydı. Ermeniler Müslümanlara “Dacik” derler. Onların “Fille” veya “Gavur” dedikleri gibi.

1948 yılında İsrail devleti kurulunca birdenbire Diyarbakır’da Moşe’lerin (Yahudiler) yaşadığı Yenikapı’daki mahalleden hepsi taşı tarağı toplayıp gittiler.

Surp Gragos Kilisesi’nde yaşam yeniden inşa edildi bir kaç yıl önce. Şimdi geriye hiç bir şey kalmamış. Şunu gördüm devran döndükçe, zihniyet değişmedikçe dönüp dönüp aynı yere tosluyorsunuz.

TARTIŞMALAR;

- Son iki yılda Sur bölgesi yıkıldı, tanınmaz oldu. Ben artık Diyarbakır’a olan aidiyetimi hissedemiyorum. Doğduğum, büyüdüğüm, yaşadığım hiç bir yer kalmadı. Siz bu yıkımdan sonra ne hissediyorsunuz?

Toplumun sahiplenmediği bir barışı sivil toplum örgütleri nasıl sahiplenecek? Yerel yönetimlere bile taleplerimiz işlemezken merkeze nasıl iletilecek?

- Çözüm süreci başladığı zaman hak temelli çalışan sivil toplum örgütleri olarak çok emek sarf ettik, bu süreci korumaya çalıştık. Alanda yaptığımız çalışmalarda gördük ki iki tarafta samimi değildi.

Bu süreçte birçok hak temelli sivil toplum örgütleri kapatıldı, baskılar gördü. Bu noktada sivil toplum örgütleri bu sürece nasıl girme cesareti bulacak, çünkü bedeli çok ağır oluyor.

Herkesin kendi alanında çalışmalarına kendi ilkeleriyle devam etmesi lazım. Bu sürecin diyalog, müzakere, bir araya gelme dışında bir şansı yoktur.

- Sizce yeni bir barış sürecine girecek miyiz? Eğer olacaksa bunun aktörleri kimler olmalı?

- Başlangıçta bir sonuca varabileceğimizi düşünüyordum ama bugün kesinlikle eşitlikçi ve çoğulcu demokrasi geleneğinin oturtulabileceğine inanmıyorum. Sivil toplum örgütleri de ya devletçi ya da devlet karşısında. Sivil toplum örgütleri nasıl barışı savunabilir, nasıl sonuca ulaşabilir?

- Sorunların esasına inmiyoruz, gerçekten rol almıyoruz. Sivil toplum örgütleri olarak düşüncelerimizi sahada harekete geçirmedikimiz sürece bir hayal olacaktır.

- Temel insan hakları bağlamında sivil toplumu konuşuyoruz ama kent-mekân boyutundaki

durumunu hiç konuşmuyoruz. Kentteki dayanışma haklarının gelişmesi

- Sivil toplum örgütünde sonuca varabilmek için ortam da çok önemli. Barış süreçlerinde müzakere ve demokratik siyaset yolu dışında başka bir yolun olmadığını düşünüyorum. Ortak yaşam, birlikte yaşam için eninde sonunda müzakere etmeliyiz.

Dolmabahçe'ye dönülmelidir sözünü doğru bulmuyorum. Siyasi aktörler sivil topluma çok önem verirler ama kendilerine benzediği, yanlarında durduğu sürece. Barışın toplumsal inşası açısından sivil toplum örgütlerinin yeri çok önemli, olmazsa olmaz. Sivil toplum olarak işimiz demokratik siyasetin, eşitliğin koşullarını yaratmaktır.

Benim kastettiğim pozisyon alma durumu, bütün farklı bakış açılarını gözeten yaklaşımdır.

Eleştirmek karşıya almaktır. Ben barış akademisyenleri durumunun barış sürecine vereceği zararı belirten bir açıklama yaparım. Keza olumlu olan şeyleri de bu kapsamda değerlendirip açıklama yapmak gerekir. Barış Vakfı olarak Erdoğan'ın Öcalan'la görüşmesine dair söylemini olumlu bulduğumuzu belirtince herkesten tepki aldık.

Çatışma çözümünü bilmediğimizi bu barış süreci açığa çıkardı.

- TEOG sınavında Hıristiyanlar din kültürü sorularını cevaplamıyor. O sorulardan muaf lar ama onun yerini karşılayacak başka soru sorulmuyor. Bu toplumda birçok dil, din, kültür mağdur durumunda.

Her türlü şiddete maruz kalanlar olarak masum olduğumuzu anlatmaya çalışan bir süreç yaşıyoruz. Biz mağduruz, masumuz söyleminin dışına çıkıp biz varız, bunların nasıl giderilmesine gerektiğine yoğunlaşmalıyız.

- Ben özellikle bir şeyi vurgulamak istiyorum, kafama takılan herkesin çok mutlu, çok umutlu olduğu belirtiliyor. Aslında tam aksine toplumun büyük çoğunluğu hiç bir şey anlamadı. Biz hala bunu iyi olarak görüyoruz, eğer öyle olsaydı başarılı olurdu. Ve herkes bunun böyle olacağını biliyordu. Birçok kişi bunun bir oyun olduğunu en başından söylüyordu. Ali Bayramoğlu kendisi de söyledi. Sürecin içinde fark ettik ki kullanılıyor. Tarafların hepsinin hesabı vardı, biz kendimizi aktörü zannediyorduk. Kendimize dönüp ben, biz ne istiyoruz demek lazım. Her birimiz kendi taleplerimizi dile getirirsek ortak taleplerimiz ortaya çıkacaktır. Bunu samimiyetle ve başkasının ne düşündüğüne takılmadan söylemek lazım.

F- Ben birey olarak hiç bir çalışmayı önemsiz görmediğim gibi öneminde daha fazla şey de atfetmek istemiyorum. Buradaki bazı arkadaşlarda sivil toplumu reddeden ve abartan anlayışlar vardı. Türkiyede sivil toplum örgütü, bilimsel anlamda, batı deyimiyle bir sivil toplum örgütlenmesi olduğuna inanmıyorum. Her şey üstten örgütlendiği için, ulus devlet değil, devlet ulus olarak örgütlendi. Dolayısıyla bu vesayetle sivil bir örgütün olduğunu sanarak geldiniz. Sendika, sivil toplum, berber, barolar hangi yönden sivil toplum? İş adamlarının kurdukları sivil toplum mudur? Ben zorunlu olarak meslek örgütüne üyeyim, bu ne kadar beni temsil ediyor?

Bütün bunlar tartışmalı şeyler. Bizim cephemize gelelim, bizim de bir örgütümüz var. Ulus yoktu, halk yoktu, yerlerde sürünüyordu, Türk tebaası yer de sürünüyordu kurtarıcı motifi geldi bu toplumu yeniden diriltti, çağdaş etti, devrim yaptı falan filan. Şark cepesinde de böyle bir hareket oldu, bu sefer burada yerde sürünen bir topluluk vardı, bir kurtarıcı gelip bunu ayaklar üstüne oturttu. Bu sefer buradan sivil toplum gelişmeye başladı. İki STK'nın ayağı da seçkinci

motiflerle gelişti. STK'ları bu vesayetlerden ayrı olduğu konusunda çok abartılı tanımlara girmeyelim. Bu niyetle çalışanlar vardır ama politik sahnede, sorunun çözümünde yeri yoktur. Devlet bu sorunu hiç bir zaman Kürt sorunu olarak algılamadı. Devlet hiç bir zaman meseleyi Kürt sorunu olarak görmedi, Lozan'dan beri bunu Kürdistan sorunu olarak bildi, algıladı. Mesele kültürel değil, buradan dille kültürle işe başlarsak bu mesele buradan bitmiyor. Güney'i var, Rojava'sı var, Doğusu var. Irak ve Suriye sahasında ortaya çıkan durum, Kürtlerin kazanımları, kendi bölgesinde bu sorunu hapsedmek isteyen devletlerin elinden Kürtler yavaş yavaş kurtulup uluslararası aktörlerle buluşmaya başladı. Bu sorunun çözümünde artık yeni bir paradigma var. Artık mesele ne yazık ki Kürdistan sorunu, bu nedenle Türkiye bir yer de Sincar, bir yer de Kandil'dedir. Bu sorun uluslararası aktörlerin eliyle yeni bir sürece girmiştir. Türkiye yeni bir stratejinin içindedir.

- Barış gerçekleştirilebilirse çok önemlidir. 2013'te hepimiz bu süreci çok önemsedik. Avrupa Konseyi Parlamenter meclisinin almış olduğu karar. Sivil toplum çok önemi var, sivil toplum bu çalışmalarını yapmakla geleceğe umut taşıyor. Benim önerim yeni bir barış sürecinde üçüncü göz olmazsa olmazdır.

- Herkes bildirisini sundu ben bunlara korsan bildiri diyorum. Sedat Bey bir kaç soru sordu ve geri bildirim istedi. Bundan sonra söz alacaklar yeni bir bildiri yerine sunulan sorulara cevap versin. Barış nedir: Barış etliye sütlüye karışmak değildir. Barış karşıtların birliğidir doğal ortamlarında beraber olma eylemidir. Savaşta öyleydi. Barışa giden yolda daha çok emek oluyor. Bir arada olma kültürünün bir birikimidir. Barışın olmazsa olmazı niyettir, istektir, onu arzulamaktır. Parlamentodaki sol partiler el kaldırarak dokunulmazlıkları kaldırdı. Hatalardan biri AKP'nin barış yapmak istemediğine dair söylemler, bunlar yapılırsa söylemler yıpranır. Referandumla altın bir oran oluştu. Bütün taraflar bunu dikkate almalı. Barış sürecinin esas aktörü devletle çatışan silahlı güç olabilir ama bunlar kamuoyunda olmamalı. Toplumsal haklar, insan hakları alanında hiç bir şekilde 80 milyonu ilgilendirenlerle ilgili karar vermemeliler. Kolombiyada süreç bundan dolayı durduruldu. Yüzleşme yaşanmadığı için. Üçüncü göz ancak sivil toplumla olabilir. Üçüncü göz Amerika, İrlanda, İngiltere olmamalı.

- Barıştan söz edebilmek için var olan sorunların tespiti gerekiyor. Bana göre Türkiye'deki Kürt sorunu, dil, işsizlik, kültür sorunu ama artı olarak yerinden yönetim, kendi kendini idare sorunudur. Bütün ülkelerde muhalefet yoksa masaya oturmak çok zordur. Bu noktada adım adım ilerlenebilir çözüm konusunda ana sorun Kürt Sorunu-Kürdistan meselesi olarak değerlendirmeye çözüm olamaz. Kürt sorunu dünyadan bağımsız değil artık, tamamen uluslararası bir sorun haline gelmiştir artık. Biz bu sorunda sivil toplum örgütleri olarak birlikteliğimizi ortaya koymazsak bu sorunun çözümünü zayıflatırız. Diğer devletlerin gözetiminde olmayacak bir barış süreci sonuca varamaz. Bu güçlerin olması, masaya gelmeleri ama bunların yanında hakemlik eden mekanizmaların kurulması gerekiyor. Kürt sorunda gözlemci değil, taraf olması gerekir sivil toplum örgütlerinin. Siyasi partilerle karşı tarafta yer almalıdır sivil toplum örgütleri.

- Müzakereye kimin ihtiyacı olduğunu iyice ortaya koymak lazım. Muhakkak ki siviller en çok ihtiyaç duyanlar. Aksi halde ya korku ya da ümit tacirliği yapıyoruz. Çözüm sürecinde bütün rollerin bir yeri çünkü aynı şeyleri talep etmiyor. Kolombiyada barış sürecinde çatışma sürerken müzakere devam ediyordu, çatışmayla ilgili hiç bir şey masaya getirilmiyordu. Şeffaf olmayan bir süreç yürütüyorsanız tabanınıza açık olma sorumluluğunuz var.

Kobani için sokağa çağırılmasında çözüm sürecinde nasıl çağırırsınız demeye hakkı yok,

ikisi birbirinden farklı. STK iktidar odaklarının kendilerine bahsettiği alanlarda at koşturuyor. Müzakere döneminde bunun rahatlığını yaşadık, çatışma başlayın o kamusal alan ortadan kalktı. Raci Bey 2012'deki konuşmasından şimdi yargılanmaya başladı. Siyasi aktörler size kamusal alanı bahsettiyse o sizin alanınız değil. Hukukun muğlaklığı burada çok önemli bir mesele. Dünya deneyimlerinde Filipinlerde Türkiye'ye benzer bir süreçte, CHP ve AKP ikna ediyor, HDP değil. Bugün devlet ve PKK çözüme çok uzak bir durumda. Kolombiyada meselenin çözülmesinin en önemli nedenlerinden bir tanesi 50 yıldır terör dediğimiz için süreci çözemedik. Resmi bir statü verince UNICEF ve uluslararası kurumlar çalışabiliyor. Türkiye'de terör dendiği için bu süreçten etkilenenlere ulaşılamıyor. İzin yok. STK üçüncü göz olalım ama bizim nasıl bir yaptırım gücümüz var? Siyasal bir güç odağının olması lazım arkasında. Türkiye'deki ana muhalefet partisi sürece girmedikleri sürece sorunun çözülmesi çok zor. Dolayısıyla bu bağlamda hukuki bağın kesin olması lazım, diğeri sivil toplumun kendi alanını inşa etmek zorunda olması.

- İyi tasarım çözüm süreçlerinde önem taşıyor. Bu tasarımın oluşmasında kılı kırk yarmak gerekiyor.

- Türkiye Kürtleri açlıkla terbiye ediyor. Kölelik mantığıyla insanları açlığa mahkûm ediyorlar. Onurlu bir çözüm için açlık ve sefaletten kurtulması lazım, devletin elinden kurtulması lazım. Kürtlere para ve gıda yardımıyla muhtaç tutmak istiyor devlet. Engellilere yapılan yardım gibi. Bir diğer konuda devlet her zaman tanrısal bir rol oynuyor. Her kim devlete egemen olursa, komünist bile olsa, devleti tanrısal görmesi gereken bir noktaya geliyor. Öncelikle genetik bir değişiklik gerekiyor, devletin tanrısal olmaktan çıkması gerekiyor. Her şey devlet için sistemi oluşturulmuş, o zihin değiştirilmeli. Biz kendimizi az görüyoruz ama devletin kendi zihin yapısını değiştirmesi lazım. İyimser bir toplum inşa edilmeyinceye kadar barışta olmaz. Toplumsal kuruluşlar kendini kurtarıcılardan kurtarmalı. Hem de kişiler kendini kurtarmalı, özgürleştirmeli. Medya ve internet yoluyla kendimizi iyi ifade etmeliyiz. (sosyal medya...) Bütün dünyaya doğru anlatmamız lazım derdimizi. Sıradan insanlar Kürtlerden habersizdir, o insanlara anlatmak lazım. Edebiyat ve sinema yoluyla çözüm sürecini insanlara anlatmalıyız. İnsan bilmediği şeye düşmandır, karşıdır. Bizi tanıdıktan sonra insanların ön yargıları çok değişiyor. Masa kurulduğu zaman Çeçen Lideriyle otururken çok iyi bir ders veriyor, eşit oturmazsak oturmam masaya diyor. Yuvarlak masa olmalı ya da eşit koşullarda oturmalılar. Büyük devletler destek vermezse sonuç alamayız. Bütün azınlıkları platformlarda temsil edecek şekilde davranmalıyız.

- Sivil toplum denetimi çok önemli. Türkiye'deki muhafazakâr kesimin içinde olduğu durum bu, güç sivil toplum olsa biraz daha yalpalanabilir. Kişiler ve partiler devletin çekim alanında kaybolabiliyor.

- Tekçi dilin toplumu hırpaladığını, yaraladığını hazırladığımız metinde öne çıkarmalıyız. Barış meselesinde de yine dile ihtiyaç var. Samimi, istekli bir dil kullanmak lazım.

- Konumuz katılımcı demokrasilerde sivil toplumun rolü. Son iki ay içerisinde 10.000'den fazla sivil toplum kuruluşu tabelası kaldırıldı. Bu realiteyi göz önünde bulunduralım. Çok yüksek frekanstan konuşuyoruz, insanları unutuyoruz. Çocuklardan başlamalıyız, gelip toplanıp dağılmak dışında başka bir sonuç olmuyor. İnsani zaafı atlatmadan gelecek tasarlanamaz. Herkes kendi sinerjisiyle kendi sivil toplumunu oluşturur. Çekirdekten başlayan bir barış hareketi başlatalım, aileden başlamak lazım. Bütün kardeşleri, komşuları ve aşiretleriyle barış içinde olan var mı? Bu kültürü içimizde içselleştirmesek sonuç gelmez.

- Tespitlerim sahada gördüğüm ve çözüm sürecinde düşmüş olduğumuz eksiklikler, eleştiri olarak da alabilirsiniz. STK'lar kendilerini gözden geçirmeli, kuruluş amaçlarına göre hareket etmeli ve örgütlenmeli. Kendi alanı ile çalışmalı. Diline, üslubuna, siyasete bakışı, toplumsal sorunlara çözüm önerilerini ortaya koymalı. STK'lar kendilerini yüksek sesle bu sürece katmalı. Rolünü iyi belirtmeli, izleme yapmalı, kimseden rol çalmamalı, kolaylaştırıcı olmalı. Süreci izleyip olup biteni objektif bir şekilde ortaya koyması gerekir. Süreçte 25 kişilik bir izleme komitesi kurup 2 rapor yayınladık. PKK ve AKP (Devlete) ilettik. Sürecin ruhuna aykırı olduğuna dair beyanlarımız oldu raporlarda. Kolaylaştırıcı olmak istedik süreçte ama olmadık. Toplum bilgilendirmek lazım, olup biten her şeyin, en azından bilinmesi gereken şeylerin paylaşılması lazım. Şiddetle, silahla çözümün gelemeyeceğini gördük. Masada değişik aktörlerin olması lazım. Bütün farklılıkların olması lazım. Aynı anda masada olmasalar dahi, farklı masalar kurarak ilerlemek lazım. Bu sorun toplumun bütün katmanlarını ilgilendiriyor. Kendileri izleme komisyonu oluştursalar dahi sivil toplum örgütleri kendilerine rol biçip, ayrı bir izleme komisyonu kurmalıdırlar. Bu sürece uygun adımların atılması gerekir ki güven tesis edilsin.

- İcinizden en genç olanlardan biriyim ama umutsuzluğa düştüm. Ben eskiyi geride bırakıp, yeni bir yöntem bulmaktan yanayım. Basın açıklaması, raporlar artık çok aynı. Yeni slogan ve filmler bambaşka kapılar açabiliyor. STK'ların yeni bir yöntem belirlemesi, alanlarda olması, sosyal medyada olması gerekiyor.

- Daha yaratıcı şeyler koymalıyız, dinamik, geleceğe bakan, dinamik.

- Bugün Kürtlerin yasadışı olduğunu düşünmüyorum. İnisiyatif odaklı bir yaklaşım lazım. Eğer Kürtleri rahatlatmak istiyorsanız bunları yasalaştırın. Kürtlerin haklarına anayasada yer verin, anadil eğitimi önündeki engel tevhidi tedrisatı kaldırın gibi. Bunları talep etmek suç mu? Türkiye'de zemin çok kötü bir yere gidiyor. Yeşim Ustaoglu kendi kendine sansür uyguladı. Kazım ÖZ'ün filmi yasaklandı. Bu ciddi anlamda bir yayılma gösterecek. Mesele sadece Kürtlerin sorunlarını tartışmak değil. Hollanda meselesinde Türkiye ciddi bir nefret söylemine girdi. İnisiyatif odaklı tartışmak lazım bu konuları.

- Son zamanlarda çok keskin kutuplaşmaya başladığımızı görüyorum. Barış denince aklıma ilk Gandhi geliyor. Sivil itaatsizlik, pasif direniş. Ben de çok umutsuzluğa kapılmamız gerektiğini düşünüyorum. Köy, köy, şehir şehir dolaşp insanları etkilemeye çalışmış Gandhi. Bu tarz çalışmalar yapılabilir. Ayrışmaları önleyecek, ortak bir dil oluşturmak lazım.

- Barış sorunu sadece Kürtler Türkler arasında değil bütün toplumu ilgilendiriyor. Bütün dünyada sorunlar, çatışmalar olmuş. Bütün bunların kökeninde düşman kavramı var. Düşman kavramını dile getiren kolayca barışı kullanamaz. Kürtler, Türkler, siyasetçiler, halk çok fazla kullanıyor bu kavramı. Barışa inananın bu sözcüğü kullanmaması gerekir. Arkadaş, arkadaş olmayan kullanılmalı. Savaşı kullanan barışı düşünemez. Bütün öncüler siyasetçidir Türkiye'de. Siyasiler çok sivil örgütlenme yapamaz. Aydınlar, yazarlar bu kadar siyasi olursa kendilerini değiştiremezler. Bu şekilde ne Türk ve Kürt aydını göremiyorum ki bu konular bağımsız bir şekilde konuşulamaz. Türk ve Kürt aydınlar arasında çok büyük bir fırsatçılık var. Bu aydınlar sadece konuşma ile yetiniyorlar. Ortadoğuda biliyoruz ki eleştirinin hiç bir kıymeti yok, barış olacaksa da bunun çok titrek olacağını düşünüyorum.

- Sivil toplum ve devleti tartışıyoruz. Herkesin dediği gibi sivil toplumun devlete giden bir yol olduğunu bilmeliyiz. HDP ve çevrelerinin Demokratik Türkiye veya diğer Kürt partilerin

federatif veya özerk Kürdistan söylemlerinin demokrasiden geçtiğini bilmeliyiz. Siyasal alanın Sivil alanı gasp ettiğini görebiliyoruz. Anadilde eğitimi mesela siyasi partiler yerine sivil toplum hareketleri. Mikro ölçekte Alevilerin cem evlerinin yasal statüye kavuşturulması sadece, bir de zorunlu din derslerinin kaldırılması karışmış alanlar. Siyasal toplum, sivil toplumun alanını gasp etmiş. Benim karşı çıktığım noktada süren bir süreç vardı, silahın bir nebze de olsa durduğu bir dönemdi. Taraflar gençlere hiç bir zaman bir alan tanımadı. Bazıları meseleyi bizim dışımızda konuşabileceğiniz bir kuşak yok dedi, bu çok yanlıştı. Gençlere hiç mi güvenmiyorlardı, bu bir kaybediştir. Gelecek kuşağın konuşarak, sivil toplumla çözemeyeceğini ön görmek üzücü bir durumdur.

- Diyarbakır özelinde bu meseleleri tartıştığımız zaman bu mesajlar yerini bulur mu konusunda endişe ettiğimiz bir dönemden geçiyoruz. Bu her alana yansıyor. Geldiğimiz nokta itibarıyla karamsarlık, arayışlar, umutlar yok. Bu nedenle STK'ların siyasetle olan ilişkilerini siyasetçilerden çok STK'lardaki arkadaşlarımızın değerlendirmesi gerekiyor. Bir yere talimatlarla geliyorlar. Diyarbakır'da Kemalizm, Türkiye eleştirildiğinde çok hoşumuza gidiyor ama Diyarbakır'da olanları da eleştirmek gerekiyor. Ben biraz daha ekstrem bir şey söylemek istiyorum. Oslo açıklanmayana kadar kim biliyordu bu süreci, Öcalan'ın gizli kapaklı yazışmalarından kamu haberdar mı? Bazen taktiksel kararlar alıyor siyasetçiler, bunun arkasında kan, gözyaşı bırakarak. Hangi tarafa dair tespit yapsan seni hemen onunla yakıştırıyorlar, PKK veya AKP'ye yaklaşıyorlar. Bu iki grubun arasında kesimler var, onları motive etmek lazım. Barış süreci dediğimiz süreç Öcalan'ın silahlı unsurları dışarı çıkarın söylemiyle anlam kazanmaya başladı. Bu şekilde ağır aksak işleyen süreçte burada çok vahim durumlarda yaşandı. Devlet kontrolü bıraktı, yol kontrolleri gerillalara kaldı. Adli makamlar, vergi sistemleri oluşturulmaya başlandı. Buradakiler sahiplenmediler böyle bir barış sürecini. Yeni bir vesayet oluşturuldu. Toplumun sahipleneceği arayışları oluşturmak lazım.

- Bu ekibin kendi gücüne güvenmesi lazım ne azımsaması ne de abartması gerekiyor. Geçmişteki çözüm sürecinin olumsuz olması kötüdür ama deneyimimiz var. İki yılda ekonomiyle uğraşan herkes şunu çok net gördü; ekonomik, insan hareketliliği, moral yükselmişti. Başarısız olan çözüm süreci sonrası insanlar artık çatışmayı istemez. Nefes aldığınız her an ekonomiyse iç içesiniz. Devletin acil olarak sınır dışı operasyonlardan vazgeçmesi, siyasetlerin tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edilmesini talep etmeliyiz. Sayın Öcalan'la hem HDP hem de devlet görüştü, sivil toplum biz de görüşmek istiyoruz iradesini ortaya koysaydı belki başka bir şey olabilirdi. Üçüncü bir göz olabilirdik.

- Şu an bulunduğumuz durum akıntıya kürek çekmek ama daha coşkuyla çekebileceğimize inanıyorum. Özellikle toplumda karşılık bulan STK'ların barış sürecinde kritik rol oynayacağını düşünüyorum. Barışın sahiplenilmesinde STK'ların yerini çok önemsiyorum. Toplumu ayrıştıran, bölen, tekçi dilden vazgeçmek gerekiyor, kutuplaştırıcı söylemlerden vazgeçilmesi lazım.

- Diyarbakır'ın ismi çok büyük. Kürtlerin bulunduğu siyasi sürecin merkezi olarak görülüyor. Her hafta sonu böyle toplantılar yapmak gerekiyor. Bir konuşma, bir rapor bu sorunu çözmez ama bu konuşmalar, bu tartışmalar, bu yan yana geliş bir güç yaratır. Güney Afrika'da böyle bir süreç yaşandı ve geçen hafta yayınlanan araştırmada dünyanın en eşitsiz ülkenin Güney Afrika olduğu söyleniyor. Barış sürecinde önemli olan toplumsal adalet, ekonomik adaleti sağlamak. Sınıf ve yoksulluk meselesine hiç değinmedik. Bu eşitsizliğin nasıl ele alınacağını tartışmak lazım. Hindistan'da öyle barıştan sonra milyonlarca dışlanmış, yoksul insanlar var. Toplumsal adaleti sağlayamadılar. Türkiye'de Kürdistan'ın ne kadar yoksul bir bölge olduğunu göz önüne alırsak en

önemli sorunlardan birinin ekonomik adalet olduğunu görürüz. Belki rapor sorunu çözmez ama konuşmaya devam etmek çok önemlidir.

- Barış tüm halklar için kaçınılmaz, olması gereken şartlardan bir tanesidir. Türkiye'deki süreç maalesef olumsuz bir şekilde sonuçlandı. Bu tarafların barışları ne kadar ciddiye aldıklarını da gösterdiğini düşünüyorum. Tarafların barıştaki niyetleri, sivil toplum örgütlerini, birleşmiş milletler gözlemcilerini sürece dâhil etme konusunda çok istekli olmadıklarını gördük. Bu noktada biz STK temsilcileri itici güç olmalıyız. Eğer devletler, devlet eliyle barış tesis edilmeye çalışılırsa hakların verildiği anlaşmadan ziyade bir dayatma olacaktır. Sivil toplumun bu sürecin itici gücü olması gerekiyor.

- Barış sürecinde birlikte yaşama isteği Kürtler ve Türklerde çok güçlüydü. Şimdi birlikte yaşamaktansa komşuluk ilişkisi olsun. Laikler bir tarafta, İslamcılar bir tarafta, Kürtler bir tarafta. Bu ciddi bir taban bulmuş durumda. Çok konuşulmaya ve tartışılmaya başlandı. Bu barış sürecini nasıl etkileyecek? Eskiden iki aktör vardı, şimdi referandum sonrası başka bir kutuplaşma var.

- Muhalif Kürt halkını hazırlayalım. Oy vermekle muhalif olunmuyor. Sivil toplumlar hiç bir siyasi partiye bağlı kalmamalı, üretkenliği ölür. "İnadına Barış" kavramı doğru değildir, barış inadına olabilecek bir şey değil.

- İnsanlar kendini nasıl ifade etmek istiyorsa öyle ederler. Buna zulüm demek bence hiç olmaması gereken bir şey.

- Evet, STK'lar çözüm sürecinde sınıfta kaldı, ama PKK ve devlet de çözüm sürecinde sivil toplumun işin içinde olmasını istemedi. Bugün hem devletin hem de PKK'nın hiç olmadığı kadar sivil topluma ihtiyacı var. Sivil toplum geçmişte neleri yanlış yaptı, olası bir yeni çözüm sürecine sivil toplumun etkin ve doğru katılımı nasıl olmalı konularını tartışmak gerekiyor diye düşünüyorum.

- Sivil toplumun bir terminoloji sorunu var, bunlar ayrı. Ama silahları bırakmak, çatışmaları durdurmak bunların ikisi ayrı. Dünyanın hiç bir yerinde önce silahlar bırakılıp sonra barış konuşulmaz. Türkiye sürece böyle girerken biz buna itiraz ettik. Barış sürecinde çatışmalar devam edebilir ama otorite inşa etmek olmaz. 6-7 Ekim'in arkasında 2 sorun vardı; birinci Kobani'de olanı buradakini etkileyecek şekilde bir çağrı yapılması doğru değildi. Kobani'deki direnişle, dayanışma işi başka bir şeydir, orada olanları Türkiye'deki müzakere masasındaki aktörle müzakereye katmak başka bir şeydir. İki yıldır Kürt kentleri yıkıldı PYD dahil olmamakla hata mı yaptı, hayır doğru yaptı. Kendi müzakere masasına devam etti. İkili iktidar yaratma işi müzakere sürecinde olabilecek bir şey değil. Özerklik ilan edilecek değil masada anlaşılacak bir şeydir bana göre. Serhıldan çağrısı yapmak bu kadar kolay değil, vazgeçmekte kolay değil. Öcalan bir mesaj çekti serhıldan bitti.

- Ben başka bir disiplinden geliyorum. Tasarımcıyım. Tasarım sürecinde kimse birbirini yargılamadan değişiklik fikirler üretir. Bu süreçte birbirimizi yargılamamız lazım. Belki bu tür toplantılarda küçük toplantılara ayrılarak kadınlı, erkekli karma gruplarla çalışmalar yapılabilir. Küçük grupların değişik öneriler getirmesi lazım. İnsanların ürettiğini hissetmesi lazım. Sonunda birlikte karar verdiğimiz zaman uygulamanın daha kolay olacağını düşünüyorum. Çok değişik yollardan aynı noktaya gitmek lazım, barışa farklı yerlerden giderek realiteye dönüşecek. Toplumsal barış ağı bence çok büyük bir başarı. Çok önemli bir adım, karamsar olmak için hiç bir neden yok diyorum. Biraz değişik alanlara da mı acaba bakmak lazım, müzik, sanat gibi... değişik

kesimlerin ucundan tutabileceđi Őeyler mi yaratmak lazım acaba diye dűŐünüyorum.

- Kűrtler arası iliŐkinin normalleŐmesi çağrısının yapılması lazım. Bu çağrıtı bu ağın yapması lazım.

- Dűnyada çatıŐmaları sonlandırmak ve barıŐın sonlanması iŐin uzmanlar 12 maddeyi ők net belirliyorlar.

- Yerel sahiplenme, uzun dűnemli olacađının bilinmesi,
- Diyalog,
- Etkili bir arabuluculuk,
- Kapsayıcılık,
- Kamunun katılımı ve sahiplenmesi,
- Geniş kesimlerle konuşmak,
- İliŐkileri dűnűŐtűr-deđiŐtirme,
- Sűreçlerle insanları buluŐturma-
- Halkı bilgilendirme,
- Deneyim aktarımı,
- Çatışmanın dinamiğini doğru anlama,
- Gűven oluŐturma.

BarıŐta őkűműn anahtarı geŐmiŐe dayalı yapıları meŐrulaŐtırmak deđil geleceđe yűnelik yenilikçi umutlar oluŐturma. Tűrkiye'nin bu alanda bir akademiye ihtiyaçı var. Projeye dayalı deđil. Kendimizi tek zannediyoruz ama dűnyanın her yerinden bu durumlar aynı. Basklar İspanya'nın 4 parçasıyla, Fransa'nın parçasının birleŐtirme idealiyle 300 yıldır yaŐayan bir halk. Fransa bunu ők akıllıca őkzdű ama İspanya'da devam ediyor ve muhtemelen ayrılıđa gidecek.

TOPLUMSAL BARIŞ AĞI ANKARA ÇALIŞTAY NOTLARI

20.03.2017 ANKARA

Gündem:

Toplumsal Barış Ağının 20 Mayıs 2017 cumartesi Çalıştayı Ankara'da tam gün sürdü. Ankara Gündemi hem AK Parti hem de HDP'nin yakın günlerdeki genel kurullarına odaklanmıştı. Buna rağmen iyi bir katılımımla çalıştay gerçekleşti.

İsmail BEŞİKÇİ; Ben bir varsayım üzerinden konuşmak istiyorum. 7 Haziran 2015 HDP 80 vekille meclise geldi. Temmuz 2015 Demokratik Özerklik ilan edilmeye başlandı, Varto, Silvan, Cizre, Yüksekova, Sur, Hakkari... Aynı dönemde demokratik özerklik ilan eden kişiler, eş başkanlar tutuklanmaya başlandı. Bu süreçte gözaltına alınan veya tutuklanan kişiler, savcılıkta-emniyette-mahkemede ve cezaevinde ifadelerini Kürtçe olarak yapsalardı! Ben elbette Türkçe biliyorum, kendi dilimde konuşuyorum. Vedat Aydın'ın Ekim 1990'da mahkemede dediği gibi Kürtçe konuşsalardı. Düşünün bu nasıl bir gelişme sağlayabilirdi. Eş başkanların böylesine ısrarlı olduğu, gerginlik yaşadığı bir dönemde Kürtler toplanıyorlar ve mahkemedeki tutumlarını destekleyen miting yapıyorlar. Böyle bir süreç nasıl bir gelişme sağlayabilirdi.

Kürt sorunu, Kürdistan sorunu nedir? 1920'lerde milletler cemiyeti döneminde Kürtlerin ve Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve bağımsız devlet kurma haklarının gasp edilmesidir. Böyle bir sorun bugünlerde daha çok gündeme geliyor. Bu süreçte Kürtlerin batı kamuoyunun desteğini almasında çok önemli bir yarar var. Batı kamuoyu hendeği desteklemez, ama diline, varlığına ait çabanı destekler. Güney Kürdistan'la ilgili çok çalışma yapılıyor, konuşmalar hep Kürtçe veya İngilizce oluyor. Soran'daki toplantıda Türkçe konuşan kişi sadece bendim. Bir kadın beni çok eleştirdi Türkçe konuştuğum için. Sen düşmanın diliyle konuşuyorsun. Kürtçe bilmemek, konuşmamak çok büyük bir eksikliktir evet, ama onun dışında da eksikliklerim var. Önemli olan kişinin bu eksikliklerini bilerek konuşması. Güney'le Kuzey arasında bu konuda çok büyük bir fark var arkadaşlar. Dil önemlidir arkadaşlar. Çocuklar Kürtçe konuşmuyorsa

Kürdistan çok büyük bir tehlike altındadır.

TARTIŞMALAR;

- İşin yargı, çatışma çözümü, anayasa, medya, parlamento, sivil toplum örgütleri gibi birçok başlığı var. Belirli konuya odaklanarak cevap verirsek daha anlamlı olacaktır.

- Süreç olarak olması gereken çalıştay olduğunu düşünüyorum. Geçmişteki barış sürecinde çok ciddi sıkıntılar vardı. Kimse kendini bu sürece dâhil hissetmedi bir kere. Bütün kararlar bir yerden anlatıldı, çözüm süreci adına. Aslında sorun tabanın soruydu, bu sürecin tamamen suni bir süreç olduğunu daha sonra da anladık. Müdahil olunmadı, görüşler alınmadı, süreç dışına itildi. Parlamentodan atılırken, belediyelere kayyım atanırken ki sessizliğin nedenini buradan görüyorum. Süreç barış süreci miydi? Çünkü barış sürecini konuşabilmek için ortada bir çok sorun vardı, halı altında bekletilen. Yapılması gereken önce çözüm önerilerini konuşmaktı. Bir yol haritası, bir çerçeve çizildikten sonra barış süreçlerinin ilerleyebileceğini düşünüyorum. Barış süreci ancak bunu üzerine inşa edilebilir.

- Geçtiğimiz çözüm süreciyle ilgili o kadar çok şey söylendi ki? Bu çözüm süreci miydi, çatışmasızlık süreci miydi, barış süreci miydi? Barış = savaştan taraflar arasındaki görüşmeye denir, çatışmasızlık = anlaşamadığımızda anlaştık, çatışma durdu ama çözümler ertelenir. Çözüm süreci ise net, somut önerilerin ortaya konulduğu süreçlerdir. Yaşadığımız sürece literatürde tanım bulabilmiş değilim. Toplum olarak barıştan yana olduklarına dair ciddi sorularımız vardı. Bunun götürülebilmesinin yolu, sivil toplumun müdahil olabileceği, somut verileri ve önerilerle çözüm formülünün üretilme çabası olduğunu düşünüyorum.

- İki yıl önceki bir çalışmayla ilgili konuşmak istiyorum. Biz DEMOS olarak süreçle ilgili bir rapor hazırlamıştık. Kapsamlı bir rapor olmamasına rağmen, 18 STK'ya yapılan derinlemesine görüşle oluşturulmuştu. Çıktılardan bir tanesi; üçüncü göz. Uluslararası gözlemci heyetin olmamasına değinildi. Türkiye'de de izleyecek bir heyetin olması gerektiği. Akil insanlar dışında, akil insanlar yeterli olmadı. Atılan adımların yasal güvenceden yoksunluğu. Kürt tarafı çok sıklıkla dile getiriyordu. Tarafların gizli ajandasının olduğuna dair eleştiriler vardı. Meclisin sürece dâhil olmaması. Dil ve medya meselesinde bir miktar kırılma yaşadığını söyleyebiliriz, ama hala geleneksel çatışmacı dile devam ettiğini gördük.

- Çözüm sürecinin hemen öncesi ve sonrasına dair bir şey söylemek istiyorum. İç Anadolu-orta gelir grubuna mensubum, sünni Türk olarak söylüyorum. Kısa hayatım boyunca gördüğüm şey, Kürt sorunu denince Orta Anadolu'nun insan hakları ihlali olarak görülmedi. Anadolu'da Kürt sorunu terör sorunu oldu. Ancak çözüm sürecinde özellikle Selahattin Demirtaş ve HDP'nin Türkiyelileşme çabası, Kürt sorununa insanların bakışını ortaklaştırdı. Kararlar merkezden alınıyor olsa da Kürt sorununun toplumda bir karşılık bulmasına neden olduğunu düşünüyorum. Bunun ciddi anlamda destek gördüğünü de düşünüyorum. AK parti seçim sonrası fark etti ki oy azalıyor, yüzünü milliyetçi cepheye döndü. PKK'nın savaş karşısında Ak parti kadar heyecanla savaşı sürdürdüğü izlenimine kapıldık. Biz savaştan yana olan bir PKK gördük. Toplumsal tabanın kaybedildiğini düşünüyorum Türk kesiminde. İktidarın çok büyük bir çıkarı olmadığı sürece çözüme ilişkin adım atacağını düşünmüyorum. Yapılması gereken şey çözüm sürecinin tek çözüm yolu olduğunu STK'lar olarak dillendirmek.

- Dünyadaki çalışmaların hepsinin gösterdiği şey var, başarı 3 şeye bağlı; **iktidarın kendisini**

adamış olması, iktidarın muhatap kabul ettiği örgütlerin sürece destek vermesi ve ciddi bir halk desteği. Kolombiyada halk destek vermemesine rağmen siyasi aktörler burada irade koyup süreci bitirmedi.

- Bence çözüm meseleleri, arayışları çok eskiydi. Önümüzde ışık yakan şey akil adamların oluşturulması süreci. Bu sürecin ne kadar palyatif olduğunun farkına varmadık. İnsanların geçici olarak yan yana gelmesi, insanların birbirlerine nezaketli bakabiliyor olmaları fena değildi ama olmadı bu süreç. Olmama nedenine baktığımız zaman gerçekten bir siyasi irade var mıydı sorusu var. Akil adamların seçilişi, yazdıkları raporların resmi sitelerde yer almaması süreçlerinden geçtik. Bu durum şu anda barışı konuşmayı daha zor duruma getirdi. Umudun gerçek anlamda yürüyebilmesi için bu toplantıları çok kritik buluyorum.

Önümüzdeki tehdit, anayasa değişikliği, OHAL kararları her şeyi bastırma üzerinden ilerliyor, yerine ne koyduğu ise meçhul. Yeni aktörler cümleleri, ölüm cezasıyla birlikte bir yere işaret edilen ve geri kalan herkesin etiketlendiği bir yerde çözüm süreçlerinin çok gerçekçi olduğunu düşünmüyorum. Bir siyasi partiyi bitirerek, barışçıl insanları yok ederek nasıl yapacağını bilmiyorum. Asıl barış denen şey hukukun üstünlüğü prensiplerine uyma halidir. Geçen anayasa tartışmalarında katılım arzusu vardı. O anayasa bir kararla durduruldu ve sivil toplumun katkısı sıfırlandı. Akil inşalar oluşumunun sivil toplumla bir alakası yoktu. OHAL'le kapatılan dernekleri kim takip edebiliyor, mal-mülklerine ne oldu. Barış için çağrı yapan kadın girişiminde inanılmaz bir güç var ama hiç biri hükümetin muhatabı değil. Ben umutsuz değilim ama **STK derken hangi STK olduğunu görmeksizin STK'ların katılımı meselesinin çok zor olduğunu düşünüyorum.** Savaşan taraflar arasındaki çözüm barışın önemli bir unsurudur ama barış değildir.

- Ben STK'lar içinde yapılacaklara değineceğim. Toplumal düzeyde bu meseleyle ilgili ne yapmak gerekir? Kadınların barış süreçlerindeki rolü. İzmir'deki toplantıya katıldım. Toplantı "Barış nedir?" sorusuyla başlamıştı. Bir cevap (üniversite öğrencisi genç kadın) gece sokağa çıktığımda annemin beni merak etmemesidir, demişti. STK olarak en önemli rolümüz bu tür seslerin daha duyulur olmasını sağlamak. Medya böyle şeyleri yazmıyor, çünkü haber değeri yok. Bu naif gibi görünen ama barışın günlük hayatta ne ifade ettiğine dair söylenenleri öne çıkarmalıyız. Akil insanlar tam karşılığını bulmamış sonuçlara baktığımızda. 2013-2015 arasında insanlar Ak partiye oy verme nedeninin başında çözüm sürecini başlatmış olmasına bağlıyordu. Bu toplumun çok büyük çoğunluğunu milliyetçi-muhafazakârlardan oluştuğunu kabul edip, bu insanları ikna etmeyle yükümlü olduğumuzu düşünüyorum. Ne tür argümanlar, çalışmalar bu toplumu ikna edebilir üzerine çalışmamız gerektiğini düşünüyorum.

- Bir diğer konu çözüm sürecinin tasarımının nasıl olması konusu. Bir diğer soru Akil insanlar nedir? Aslında bu müdahil birimler nasıl bir çerçeveye, misyona sahip olmalı konusu.

- Bir şey çok sevindirici, uzunca yıllardan beri barış süreci adı altında yürütülen, sadece vitrinde görünen bir barıştan çözüm süreci kavramına geldik. İçi boş olan barış kavramı bize bir şey ifade etmiyor. Oradan da gerçek çözüme gidemeyeceğimiz aşık. Devlet çözüm süreci konusunda net ise, PYD-HPG-PKK'ya karşı terör örgütleri söylemini söylememesi lazım. Akil adamları piyasada gezdirmesi en büyük samimiyezsizlikti bence. Şimdi de eğer devlet masaya çözüm sürecini getirmek üzere gittiğinde samimi olmayacağı açıktır. Bu dönemde bu bir hayaldir. Eğer buradan akli başında bir sonuç bildirisi çıkmazsa biz de burada havanda su döveriz. Eğer Kürt Özgürlük Hareketi'ne değer vermiş kalabalık bir katılımcı varsa, bunların temsilcilerinin takkeyi önüne koyup düşünmesi gerekiyor. Konuşmak değil, sonuç bildirimiyile sonuca gitmek lazım.

- Barış kavramının çok geniş ve bu bağlamda boy gösteren bir kavram olduğunu düşünüyorum. Biz barış derken siyasi iktidarın kavramı üzerinden konuşuyoruz. Kimse uzlaŐıdan bahsetmiyor, bu işin baŐlangıci uzlaŐı. Bu giriŐimde uzlaŐı, hakikat, yüzleşme komisyonları hiç duymadım. Bunu illa devletten beklememize gerek yok, Kürt tarafı da bunu yapabiliirdi. Biz meseleye y zeyssel baktık ve barışı kurumsallaŐtıramadık. Bugün eski intikamci dile çok kolay d n ld Ğ n  görüyoruz. Biz bu işi ne hukuksal ne de yasal garanti altına alamadık. Ben bunun sonuç bildirgesine eklenmesi taraftarıyım.

- Bu toplantılarda bilinen Şeyleri tekrarlama olacağını düşünerek konuŐmadan önce çok korkarım. Ben bu barış sürecini iki tarzlı siyasetle anlatmak istiyorum. Kazan-kazan ve kazan-kaybet yöntemleri var. Diplomaside ya kazanırsınız ya kaybedersiniz, iki tarafın kazanması gibi bir ihtimal yok. Ben devletin burada savaşın devamı olarak baktığını kazan-kaybet yöntemini, Kürt tarafının kazan-kazan anlayıŐıyla gittiğini düşünüyorum. Her iki taraf kazan-kazan olursa bir sonuç çıkabilir. Devlet yavaş bir asimilasyon sürecini gerçekleŐtirmek istiyor. Devlet  niter devlet yapısını istiyor. Devlet Şimdiye kadar herkesi asimile etmiş geriye kalmış sadece Kürtler Aleviler. Türkiye Kürtlerin olduğu her yer bizim sınırimızdır mantalitesinde.  zerklikten vazgeçmek kendinden, kimliğinden vazgeçmek demektir. STK'lar ne kadar gerçekçi yaklaŐırsa  z me de o kadar kolay yaklaŐılır.

- Buradaki en büyük sıkıntı sivil toplumun dikkate alınmaması. Barış sürecinin başarısızlığa uğramasının en büyük neden askerini öldüren, Şehirlerde bomba patlatan bir örgüt olarak görünüyor. Öncelikle Türklerin bu duruma dair ikna edilmesi lazım. Bunun zor olduğunun farkındayım ama kırılması gerektiğini düşünüyorum. İspanya'da Bask bölgesinde iki dil var ama ülke yerli yerinde duruyor.

- Kürt meselesinin iki temel ayağı var **kültürel-kimlik hakları** ve **otoritenin paylaŐımı**. Kimlik ve kültürel haklar üzerinden konuŐulsa da otorite paylaŐımı konusunun daha da eskiye gittiğini düşünüyorum. Egemenlik paylaŐımı sorunu, 1921 Anayasası Türkiye'de yaşayan grupları bir arada tutmayı vaat ettiğinde Kürtlere bir bölge vermeyi uygun görmüŐtü. Şimdi çatışmasızlık,  z m süreci, barış birbiriyle iliŐkili bir kavram. Kolombiya'da da süreçteki ilk bağlayıcılık olarak çatışmasızlık kavramına değinildi. Türkiye'deki net Şart çatışmasızlık ortamı.

 z m süreci PKK'nin silahsızlandırılması sürecidir, barış süreci ise bütün bunların dışında sosyal grupların bir arada yaşaması için anayasayla ta landırılacak bir süreçtir. 16 Nisan'dan itibaren dikkat ettim 25 asker korucu ölmüŐ Tunceli'deki kaza hariç 26 Temmuz Ceylanpınar olayından bugüne kadar takip ettim PKK saldırı pozisyonunda devlet savunma pozisyonunda olmuştur. Ama devlet operasyonlarından ziyade deniliyor. En çok savunan bile  z m sürecine d n lse mi diye düşünüyor. Şimdi PKK okulların etrafına adam koysa burada ana dilde eğitim verilecek dese herkes karşı çıkar. Ama belediyeler yoluyla bu yapıldı engellemeler olsa bile.

Kürt siyasi hareketinin Türk soluyla zihni akrabalığı var ve o Türk solu zaten her halükarda AKP'ye karşıdır. Bir 3. Göze ihtiyaç vardır bu 3. G z  PKK'nin silahsızlandırılmasına uĐraŐmalıdır. PYD ve YPG'nin meşru savunma direniŐleri terörize edilmesi. Zaman içinde PKK'nin Şam-Tahran-Moskova ile olan girift ilişkiler bugünlerin gelinmesi neden oldu. O mahalleden öyle g z kt Ğu anlaşılır ancak bu taraftan da çok iyi görünmediği kesindir. Türkiye'deki solun Erdoğan karşıtlığı kat kat uluslararası arenada görünmektedir. Sayın Erdoğan Diyarbakır mitinginde herkesle konuşmaya hazırız ancak silahlar olmadığı koŐuluyla demişti.

- Bu son konuŐmalardan sonra muhafazak rlık konusunda haksızlık yapmamamız gerekiyor. Bunun yanında popülizm var. Küresel Popülizm Türkiye'deki tezahürü ile de mücadele etmemiz

gerek. Milli irade söylemi başka bir problem. Önemli olan duygudaşlık dilini kurmak ve insan hakları ilkeleri üzerinden gitmek.

- İletişim, erişim, yaygınlaştırma gibi bir mesele var ortada.

- Çözümü, ya da barışı ilmek ilmek örmemiz gerekiyor. İlk olarak Kürt düşmanlığından vazgeçilmesi gerekiyor. Kayyımın yaptığı ilk iş Roboski heykelinin kaldırılması. Parktan Tahir Elçi'nin adı kaldırıldı, öldürülen bir köy korucusunun adı verildi. Türkiye'de yaşayan herkese barış kavramını anlatmak gerekiyor. Ne zamanki Diyarbakır plakalı bir arabayla Trabzon'a gidebilirim o zaman Türkiye'ye barış gelmiş olur.

- Barış için biz ne yapabiliriz onu konuşmalıyız. Biz eşcinsel ve trans hakları çalışıyoruz ama en temelinde cinsiyetçilik ve ataerkil bir yapı var. Biz muhalif olmanın ötesine geçip alternatif olmalıyız. İktidardan talep ettiğinizi önce siz uygulayabilirsiniz. Sizin Türkçe-Kürtçe dil gördüğümüz yerde biz cinsiyetçi dili görüyoruz, diğerleri onun altında. Biz ölümü kutsamayı bırakabilecek miyiz, bunlar milliyetçi, militarist formları destekleyen ataerkil bir yapıdan kaynaklanıyor. Bedel ödemek, fedakârlık, kahramanlık, bireyin kolektife veda etmesiyle barış filan gelmeyecek.

- Azınlık kavramını tercih etmiyorum, "azınlıklaştırılmış" demek lazım.

- Azınlık olma durumu gerçek bir durum değil, oluşturulmuş bir durum. Kürtler için devleti olmayan ulus deniyor. Asimilasyon ve entegrasyon temel hedef burada.

- Burada bir demokrasi sorunu vardır. Onun dışında ulusal bir sorun vardır; Kürt meselesi. Bu bir toprak meselesidir. Bizim STK'lar olarak yönlendirici gücümüz var mı? Kitlelerle buluşmanın yol ve yöntemlerini irdelemek gerekir.

- Devlet tarafından Kürt Sorununu denilen Kürt halkının hak ve özgürlüklerinin elinden alınması olan mesele, Kürtçe dil sorunu ile başlar ve bununla son bulur. **Bir dilin varlığı o dilin coğrafyasının doğal sınırlarını çizer.** İşte asıl devletin çekindiği konu budur yani Kürtçe dilidir. Bizce çözüm sürecinde taraflar samimi değillerdi. Daha çok oy ve alan kapma yarışı içindeydiler. Onun için süreç, menfaatlerin darbe yemesiyle sonlanmış oldu. Bizce Rus-Afgan savaşını bitiren güçlü taraf olan Rus anne ve babalarıydı. Rus ebeveynler çocuklarını askere göndermeyerek ve her gün meydanlarda savaşa karşı eylemler yaparak Rusya'nın Afganistan'dan çekilmesinde aktif rol aldılar.

Eğer aynı eylemi Kürt ebeveynler yapsa devlet bunları terörist diye lanse edecek ve olayı terörize edecek. Ama eğer Türk ebeveynler Rus ebeveynler kadar barışta ısrarcı olurlarsa barışın hiç beklenmedik kısa bir sürede gerçekleşeceğine inanıyoruz. Türkiye'de azınlık meselesi dinidir, etnik değildir. Sözüm ona Kürtler aslı unsurdur. Keşke azınlık olsaydık da en azından dil okullarımız olabilseydi. Kürtlerin içinde yaşayan Dom halkı azınlık durumundadır. Kürtlerin Domlara sahip çıkması gerekir. Devletin Kürtlere yaptığını, Kürtler Domlara ve diğer azınlıklara yapmamalıdır. Dom'ları görünür kılmak için Dom'lar üzerine belgesel yaptık.

- Ben sunuma yazılanların en başta anayasa problemi olduğunu düşünüyorum. Kimin vatandaş olacağı meselesi, dille ilgili meseleler. Bu tür kısıtlayıcı şeylerin anayasadan kaldırılması gerekiyor. Türkiye'de STK her ne kadar yeni STK olması gerektiğini öğrense de. Burası kendine Barış Vakfı gibi kurumlarla yol arkadaşlığı yaparak çoğalabilir.

- Kürtlerin kendilerini dille imtihanıdır. Kürdün Kürtçeyle imtihanı olarak değerlendiriyorum bundan sonraki süreci. Belki bu şekilde Kürtler ulusal bir statüye kavuşabilir. Çünkü dil öyle bir

şey ki her şey onun etrafından örülür, masallar, destanlar, atasözleri... sizi var eden değerler dilin etrafından örülür.

- Sivil toplum çalışmalarına katılmak için özel davetiye bekliyor. STK'lar olarak en çok siyasi yapıların dışında kendi yolumuzu çizmememiz gerekiyor.

- Bir takım normlar belirlenmiş bunların içinde hareket ettiğiniz sürece değer görüyorsunuz. Türkiye'ye mozaik deniyor ama mozaik tek tek bir anlam ifade etmiyor, bunları düşünerek söylemek lazım.

- Türkiye'de STK tartışmalarında görüyorum ki hep devletten bir beklenti var. Önemli olan eğitim ve sağlığı devletten alıp özel alanda açılmasına izin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

- Evrensel insan hakları bakışı açısından bizim kültürel haklar meselesini çok iyi temellendirmemiz gerekiyor. Kürt siyaseti insan hakları literatürüne son derece angaje. Kürt siyaseti bize bir şeyler öğretti. Kürt siyaseti demokratlar ayakta uyurken trans olayını parlamentoya taşıdı. Bu noktada Kültürel hakları meselesini insan hakları çerçevesinde değerlendirelim.

- Diyarbakır'da çocuklar Kürtçe konuşmuyorlar. 20 yıl sonra belki bu talepler bile olmayacak. Bence bir dilin gelişebilmesi için ekonomik değeri olması lazım. İngilizce öğretmek için can atan veliler Kürtçeyi umursamıyor. Bu ekonomik değer sağlanmadığı sürece, realite kaçmış olacak. Bir dilin ekonomik değerinin sağlanması yok olmaması için çok önemli bir adımdır.

- En iyi örneklerden biri Bask bölgesi, Katalan bölgesidir dil konusunda. İşin teknik kısmı var, dil nasıl yaşar, toplum dili nasıl korur gibi.

- Diyarbakır'da sokakta 20 yıl öncesine göre çok daha fazla Kürtçe konuşuluyor. Diyarbakır sokaklarında, çarşıda, pazarda, gündelik hayatta Kürtçe konuşuluyor. Bunda belediyelerin payı çok oldu. Dil konusunu bireysel çabalara, inisiyatiflere atarak çözmek mümkün değil.

- 20 Mayıs 2017 tarihinde Ankara'da yapılan "toplumsal barış sürecinde sivil toplum örgütlerinin rolü" çalıştayına davet edildiğim için teşekkürle başlamak istiyorum.

Türkiye'de demokratik bir yaşam için sivil toplum kuruluşlarının etkin olmamasının büyük sıkıntısını çekmiş bir toplumun bireyi olarak böyle bir çalışmanın başlatılması ve büyütülmesinin büyük önem taşıdığına inanıyorum. Aynı zamanda Türkiye'de Kürt sorununun çözüm sürecinin başlatılması ve sağlıklı sürdürülmesi için de sivil toplum örgütlerinin rolü küçümsenemez.

Bu iki önemli sürecin, yani Türkiye'nin demokratikleşmesi ve Kürt sorununun çözümü sürecinin birbirlerini büyük oranda etkilediği, bazı insanlara göre aynı, bazılarına göre ise farklılıklar içerdiği açık. Türkiye demokratikleşmeden Kürt sorununun çözülemeyeceği ile Kürt sorunu çözülmeden Türkiye'nin demokratikleşmeyeceği farklı duruşların bir tartışma alanı oluşturduğunu gözden kaçırmamalıyız. Son yıllarda katıldığım birçok toplantıda bu farklı duruşu görmekteyim. Bu iki farklı duruş toplantılarda bazen tartışmayı olumlu kıldığı gibi bazen de kısırlaştırmaktadır. Ama her şeye rağmen bu iki farklı duruş sahiplerinin süreç içinde birbirlerine ihtiyaçları yadsınamaz.

Benzer toplantılarda katılımcıların bazen kendilerini sırf bir şeyler söylemek zorunda hissetmeleri tartışmanın amacının dışına kaymasına yol açmaktadır. Birbirlerine cevap yetiştirmek de toplantıyı amacının dışına itmekte ve beklenen sonuç sıkıntıya girmektedir. Bu tür sıkıntıları azaltmak için kanımca toplantı öncesinden konuyu katılımcılara ulaştırmak yararlı olacaktır. Her katılımcı toplantıya gelmeden önce konu üzerinde bir hazırlığa girecek, tartışmalara daha fazla katkı sunabilecektir.

İkinci bir husus; Ankara'nın dışından sunucuların dışında bazı katılımcıları taşımak olmuştur ki bu çalışma masraflarını artırdığı gibi Ankara'dan katılımcı sayısını da etkilemiştir. Ben hem bu tür taşımaların azaltılması hem de geniş toplantılar yerine önceleri çok daha yaygın küçük kümeleri tartışmaya dahil etmek ve bu küçük kümelerin raporlar hazırlayarak tartışmaları daha düşünsel bir boyutta tutmalarını önermek istiyorum. Daha açık ifade etmem gerekirse, Örneğin tespit edilen konunun üzerinde, Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde ve belki de buralarda temsilcilikler açılarak toplanma ve tartışma alanı yaratılarak bir çalışma yürütülebilir. Bunun yanında diğer potansiyel bölgelerde belirlenecek insanların önceleri yakın dar bölgede kendi aralarında konuyu tartışıp bir rapor hazırlamalarını sağlamak ve hazırlanmış raporları çalışmaya katılmış her birimde tartışmaya açıp, daha geniş bir perspektifle değerlendirip yeni bir projeye dönüştürmek daha sağlıklı olabilir düşüncesindeyim. Ayrıca sorunu farklı tartışma alanlarına bölüp her konu ile ilgili uzmanlar geliştirme hedeflenmelidir. Bu yöntemin pratik zorlukları nedir bilmiyorum. Denenmiş sonuç alınmamış da olabilir. Anlatmak istediğim böyle bir çalışmaya dahil olmayı kabul eden insanlar sorumluluk altına girmiş olur ve daha ciddi bir çalışma yürütür. Toplantılarda sırf bir şeyler söylemek zorunda olduğu için sarf ettiği sözlerden daha farklı olur kanısındayım.

Yöntemle ilgili düşüncemi bu şekilde açıkladıktan sonra DİTAM'ın tartışmasını yürüttüğü konu hakkında da düşüncelerimi açıklamak istiyorum.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca Türk ulus-devlet politikası Kürtlerin itirazı ile karşılaşmış, 1984 yılında bu itiraz silahlı başkaldırı ile yeni bir boyut kazanmıştır. 1984 yılından bu güne kadar zaman zaman kesintiye uğrasa bile yöneticisinin PKK olduğu savaş günümüze kadar gelmiştir. Kamuoyuna açık olduğu üzere 1993 yılında Başbakan Turgut Özal'ın girişimi ile başka Kürt guruplarında dahil olup imza attığı ateşkes süreci başlatılmış ama kısa bir süre zarfında henüz tam olarak açıklanamayan bir katliamla süreç bozulmuştur. O günden bu yana önemli bir kısmını kamuoyunun bilgisi dışında yürütülen görüşmeler devam etmiş ve 1999 yılında PKK lideri Öcalan'ın yakalanmasıyla süreç yeni ivmeye taşınmıştır. Kürt hareketinin talepleri değişmiş, silahlı güçlerin Türkiye'nin sınırları dışına taşınması sağlanmıştır. PKK fesh edilmiş, talepler büyük oranda küçültülmüş hatta ortadan kaldırılmıştır.

2002 yılında İslami parti olan AKP iktidara gelince kendilerini devletin asıl sahipleri olarak kabul eden TSK merkezli Kemalist kesim büyük korkuya kapılarak AKP'nin iktidardan uzaklaştırılmasını sağlamak için 2004 yılında Öcalan aracılığıyla yeniden savaşı başlatmıştı. 2005 yılında Recep Tayyip Erdoğan'ın Diyarbakır'da sorunu sahiplenmesi ve çözüm iradesi ortaya koymasına rağmen o güne kadar Kürtlerin tüm bu sıkıntıların sebebi kabul ettiği Türkiye devlet politikaları PKK tarafından yerini AKP devleti söylemine terk etmiş, devlet politikaları yerine AKP iktidarı hedef gösterilmişti. Bilindiği gibi 2009 yılında Devlet ve PKK arasında Oslo'da başladığı açıklanan bir görüşme olmuştu. Hem 1993 ateşkes görüşmeleri hem Oslo görüşmeleri devletin PKK'yi muhatap kabul ettiğinin işaretidir ve bu gelecekte de görüşmelerin mümkün olabileceğini işaret etmektedir. 2011 yılında Oslo görüşmesi kamuoyuna sızdırıldı ve büyük tartışma yarattı. AKP'nin ve sürecin lideri Recep Tayyip Erdoğan tüm baskılara karşı sürece sahip çıkmış ve 2013 yılında süreç kamuoyuna açık bir şekle dönüştürülmüştü. 2013 yılında karşılıklı olarak ateşkes sağlanmış 2015 yılına kadar belli sıkıntılarla da olsa devam etmişti.

DİTAM ve konuyla ilgili sivil toplum kuruluşları açısından ciddi olarak irdelenmesi gereken bu süreç yerel yönetimleri de ele geçiren PKK siyaset ekseninin pratiği ile derslerle doludur. Belediyelerin bir takım yararlı ve önemli kültür çalışmalarına rağmen çok kötü yönetimi yanında

silahlı gurupların ateşkes sürecini kötü yönettiği anlatılan yüzlerce öyküyle biliniyor. Bunların detaylarına girmeye gerek yok.

Türk devletinin kendi içinde (FETÖ, Kemalistler ve AKP) iktidar kavgasını karşılıklı çökertme hamlelerini PKK üzerinden yürütmeye çalışmaları, aynı zamanda PKK içinde var olan solcu tutumun ve sonradan dâhil edilen Türk solunun süreci AKP ve Erdoğan düşmanlığı üzerinden yürütmeleri süreci önemli oranda olumsuz şekilde etkilemiştir. Bu aynı zamanda yukarıda değindiğim sorunun çözümü mü demokrasiyi sağlayacak, demokrasi mi sorunu çözecek çatışmasının da düşünsel dışı vurmasıydı. Yani Kürdi duruş ve solcu duruş farkı. Her şeye rağmen sürecin çökertilmesinde bu güçlerin tümünün birbirlerini etkilediklerini kabul etmeliyiz. Buna göre DİTAM'ın tartışmaları Türk ve Kürt tüm kesimler boyutunda yürütmesi yerindedir.

Çatışmasızlık sürecinde Kürt siyaset alanının genişlemesi, yüze yakın belediyenin yönetiminin PKK eksenindeki BDP ve HDP tarafından kontrol edilmeleri, zamanın Meclis Başkanı Cemil Çiçek tarafından “PKK Ermenistan’la komşu oldu” türü açıklamaları, Suriye’de başlayan iç savaşta PKK çizgisindeki Kürtlerden oluşan PYD’nin önemli bir egemenlik alanı ele geçirmesi, Türkiye’de alarm zillerinin çalmasına sebep oldu. Devlet içinden ve dışından birçok kesim çözüm sürecinin tüm bu gelişmelere yol açtığı yönünde iktidarı ve Erdoğan’ı ikaz etmeye başladı. PYD tarafından hızla kuşatılan Suriye sınırı, arkasından 7 Haziran 2015 seçimlerinde HDP’nin Kürdistan coğrafyasında kendi rengini yansıtması ve en önemlisi olan AKP’nin iktidardan düşme tehlikesi yaşaması başta Erdoğan’ı, CHP dahil devletin diğer bütün kurumlarını tedbir geliştirmeye itmiştir. PKK’nin süreci kötü yönetmesi, Batı Kürdistan’da PYD’nin etkinliği, devletin yaşadığı korku, AKP’nin iktidardan düşme sınırına gelmesi “barış” (çatışmasızlık) sürecini bitirdi.

Birbirlerini değişik ölçülerde etkileyen tüm bu gelişmelerin yarattığı yeni çatışmalı süreçte yeniden geri dönme ve “barış” sürecini yeniden başlatma arzusu karşısındaki engeller öncekilerden çok daha yüksektir. Ancak geride bıraktığımız süreç önemli bir psikolojik direnci kırmış olduğu için o kadar da avantajlı bir atmosfer şansı vardır. Çatışmasızlık döneminin en büyük destekleyicileri Kürt ve Türk toplumu olmuştur. Konu bu kesimlere uygun bir şekilde taşınırsa yeniden destek görecektir. Ancak en önemli engel her iki toplum içinde siyasetin tavanda projelendirmesidir. Bu durum sivil toplum kurumlarının önemini öne çıkarmaktadır. DİTAM ve diğer birçok konuyla ilgili sivil toplum kuruluşu tüm bunları hesaplayarak sistemli bir çalışma yürütebilir. Buna göre bunun en önemli göstergesi son zamanlarda çoğalan kopya levha Kürt partilerinin göstermelik davranışlarından uzak, sorunları ciddiyetle irdeleyip doğru bir çalışma yöntemi bulmasıyla mümkündür.

Şimdilik bu kadar. Umarım korunacak ilişkilerle daha detaylı görüş alışverişleri yapılır.

Çalışmalarınızda başarılar diler saygılar sunarım.

Çalıştay Sonuç Çıktıları:

- Çalıştay süresince tartışmalar izlendiğinde fark edilecektir ki; tartışmaya yön veren olası “Çözüm Süreci” üzerine beklentilerdir.
- Bunun dışında bir “çalıştay sonuç bildirgesi” beklentisi kimi çalıştay katılımcılarınca dillendirilse de bu mümkün olmadı. Çünkü bu çalıştayın böyle bir programı yoktu.

TOPLUMSAL BARIŞ AĞI İSTANBUL ÇALIŞTAY NOTLARI

03.06.2017 İSTANBUL

Gündem:

Olası bir Rakka sınır ötesi operasyonun gündemin en tepesini işgal eden bir günde toplandı Toplumsal Barış Ağı İstanbul çalıştayı.

TEOG sınavlarının sonuçları açıklandı. Tuhaf bir şekilde 17 bin birincinin olduğu ülke gündemine oturdu.

Hrant Dink davasının bitmez tükenmez duruşmaları ile Fetullah Gülen için tutuklanma talebi de ülkenin gündemindeydi.

Sunum - Av. Sedat YURTDAŞ (DİTAM Başkan Yardımcısı)

Toplantının Değerli Katılımcıları, Toplumsal Barış Ağının ve Barışı Yeniden Tesisi Etme Komisyonun Saygıdeğer Üyeleri;

Toplumsal Barış Ağının yapmış olduğu çalışmalara dair bütün dokümanları sizlerle ve kamuoyu ile paylaşacağız. Barışla ilgili çalışmak isteyenlere de bu çalışmaların değerli birer kaynak olacağını düşünüyorum.

Şimdiyse konuyla ilgili bir **özeti** sizlerle paylaşmak istiyorum.

1. Çatışmaların-ölümlerin son bulduğu, **anaların ağlamadığı**, bireylerin-halkların yan yana inançları dilleri ve kültürleriyle eşit-özgür yaşadığı, **eğitim edebiyat ve sanatta baskılardan uzak gelişebildiği**, özgürce üretip özgürce yayabildiği, **her karışına ülkenin endişesiz seyahat edilebildiği**, geleceğe dair hayaller kurulabildiği, toplumsal ortamın adıdır barış.
2. Kürt meselesinin kalıcı çözümü, silahların susması ile birlikte, çatışma alanından barışa,

demokratik siyasal zemine, diyaloga, müzakereye çekilmesi, kaçınılmazdır. Çözüme dair tarihi hafızadan çıkarılacak derslerle, dünyadaki benzer sorunların, İrlanda, Bask, Kolombiya, Açe, vb çözüm süreçlerinde ortaya konan benzer güçlü barış iradesinin ortaya konulması, sosyolojik realite uygun adımlar atılması, geçmişle yüzleşerek, Anayasal ve yasal güvencelerin sağlanması, eşitlik ve adaletin sağlanması barışın olmazsa olmazları olarak şekilleniyor.

3. Kürtler Ortadoğu'daki dört devletin sınırları içinde yaşadıklarından, her birindeki olumlu ya da olumsuz gelişme bir diğerini doğrudan etkilemektedir. Aradaki mayınlı tarlalar, yüksek duvar ve her türlü engele rağmen, iletişim ve çok yönlü ilişkide, sınırlar, bir anlamda kalkmıştır.

Sınırlara dayanak teşkil eden “Scys-Picot” da bu vesileyle aşılmakta, bölge haritası yeniden şekillenmektedir.

Bölgenin petrol ve gaz bakımından zenginliği ile yönetimlerin hukuk dışı otoriterlikleri kaosu nerdeyse kalıcılaştırmıştır.

Giderek geniş coğrafyalara yayılan, İslam'ı kullanarak vahşet rejimi tesis etmeye çalışan, çok sayıda ülkeden militanların aktığı DAİŞ'e karşı dünyanın önemli bir bölümünün yürüttüğü savaşa sahne olmaktadır. Bu itibarla “Musul ve Rakka'nın DAİŞ'ten temizlenmesine”, Irak Kürdistan'ındaki “bağımsızlık referandumuna”, “Rojava/Suriye Kürdistan'ındaki kanton yapılanmalarına”, “Astana'dan Cenevre görüşmelerine”, “Türkiye'nin El Bab'taki varlığına” ve “YPG'ye en modern silahların verilmesine” kadar, bütün başlıkları bu bağlamda ele almak gerekir.

Aktör ve faktör arttığı, sorunun her gün biraz daha uluslararasılaştığı koşullarda çözüm inisiyatifini yitirilmeden, çözüm üretilmeli.

Aksi halde inisiyatifin ila nihayet elde olacağının hiçbir garantisi yok. Kaldı ki, öyle ya da böyle Kürt meselesi dün Irak Kürdistan'ında, bugün Rojava/Suriye Kürdistan'ında zaten kendini bir şekilde çözdürerek yol alıyor. Maharet inisiyatifini elde tutma becerisi gösterebilmekte!

4. Hedeflerinin net olarak belirlenmemiş olması.

- Kervanın her zaman yolda düzelmeyeceği ihtimalinin ihmal edilmesi,
- “Üçüncü göz/taraf”, kolaylaştırıcı uzman devlet/kurum/kişi yokluğu.
- Sürece “taktiksel yaklaşması ve muhtemel bir savaş için sebep ve güç biriktirme çabası”. Devletin süreci “PKK'yi silahsızlandırmak”, PKK'nin de “alan hâkimiyetini geliştirme” yönünde kullanma çabası.
- Yeterince “şeffaf olunmaması”.
- TBMM'nin ve temsil edilen partilerin yanı sıra, STK'ların dışarıda tutulması.
- Özellikle de “Suriye'deki kaosu lehe kullanılabileceği” yönündeki karşılıklı beklenti.
- “Kalekol inşasından yoğun operasyonlara, özerlik ilanından hendek ve barikatlarla” ayrı duruşlar sergilenmesi.
- Derin hafızaya, rağmen devletin “meseleyi şiddetle bastıracağına inanması”.

5. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2,5 yıllık “**çözüm süreci**”ni esasında öncelikle ve belki de yalnızca “**PKK'nin silah bırakarak sınır dışına çekilmesi**” şeklinde kodlayarak anladığını, bu gerçekleşmeyince de, bir tür ihanete uğradığını, aldatıldığını buradan da hareketle savaşı derinleştirdiği söylenebilir. Erdoğan'ın bu tutum ve hissiyatına, çözüm sürecinden, barıştan AK Parti iktidarlarının bulunduğu yerden çok daha uzak olan Türkiye Cumhuriyeti Devletini oluşturan kurumların, zaten süreç boyunca bir tür -belki de büyük-hazırlık içinde olmaları hasebiyle, aynı paralelde davranışı hızla geliştirmiştir. Süreçle aynı dönemde Suriye'de yaşanan gelişmelere Kobani'den itibaren PKK/PYD ve Erdoğan iktidarının ayrı ayrı yerlerden bakmaları, konumlanmaları, zaten oldukça kırılğan olan sürecin gerçekten kırılmasına yol açmakta önemli bir sebep oldu.

PKK ise daha ilk zamanlarda, Murat Karayılan'ın sözleriyle “**Silahlı mücadelenin bütünüyle sonlanması, öyle sanıldığı gibi basit bir olay değildir.**” Demektedir. (<http://t24.com.tr/yazarlar/bilinmeyen/karayilan-geri-cekilme-sonbahara-sarkar-kalici-baris-aponun-ozgurlugunden-gecer,6390>)

Kimi zaman ağır sözlerin sarf edildiği de oldu. (<http://www.gazete2023.com/gundem/cemil-bayik-tan-erdogan-a-cok-cirkin-sozler-h32379.html>)

Yine bu süreçte şehirlerdeki gençlik yapılanması daha sonra YPS (Yekîneyên Parastina Gel) Sivil Savunma Birlikleri adını alacak olan, (YDG-H Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) oluşturuldu.

Bütün bu süre boyunca, çok sayıda sivilin de ölümü ve zarar görmesiyle sonuçlanan, özellikle de bombalı araçlarla yapılan saldırılar gerçekleştirildi.

Bütün bu tabloya PKK'nin, YPS'nin Sur, Cizre, Nusaybin, Yüksekova ve diğer yerler üzerinden geliştirdiği ve şehir savaşlarının yıkımların meydana gelmesine yol açan “**Hendek ve Barikat**” politikası ile yeni ve kapsamlı bir çatışma ortamı yaratılmış oldu. Süreci tayin edicileri, özellikle elinde silah buluna aktörler, sürecin yapıcı tarzda devamı için çaba harcamak yerine, maalesef noktalanmasında belirleyici olumsuz rolü oynamışlardır.

6. AK Parti ve Lideri Erdoğan, çözüm süreci ile çok önemli bir politik çıkış yapmış olsalar da, kast ettikleriyle, PKK'nin, HDP'nin ve dahi Kürtlerin çözümden kast ettiği birbirinden oldukça farklıydı. İlk grup “**daha ne istiyorsunuz?!**” noktasından, belki bir nebze Kürtçenin daha geniş kullanımının yanında esas olarak “**silahsızlanma ve çekilmeyi**” anlamaktaydı. İkinci grup ise, federasyon kavramına epeyce bir yakın duran “**özerklik**” te ifadesini bulan, milli savunma, maliye ve dışişleri dışında, eğitim, kültür, sağlık, ulaşım, güvenlik, yatırım ve geniş çerçevede vergi tahsilini de içeren bir siyasi idari anayasal ve yasal düzenleme şeklinde anlamaya eğilimliyiler.

Sürecin Öcalan ile Kandil ve Hükümet arasındaki görüşme trafiğinde önemli görevler üstlenen HDP Eşbaşkanı Sayın Selahattin Demirtaş da -diğerleri gibi- “Biz zaten Erdoğan'a güvenmiyoruz!” demektedir. (<http://www.milliyet.com.tr/demirtas-biz-zaten-erdogan-a-siyaset/detay/1720365/default.htm>)

CHP ise kimi zaman, Kürtlerin kabini çecek denli söylem tuttursa da, AK Parti

Hükümetlerinin, Devletin, bu noktada mevcut bütün uygulamalarına ancak “**incir yaprağı**” olabildi. Gerek iç ve dış operasyonlara desteği, gerekse TBMM’den geçirilen dokunulmazlıkların toptan kaldırılması yoluyla, HDP Eş Genel Başkanlarından milletvekillerine, parti yöneticilerinden Belediye başkanlarına gözaltı tutuklama ve yargılamalara değin, CHP’nin desteği tayin edici olmuştur.

Başından beri sürece karşı olduğunu haykıran MHP ve Lideri Bahçeli’nin yanı sıra, geniş kitleler üzerinde etkileri olan muhalifler de “**güvenlik odaklı**” katı uygulamaların en büyük destekçisi oldular.

7. Siyasi ve idari yapıda demokratikleşmeyi öngören “**Özerklik**” ilk olarak DTK Eş Başkanı tarafından 14 Temmuz 2011’de ilan edildi. “**Bayrak ve resmi dil**” geçerli olmakla birlikte, her özerk bölgenin kendi renk ve sembollerini esas alması öneriliyordu.

“**Abdullah Öcalan’ın 2013 Newrozundaki tarihi açıklaması**” dayanak gösterilerek ikinci özerklik açıklaması da 27 Aralık 2015’te yapıldı. Uzunca açıklamanın sonunda, “**özyönetimin içeriğinin doldurularak sahiplenilmesini, savaş ve şiddet politikalarına karşı bireyin ve toplumun kendi öz savunmasını almasını meşruluğu,**” ile bitiriliyordu.

Bu siyasal atmosferde başlayan “**Hendek savaşı**” ayları bulan çatışmalar ve ordunun her türlü silahla operasyonları sonunda çok sayıda insanın ölümü yanında tarihi doku geri dönülmez bir şekilde tahrip oldu. 500 bin insanın yerinden oldu. Çözüm süreci, o sürece dair bütün olumlu çalışmalar da bir anlamda çöpe atılmış oldu.

8. Barış sürecinin sekteye uğramasını sadece Türkiye’deki gelişmelere bağlamak eksik olur. Erdoğan AK Parti’sinin başından beri izledikleri yanlış Suriye politikası ile Rojava’da izledikleri politikalarla yakından ilgili oldu. Kobani için sonraları Peşmergenin silahlı olarak Türkiye’den geçmesine yol verilse de, Cumhurbaşkanı olarak ilk gezisini yaptığı Gaziantep’teki “**Kobani de düştü düşüyor!**” şeklindeki tartışmalı sözleri, genel Kürt karşıtlığı olarak siyasi hafızada yerini aldı.

Her ne kadar Süleyman Şah Türbesinin taşınması sırasında Öcalan’ın deyimi ile “**Eşme Ruhı**” oluşsa da, “**Kuzey Suriye’de Kürt koridoruna asla izin vermeyiz!**” sözleriyle, Kürt karşıtlığı bir anlamda kalıcılaştı.

ABD’nin YPG’ye doğrudan ve bir ordunun hava savunmasını sağlayacak nitelikte silah vermesi ise makası çokça açmış bulunuyor.

9. Yaşananların ağırlığı ilk defa kapsamlı bir BM İnsan Hakları Komisyonu raporuna dönüştü. Yüksek Komiser Zeid Raad El Hüseyin başkanlığındaki raporda “**..18 ay devam eden operasyonlar sırasında aralarında 800 güvenlik görevlisinin de bulunduğu 2 bine yakın kişinin hayatını kaybettiği, ciddi insan hakları ihlalleri**” yaşandığı belirtildi.(<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=19937&LangID=E>)

Bizzat olay yerlerinde yapılan çalışmalarla oluşturulmuş raporları, çok sayıda insan hakları odaklı örgütlerin belgeleri arasında görmek mümkün.

Bunlardan TİHV tarafından yapılan 17 Kasım 2015’te güncellenen “**Silvan Raporu**”, 06 09 2015 tarihli “**Diyarbakır Sur Raporu**”, “**Cizre Nusaybin**” ve diğer ilçelerdeki kayıp ve tahribatları yakından incelemek ve pek çok haber kaynağından okumak mümkün.

“Temmuz’dan bu yana Muş’un Varto, Mardin’in Nusaybin, Dargeçit, Derik ile Diyarbakır’ın Silvan, Sur, Şırnak’ın Silopi, Cizre ve İdil ilçelerinde devam eden operasyonlarda, etkisiz hale getirilen terörist sayısı yaklaşık 1250 oldu. Operasyon bölgelerinde kapatılan çukur ve kaldırılan barikat sayısı 2307’yi buldu. Evlere, bahçelere ve yollara döşenen 3000’i aşkın patlayıcı imha edildi.” gibi.

10. Anayasalar genel olarak toplumsal sözleşme niteliği taşırlar. Değişiklik neredeyse bunun tam zıddını oluşturdu.

Dar, dışlayıcı, diyalog ve mutabakattan uzak. Sadece yapım süreci değil, kampanya süreci de bir o kadar adaletsiz ve eşitsiz oldu.

Kürtler, Kürt meselesi bağlamında ise, sadece Meclis’te Kürtler adına politika yapan HDP milletvekilleri ile tek tük CHP milletvekilleri de yok sayılmakla kalmadı, neredeyse hiçbir kişi, kurum STK vs. dikkate alınmadan üstenci dayatmacı bir tutumla süreç yürütüldü.

Hayır cephesinde yer alan CHP, Vatan Partisi, muhalif MHP’lilerin de “**Evet**”le birlikte “**ülkenin eyaletlere bölüneceğini**” ileri sürerek kampanya yürüttüler.

Getirisi demokrasi AKPM (Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi) de Türkiye’yi 13 yıl sonra demokrasi açığı ve özgürlüklerde geriye gidişe dikkat çekerek “**Türkiye’yi siyasi denetim altına alma kararı vermesi**” oldu!

11. Barışın yeniden tesisi için, öncelikle taraflarda çözme iradesinin çok net bir şekilde olması gerekir.

Tarafların samimi olmaması, yeni bir savaş için güç biriktirme dönemi, hazırlık dönemi gibi bir “**örtülü ajandaya sahip olmamaları**”, taraflar arasındaki talepleri ta başından itibaren öncelikle kaydeden, gözeten, talepleri yakınlaştıran, sürecin içeriğine ve/veya ruhuna aykırı davranmanın önüne hatırlatmalarla geçen, kriz anlarında tarafları sükûnet sağlamaya katkıda bulunabilecek denli konunun uzmanı, içeriden ve/veya dışarıdan kurum ve/veya devletlerin “**Üçüncü Taraf/ Göz**” olarak süreçte yer alması.

“**Hassasiyetleri yeterince dikkate alan ölçülerde şeffaf olunması**” ile kamuoyunun zaman zaman bilgilendirilmesi.

Barışın dili de yeniden inşa edileceğinden, tarafların kullanacakları dile azami dikkat göstermeleri. Sürecin başlangıç gelişme ve sonuç bölümlerinin açıklıkla belirlenerek “**bir yol haritasına sahip olunması**”.

Siyasi partilerin, STK’ların, Akademik çevrelerin, meslek odalarının, sendikaların aydınlık ve medyanın sürece en geniş yelpazede dahil edilmeleri.

Geçmiş süreçte başat rol oynayan Öcalan’ın tekrar sürece dahil edilmesi.

Çözüm, geçmişle yüzleşme, silahsızlanma, yetkilerin düzenlenmesi, siyasal sürece katılım, gibi temel konularda ilerleme kriterlerinin net bir şekilde belirlenmesi, bu işin esasları olarak sıralanabilir.

Çözüm sürecinin yolu, belki de buza yazı yazmakta ısrar etmekten geçiyordur!

12. Temmuz 2015'ten bu yana Devletin geleneksel “**çözüm sürecinden güvenlik politikalarına**” dönüşü ile bütün askeri olanaklar aralıksız olarak kullanılmaktadır. Başta Kandil olmak üzere yurtdışındaki kamplar ve yurtiçinde belirlenen hedefler sürekli olarak bombalanmakla kalmamış, çok daha içerilerde olan “**Şengal ile Suriye’de Qereçox**”da listeye eklenmiştir.

◆ Mevcut koşullarda sürecin nasıl başlayabileceği konusunda fikir üretmek ne kadar akıl kârı bilinmez ama yine de, belki de barışa açılan kapı, böylesi ağır koşullarda mümkün olabilecek.

◆ Ya da soruna kalıcı çözüm bulunana kadar, sorulduğunda, isimlerimizi tekrar etmemiz kadar doğal, sıradan ancak bir o kadar net “**süreç, barış, çözüm, müzakere, demokrasi, özgürlük, hukuk**” benzeri sözcükleri “**açıklamaya, haykırmaya, belki de sadece kendi kendimize fısıldamaya**” devam edeceğiz.

◆ Bu noktada, “**Nerede kalmıştık? Kalınmıştı?**”, diye sorarsak... **28 Şubat 2015 Dolmabahçe Sarayı**” diye yanıtlanabilir!

◆ Açıklamayı yapan taraflar, açıklananlar ve özellikle de Öcalan’ın başlıklar halinde belirlediği 10 ilke, katılanların ve temsil ettikleri iradelerin kararıyla her zaman için kaldığı yerden devamına uygun bir zemin olabilir. Ancak Erdoğan, İktidar, Devlet cenahından bakıca bunun pek de mümkün olmadığı aşikar.

◆ Bir diğer başlangıçta, esasında Dolmabahçe mutabakatının da zeminini oluşturan olgu Abdullah Öcalan’ın “**2013 Newrozunda Diyarbakır’da halka okunan mesaj**”dır. Nitekim, mesajda; “...**kardeşçe ve dostça birlikte yaşayan, birlikte inşa eden Kürtler için Dicle ile Fırat, Sakarya ve Meriç’in kardeşidir. Ağrı ve Cudi Dağı, Kaçkar ve Erciyes’in dostudur. Halay ve Delilo, Horon ve Zeybek’le hısım-akrabadır... Bugün yeni bir dönem başlıyor. Silahlı direniş sürecinden, demokratik siyaset sürecine kapı açılıyor... artık yeni bir dönem başlıyor, silah değil, siyaset öne çıkıyor. Artık silahlı unsurlarımızın sınır ötesine çekilmesi aşamasına gelinmiştir... Ortak geçmişimizin önümüze koyduğu gerçek; ortak geleceğimizi de birlikte kurmamız gerektiğidir. TBMM’nin kuruluşundaki ruh, bugün de yeni dönemi aydınlatmaktadır.**” sözleriyle yapılan tespitleri özellikle de “**silahlı unsurların sınır ötesine çekilmesi**” önerisi, yaşanan koşullar itibarıyla en hayati olanıydı. Konuyla ilgili olarak epeyce bir ilerleme sağlansa da sonunda gerçekleşmeyen, süreci tıkayan en önemli unsuru da bu husus oluşturdu. Bu zeminde tarafların iradelerine bağlı olarak canlanabilir bir durumda.

◆ Ancak zaman yeni unsurları eklemekten geri durmuyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın 1 Nisan 2017’de Diyarbakır’daki referandum mitingindeki sözleri de bu türden. “**Biz söyleyecek sözü olan derdi olan herkesle konuşmaya yol yürümeye varız, tek şartımız kimsenin elinde silah olmayacak!**” Henüz bu konuda gerçek anlamda adımdan hatta söz etmek olanaksız. Hatta nasıl bir içeriğe sahip olduğundan bile söz etmek mümkün görünmüyor.

Hatırlarsak, 7 Haziran seçimleri öncesinde Kürt sorununun çözümü sürecini “**rafa kaldırdığını**” söyleyen Erdoğan,

◆ 1 Kasım seçimi öncesinde “**Türkiye’nin Kürt sorunu yoktur. Sadece Kürtlerin mi sorunları var? Lazların da, Çerkezlerin de sorunları var**” dedi.

◆ 6 Ocak 2016’da muhtarlar buluşmasında ise “**Türkiye’nin Kürt sorunu yoktur, terör sorunu**

vardır. Kimse bize Kürt sorunu diye yutturmaya kalkmasın” diyerek çözüm bir yana, sorunun varlığını bile yadsıdı.

- ◆ 20 Ocak 2016’da bir başka muhtarlar buluşmasında ise yeniden **“çözüm”** ifadesini kullandıktan sonra **“... önümüzdeki süreçte, ne bölücü terör örgütü ne de onun güdümündeki parti ve diğer yapılar asla muhatap alınmayacaktır... Onlar... hesabını adalete verecekler... bu meselenin kökten çözümü için yapılacakları kararlaştıracak ve hayata geçireceğiz.”** Dedi. Ardından Sözcü İbrahim Kalın: **“...yeni aşamada Kürt sorununa çözüm arayışlarında bölgede sahadaki kanaat önderlerinin, korucuların, aşiret liderlerinin, mellelerin ve mollaların Saray’a davet edileceğini, kimi “siyasetçilerin ve sivil toplum kuruluşlarının” da değişik periyotlarla çağrılarak, kendileriyle, çözüm için “istişare edileceğini” şeklinde açıklık kazandırdı.** Ancak aradan geçen zaman içinde bazı toplantılar yapılmış olsa da, çözüm yönünde herhangi bir ilerleme sağlandığına dair belirti olduğu söylenemez.
- ◆ Şu veya bu sebeplerle sonuca ulaşamamış olması yanında güçlü zemin oluşturmada yetersiz görünen yukarıdaki ve uygulamalardan çıkarılacak dersler de göz önüne alınmak kaydıyla, yeni bir **“Çözüm/Barış sürecine”** hayati bir ihtiyaç olduğu muhakkak. Aradan geçen zaman içinde, sorunun uluslararasılaşmasının önlenemediği açık. Eğer, çözüm konusunda henüz var olduğuna inandığımız, ancak varlığını sınırsız olarak sürdürmeyeceği de kesin olan **“iç/ortak çözüm iradesi”** bir an önce çözüm için harekete geçmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük başta Cumhurbaşkanı Erdoğan, AK Parti Hükümeti, TBMM’de yer alan CHP, MHP ve HDP’nin de omuzlarındadır.
- ◆ Hal böyle olsa da, çözüm için Erdoğan ve başında bulunduğu AK Parti Hükümeti, toplumu kutuplaştırmaya ve ayrıştırmaya belki onarılmaz bir biçimde sürüklemeyi sürdüren, çözümsüzlük kulvarından çıkarmakla ve barışın zeminini toplumun her kesimine açmakla işe başlamalıdır. Şüphe yok ki, sözün değil fiilin, harekete geçmenin, bizzat gerçekleştirmenin kendini dayattığı koşullardayız.
- ◆ Bunun için **“25 Ocak 2006 tarih ve 5449 SK”** ile **“DPT’nin koordinatörlüğünde”** kurulan **“26 Bölgesel Kalkınma Ajansı”** mı esas alınır;
- ◆ Yoksa Ahmet Necdet Sezer’in veto ettiği **“5227 Sayılı Kamu İdari Reformu”** içeriği mi yeniden yasalaştırılır;
- ◆ **“Büyükşehir Belediyesi Yasası”** mı işlevsel ve etkin hale getirilir;
- ◆ Ancak her halde işe **“Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı”**nda var olan çekinceler kaldırılmak ve halen kayyumların yönettiği belediyelerin gerçek seçilmişleri tarafından yönetilmesi şartlarının oluşturulması ile başlanmalıdır, dersek yeridir.

Bütün bu başlangıca dair önerilerin yüksek sesle dile getirilmesi, işçi ve işveren sendikaları, meslek örgütleri, hak temelli örgütler, kadın ve çevreci örgütleri başta olmak üzere STK’ların sürece ne kadar büyük katkıları olacağını ortaya koymaktadır. Yeter ki, barışa inanmış sorunları şiddetsiz çözüme kararlılığını gösteren ortak akıl samimi olarak harekete geçmiş olsun!

13. Medya “yasama, yürütme ve yargı” şeklindeki klasik kuvvetler ayrılığı vurgulamasının ardından genellikle **“dördüncü kuvvet”** olarak tanımlanır. Dolayısıyla süreç üzerinde son derece etkili bir güçtür medya. İster barışa ve çözüme yönelik olsun, ister çatışma ve

çözumsuzlüğe! Çok da gerilere gitmeden, çözüm sürecinde merkez medyanın gerek haber ve yorumlarda kullandıkları dil, gerekse aynı etki altında bulunan köşe yazarlarının kullandıkları dil ve yaptıkları yorumlar ile bugün çatışma-savaş döneminde kullandıkları dil ve yaptıkları yorumlar arasında akıl almaz bir uçurum var. Elbette medyanın özellikle Türkiye ve benzeri ülkelerdeki bu hali anlaşılabilir değil. Bir başka deyişle, demokrasinin yeterince gelişmediği, düşünce özgürlüğünün önündeki engellerin kalkmış görünse de gerçekte varlığını koruduğu, ekonomik olarak bağımsız olmadığı, daha göbekten-mideden bağlılık ilişkisinin sürdüğü ülkelerde medyanın bu iktidara/ siyaset erkine eklenmiş hali gayet anlaşılır kılar!

Sözgelimi, Abdullah Öcalan ile ilgili olarak yazılı ve görsel basınında, manşetlerden verilen ya da dillerinden düşürmedikleri birçok itham içeren sözcük ve tanım yerini, nerdeyse hiçbir gelişmenin onsuz anlaşılamayacağı bir düşün insanına bıraktığına hepimiz tanıklık ettik. Bunun için Abdullah Öcalan'ın mektubunun okunduğu 2013 Newroz'undan bir gün sonraki gazete manşetlerine bakmak yetecektir. Radikal: “**Bijî/Yaşasın Türkiye!**”, Hürriyet: “**Silah devri bitti**”, Milliyet: “**Silahlara Veda**”, Sabah: “**PKK Çekiliyor**”, Posta: “**Silahlara Veda**”, Habertürk: “**Barış Zamanı**”, Yeni Şafak: “**Silahlar sustu barış zamanı**” gibi. Dolayısıyla medyayı yeniden barış dilini kullanmaya davet etmek de görevlerimiz arasında olmalı.

14. Türkiye, Türkler Kürtler vs. çözüm ihtiyacı içindeki ilk etnik sorun değil. Elbette sadece etnik tarafı olan bir sorun da değil. Bu açıdan etnik niteliği öne çıkan benzer bütün çözüm süreçlerinden yararlanan bir yaklaşım içinde olmak gerekir. Ama aynı zamanda her sorun gibi her çözüm de kendine özgüdür. Benzer özellikler yanında farklı özelliklere de sahip olsa da eninde sonunda bu meselede masada çözülecektir.

Ancak her haliyle nerdeyse kangrene dönüşen Filistin-İsrail meselesini de yarım bırakılmış çözüm diye bir taraf kaydetmek şart gibi. Dolayısıyla önerilen yol, tarafların hissiyatlarının tümünden farklılaşmadığı, bir arada yaşama koşullarının tüketilmediği, geriye dönüşü olmayan kayıpların meydana gelmediği, uluslararası savaş alanının bir parçasına dönüşmediği, aklın iradenin, işler ve etkin olduğu, Türkiye koşullarında ortak geleceğin inşa edildiği bir çerçeve ortaya konulmak durumundadır.

Son yıllarda adı geçen bütün bu ülkelere bizzat gidilmesi yanında, bu süreçlerde yer almış olanların yazdıkları konuştukları gerçek anlamda bir külliyat oluşturduğu dikkate alınırsa çözüme dair bilgi ve deneyime ilişkin arka planın bilgi, dağarcığının yeterince güçlü olduğu rahatlıkla söylenebilir.

15. Sorunun çözumsuzlüğü tehlike çanlarının herkes için çalınması anlamına geldiği söylemek herhalde abartı olmaz. Günümüzde silahı olmak güçlü olmak vurmak kırmak bombalamak imha etmek hakkını hiçbir güce vermez. Eninde sonunda sosyolojik realite uygun çözümler geliştirmek bu anlamda kaçınılmazdır. Ortadoğu bağlamında Türkiye dahil her devletin, Rusya, Amerika, AB ülkeleri ağırlıklı Koalisyon güçleri, Suriye, dolaylı da olsa İran epeyce bir süredir diplomasi yerine, doğrudan güç kullanmak ya da gücü kullanacağını göstererek davranış geliştirmektedirler.

Bu nedenle de sıkça sürprizlerle karşılaşıyoruz. Bu nedenle de hiç zaman yitirmeden herkesin bulunduğu yerden barışı haykırmasının esas zamanı belki de bugündür. İmkânsız istemenin, mümkün olanı gerçekleştirmenin zamanı! Akan kan hepimizinse!

16. Sürecin kırılabilirliği konusunda herkesin hem fikir olduğunu söylemek mümkün. Bu sürecin

tarafının bir anlamda aldatılmış hissi içinde bitirdikleri de dikkate alınır; Başta HDP Eş Genel Başkanları olmak milletvekillerinin gözaltı tutuklama ve yargılanmalarının son derece sıradan bir durum haline getirildiği; Büyükşehir Eş Belediye Başkanları başta olmak üzere 103 Belediyeden 85 belediyenin kayyum tarafından yönetildiği, halkın iradesinin rafa kaldırıldığı; Referandumda ortaya çıktığı üzere kayyumların varsayalım ki, AK Parti ya da Referandum ortağı HÜDA-PAR adına seçime girmiş olmaları halinde hepsinin toptan kaybedeceği;

17. Konumuz taraflarını, zeminini, hedeflerini, hatta gerçekleşme umudunu yitirmiş “barış”! Yeniden tesisi mümkün mü? Nasıl?

TARTIŞMALAR;

- Birleşmiş milletlere nasıl akredite olabiliriz bunu sorgulamalıyız. Amerika’da STK’lar çok etkin. Yurt dışında temsil çok önemli, oradaki lobiler çok iyi hepimiz orada olmalıyız. Sınırları olmayan en büyük topluluk Kürt topluluğuydu, Amerika’da katıldığım bir toplantıda dillendirdim. İç barışın oluşması için ciddi bütçeler çıkarılmıştı Amerika’da, Kürtler için neden çıkarılmadığını söylediğimde bana denilen; Kürtler bir araya gelip imza atsın, ben burada Türkiye’nin yıllık bütçesi kadar bir bütçeyi ayırabilirim diye.

- Barış süreçlerine STK’ların davet edilmediği söylendi. Barış süreci taraflar arasında olur. Bu da devlet ve PKK arasında oluyor. Sivil toplum örgütünden kastedilen devlete göre mi, dernekler yasasına göre kurulmuş bir kurum mu, siyasi olarak kurulmuş bir kurum mu. En çarpıcı örnek alevi ocaklarıdır. Bu STK’lara devlet yapısının işlendiği, devlet tarafından kuşatılmış bir yapıdır. Böyle olunca STK bertaraf oluyor. Barış eşitler arasında olması gerekirken, egemenle mağdur arasında yapılıyor.

141 yıldır Türkiye anayasayla yönetiliyor. Bu yasaların hiç birine STK’lar katılmamıştır. Dolayısıyla STK’lara müdahale söz konusu, yanlış bir barış tanımı söz konusu. Sizde kurumlar yerine bireyleri davet ettiniz. Kurumlara dair kaygınız mı var, görülüyor ki var. Sizin de haklı olarak ifade ettiğiniz Oslo, Kobane süreci, IRA, BASK bunlar örnek olabilir. Türkiye devletini farklı değerlendirmek lazım. Bu anlamda dünyadaki örneklere göz atmak gerekiyor ama burada bir özgünlük söz konusu. Hem bizim, hem devlet açısından. Bir Alevi, Kürt, emekçi olarak Kürt sorunundan söz ederken Türk İslamcılık, tekçilik, inkârcılıktan kaynaklı alevi sorununun da benzer olduğunu ifade etmeden geçemeyiz. Alevi sorunu da çözüm bekleyen bir sorun. Bu çerçevede biz Alevilerin soruna şöyle bakması gerekir, lütfen çoğulcülüğünüzü gözeterek bu sorunları da belirtiniz. Alevi sorunu ile ilgili yükümlülüğünüzün olduğunu bilmeniz gerekir ve bu çerçevede çalışma yapmanızı isteriz.

- Çözüm süreci kendi başına çok konuşulması ve tartışılması gereken bir konu. Eğri oturup doğru konuşmak gerekirse STK’larda başlı başına bir tartışma konusu. STK demek kendi politikalarının, kendi sözlerinin militanlığını yapanlar demek. Açılıştaki Türkiye çözümleri STK’larla yapıldı denildi, keşke öyle olsaydı ama hiç bir zaman bir değer ifade etmedi STK’lar. **Sayın Abdullah GÜL “Kürt sorunun Türkiye’nin en önemli sorunudur” demişti.** Aynı partiden şimdiki başkan öyle olmadığını söylüyor ve ona göre yol alıyor. Devrilen barış masasına dönmek dışında bir geleceğimiz yok

- Geçen hafta demokratikleşme yönünde bir imza toplanıp basın açıklaması yapıldı onunla

birlikte önemli olan bu ikinci toplantı. Toplantıda çok geniş bir yelpazeden kişiler bir araya geldi. Barış çok konuşulmadı ama Ahmet Türk'ün bir araya gelmesi bile bence çok iyi. Asıl söylemek istediğim STK ile Barış kavramı. İkisi de hayatımızdaki sorunlu kavramlar. Sivil denince bizim memlekette asker olmayan anlaşılıyor.

- Devletin de karşı tarafından barış niyeti olmadığıdır temel neden. Müzakerelere STK'lar olarak katılıp o müzakereleri yönetmek zordur. Ama öneriler üretip onları etkilemeye çalışmak mümkündür. Bölgedeki tüm yapılara büyük önem düşüyor. STK'lar Barolar ele dışı dokunur bir şey üretmediler. Barış sürecine dair ciddi akademik tezler üretilip, çalışmalar yapılmalı. Federasyon ve konfederasyonlarla güçlenmek gerektiğini düşünüyorum. Güney Kürdistan ve Rojava'da şekillenen durum artık Ortadoğu'yu değiştirecek. Bu noktada Kürt sorununu bir an önce çözmeli Türkiye.

- Türkiye'de çatışma ve Kürt sorunu tartışıldığında çözüm sorunu referans gösterilir. Gelinen aşamada Türkiye çözüm konjonktüründe gelinen noktayı yok saymamak gerekir her ne kadar çatışma süreci olsa bile ilk kez devlet Kürt tarafıyla sınırlı olsa bile Kürt aktörlerle görüşür hale gelmiş. Türkiye toplumu özellikle Kürt kesimi önceki dönemlere göre daha demokratik daha umutlu dönemdedir. AK Parti o dönemde çözüm süreci olan dönemde silahların susturulması olayı olarak baktı ve İmralı ile görüşürsem çözüm getiririm diye düşündü. Silahların susturulması her çaba her zaman önemlidir. Irak, Suriye İran sorunlarına bütünlüklü bir yaklaşım getirmek gerekiyor. Her şeyden önce Kürt sorunu Türkiye sorunudur. Bu anlamda çözüm içerisine bakmak gerekir. PKK silahların bırakması gerekiyor şartsız ve koşulsuz olarak. Hiçbir şekilde gelinen noktada şiddeti savunmanın anlamı yoktur. Yeni bir anayasa mutlaka Kürtlerin dil, kimlik ve yönetme meselesinin hakkı tanınmalıdır. Kürtlerle barışmadan Türkiye'nin barışçı çözüme kavuşması mümkün değildir. Sivil toplum örgütleri hiçbir zaman çözüm süreçlerinin tarafları olamaz. Türkiye'de hatırlarsanız Türkiye ilişkileri AB ile durma noktasına gelmişti. Çözüm süreci ilişkilerin durma noktasına geldiği yerde STÖ'ler bu sürecin yeniden canlanabilmesi için, ama tarafsız, ama şartsız, bu süreçte katkıda bulunması gerekir.

- STÖ'lerin gelişebilmesi, itici güç olabilmeleri için kendilerinin var olması gerekiyor. Bugünkü durumda hepimiz de biliyoruz ki Türkiye 80'lerden sonra OHAL koşullarında yaşayan bir ülke. Bu süreçlerde devletle STÖ'lerinin kendi bünyesinde alıp yönlendirip kendi resmi düşüncelerini kullanarak topluma dayatma çabası içerisinde. Bunun karşısında buna karşı mücadele eden demokrasinin gelişmesini savunup belirli ölçülerle de meşru olmayan hareketlerin de kendilerince bir alan yaratıp o alanlarda da sivil mücadeleyi yürüttükleri hepimizce de bilinen bir durum. Bölgede STÖ'lerin muhalefet etme, kendilerini anlatma ihtimalleri yok. Ya içeri atılıyor, ya da kapatılıyorlar. Bu durum sürece nasıl müdahil olunabilir? Türkiye'de STK'lar devlete bağlıdır ve sorunun tarafıdır. Türkiye'de iki sorun var birisi demokrasidir, bir de Kürt sorunu vardır. Bütün STK'ların bu sürece katılması lazım. Bu tabii Kürt sorunu tanımlamayla ilgilidir, dil sorunuysa başka, halk sorunuysa, statü sorunuysa başka çözüm önerileri üretilmelidir. Tamamen sorunu belirlemeden çözüm için konuşmak da yararsız olacaktır.

- Bugün STÖ'ler iyi durumda değildir ama bu çözüme katkı sunmayacakları anlamına da gelmez. DİTAM'ın bizi burada toplaması, bölgede çalıştaylar yapması bir şeyler yapmanın mümkün olduğunu da gösteriyor. 2010 yılında taş atan çocuklar olayı vardı, 100'lerce çocuk içeri girip 8-9 seneye varan cezalar aldı. STK'ların çabasıyla bir yasa çıktı ve hepsi bırakıldı. 2009'da Osman KAVALA'nın da yer aldığı bir grup Erdoğan'la görüşüp, "Kürt Sorunu vardır" cümlesini

almışlardır. Orada, STK'ların etkisi vardır. Esas itibarıyla sormamız gereken soru nereden başlayacağımızdır. Devletin güvenlikçi politikalarından vazgeçirilmesi, tekrar barış sürecine dönülmesi için nasıl baskı unsuru oluşturabileceğimizi konuşmak lazım. Hangi araçlarla, hangi fikirleri hangi yolla sunacağımızı tartışmalıyız.

- DİTAM'a teşekkür ediyoruz, çok önemli bir konuda, çok önemli bir emek harcanıyor. Bu konuda çokça tecrübesi olan bir siyasi ya da STK yanımız yok. Bu konuda dikkatimi çeken en temel nokta masanın altında silahın ve tehdidin sürüyor olmasıydı. Karşımızda müzakereye yaptık, yapıcı bir devlet kültürü yok. Bunu AB müzakereleriyle de mukayese ettiğimiz zaman anlayabiliyoruz. Benim her zaman için önde tuttuğum konu, bir toplumsal sorun üzerinde konuşuyorsak tarafların masaya tehdit ve şiddeti bırakarak gelmesidir. Bence iki buçuk yıl içinde denenmiş yöntemlerle sürece başlayamayız. Bu ilişki bu süreç içerisinde kurumsallaşmadı. Ne taraflar arasında, ne medyada kurumsallaşma sağlanabildi. Kurumsallaşma olmadığı zaman iki tarafında bozabileceği, iki tarafında süreci işletmemesine açık bir konuma getirdi. Akil Adam ve gözlemcileri sürece katmak lazım! STK'ların sürece katkı rolünü mutlaka düşünmek lazım. Her iki tarafı da kendi başına bırakmamak lazım! Ortadoğuda 7 ülkeyle konuşmayan, elçiliklerinin kapalı olduğu, OHAL'le yönetilen, içeride demokrasi ve hukukun yok sayıldığı bir devletle konuşuyoruz. Sivil alan ve uluslararası alandan tepkiler gelmediği takdirde süreçte yol alınmayacağını görmek lazım.

- Çözüm süreci sırasında devlet bir kanun çıkardı. Devlet mensuplarının çözüm için yapacakları faaliyetlerin cezai durumdan çıkarılması sağlandı. Bizler basın özgürlüğü için Özgür Gündem'e destek verdiğimiz için yargılanıp ceza evine atılıyor. Barışçılar valiz hazırlayarak yatıyorlar. Bu psikolojiyle STK'ların güçlenmesi daha zor. Bu kapsamda barış çalışması yapanların da korunmasını istemeliyiz.

- Bana göre genel bir tespit ve öneri yapmak istiyorum. Barış kavramına giden yolları araştırmak lazım. Çatışma kavramı aslında ilişkisiz bir kavram. Silahlı şiddetin yönetimi. Kobani sürecine kadar süreç bir şekilde yönetilebildi. Temmuz 2015 sonunda çatışmaların başlamasının da temel nedeni Suriye'deki durumdu. Temel neden Ankara ve Kandil'in fren pedalından ayağını çekmelerinden kaynaklıydı.

STK'lar Barış süreçlerini ne ve niçin-e dair çok şey söylüyor ama nasıl sorusu boşlukta kalıyor. STÖ'ler iki tarafa baskı yapacak bir uzmanlık seviyesine ulaşması lazım. Çatışmanın tarafların gözlemlenmesi, endekslenmesi konusunda STÖ'ler bilgi eksikliği içinde. Türkiye'deki çatışma ikinci önemde, birinci önem Suriye-Rojava. Önümüzde Rakka operasyonu var. Bu Kürt meselesinin kökten değiştirebilecek önemli bir potansiyelde. Bundan sonra iki önemli alanda güç kayması olacak. Rusya ve Amerika sürece çok yakından dâhil oldular. Silahlı şiddetin yönetimi konusunda onlara bağımlı hale gelme söz konusu. Vekil örgütlerin sayısının artması, yerelleşme ve sahanın önem kazanmasıyla siyasi tekelin aşağıda doğru gittiğini de görüyoruz. Putin ve Trump'ın insafına sıkışmak, aşağıda da silahlı şiddet kullanma tekelinin aşılması. İlk adım çatışmanın indirilmesi, soğutulması ve silahlı çatışmanın gündem dışına çıkarılması, üç aşamalı bir durum. Hendeklerde gördük ki iki tarafında çatışmayı arttırabilecek teknik ve yöntemleri var ama çatışmayı bitirebileceği bir yapıları yok.

- DİTAM'ın Tigris Diyalogları kitabında Sayın Selahattin Demirtaş'ın yanında birçok isim var. Bugün o durumda değiliz. Kanun devleti zeminini geri getirmekte fayda var. Referandumun iki unsuru uygulandı, biri HSYK, diğeri Erdoğan'ın partinin genel başkanı olması. Tek bayrak, tek

devlet kavramı t z ge girdi.  ncelik OHAL'in bitmesi üzerine gitmektir. Basit form l m,  z m mecliste barış Kandı'ıde. Bu tür süreçlerde  nden silahı bırak sonra anlaŐalım mantığını ben hiç dünyada görmedim. Süreçler uzun burada sabırlı olmak lazım.  nemli olan insan kaybının durması. Ademi merkezietçi ve çoğulcu bir dönüŐüme duyulan ihtiyaç. İspanya'nın anayasasında federalizm yazmaz, ama pratik buna çok yakındır. Barışı konuŐanların cezalandırılmasına, Tahir Elçi'nin öldürülmesi bir örnektir. Necmiye Alpay'ın cezaevine gönderilmesi bir örnektir. İçinde bulunduğumuz OHAL rejiminin en temel durumu insanların içinde bulunduğu durumda kendisini aciz hissetmesidir. Suriye'deki alan Kandil için değerli, kıymetli, sürece etkisi olduğu da doğru. Sırayı deĐiŐtirerek önce Suriye'den başlamak.

-  z m sürecine dair özeleŐtiriye ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Akil insanlar heyeti olarak geziye çıktığımızda CHP'lisi MHP'lisi, solcular üzerimize  ıktı. Bunların hepsi süreç bitince ihtiya ımız var diye yazılar yazdılar. Belki Türkiye son 10 yıl içindeki makul dönemini o zaman yaşadı.  z m süreci nasıl başladı? Öcalan'ın devreye girmesi önerildi ve  calan devreye girip siyasi mücadele dönemi baŐlasın silahlar bitsin dedi. Türkiye'de silahlı mücadeleye ihtiyaç varsa ona göre davranalım, yoksa ona göre davranalım. Türkiye'nin %10-13 oyunu almış bir siyasi parti, HDP vardır. Bunun kıymetini bilemedik. Benim birinci  nerim STK'ların karar vermesi lazım. Siyasi mücadeleye devamın bir meşru zemini var mıdır, yok mudur?

İkincisi;  z m sürecinde Suriye meselesi yoktu. Salih Müslim Türkiye'ye gelip gidiyordu, ama Koban'eyle birlikte süreç değişti. PKK bir strateji değişimi yaptı. Suriye meselesi geldiği andan itibaren işin rengi değişti. PKK  z m meselesini ikinci plana attı. PYD'nin uluslararası konjonktürde aldığı desteği gördüğünüzde haklı da bulabilirsiniz ama önemli olan Kürtler sorunu Türkiye içinde mi  zeyecek, Türkiye'ye rağmen mi  zeyecek. Türkiye Kürt meselesiyle birlikte çok önemli imk nlar kazandı. Kürt meselesi Türkiye'nin demokratikleşmesi önündeki en önemli engel.

- Süreç baŐlarken adı konusunda bir tartışma olmuştu. Süreci "Barış Süreci" diye dillendiriyorduk, ama devlet " z m Süreci" olarak tanımlıyordu. Konu büyük,  z m ne soyunmakta kolay değil.

Türkiye'de Kürt meselesi hakikaten iktidarları sarsacak bir konudur. Buna ancak Erdoğan gibi g cl  bir lider cesaret edebilirdi. Milliyetçi-muhafazakâr kesimin tepki göstermemesinin en önemli nedeni Erdoğan'ın karizması ve bir Şeyler bildiğine inanmalarıydı. Niye yürümedi,  nk  çok ciddi bir irade yoktu. Niye yoktu diyorum,  c nc  göz yoktu, ne başka bir devlet gözlemcisi ne de STK'lar vardı. Bu işin raconu budur. EĞer işi  z mek istiyorsanız  c nc  bir göz ara bulucu olarak araya girer. Ardından Rojavadaki gelişmelerle süreç neredeyse bitti ve devam etti.

Mesele yeniyi nasıl baŐarabiliriz. Mesele kesin bir iradeyle sürece baŐlamaktır. Bazı dünya örnekleri vermek istiyorum. Mesela; İrlanda'da gözlem kuleleri yapıyorduk, İRA yetkilileri barışı bozarız dedik. Biz de, biz devletiz senin lafınla mı gözlem kulelerini kaldıracadığ dedik. Sonra kendi aramızda konuŐtuk. Bunu yaparsak süreç biter dedik ve sonlandırdık. Ciddi bir niyet, ciddi bir süreçle devam eder.

Güney Afrika'ya bakarsak devlet barışı özel piar Őirketleriyle pazarladı. Hakikaten  zme niyetleri vardı, tribünlere oynamıyorlardı. Bence Őeffaflık lafı yanlış. Őahsen devlet ve örgüt arasındaki görüŐmelerde ŐeffaflıĐa karşı olan bir insanım. STK barışa ihtiyaçı olan yerde olmalı. Ciddi bir süreç bekliyor Türkiye'yi. Olması gereken de bu. Bence sivil toplumun süreci baŐlatacak

bir gücü yok, ama sürecin başladığı zaman çok faydamız olacak işler yapabiliriz. Şu andan süreci kolaylaştıracak işler yapabiliriz.

Birinci mesele Türk halkını ikna etmektir. Türklerin değişimi, çözümü kabul etmektir. STK'lar savaş dursun, barış gelsin demekle bitmiyor. Önce bunun önünü açacak çalışmalar yapmak gerek. Milliyetçilik, ayrımcılık konularını tabanda işlemek, insanlara anlatmak önemli. Bunlar olmadan barışın gelmesi bana çok yapay geliyor. Hendek ve barikatlarla bir kısır döngüye girdiğimizi düşünüyorum. Örnekleri incelediğimiz zaman çok aydınlanıyoruz. Şu anda belki barış çok kolay değil ama hazırlığını yapmamız lazım.

- Burada olmamızın temeli vicdan meselesidir. STK'lar toplumun vicdanıdır. Kürt meselesine gelince biz hep geçmişti tartışıyoruz. Önemli olan gelecekte ne yapacağımız konusu. Türkiye'nin devlet aklının bu meseleyi daha yakın takip edip, Türkiye'nin müdahil olduğu mu olmadığı bir süreç mi olacak. Bu mesele bir şekilde gider, her şekilde gider. Ben artık meselenin Kürtlerin isteğiyle sonuçlanacağını düşünmüyorum. Bu coğrafyada hepimiz yaşayacağız, yaşamaya mahkûmuz. Lozanda Kürtlerin varlığı bile bilinmiyordu ama demin arkadaşımın da dediği gibi Türkiye'nin etrafı denizle değil Kürtlerle çevrili. Bizim her zamankinden daha fazla barış ve demokrasiye ihtiyacımız var. Bugünkü olağanüstü halde bunu tartışmak çok zor.

- Nereden nereye geldik. Bütün bu olup bitenler muhakkak aktörlerin hataları var. Aktör çok olunca hatalar sadece bir kişiyle olmuyor. Bu da hala bir sürü yere gidebileceğimizi gösteriyor. Çok daha büyük bir oyunun da içinde olabiliriz. 15 Temmuz sonrası ortaya çıkan sonuçlar belki de çok farklı sonuçları getirecek. Öncelikle inanılmaz travmatik, cemaatleşmiş bir toplumda yaşıyoruz. Şimdiye kadar meseleyi Kürt, Ermeni, Alevi meselesi olarak düşünürken şimdi başka bir boyutta tartışıyoruz. 1915'in olmadığı bir devlet düşünülebilir mi? İnsanlar konuşmalı, başkalarıyla konuşmalı. STK'ların yapması gereken barışı konuşması, düşünmesi ona yönelik çalışmalar yapması. İnanılmaz bir düzeysizlik halinde iki bölünmüş, kimsenin kimseyi umursamadığı bir topluma dönüştük. Hayat bu kadar basit, bu kadar netleşerek süremez. Barışın gelecekteki inşası ancak barışçıl kültürün korunmasıyla mümkün.

- 2012-2013'te bir hukuksuzluk yaşanmıştı, biz de siyah çelenkle AK Parti'yi protesto etmek istemiştik. Polis bize "böyle yapmayın arkadaşlar, sürece zarar veriyorsunuz" dedi. STK'lar bu süreçte olmalı mı, olmamalı mı, bağımsız durmalı mı konusunda bizi tokatlayan bir şey oldu. Bölgede meydana gelen kayıpların son 35 yılda 50.000'e ulaştığı söyleniyor.

Özellikle İngiltere ve İrlanda'da STK'ların rolüne çok fazla önem addedilir. Rojava meselesi patlak vermeyene kadar sürecin Türkiye içinde çözülebileceğine inanıyorduk. Ama Türkiye'nin Kürt meselesi artık sadece Türkiye'nin güneydoğusuyla sınırlı olmayacak. Artık Rojava Kürdistanı, Güney Kürdistan, İran Kürdistan'ı dâhil edilecek. Trump şahsında çok uluslu güçlerin buna müdahil olması en üzücüsü.

- Acaba gerçekten Türkiye'de STK var mı? 80 yıllık Türkiye geleneğinde Kemalizm kendisine bir toplumsal kesim oluşturdu. Dışlanan iki kısım vardı, Kürtler ve Dindarlar. Kendi yaşam tartımını, kendi kültürümüzü başkasına dayatma üzerinden gelişen bir kültürümüz var. PKK'de devlet de kendi hegemonyasını kurmak istiyor. İki siyasi güçte kendi istediği toplumu yaratma derdinde. Biz de STK'lar olarak desteklediğimiz şeyleri göz önüne çıkardık. Diğer taraftan yapılan insan hakları ihlallerinden görmek istemediğimizi göz ardı ettik. STK olarak ilkesel bir duruş sergilememiz lazım. Biz haddinden fazla politize olmuş aydınlar, kişileriz. 17 yıldır Hakkâri'yi,

Kürtleri yönettik, ama Kürtler adına ne yapıldı? Bir kreş bile açılmadı.

- İki oturumun konusunu birbirine bağlayan bir şey söylemek istiyorum. Çözüm sürecine dönmek konusunda iyimser olmadığımız çok açık. İyimser olmamız içinde herhangi bir veri yok. Hatta Rojava'daki gidişat tam tersini gösteriyor. Rojava'da işlerin Türkiye'nin istediği gibi gitmediği belli. Bu şehir savaşları sonrasında yaşanan durum bize bir şey söylüyor. Savaş sonrası Kürtlerde "lanet olsun! Bizim buralarda yaşam şansımız yok, arkamızı dönüp gidelim" devlete bir kızgınlık var. Kürtlerin önemli bir kısmı meselenin Türkiye sınırları içerisinde çözmekten yana. Bence sorunu birçok insanın hoşuna gitmeyecek şekilde çözüm sınırlarını genişleterek çözelim sorunu. Kürtler, daha ziyade Türkiye sınırları içerisinde, demokratik yollarla sorunu çözelim fikrindedir. Bize düşen bir kez daha Türkiye demokrasi güçleriyle, her ne kadar zayıflamış olsa bile, bir araya gelmek. Bakın bu iş buralara esas olarak silahlı mücadelenin yüzünden geldi. Eğer hepimiz hem fikir isek silahlı mücadele yürütenlere ve bunu destekleyenlere Türkiye'de demokrasiyi geliştirerek, Kürtlerin hakkını, hukukunu vererek cevap vermeliyiz. Eğer 2019'a gitmek istiyorsanız, hem PKK'ye, hem de onları destekleyenlere hakkınızın, hukukunuzun peşinde olacağız demeniz gerek. Bence Kürt yurttaşlar bu güvene kavuşurlarsa, hakkımız, hukukumuz silahsızlıkla da çözülebilir inancı hâkim olursa çözüme gidilebilir.

Belki bu konuda DİTAM'a öneride bulunabilirim. Hızla CHP ve etrafıyla diyaloglar kurulabilir. 2019'da ipleri tümünden AK Parti'ye ipleri tümünden kaptırmak istemiyorsa CHP'nin gidip bölgeye diyalog kurması gerekmektedir.

- Olaya şu açıdan bakmak gerekiyor. En başından beri ifade edildi. Bana göre bu ülkede Kürt sorunu diye bir şey yoktur. Sorun Türklerin sorunudur. Fırat'ın batısının sorunudur. Türkler, asimilasyona uğrayan, işin kötüsü kendi sistemleri tarafından izole edilen bir toplum. STÖ'ler çözüm sürecinde eko/politik adı altında var olan delege çalışmalarında akıl adamlar çalışmalarında doğudaki halk için nasıl bir sisteme izlenebilir. Bariz bir korku vardı. STÖ'ler sahadaki sistemin koruyucularıdır. Bence biz Kürtler Türklerden daha çok Türkiyelileştik. Sürekli bir beka sorunu var Türklerde. Tüm haklılığımıza rağmen barış dilenciliği yapıyoruz. Bundan alınıyor muyuz? Hayır. Keşke yaşadığımız coğrafya barışa kavuşabilse.

Ben daha Hakkari'deki, yani en katı olarak görülen coğrafyada bile bir Türk'ün tırnağının kanatıldığı göremedim. PKK'nin yöneticileri kalkıp silahları bırakıp çözüm sürecine geçiyoruz deseler bile, PKK'nin kendisi, Rojava bu durumdayken, Kürtler bu durumdayken asla silah bırakmaz. Sıkıntı Fırat'ın batısında var. Bütün bu mevzular genelinde ifade edilmeye çalışılan şey şu Kürdistan devleti derdindedir. Ama bilimsel çalışmalar gösterdi ki Kürdistan var. Bu sorun Fırat'ın doğusu tarafında çözülecektir. Fırat'ın batısının ciddi bir şekilde tedaviye ihtiyacı var. Ama biz elimizi yine uzatırız. İzmir'e de Trabzon'a da. Ama oralara gelip görmeyen insanların sadece kağıtlara bakarak konuşması objektif değil. Fırat'ın doğusu PKK'ye "Yeter Artık" diyecek durumdadır. Barzani'ye "Yeter dur" deme cüretine sahiptir. Biz bunu Fırat'ın batısından da bekliyoruz.

- Komisyonun taslak raporu için yararlanılan metinler dışında bölgedeki insanlarla bir araya geldiniz mi? Genellikle bölgede Kürtlerin haklarından bahsediliyor, bölgede yaşayan diğer kimlikler çok konuşulmuyor. Barış sürecinde bu kimlikler yer alabildi mi, çatışmadan nasıl etkilendi bunları inceleyebildiniz mi. Çözüm sürecine nasıl dâhil olabilirler, olmak isterler mi? Toplumsal barış onlara göre nasıl olur? Sorularına bakmak çok iyi olur. Yüzleşme ve bunun üzerinden toplumsal barışın inşası konusunda da çok önemli. Eğer STK bir rol oynamasını arzu

ediyorsak bunu da gözetmemiz lazım. Kürdistan söylemleri kullanıldığı zaman bölgedeki diğer kimlikler kendini nasıl var edecek dilleri özelinde. Bunu merak ediyorum.

- En yakın dönemde Tahir ELÇİ dostumuzu katlettiler. Bu sıradan bir şey değil. Demek ki STK'lar iş yaptıkları için hedef oluyorlar. Bu temelde STK'lar kendilerini konumlandırıp, güçlendirmelidir. STK'lar barış sürecinde de, çatışma döneminde de birçok şeyi yaptılar, başardılar. Süreci konuşurken Kürt tarafına çok ciddi şekilde saldırı görüyorum. En ufak bir hata devasa olarak gösteriliyor. Sanki Türkiye'nin hiç bir sıkıntısı yokmuş gibi. Tutuklamalar, kayyumlar, infazlar hiç olmamış gibi. Çözüm sürecini Kürdistan'ın birçok yerinde sahada izledik. Kesinlikle STK'ların gücünü hafife almamız lazım. Bilimsellikten de uzaklaşmamalıyız.

- Hala hem dindarlarda hem de Kürtlerle ideolojik okumalarımızda kendi düşüncelerimiz başkalarında görmek düşüncesi var. Şimdi devlet gücü eline aldı kaygısıyla hareket ediyor. Şimdi Sayın Erdoğan diyor ki; ben dindar nesil yetiştireceğim. PKK diyor ki; Rojava ile birlikte karısız, kocasız bir dünya istiyorum. Bizim istediğimiz ise demokrasi, eşitlik, adalet. Peki biz bu süreçte neler yaptık? İnanılmaz oransız bir yönelim var. Rapor hazırlarken bunları eklemeniz gerekmektedir. Siz devletin yaptığı şeyleri deşifre ediyorsunuz. Batıda olan STÖ'lere seslenmek istiyorum. Şartsız, koşulsuz, PKK silahsız mücadele etmeyecek belki de. Siz neden devletten neden Kürtlerin haklarını, kimliklerini istemiyorsunuz? Ben hiçbir sorunun şiddetle çözüleceğini sanmıyorum, reddediyorum. Yarın Güney Kürdistan bağımsızlığı ilan ederse, biz yine kıyamet koparacağız. Orada da PKK mı var?

Biz eskiden solculara Kemalizm kabuğunu kırmamışsınız derdim. Ve hala da kırmayanlar var. STÖ'lerin kendini büyütüp güçlendirmeleri lazım. Amaşız, fakatsız barışa hizmet etmeliyiz. Kürtlerin, Alevilerin hakkını teslim etmemiz lazım.

- DİTAM'a, ülkenin demokratik anlamda nefessiz kaldığı günlerde yaptığı planlama için teşekkür ederim.

Barış yapılacaksa bu ülkede bir an önce yapılmalı. Barış sürecinde insanlar ölmüyordu. Ama barış talep edilirken sanki Kürtler ve Türkler varmış gibi onlar üzerinden barış istenmekte. Ermeniler, aleviler yokmuş gibi davranılıyor. 1915'de bu ülkenin en kadim halklarından olan Ermeniler en vahim dönemini yaşadı ki 100 yıldır bu devam ediyor. Ermenilerin kiliseleri, okulları, evleri hep yıkıldı. İşin ilginç yanı devlet o taşlarla hükümet konakları yaptı. Köylüler o taşları alıp ev yaptı. Bakıyorsunuz ki evlerin duvarlarında Ermenice yazılar yazmakta taşlarda. Bence bu ülkede çok büyük Ermeni sorunu vardır. Ne kadar kaçılırsa kaçılınsın gidilen her yerde Ermeni sorunu ortaya çıkıyor karşımıza. Bu yüzden kolay kolay kurtulabileceğimizi zannetmiyorum. bu yüzden çok iyi bir barış geleceğini zannetmiyorum. 90'larda da birçok insan katledildi faili meçhuller. Diyarbakır'da Saray Kapıda kazılar yapılırken kemikler ortaya çıktı. Eskiden orası cezaevi ve adliyenin olduğu yerde 1.000 kişilik ermeni grup katlediliyor. Sonra 90'larda tekrar yapıldı bu soykırımlar. Yapılan kazılarda birden kemikler fıskırdı sonrasında herkes sordu "bu kemikler 90'lardaki kemikler mi yoksa o 1915'in Ermeni kemikleri mi? Ermeni kemikleri ise sorun yok" denildi. Basın üstünü kapattı. Elimizde belgeler var. 60-70 bin kişi Hristiyan olarak yaşamakta birçoğu da Müslümanlaştırılmış. Aslında her bir ermeni bir belgedir.

- Şehir savaşlarından sonra yaşanan durum bize bir şey söylüyor. Devlete ve PKK'ye yönelik kızgınlık var. Bize düşen bir kez daha demokrasi güçleriyle bir araya gelmeye çalışmak. Bu da bugünlerde takdir edersiniz ki somut bir takım şeylere denk düşüyor.

- Kürtler demokratik siyaset içinde ne istiyorlar, bu sürekli herkesin dillendirdiği, şiddet seçeneğini dışladığı bir tablo. Şunu da unutmamak gerekiyor, örgütün 18-19 yıla takip eden bir paradigması var. Dolayısıyla PKK'nin gelecekte değiştireceği paradigma değişikliği Kürt halkına da dokunacaktır. Dokunulmazlık meselesinde biz avamız çıktığı kadar bağırдық. Demokratik siyaset kanalını açık tutmanız gerekiyor ki çözüme gidebilelim. Cumhuriyetin kuruluş felsefesi Türk-Sünni Müslüman bir toplum yaratmak. Yıllardır bunu kabul etmeyen kimler var, Kürtler. Çözüm sürecinin en önemli parametresi, 100 yıl sonra TC asimilasyon sürecine kısmi olarak ara verdi. Süreçte bir çok kişi televizyona, gazeteye çıkarak Kürt olduğunu itiraf etti. Şimdi devlet eski geleneksel haline geri döndü. Çünkü Rojava'yı görüp bunu beka (varlık) sorunu haline getirdi. Kültürel asimilasyon sürekli bir şekilde devam ediyor. Tahir Elçi'nin isminin parktan alınması, Çatak'ın başka sorunu yok muydu da öncelik olarak parkın adını değiştirdi. Dolayısıyla bu İttihat terakkiden gelen bir zihniyet. Referandum sonrası da ilk söylenen Erdoğan'ı Kürtlerin başkan yaptığı. Çözüm sürecinde şiddetin taktik değil stratejik olarak Kürtlerin kolektif hakları kapsamında sürecin siyaset ve demokratikleşmeyle çözülebileceğini düşünüyorum. Şiddetin taktik olarak değil stratejik olarak aradan çıkarılması gerektiğini düşünüyorum. Devletin siyasi kanalları sonuna kadar açması gerektiğini düşünüyorum.

- Biz halklar olarak ermeni, Süryani, Kürt vs, bazen birbirimizi suçladık. O yüzden bunu kaldırmak için biz bir ilke alalım. O dönemde ne kadar gizli evrak varsa açığa çıksın. Belli dönemlerde Kürtlerin arazilerine el konuldu. Bunlar çözümlerse eminim sıkıntıların birçoğunu çözeceğiz. Halklar arasındaki barışın temel dayanağı budur.

- Öncelikle çözüm süreci ve Ankara'nın stratejisi ve kafa yapısını algılamak lazım. Ne kadar çok demokratikleşme o kadar şiddetten-çatışmadan uzaklaşma olduğu ön görülüyordu. Ama sahadaki gerçeklik, özellikle çözüm sürecinde, bunu çok göstermedi. Ayrı bir özerk bölge, park talebi %35'ti 2015 öncesi, sonrasında %55'e çıkmıştı. Yerel yönetim %30'dan %80'e çıkıyor. Aslında temel çıkmaz şu, ne kadar çok demokratikleşme o kadar çok çatışmanın azalmasıyla yola çıkıldı ama sonrasında oy dönüşüne döndü. Ankara ve Kandil durduğu yerden o kadar hızlı şekilde döndü ki STK'lar olarak geride kaldık. Demokratikleşme sorunun çözümünün çok da temel noktası değilmiş gibi bir söyleme, literatüre döndük. Türk ve Kürtler birbirlerinin paradigmasını kopyalıyor. Mesele ne kadar Kürt milliyetçiliği ise o kadar da Türk milliyetçiliğidir bence. Daralan-genişleyici kimlikler, ulus devlet, gerçi biz devlet – ulus bir ülkeyiz. Daralmış bir kimlik ve onunla birlikte mağdur kimlikler ortaya çıktı. Ama sahadaki gerçeklik bize bunun değişmesini dayattı. Suriye, Irak durumu... temel soru Türkiye kimlik gelişmesine mi gidecek, kimlik daralmasına mı gidecek? Biz toplum olarak hayatı dikiz aynasından algılıyoruz. Dikiz aynasına aşırı yoğunlaşınca önünüzü görmeyip, toslayabiliyorsunuz. Bir şekilde söylemi geleceğe taşımak lazım. Ben bunun günlük hayatta olumlu dönüşünü alıyorum. Metotla alakalı değişiklikler yapmak lazım bence. Gelecekte ana dönme yönelik bir stratejiye girmeliyiz. 2020'de nasıl bir Ankara tasavvuru var, nasıl bir Diyarbakır tasavvuru var? Bence önce geleceği konuşup, ortak gelecek tasarımı, tasarımı yaptıktan sonra ana doğru tersine bir çalışma yapmak lazım. İkinci bir çözüm süreci olsa gençlerle çalışılmasını isterim, akil gençler gibi. Birlikte yaşamı nasıl kurarız üzerine kafa patlatmak lazım. Ben artık mağduriyet söyleminin çözüme çok katkı sağlamadığını düşünüyorum.

- Bir dönem baskı için çalışanlar baskılar tarafından unutulmuş durumda. Eğer hak tanınırsa Kürtler muhtemelen daha fazla hak isteyecektir ta ki optimum bir seviyeye gelene kadar. Eğer hak, hukuk tanınırsa Kürtlerde PKK'ye söz söyleme gücü artacaktır, bu bizim elimizi güçlendiren şey.

- Siz reformları, demokratik talepleri geliştirdikçe insanların silaha olan talebi azalıyor ama hak talepleri azalmıyor. Çözüm sürecinde Kürt hareketinin oyları daha da yükseldi, Ankara'nın bu ikilemi çözmesi gerekiyor.

- Ortada Kırmızı Pazartesi durumu söz konusu. Aslında bizi öldürdüler, ölümler konuşuyor. Evet biz barış sürecini konuşmak zorundayız, lakin birileri arada katliam planı yapıyor. Mesela DİTAM bunun sonunda bir çağrı yapsın toplantının sonunda, parti eş başkanları neden tutuklu, toplumsal barış için bırakılması lazım. Bence bu devlet Türkleri temsil etmiyor. Bu devlet Türk katliamcısıdır. Öncelikle Türk aydınlarına öncelikle bir çağrı yapılmalıdır. Ey devlet benim kimliğimi kullanarak Ermenileri, Kürtleri, Alevileri niye katlediyorsun? Her etnik kimlik kutsal ve eşittir dedirtmek lazım. Kimlikler, etnik gruplar birbirlerini devletin aklıyla tanıyorlar. Biz burada giyaben konuşuyoruz, niye barışmıyorsunuz, biz sizi barıştıralım? Bu giyaben konuşmada da yine çekinerek yapıyoruz. Çeşitli imtinalar söz konusu. Bu barış sorununun temel sorunu devlettir. Barış sürecini kriz yönetir gibi yönetmesi ve çeşitli atraksiyonlar yapmasıdır. Cenazeye giden herkes kendi ölüsünü arar. Biz çok kimlikliliği yakalamadan barıştan söz edemeyiz. Bir kategori yapmak zorundayız, barışı gerçekten yapmak isteyen ve istemeyenler arasında.

- Demokratikleştikçe acaba silahlı mücadele sönümlenir mi sorusu. Dile getirilmeyen bir konu var, siyasi partiler meselesi. Recep Tayyip Erdoğan'ı vaz geçiren aslında tabanda yaptığı anketlerde oy oranının azalması. Kemal Kılıçdaroğlu'nda da aynı durum söz konusu. İnsanların can verdiği bir mesele, parti çıkarları, oy için kurban ediliyor meselesi de var. Bunu da hesaba katarak düşünmeliyiz.

- Pek çok başlık bir arada tartışılıyor. Kürt meselesi, silahsızlanma, çatışmasızlık, biz tam olarak neyi konuşuyoruz diye programa baktım. Temel konu "Barış Süreçlerinde STÖ'lerin Rolü". Ama konuşma başka yerden ilerliyor. Çözüm süreci, İmralı görüşmeleri olarak değerlendirilen sürece dair görüş belirtmek istiyorum. Çoklu aktörlü bir süreçti bu, AK Parti, HDP, PKK vardı. 2013'te Anadolu Ajansı ile birlikte pek çok gazeteci olarak Kandil'deydik. AK Parti'nin organizasyonuna da katıldık. Bence objektif, tarafsızlık aramak durumunda değiliz. Bölgede yakılmadık, yıkılmadık yer kalmadı. Evet, insanlar mutsuzlar, tepkililer. STÖ'lerin yapması gereken şey belli ideolojik kaygıları öne alarak siyasetin bir aracı olmak değil. 2013-2017 arası STK'lar ne yaptı, çağırılmadıkları toplantılara dair küsüp, kapris yaptılar. Ya teorik düzeyde kaldılar.

- 80'lerden önce farklı bir Kürt meselesi varken darbeden sonra çok farklılaştı. Her bir travma her bir yıkım süreci artırdı. Ve bugün biz konuştuğumuz zaman meselenin esasından çok yan etkenlerini konuşuyoruz. Ve bunlar konuşulurken çözüme gidilemez diyoruz. 80 den önce bu mesele çözülsedydi çok daha az maliyetle çözüldü şimdi çok ağır bedeller ödeniyor. Ortadoğuda yükselen bir Kürt uyanışı var. Güney Kürdistan deneyimi Türkiye için önemlidir. Onlar da öncesinde öldürdü küçümsedi izole etti. Şimdi Türkiye kazan kazan siyaseti yaparak kazanmaya çalıştı. Ben inanıyorum ki 5-10 yıl sonra güney Kürdistan sürecini Suriyede yaşayacak. Türkiye'nin yapması gereken bu gidişata görmektir. Mesut hocanın bu meseleyle ilgili yaptığı çalışma var. Yüzde 70'in üzerinde federal sistemi isteyen var. Akli başında bir devletin kazan kazan politikasını istemesi gerekiyor. İran, Bağdat, Şam size düşmanken sizin görmeniz gereken Kürtler size dost eli uzatıyor. Çekoslovakya örneği var önümüzde. Kanlı bir boğazlaşma ile mi ayrılmak istersiniz yoksa barış içinde mi? bana göre yaşanan savaşın Erdoğan'ın elini güçlendirdiğini Türkiye'nin belli bir kesimini güçlendirdiği bir gerçektir. Olan Kürtlere oluyor. Evleri yıkılan göç etmek zorunda kalan. PKK'nin silah bırakması derken bunları kastediyoruz. Zararı artık bize. PKK bir

şey yapmasa bile devlet saldıracaktı ama PKK'nin buna çanak tutması gerekiyordu. o yüzden bu nedenle bizim bu şiddeti reddetmemiz gerekiyor. Evet, sorun çok ama olanak da çok. 7 Haziran bizim için çok büyük bir gelişme. Kürtler çözüm süreci ile kazandı. Kürtler bir isterse Türkler iki vermeye hazırdır. Şiddet olmadığı takdir de Türkler barış süreci için iyi bir noktaya gelmiş durumdadır.

- STK'ların çözüm sürecindeki rolü ilgili tüm konuşmaları dinliyorum burada 60-70 değerli katılımcı var. Bir şey sormak istiyorum biz bu kadar insan oturup konuşurken R.T. Erdoğan ve ekibi için bir kıymeti harbiyesi var mı? Bence hiçbir şekilde yok. Ayrıca İmralı görüşmeleri ile ilgili yakından takip eden biri olarak çözüm süreci PKK bitirdi olarak lanse edildi en azından batı için. 5 Nisan'da Öcalan ile azınlıkların temsiliyeti ile ilgili toplantı yapıldı. Normal şartlarda her hafta İmralı'ya heyet giderdi son görüşme 5 Haziran oldu. Sayın Öcalan bu son görüşmeniz olabilir demişti. Devlet çoktan karar vermişti süreci bitirmeye. Şöyle ki devlet gerginlikten nemalanıyor. 7 Haziranda gördük ki Sayın Recep Tayyip Erdoğan koltuğundan oldu ve hemen 7 Haziran sonrasında olaylar çıktı. Şuan gelinen noktada herhangi bir umudumuz kalmadı. Şuan bu ülkeden nasıl gideriz diye düşünüyoruz. Bir başka konu Kürdistan'ın sadece Kürdistan olarak değil Mezopotamya halkı olarak görüyoruz. Ben çözüm sürecine yönelik umutsuzum. Ben Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın çözüm sürecini koltuğunu kaybetme adına yapacağını sanmıyorum. Beni bu topraklara bağlayan tek irade Kürt Siyasal Hareketi'dir. Onun dışında kendimi buraya ait hissetmiyorum. En önemli sorunlardan biri topraklarımızın soykırımıdır. Geri dönecekleri topraklar yok edilmiş durumda. Bakımsız ve terkedilmiş araziler devlet hazinesine kalır. Tehdit edilip giden insanların toprakları tabii ki bakımsız olur.

- Çözüm sürecinde 4 kez gittim. Barış süreci ile ilgili çok şey söylenir ama ben söz almak istemedim ama söz gelmişken bir şey söylemek gerek. Ben 2 proje yapmak istedim. Biri barikat süreci ve medya savunma alanları ile ilgili barış süreciyle ilgili. İlk gidişimde onların gözünde ne yapmamız gerekiyordu. 2. gidişimde inanmadıkları bu süreçte beklemektir. 3. gidişimde ise ne yapmaları gerektiği ile ilgiliydi. Onlara baktığınızda onlar için barış o kadar önemli ki geceleri oturup barışı konuşuyorlardı.

İstanbul Çalıştay Çıktı Sonuçları:

- Sivil Toplumculuk açısından en azından uluslararası alanda lobicilik faaliyetlerinin yürütülmesi konusu.
- Çözüm sürecinin yeniden canlanması için sivil toplum kuruluşlarına büyük görevler düştüğü.
- Sivil alan ve uluslararası alandan ortak tepkilerin oluşması için kamuoyu yaratılması gereği.
- Barışın zor olduğu bilinmekle beraber Barış için bir ön hazırlığa ihtiyaç olduğu.
- Çözüm ve Barış Süreci konusunda Siyasetin önünün açılması gerektiği dile getirildi.

TOPLUMSAL BARIŞ AĞI AZINLIKLAR VE KÜLTÜREL HAKLAR KOMİSYONU RAPORU

Paris şartında yer alan “Avrupa, kendisini geçmişin mirasından kurtarıyor.” cümlesi dikkat çekicidir. Geçmişin mirası elbette olumlu anlamda kullanılmıyor; sayısız yıkımı, katliamı, sürgünü, önyargıyı, ayrımcılığı, mobingi ifade ediyor. Bu ifade, ortak yaşamı engelleyici bir argüman olarak öne sürmeksizin; ortak olan ya da olmayan geçmiş meselelerinin bir arada yaşamı zorlaştıracak yükünü görmezden gelinmediğini ancak geleceğini yeni bir anlayış üzerine kurma iradesini deklare etmektedir. Bu anlamda hem birbirlerine hem de diğer devlet, toplum, topluluk ve bireylere güven ve umut taşımaya çalışan yaklaşım sergilemektedir. Paris şartı bu anlamda bir arada yaşamanın yeni bir felsefesini kurgulamayı, bunu yaşama geçirmeyi deniyor ve bunun için geçmişin mirasının erişilmek istenilen yaşantıya engel olmasına karşı bilinci ve kararlılığı da ifade etmiş oluyor.

Avrupa’da yaşayan ve kaygı dolu diller, dinler açısından baktığımızda bu tür bir sözleşmenin ne kadar makul, günü ve geleceği rahatlatan ve diyalogu esas alan bir içeriğe sahip olduğu açıktır. Miras orada duruyor; ölü, donmuş, yarı canlı ya da diri kısımlarıyla duruyor; ona sahip çıkmayarak yani o mirasın tarihsel kötülüğünden arınmak isteyerek yaşamı yeniden ve açık bir şekilde kurgulamak amaçlanıyor. Sahip çıkmamak, unutmak ya da yok saymak anlamına gelmiyor; aksine o mirası her yönüyle bilince çıkarmak ve tekrarlanmasını önlemek gerekiyor. Paris Şartı bu açıdan dikkate alındığında, gelecekteki kuşaklara yeni bir miras oluşturmaya bugünden başlama içtenliğini sergiliyor.

Coğrafyamızda Avrupa’nın reddettiğine benzer ya da benzemeyen sayısız ‘bugünü ve geleceği güvensiz kılan mirasa sahibiz. Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM) olarak “**Eşitlikçi ve Çoğulcu Demokrasi Ağı Projesi**” kapsamında Azınlıklar ve Kültürel Haklar komisyonu oluşturuldu. Komisyon çalışmalarını, diğer STK ve aktivistlerden gelen önerileri de dikkate alarak bu raporu hazırladı. Komisyonumuz, Türkiye’nin azınlıklar ve kültürel haklar alanındaki sorunlarının sağduyuyla, kolayca ve hızla aşılabileceğine olan güveniyle bazı önerilerde bulundu.

GİRİŞ

Türkiye, içeride ve dışarıda devam eden sorunlar yüzünden gergin bir süreçten geçmektedir. 16 Haziran referandum öncesi ve sonrası yaşananlar, Almanya ve Hollanda ile yaşanan ve Almanya ile hala devam eden gerginlik, Ortadoğu’nun hala dinmemesi, hendek süreci ve ardından kırsal alanda yoğun çatışmalardan belediyelere dek uzanan tutuklama, işten uzaklaştırma ve ihraçlarla halen devam eden operasyonlar, FETÖ’cülerin darbe girişimi, nedenleri ve sonuçları, sayısı sürekli artan mülteci olgusu her vatandaşı etkiledi. Böylesi bir süreçte DİTAM Kültürel Haklar ve Azınlıklar komisyonu çalışmalarına devam etti ve sonuçlandırdı.

Kültürel Haklar ve Azınlıklar;

1948 tarihli İnsan hakları Evrensel Beyannamesi'nin 22. maddesi "*Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişimi için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir.*" der. Beyannamenin 27. Maddesi ise, "*1. Herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir. 2. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.*" İlkesini benimsemiştir.

Evrensel beyannameler, her bir maddesine tüm insanların sahip çıkması, unutturmaması gereken, insanlığın ortak değerleridir. Bu nedenle sadece Türkiye'de değil, dünyanın her yerinde beyanname her bireyin sahiplenmesini gerektirir. Maddelerden birinin ihlali hafife alınmamalı ve rapor edilmelidir.

Kültür, bölgemizi daha çok ilgilendiren tanımı ile; "Belirli bir toplumsal grubun benzeri diğer gruplardan ayrılmasını sağlayan maddi ve manevi faaliyetlerinin ve ürünlerinin toplamıdır."⁽¹⁾

Bu tanım ışığında bakıldığında bölgemizde kültürel çeşitliliğin derecesi de ortaya çıkacaktır. Dinsel, etnik ve kültürel anlamda birbirinden ayrılan çok sayıda toplum kesimi vardır. Bu toplum kesimleri, bir diğerinden keskin çizgilerle ayrılır. Örneğin Müslümanlarla Alevilerin ya da Hıristiyanların birbirinden ayrıldığı gibi. Bu nedenle, önemli olan kültürel çeşitliliğin korunması, kendini görünür kılması ve kendini geliştirecek koşulların sağlanabilmesi gerekmektedir.

Kültürel çeşitlilik; genel anlamıyla farklı kimlikler, etnisite, dini inançlar ve farklı kültürleri ifade etmektedir. UNESCO'nun 2005 yılında yaptığı tanıma göre, "*Kültürel çeşitlilik grupların ve toplumların ifade bulduğu çeşitli biçimleri kapsar. Kültürel çeşitlilik yalnızca insanlığın kültürel mirasının kültürel ifade yoluyla ifade edildiği, çoğaltıldığı ve aktarıldığı çeşitli yollarla değil, aynı zamanda hangi yöntem ve teknolojiler kullanılırsa kullanılsın, her tür sanatsal yaratım, üretim, yayılma, dağıtım ve keyif yollarıyla meydana çıkar.*"

Kültürel haklar genel ve özel olmak iki kısımda değerlendirilir. Bunlar;

Genel Kültürel Haklar

- ▶ Düşünce Hakkı
- ▶ Yazma Hakkı
- ▶ Yayma Ve Basın Hakları
- ▶ Yayın Ve Yaratma Hakkı
- ▶ Eğitim Hakkı
- ▶ Kültürel Örgütlenme Hakkı

Özel Kültürel Haklar

- ▶ Kültürü İstemek Hakkı
- ▶ Kültürün Gelişme Hakkı
- ▶ Katılma Hakkı
- ▶ Kültürel Özerklik Hakkı
- ▶ Kültürün Korunma Hakkı

Kültürel hakların kapsamını; *toplumsal yapısını farklı etnik, dilsel, dinsel ve ulusal toplulukların oluşturduğu toplumlarda; söz konusu kesimlerin özgül kültürlerini koruma, yaşama, geliştirme, tüketme, üretme hakkı oluşturmaktadır.* Bu nedenle, hakların yasalarca tanınması kadar, toplum tarafından benimsenmesi ve uyulması da çok önemlidir.

Ülkelerin kültür politikalarında kültürel haklarla ilgili düzenlemeleri esas alan önemli bazı uluslararası antlaşmaları da unutmamak gerekir;

- ▶ Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi(1966)
- ▶ Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi(1976)
- ▶ Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme (1948)
- ▶ Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979)
- ▶ Avrupa Konseyi'nin Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi (1995)
- ▶ Viyana Bildirgesi (1993)
- ▶ Freiburg Deklarasyonu (2007)
- ▶ Kültürel Çeşitlilik Bildirgesi (UNESCO,2001)
- ▶ Kültürel Çeşitliliğin Korunması ve Geliştirilmesi Hakkında Sözleşme (UNESCO,2005)

Yine, 2003 yılında, UNESCO, ‘Somut kültürel miras / Somut olmayan kültürel mirası’ şöyle tanımlar; “Somut olmayan kültürel miras” toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur...”

Kültürel haklar ve azınlıklar konusunda uluslararası normların oluşturulması ve bunların ülkeler tarafından imza altına alınarak uygulanması insanlık için oldukça önemli, kritik bir aşamadır. Dünya çapında kültürel çeşitliliklerin görünür kılınması; sorunların ve taleplerin belirlenmesini ve kabulünü sağlamıştır. Tarih boyunca sayısız dil ve kültürün hiçbir iz, miras bırakmadan yok olup gittiği düşünülürse, meselenin önemi daha çok anlaşılır. Elbette durumun

ciddiyetini anlamak için homojen yaşamı değil, heterojen yaşamı ve onun gereklerini anlayıp ona sahip çıkmak gerekir. Bu nedenle, kültürel çeşitliliğin özgürce yaşamına devam etmesini sağlamak kolayca elde edilemez. Diğerini dışlayan, diğerini/kendinden farklı olanı kendi kültürü ve varlığı için tehdit sayan anlayış ve yaşayışlar yüzünden birçok kültür hiç yoktan zorlanma geçirmekte, başkalaşmakta ve nihayetinde baskın olana benzeyip yok olmaktadır. Bu nedenle komisyonumuz okullarda öğrencilerimize kültürel çeşitliliğin doğası ve sürdürülebilmesinin anlatılmasını tekrar anımsatma gereği duyar.

Bölgemizde tarihsel olarak yaşamaya devam eden birçok etnik ve dinsel yapı arasında özellikle Ermeni, Süryani, Alevi ve Domlar her şeyleriyle son yüz yıl boyunca ağır tahribatlar almıştır.

Geçmişte kültürel çeşitliliğe verilen zarar kadar günümüzde yaşanan problemleri tespit etmek de önemlidir. Bu nedenle bu raporun önceliği azınlıkların ve farklı kültürlerin yasal haklarını kullanabilmeleri esnasında yaşadıkları sıkıntıların yanı sıra güncel sorunlarını da belirlemektir. Bu amaçla Süryani, Ezidi, (şafii Müslüman,) alevi ve Ermeni toplumunun yaşadığı sorunlar üzerinde durulmuştur.

Bu incelemelere geçmeden önce son günlerde artan nefret söylemine de değinmek gerekiyor. Referandum süreci boyunca evet, hayır, Boykot ya da Geçersiz Oy tercihleri nedeniyle bireyler arasında nefret söylemlerini içeren hatta nefret suçuna ve cinayete kadar varan durumlar yaşanmaktadır. Almanya ve Hollanda ile yaşanan ve hala devam eden gerginlik bazı ülkelere karşı ve özellikle yurt içinde nefret söylemlerinin artmasına neden olmuştur. Türkiye’de “içimizde gizli haçlılar” yaşıyor nefret söylemine özellikle dikkat çekmek gerekiyor. Türkiye vatandaşı olan Hıristiyanları tedirgin eden bu içerikteki söylemlere karşı yüksek sele ve yazınsal alanda itiraz etmek gerekiyor. nefret söylemi, ayrımcılık ve sansür üzerine son gelişmelere değinmek yeterli olacaktır. Geçtiğimiz ay Suriye göçmeni 9 aylık hamile bir kadının tecavüz edildikten sonra katledilmesi ve yanındaki 10 aylık çocuğunun da katledilmesi durumunun ciddiyetini göstermeye yeterli olacaktır. Tüm bu trajedileri listelemek mümkündür. Bunun yerine bu tür düşünce, duygu ve olguların önüne geçilmesi üzerinde durulmalıdır.

NEFRET SÖYLEMİ

- ◆ **“Sahillerde Türk kadınlarını dikizleyen Suriyelileri beslemek zorunda mıyım” (Sinan Ogan; 3 Mart 2017)**
- ◆ CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu için “Atatürkçüyüm diyen Ermeni”, HDP Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ için “Kürdüm diyen Yahudi”, Cumhuriyet ve Sözcü gazeteleri için “Ulusalciyim diyen İsrail köpekleri” (Darende Belediye Başkanı, 4 Şubat 2017)
- ◆ **“Aleviler dine dair her şeyi yanlış anlamış, Aleviler içki içip sapıtıyorlar” (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretim üyesi Bekir Kürşat Doruk)**
- ◆ “Cemevi, Ali, insana saygı, Madımak, hoşgörü diyen ne kadar namussuz mezhepçi varsa Halep’te katillerle beraber. Lanetliler topluluğu...” “Bu coğrafyanın her köşesinde bir Malazgirt yaşanacak. Şah İsmail’in bağnaz mezhepçi piçleri hesap verecek. Şahlaştınız Yavuzlaşacağız”, (Muş Alparslan Üniversitesi’nde araştırma görevlisi Abdulkadir Şen; 13 Aralık 2016)
- ◆ **Yeni Akit gazetesi, Arap Alevileri hedef gösterdi. Arap Alevilerin Türkiye’de yaşadıkları**

mahalleleri listeledi. (8 Şubat 2016)

- ◆ “Küstah Yunan’a tişörtlü ayar» (*Star*, 5 Mayıs 2017)
- ◆ “Yahudi Filistinlilere ait 3 evi yıktı” (*Yeni Konya*, 5 Mayıs 2017)
- ◆ “ABD, Kürt teröristi ‘tampon’la koruyor” (*Günboyu*, 2 Mayıs 2017)

MÜLTECİLERE YAKLAŞIM

- ◆ Sultangazi’de önceki gün Afgan ve Suriyeli bir grup ile mahalleli arasında çıkan kavgada Ramazan Şahin bıçaklanarak hayatını kaybetmişti. Olayın ardından bölgede yaşanan gerginlik bu akşam saatlerinde de devam etti. Olayı protesto etmek için Ramazan Şahin’in evinin önünde toplanan bir grup burada slogan atarak duruma tepki gösterdi. (19 Mayıs 2017)
- ◆ Sakarya’nın Kaynarca İlçesi’nde Suriye uyruklu 9 aylık hamile kadın, 10 aylık çocuğu ile kaçırıldı. Ormanlık alana götürülen genç kadın tecavüze uğradıktan sonra oğlu ile birlikte başları taşla ezilerek öldürüldü. Soruşturma sonrasında yakalanan B.K. ile C.K. suçlarını itiraf ederken, zanlıların birkaç gün önce tartıştıkları mesai arkadaşlarının fabrikada çalıştığı sırada evinin kapısını gece saatlerinde levye ile açarak karısını ve çocuğunu kaçırdıkları belirlendi.

SANSÜR

- ◆ Yeşim Ustaoglu 2016 yılında vizyona giren “Tereddüt” adlı filmine sansür uyguladı.
- ◆ Kültür Bakanlığı Kazım Öz’ün 2017 yapımı olan Zer adlı filmin 3.5 dakikasını sansürledi.

AYIRIMCILIK

- ◆ **Kamu Personeli Seçme Sınavı’nda yüksek puan almasına karşın mülakattan düşük not verilerek elenen Alevi adayların yaşadıklarını toplayan Aziz Yağan, “Liyakate dayalı mülakat ve değerlendirme talep ediyoruz” diyor. (Bianet; 11 Ekim 2016)**
- ◆ TEOG puanları açıklandıktan sonra din dersinden muaf azınlık öğrencilerinin puanları, dersin sınavına girmiş ve sıfır almış gibi hesaplandığı ortaya çıktı. Yanlışlık nedeniyle puanların yeniden hesaplanacağı iddia edildi. (suryaniler.com)

SÜRYANİLER⁽²⁾

Türkiye, Irak, İran, Suriye ve Lübnan başta olmak üzere, Ortadoğu’da yüzyıllardır yaşamlarını sürdüren Süryaniler, son y.y’da Süryani tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar büyük trajedi ve katliamlara maruz kaldılar. 1900’lü yılların başlarından itibaren başlayan bu katliamlar, özellikle 1915-1918 yılları arasında sistematik bir şekilde Süryani nüfusunun neredeyse 4’te 3’ü soykırıma uğratıldı ve göç ettirildi. Bu büyük trajedi Süryaniler arasında “seyfo” yani “kılıç” yada “kılıçtan geçirme” olarak adlandırılmıştır.

Bu etnik temizlik harekâtı Güneydoğuda Süryanilere karşı Doğu Anadolu’da ise Ermenilere

karşı yürütüldü. Ve maalesef o dönemde Kürtlerin bir kısmı Osmanlı Devleti tarafından başlatılan etnik temizlik hareketinde kullanılmışlardır, tıpkı günümüzde “koruculuk sistemi” adı altında bölge insanını birbirine karşı silahlandırılarak kullanıldığı gibi.

Bu nedenle Kendi dillerini, dinlerini ve kültürlerini yaşamalarına izin verilmedi bunun sonucu olarak Süryaniler arasında siyasal düşünceler gelişmedi.

Onlarca yıl devam eden bu baskılar sonucunda Süryani halkı 50-60 yıl içinde kitlesel olarak Batı Ülkelerine (özellikle Avrupa ve Amerika) göç etmek zorunda bırakıldı. 2000 yıldır yarattıkları kilise, manastır, tarihi yapılar ve kültürü geride bırakarak yaşadıkları anavatanları (Bethnahrin-Mezopotamya) terk etmeleri sosyal, kültürel ve dinsel sebebe dayanmaktadır.

Birçok Süryani köyü boşaltılmış veya yakılmıştır, bir sürü faili meçhul cinayet işlenmiştir. Devletin Türk halkı dışında öteki halkları tanımayan düşünce ve mantığı, verilen mücadele sonucu artık, bu topraklarda binlerce yıldır yaşayan Asuri- Süryani, Kürt ve diğer halkların varlığını kabul etmektedir. Ancak bu söylemin anayasanın güvencesi altına alınmadan bir anlam ifade etmeyecektir.

Süryani toplumu, 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması'ndan beri antlaşmada yer almasına rağmen uygulanmayan ve ertelenen sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik, dini hakları eşit yurttaşlık ilkesi temelinde güvence altına alınmasını istediği talepleri aşağıda sıralanmıştır.

1. Lozan Barış Antlaşması'nda azınlıklara tanınan azınlık haklarını içeren maddeleri, ayırım yapılmaksızın Süryaniler için de uygulanması
2. Süryani kimliğinin tanınması ve Türkiye vatandaşlığı üst kimliği çatısı altında tüm kimliklerin anayasal güvenceye kavuşturulması,
3. Süryani dili ve kültürü önündeki engellerin kaldırılması, anadilde eğitim hakkı tanınması,
4. Düşünce, inanç ve ifade özgürlüğü temelinde örgütlenme hakkının tanınması, anayasa ve yasalardan başta cinsiyet ayrımcılığı olmak üzere, tüm toplumsal eşitsizliklerin kaldırılması,
5. Yukarı Mezopotamya'daki Süryanilerin mirası olan tarihi eserlerin korunması ve ikinci şahıslarda bulunan bu tür tarihi yerlerin gerçek sahibi olanlara tekrar iade edilmesi.
6. Köy koruculuğu sisteminin lağvedilmesi ve Süryani halkının köylerine geri dönüşü için sosyal ve ekonomik projelerin gerçekleştirilmesi, mülk edinme hakkının önündeki engellerin kaldırılması.
7. Son 30 yıldır devam eden çatışma süresince yakılan, yıkılan ve boşaltılan köyler, kilise ve manastırların onarılması, göçe zorlanan ailelerin köylerine geri dönmeleri için gerekli imkânların sağlanması.
8. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Türkçeye çevrilmiş, bölgedeki Süryani ve Kürt köyleri ile yerleşim alanların eski isimleri iade edilmesi.
9. Süryani köylerindeki taşınmazların büyük bir kısmı, Süryaniler köyleri boşalttıktan sonra, bakımsız kalan taşınmazların çoğu kadastro çalışmaları ile kıraç oldukları gerekçesi ile hazine malı olarak tapuya kaydedilen bu taşınmazlar iade edilmesi.
10. Süryanilerin yaşadığı bu kadastro sorunlarının güncel konusu olan Mor Gabriel davasının

hukuk devletine yakışır bir biçimde manastırın ve manastırda yaşayanların gerçek sahibi olduğu toprakların biran evvel kendilerine iade edilmesi,

11. Okullarda Türkçülük ve İslamcılık aşılmasına son verilmesi. Bununla beraber, ırkçı kabul edilen veya Türkiye'deki azınlıklar hakkında yanıltıcı bilgiler veren kitaplar okullardan kaldırılması, bunun yerine, Türkiye'de yerleşik azınlıkların tarihi hakkında objektif bir şekilde bilgilerin verilmesi.
12. M.E.B. din kültürü ve ahlak bilgisi adı altında öğrencilere okutulan Hıristiyanlıkla ilgili çarpıtılmış konuların kaldırılması, Hıristiyanlık inancı ile ilgili bilgileri Hıristiyan din adamlarına danışılarak hazırlanması ve öğrencilere sunulması.
13. Diyanet işleri başkanlığının Müslüman din adamlarına sağladığı tüm imkanları, eşit yurttaş ilkesi temelinde ülkedeki tüm Hıristiyan din adamlarına sağlanması gerekmektedir.

Türkiye'de Yaşayan Êzidilerin Azınlık Sorunları ⁽³⁾;

Ortadoğu'nun dini geleneklerinden biri olan Êzidilik ve ona bağlı topluluklar asıl olarak Kürdistan coğrafyasında yaşamışlardır. Günümüzde; Irak Federal Kürdistan Bölgesi, Türkiye, Suriye, Ermenistan, Gürcistan, Avrupa ülkeleri ve Rusya federasyonu sınırları içerisinde yaşamaktadırlar. Elimizde istatistik kesin veriler olmamakla beraber Êzidi kaynaklarının iddialarına göre; Irak Federal Kürdistan Bölgesi'nde 400- 450 bin, Suriye'de 15- 20 bin, Türkiye'de binler ile ifade edilecek küçük bir nüfus, Rusya Federasyonu'nda 150- 180 bin, Avrupada 60- 75 bin olmak üzere 750 bin Êzidi yaşamaktadır. Etnik olarak tamamı Kürt orjinlidirler. Genel olarak Kürtçenin Kurmanci lehçesinin Botan şivesini kullanmaktadırlar. Türkiye'deki Êzidilerin büyük bir çoğunluğu yaşadıkları Diyarbakır, Mardin, Urfa, Batman ve Şırnak'tan Avrupa'ya göç etmişlerdir. Çok az sayıda Êzidi kalmıştır.

- ◆ Türkiye'deki Êzidilerin en büyük sorunu kendi dini ve etnik kimlikleri ile azınlık statüsüne olmamalarıdır. Dolayısıyla sahip oldukları dini ve etnik aidiyetleri resmi olarak kabul edilmemektedir. Türkiye'de azınlık olarak sadece Rum, Musevi ve Ermeniler kabul edilmektedir.
- ◆ Êzidiler hem etnik olarak Kürt olmalarından hem de dini olarak Müslüman olmamalarından dolayı hem dini hem de etnik açıdan red, inkar ve asimilasyon politikaları ile karşılaşmaktadırlar.
- ◆ Êzidilerin kendilerini ifade edecekleri ya da sorunlarını aktaracakları herhangi bir temsil yetleri, resmi kurum ya da kuruluşları bulunmamaktadır.
- ◆ Parlamento ya da devletin ilgili kurumlarında herhangi bir Êzidi temsilcisi bulunmamaktadır.
- ◆ Êzidilerin din işlerini yürütecek resmi bir kurumdan mahrum bulunmamaktadır. Êzidilere dini bilgiler aktaracak olan dini bir mekanizma yoktur.
- ◆ Türkiye'de var olan azınlık politikaları nedeniyle ve Êzidilerin kendi içlerine kapanık bir topluluk olmaları nedeniyle devlet dairelerinde önemli görevlerde yer almışlardır.
- ◆ Êzidiler kendi dinleri, tarihleri ve kültürleri ile ilgili bilimsel araştırmalar yapabilecek kurumlardan yoksundurlar.
- ◆ Nüfus hüviyet cüzdanlarının din hanesine, dinleri "Êzidilik" olarak yazılmamaktadır. Bu durum özellikle 1980 yılında İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında yapılan bir yazışmanın sonucunda ortaya çıkmış hukuki

bir prosedüre dayanmaktadır. Nüfus ve vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığına yazdığı bir yazı ile Êzidilerin din mi yoksa mezhep mi olduğunu sormuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı Êzidiliği Müslümanlar arasında bir mezhep olarak tanıtmıştır. Dolayısıyla din hanesine İslam yazılmıştır.

- ◆ Êzidiler, Müslüman toplumu arasında ötekileştirilmiştir. Müslümanlarla sosyal ilişkileri açısından, özellikle düğün, cenaze gibi sosyal hayatın dönüm noktası sayılabilecek törenlerde son derece içli dışlı olmalarına rağmen, Müslümanlar tarafından, Êzidilerin kestiği hayvanın etinin yenmemesi onları ötekileştirmektedir.
- ◆ Êzidilerin büyük çoğunluğunun Avrupa ülkelerine göç etmeleri ile beraber kendilerine ait mülk ve köylerin birçoğu gasp edilmiştir.
- ◆ Türkiye’de medya ve siyaset üzerinden Êzidilik aşağılanmakta, hakarete uğramakta ve ötekileştirilmektedirler.
- ◆ Bu ötekileştirme kültürü Êzidilerin Müslüman- muhafazakar bir toplum arasında yaşamasını, ticaret yapmasını zorlaştırmaktadır.
- ◆ Êzidiler yukarıda geçen sorunlardan dolayı asıl yurtlarına dönememekte ve bu durum da Avrupadaki yeni nesil Êzidilerin kendi dini geleneklerinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır.

ÖNERİLER

- ▶ Her dil, din ve kültürün kendini özgür ve güvende hissetmesinin sağlanması
- ▶ Her dil, din ve kültürün gelişimi için yasalaştırmalar yapılması
- ▶ Kamu personeli de dahil olmak üzere, kamuda farklı statülerle çalışan alımlarında liyakate dayalı mülakat ve değerlendirme yapılması, mülakatın kayıt altına alınması.
- ▶ Okul öncesinden üniversiteye anadilde eğitim-öğretim sağlanıncaya dek seçmeli dil derslerinin takip edilmesi.
- ▶ Azınlıklar ve kültürel hakların uluslararası sözleşmelerdeki tanımının toplum tarafından bilinmesi için çalışmalar yapılması.
- ▶ Nefret söylemi ve nefret suçunun okullarda tartışılması.
- ▶ Her türlü ayrımcılık, nefret söyleminin teşhir edilmesi.
- ▶ Sadece coğrafyamızda değil, Kafkasya ve dünyanın geri kalanında yaşanmış geçmiş bazı toplumsal trajedi vakalarını ifade etmekte ‘azınlık’ kavramının yetersiz kalması, gerekli etkiyi uyandırmaması nedeniyle gerektiği yerde “azınlıklaştırılmış” kavramının da kullanılması.
- ▶ Mültecilerle ilgili Türkiye toplumuna bilgi verilmesi, neden burada oldukları, hangi güç koşullar altında yaşadıkları, kendi ülkelerinde nelerden vaz geçerek mevcut durumlarında oldukları konusunda bilgilendirilmelidir. Eğitim ve dini kurumlar aracılığı ile mültecilere karşı nefret söylemine dikkat çekilmeli, mevcut öfke ve önyargılar giderilmeye çalışılmalı.
- ▶ Öğretim programlarında gittikçe ağırlıklı yer alan ve her dersin işlenişinde değinilen ‘değerler eğitiminin’ içeriğinin ve işlenişinin dikkatle takip edilmesi.
- ▶ Bölgeye Süryani ve Ermenilerin geri dönüşüne engel teşkil eden; arazi tapularının üçüncü

kişilere ve hazineye devredilme sorununun giderilmesi.

- ▶ Ermeni ve Rumlar gibi Süryanilerin de Lozan anlaşmasına uygun olarak azınlık statüsüne dahil edilmesi.
- ▶ Kırklardağı Diyarbakır'da yaşamış ya da halen yaşamaya devam eden birçok dil ve din için kutsal sayılmaktadır. Bu nedenle üzerindeki yapıların yıkılarak eski görünümüne kavuşturulması sadece bizce değil dünya kültürü açısından da saygı duyulacak ve mutluluk kaynağı olacaktır. Ayrıca, Kırklardağı ve çevresinde her hangi bir din ya da kültürün sembollerinin yer almasına izin verilmemelidir.
- ▶ Diyarbakır'da yaşayan Alevi Türkmenlerin mezarlıklarının tahrip edilmesinin önüne geçilmesi.
- ▶ Bölge dışına göçlere engel olunması.
- ▶ Harabe durumdaki tüm kutsal mekanların koruma altına alınması.
- ▶ Suriçi ve Hevsel bahçeleri için; restorasyon ve rekreasyon alanında tecrübeli uzmanların tavsiyeleri ve izleyiciliğine başvurulması.
- ▶ Siirt ve Mardin'de Arapça, Mardin ve Midyat'ta Süryanice, Diyarbakır'da da Ermenice eğitim öğretim yapan okulların açılması.

SONUÇ

Yaşanan gelişmelere göre, nefret söylemi ve suçlarına karşı toplumun tüm kesimlerine ulaşabilmek, sivil toplum kuruluşlarıyla bu amaç etrafında bir ağ oluşturmanın önemi kendini daha çok hissettirmektedir. Nefret söylemi deşifre edilip tartışmaya açılmazsa kolayca nefret suçuna dönüşebilir, dönüşebildiğini izliyoruz ve bu dönüşüm kısa sürede tüm toplumu etkisi altına alarak nefret söylemi ve suçlarının yaygınlaşmasına yol açabilir. Azınlıkların ve farklı kültürlerin, genel olarak ötekileştirilenlerin, yaşadığı sorunlar tespit edilmeli ve kamuoyuna ve sorunu önleyebilecek resmi ve özel kurumlara iletilmeli ve gelişmeler takip edilmelidir.

Azınlıkların ve farklı kültürlerin kendi taleplerini ve endişelerini özgürce ve güvenle ifade etmesi için olanak yaratılması gerekmektedir. Huzurlu toplum, huzurlu topluluk ve bireylerden oluşur. Bu huzurun sağlanması; huzursuzlukların görünür kılınması ve tartışılıp çözüme kavuşturulması ile sağlanabilir. Günümüzün güçlü ve refah içinde yaşayan toplumları barındırdığı farklılıkları göz önüne seren, onları görünür kılan, normalleştiren ve herkese güvenli bir yaşam sağlayan toplumlardır. Soğuk savaş öncesi dünyayı kasıp kavuran kamplaşmaların, iç ve dış düşman algılarının Türkiye'de de sonunu getirmek için samimi çabaların başlatılması gerekmektedir. Yakın tarihimizde de sergilendiği üzere, Dersim katliamının kabulü, Kürd dili ile ilgili olumlu gelişmelerin sağlanması ve devam ettirilmesi benzeri iyileştirmeler sahip çıkılması ve desteklenmesi gerekli iyileştirmelerdir. Ancak dayanak noktası bu iyileştirmelerin devletin istediği zaman ya da konjonktür gerektirdiği için değil, kendince sorunlara ve taleplere sahip azınlık ve kültürlerin istediği zaman mevcut değişiklikler ve önlemler alınmasıdır.

Raporumuz, Türkiye'nin azınlıklar ve kültürel haklar içeriğindeki sorunlarını sahiplenmesi, görünür kılması ve çözüm yolunda samimi çabalar başlatması için bir öneri niteliğindedir.

Referanslar:

- (1) “Kültürel Haklarla İlgili Yapılan Tanım ve Araştırmaların Kültür Politikaları Bağlamında İncelenmesi” başlıklı sunu, Özlem Örcen, 2012, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Kültür Yönetimi Yüksek Lisans Programı
- (2) “Süryaniler”, Yuhanna Aktaş, 2017
- (3) “Türkiye’de Êzidilerin Azınlık Sorunları”, Yaşar Kaplan, 2017
- (4) “1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu’nda Ermeniler”, R. Kevorkian, Paul B. Paboudjian, Aras Yayıncılık, 2012.

RAPOR HAKKINDA ÖZET SONUÇ

DİTAM tarafından yürütülen Eşitlikçi ve Çoğulcu Demokrasi Ağı Projesi Haziran 2016 ile Haziran 2017 arasında bir yıllık zaman dilimi içinde;

Van (18.06.2016),

Batman (23.07.2016),

Ş.Urfa (24.07.2016),

Hakkâri (20.08.2016),

Diyarbakır (01.10.2016),

Diyarbakır (24.12.2016),

Diyarbakır (18.02.2017),

Diyarbakır (29.04.2017),

Ankara (20.05.2017),

İstanbul (03.06.2017)

Olmak üzere yedi ilde on (on) toplantı ve çalıştay düzenledi. Hepsisi de tam gün katımlı toplantıların yapıldığı ilin çevre illerinden katılımcılarının ve ağ üyelerinin aktif katılımlarıyla düzenlenen birlikteliklerdi.

Projenin bir yıllık zaman dilimi 15 Temmuz başarısız darbe girişimi ve akabinde ülke genelinde uygulanan OHAL yönetimi koşulları içinde gerçekleşti.

Kayda değer olan birçok sivil toplum örgütünün KHK'larla kapatılmış olmasına rağmen proje-ağ eksenindeki katılımcıların DİTAM'ın çabasına çok anlam katarak katılım göstermeleri ve önerilerini sunmaları ve bununla birlikte bu Ağ çalışmasının mutlaka sürdürülür olmasından yana ısrarlarının altı mutlaka çizilmeli.

Toplantı Ve Çalıştay Sonuçlarını Değerlendirdiğimizde;

- Sivil Toplum Örgütleri arasındaki ilişkiler, yetersizlikler, ortaklaşa iş yapabilme becerileri, kurumsallaş(ama)ma gibi konuların hâla önemli gündem tuttuğu!
- Kimi sivil toplum örgütlerinin dönemin koşulları gereği belki de kendilerini devlet adına iş yapan kurumlar gibi gördükleri, bu sebeple diğer sivil toplum örgütlerini kimi etkinlikler için çağrıldıklarında muhatap alamadıkları! Devletin de kimi sivil toplum örgütlerini korur kollarken kimilerini de engelledikleri!
- Kadın örgütlerinin çok yetersiz kaldığı, bunun da kadına yönelik şiddet uygulayanları daha da cesaretlendirdiği!
- Sivil toplum örgütlerinin siyaset üzerinden ilişkileneceklerinin sivil toplumculuğu zedelediği, zora soktuğu!

- Sivil toplum örgütlerinin hak talepkârlığında bulunurken, her Şeye rağmen meşru araçları kullanmak ısrarından asla vazgeçmemeleri gerektiği!
- Sosyal medya kullanımının çok etkili olması noktasından hareketle, sosyal medya eğitiminin ve kullanımında ısrarın sivil toplum örgütçülüğu açısından önemi!
- Sivil toplumculuk açısından uluslararası alanda lobicilik yapmanın önemi ve gereğinde ısrar!
- Zor koşullara rağmen somut örnekler (Hakkârî'nin tekrar il kalması birlikteliği) üzerinden birliktelikler yaratmanın ileriye yönelik umut vericiliği!
- OHAL kararnamesiyle sivil toplum örgütlerinin kapatılmış olmasının sivil alanın bitirilmış olması anlamına gelmeyeceğini, sivil temsiliyetin her hâl û kârda devam edeceği vurgusu!
- Kurulan Demokrasi Ağı'nın gelecek vaat ettiğini sadece bölge düzeyinde değil; bütün Türkiye, Ortadoğu ve Avrupa'yı da kapsayacak Şekilde genişlemesi isteği!
- Aynı zamanda ağın ideolojilerin etkisi altında kalmadan çalışmalarını yürüterek; Şeffaf, hesap verilebilir olmasının yanı sıra ne iktidar ne de diğer siyasi yapıların etkisi altında olmaması gerektiği!
- Bölgenin temel sorununun hak ihlalleri ve dolaysıyla bütün sorunların kaynağı olan Kürt Sorununun çözüme kavuşturulamamış olmasının altı nerdeyse bütün toplantılarda çizildi.

Tartışmalar izlendiğinde fark edilecektir ki; tartışmaya yön veren olası "Çözüm Süreci" üzerine beklentilerdi. Bu vesileyle Çözüm Sürecinin yeniden canlanması için sivil toplum kuruluşlarına büyük görevler düştüğu dile getirildi.

Barışın zor olduğu bilinmekle beraber Barış için bir ön hazırlığa ihtiyaç olduğu belirtildi. Çözüm ve Barış Süreci konusunda Siyasetin önünün açılması gerektiği dile getirildi.

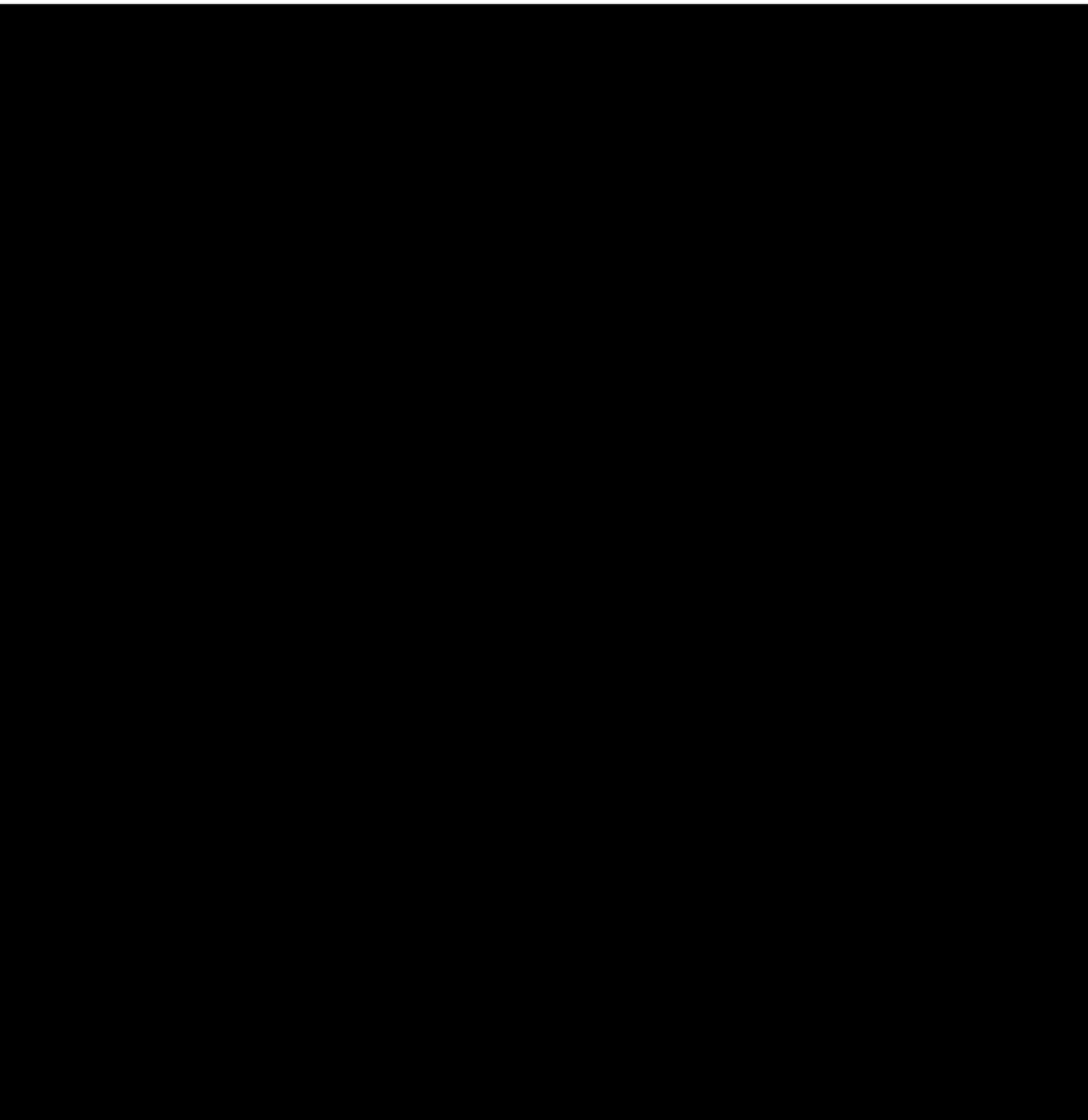
Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi
Navenda Lêkolînên Civakî ya Dîcle
Dicle Social Research Center

SOCIAL PEACE NETWORK

EGALITARIAN AND PLURALIST

DEMOCRACY NETWORK PROJECT

01.02.2016 - 31.07.2017

PREAMBLE BY DITAM

Tigris Social Research Centre (DITAM) is a think tank founded in Diyarbakır in 2010. Its founding members include former parliamentarians, individuals who have managerial positions in their chambers and in various non-governmental organizations, successful academics, business people, doctors, lawyers, engineers, writers, researchers and journalists.

As an independent organization, in accordance with its mission and principles, DITAM aims to produce solution models not only for problems of the region and Diyarbakır but also for the problems of Turkey and the Middle East. DITAM carries out studies to develop solutions by determining social, political and economic problems of Diyarbakır and the region and to propose scientific data to assist the parties by conducting researches done by relevant experts.

One of the most significant Turkey's problems is Kurdish problem as a burning issue. The experiences lived in the past have shown that civil society has a very great importance at peaceful means and methods. After all, NGOs have played a very important role in the conflict solutions that have been experienced and resulted with peace in various parts of the world. The importance of the role and responsibilities given to NGOs has been obviously seen in the information and documents obtained by examining the results of 102 negotiations done and mostly ended with peace in many parts of the world in 1990 and later on. It is especially emphasized that the participation of NGOs in the process has a great importance to ensure public acceptance and sustainability of social peace.

While the roles assigned to civil society in conflict resolution and peace-building processes are generally prominent as humanitarian aid, observing and legitimizing,

the most important role has been the observation of human rights violations. Even, in some agreements, roles and duties have been assigned to civil society in monitoring the whole process. From the examples practised, it is additionally understood that in case the roles and responsibilities assigned to civil society are put on a legal basis, the processes have a much higher chance of success.

Based on the knowledge and experience we have gained from all these international experiences, we consider that the active role of civil society in establishing a lasting peace in our country is an important factor. To this end; we prepared the project of "Egalitarian and Pluralist Democracy Network" and presented to the European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR) Country Based Support Scheme Turkey Programme, in 2016. The approval and financing of the project was met on February 1st, 2016. So, the implementation of project started.

Workshops and meetings to improve dialogues done in various provinces of Turkey, we come together with rights-based NGOs representatives operating in different thematic areas, bar associations, trade associations, academics and opinion leaders. By gathering around a table with mutual love and respect, we discussed our solution offers without prejudice, without discriminating and etherizing anyone. In a highly short time, we established the "Social Peace Network" with more than 100 participants as a result of workshops held with representatives of NGOs carrying out activities in many regions of Turkey.

This book has emerged as a result of intense workshops, debates and conferences that lasted nearly two years. We thank to the members of "Social Peace Network" and other participants who supported us by crossing one end of the country in this process.

Mehmet KAYA
Chairman of Board of Directors of DITAM

● **DITAM BOARD OF DIRECTORS**

Mehmet KAYA

Mehmet VURAL

Sedat YURTDAŞ

Mesut AZİZOĞLU

Şeyhmus DİKEN

Veysi Tercil BUDAK

Mehmet Beşir YILMAZ

Nevin İL

Meral ÖZDEMİR

Barış YAVUZ

Hanifi EREN

● **PROJECT TEAM**

M. Lezgin YALÇIN/Project Coordinator

Dilan KAYA/Communications Officer

Cihan AY/ Financial and Administrative Officer

Şeyhmus DİKEN/ Adviser

● **DESIGN & PRINTING**

A GRAFİK Creative Solutions

www.agrafik.web.tr

C O N T E N T S

86	113
ABOUT THE PROJECT	18.02.2017 - DİYARBAKIR TOPLANTISI PRESENTATION OF ERTUĞRUL GÜNAY
87	116
18.06.2016 - VAN MEETING	29.04.2017 - DİYARBAKIR MEETING PRESENTATIONS OF HAKAN TAHMAZ & MIGIRDIÇ MARGOSYAN
90	126
23.07.2016 - BATMAN MEETING	20.03.2017 - ANKARA WORKSHOP
94	135
24.07.2016 - ŞANLIURFA MEETING	03.06.2017 - İSTANBUL WORKSHOP
97	153
20.08.2016 - HAKKÂRİ MEETING	MINORITIES AND CULTURAL RIGHTS COMMISSION REPORT
101	163
01.10.2016 - DİYARBAKIR GENERAL ASSEMBLY MEETING	EXECUTIVE SUMMARY OF THE REPORT
108	
"SOCIAL PEACE NETWORK" DECLARATION	
109	
24.12.2016 - DİYARBAKIR MEETING PRESENTATION OF ALİ BAYRAMOĞLU	

ABOUT THE PROJECT;

The “**SOCIAL PEACE NETWORK**” was established by **DITAM** within the project conducted between February 1st, 2016 and July 31st 2017. The main objective of this project supported by **EUROPEAN UNION “EUROPEAN INSTRUMENT FOR DEMOCRACY AND HUMAN RIGHTS PROGRAMME (EIDHR)”** is to contribute development of democracy culture in Turkey by providing a strong civil society association that has the capacity to influence decision-making process of governing, and to enhance the role of civil society in resolving the Kurdish problem.

To that end; to establish a platform-network was aimed by throwing together organizations such as trade chambers, unions, associations, NGOs, opinion leaders, civil activists, platforms and networks.

During the project, Dialogue development meetings were held with participation of NGOs in Diyarbakır, Batman, Hakkari, Van and Şanlıurfa. Two roundtable workshops open to territorial attendance, one in Ankara, one in İstanbul, were organized.

In the meeting held in Diyarbakır on October 1st, 2016, “**SOCIAL PEACE NETWORK**” was established and the declaration text of the network was published. Today, 70 different institutions and activists get involved the network. Moreover, two different working commissions, one of the project’s objectives, were established. One of them is the “**Commission for Peace**”, other is the “**Commission for Minority and Cultural Rights**”.

This study includes the notes of 10 meetings held in 7 provinces; Van, Batman, Şanlıurfa, Hakkari, Diyarbakır, Ankara and İstanbul respectively. In the meetings held with a daily full-time participation, the participants from the provinces and surrounding provinces and NGOs operating in the region where the meeting was held came together.

The opinions expressed in these meetings which mainly involve discussions about the role of civil society in the building of social peace form the content of this study.

NGO – NGO DIALOGUE BUILDING MEETING

18.06.2016 VAN

Agenda:

As we were holding our day long meeting on Dialogue Building amongst the non-governmental organization in Van on June 18th, 2016, the country as a whole celebrating the month of Ramadan. Politicians, bureaucrats and non-governmental organizations sat down together for the İftar meal in various provinces around the country. Dialogue building meeting, hosted by DITAM (Tigris Social Research Center), was held at a conference hall of a hotel, located in Van, on a multilevel scale with the attendance of those, who fast and who do not.

On another note, the Second Phase of Undergraduate Placement Exams (LYS) was also held on the same day. A portion of our participants, whose children were set to take the exam, could only attend to the afternoon sessions.

Upon the imposition of Trench-Barricade-Curfew in many residential areas of the region as of June 2016, first and foremost the Prime Minister at that time, Ahmet Davutoğlu, the Ministry of Urbanization and Guardian Mayors were organizing persuasion rallies and meetings concerning the region within the framework of rehabilitation and zoning regulations.

And that's exactly when within the scope of said agenda items, we held our Van meeting.

DISCUSSIONS;

- It was as if the Van Democracy Platform was established only for a specific period but was presumed to have fulfilled its mission. After some time it became nonfunctional. Nothing can be sustained if the emphasis is put on only one thing and a sustainable structure must be established. That's exactly the talk we need right now. We failed to co-exist with our differences. Tolerance is something we picked up on later down the road. This is exactly why the "Social Peace Network"

can serve as a means to establish the corporate structure. We, as the regional bar associations, are coming together. There are those amongst us with a different political tendency but we are teaming up with them as well. As the network expands, a stronger civil society is formed.

- An outcome oriented structure can be established by appointing the Social Peace Network as the catalyst. There is an issue of sustainability in terms of civil society. Organizations, which went through a change in terms of governance attributes as the management changed, have surfaced. We need to develop policies that will remedy this deficiency.

- We have been on duty since the 90s and witnessed many significant endeavours. However, we can say in a nutshell that personal ambitions quite extensively prevent the close relation between non-governmental organizations. Civil society can be acknowledged if it were to follow a path far from the shadows of political structure. Too many decisions are taken during meetings but we fail to execute these meetings.

- The problem of top priority is the lack of dialogue. The failure in coming together, collaboration is caused by certain NGOs considering themselves to be a public institution. Marginalization is another issue. The occasional attendance of press members to a small number of meetings only deepens this lack of dialogue. What should be initially done is to converse with the point of contact for this issue. NGOs should operate in an independent and unbiased manner.

- They wish to obliterate our mother tongue, our identity. Certain NGOs could not handle the establishment and empowerment of women associations in Van and the region. No one attempted to address the harassments and sexual assaults, for which the Government has remained incapable of taking necessary precautions. However, nowadays women associations began to take up on a more active role on these subjects.

The Committee of Wise Men did not perform any realistic work concerning Van as the peacebuilding activities took place. They only came, did some light sightseeing and left.

- If you do not pick a side, then you are to be set aside. There exists a grey area deprivation. Everything in Van is centered around personal relations. NGOs, in principle, are not held in esteem. This is, to a certain extent, a social structure brought about by the feudal system. Do we really desire democracy, the rule of law, pluralism? That is what we need to consider. We need to prefer a societal and organized structure over individual oriented relations.

- How civilized are we? How much longer will this war last? PKK has been at war for 40 years! We witnessed each communal segment in 1991. Had the civilian politicians performed their duties, these trench battles would not have begun in the first place. Civil socialism, civil service and political affairs have meshed into each other, Southeast Municipalities Union, Van Municipalities Union are not fulfilling their duties. Emphasis is put on the works carried out on political grounds rather than the demands of the community.

- NGOs are either left in the shadows of central or local government. The communal territory is the true definition of grey area. It is not a easy thing; a truly tough task. However, as a Chamber of Commerce and Industry (CCI) we would like make our contributions to Social Peace Network and be a part of the network in good faith.

- Our union was established in Diyarbakır in the aftermath of Van earthquake. We are now

in the works of opening more branches in 10 different provinces. First and foremost, we do not have any life security on these lands. During such times it is a troublesome act for even 3 NGOs to come together. There are barriers set at every corner against the works of NGOs despite the public support.

We received trauma training, to which our members were also able to attend, from the instructors who are best in their relative field, following the Van earthquake and conflicts in the region. Your mental health state should be outstanding to live in this region.

- Prosecutor of Van courthouse is acting on prejudice that most members of Van Bar Association are PKK members and does not hesitate to explicitly share her/his views. The quarters of said prosecutor is 2 floors above the Van Bar Association however our paths have not crossed for the past two months. We wanted issue a press release on the events transpiring at Kobane and concerning the allegations on the use of chemical warfare, however the Governor did not allow such act. They interfered on the idea that we had no business in dealing with the allegations towards the use of chemical warfare. Civil socialism in this country is associated with how you want to define yourself. Your perspective on social incidents and your approach towards their resolution matters.

- Any European government takes in consideration when an NGO releases a statement. However, in this country the first reaction of the government when a statement is released is to prevent it from spreading.

- There is no public-NGO dialogue in the region. Their belief is that you are either with them or against them or six feet under the ground. Tradesmen are the ones that suffer the most. Extremely unreasonable penalties are being sanctioned. This makes it hard to establish a dialogue.

- There is a “Van Güç Birliği” (Van Coalition) and this body unites only its members. Those who oppose the union are left out. Those in power and holding sovereignty in the palm of their hands do not unfortunately pay attention unless a strong civil society organization exists. This is not a first occurrence either. These are what we witness at every turn.

Van Meeting Outputs:

- The hindering of institutionalization due to inability of coalescence and cooperation of Non-Governmental Organizations on account of conflict of interest amongst them.
- Certain non-governmental organizations carry out either central or local government oriented works and NGOs that dwell within the shadows of the government consider themselves a public institution.
- Women’s organizations are exceedingly powerless, which causes the increase in violence against women.
- Executives of certain NGOs attempt in ensuring civil socialism only through personal endeavours, the predicament against such act is the dismissal of such acts.
- Based on the statement of almost all attending NGOs on the matter of Non-Governmental Organizations there are double standards in effect in Van and compared to civil society practices in western provinces, there are more prohibitory acts in place and that they are not taken into consideration.

NGO – NGO DIALOGUE BUILDING MEETING

23.07.2016 BATMAN

Agenda:

The day that we held our Batman Non-Governmental Organizations Dialogue Building Meeting, which fell on July 23rd, 2016, the nationwide and regional agenda was focusing on the Failed Coup Attempt on July 15th.

Following the Declaration of State of Emergency the fact that a new era would unravel was in the debates.

The discussion focused on shutting down non-governmental organizations throughout the province of Batman pursuant to the Decree-Law on July 23rd, 2016 was the main item on Batman's agenda.

DISCUSSIONS;

- There is a de facto state of emergency that has been in effect in the region for a long period of time. We have convened this meeting under an atmosphere that has transformed the State of Emergency into a legal identity and procedure. It is a troublesome process in terms of civil society. We are all here to talk on what we can do to associate the NGOs in Batman.

- I believe the bond too weak. The operations of NGOs in their relative fields could be well-ordered and sound but their relevance with each other is next to nothing. Accordingly, as a natural consequence, the networks cannot be established.

- What is the obstacle hindering dialogue building process?

- On the topic of NGO, what needs to be done first is to take a look at the structure. Unfortunately, NGOs are kept and running by members of family and friends. They completely

work on project-basis and a mentality wrapped around on how to increase the income of the organization. In order for NGOs to operate on wider scales, they need to address larger masses. They have organizations established in 37 provinces. The hardship of owning an NGO is the unavailability of funding; there are close to 400 NGOs in Batman and only a few get support, which they use for themselves. We, as youth, cannot even work together.

- Let's not be unfair to the 400 NGOs in Batman, they are doing some really important work. The actual issue here is that the NGOs in Batman have become overly politicized. These structures cause the organizations to take a side and when this happens, they fail to come together on common issues. For instance, I am quite curious whether this network can be established as an output of this project. I wonder if such differences will come to exist in an unbiased manner. My hope is that the network can be formed.

- I do not believe that the act of politicization will create that much of an obstacle, I believe politicization can be overcome for the sake of common values.

- The concept of NGO does not exist in Turkey. The notion of NGO is a source of inconvenience for communities, which witness all the changes in the country enforced by a coup d'etat. The true definition of NGO is non-state formation; however, we are citizens of such a state that even NGOs are an extension of the government.

- As considering the issue from the perspective of people with disabilities, our greatest issue is social environment.

- How we are going to resolve this issue as a society that cannot find its inner peace is a total mystery to me. It is not something that can be resolved behind these closed doors. I do not believe that we can form a natural thinking process under these conditions. We are unfortunately unable to fulfill our duties due to the oppression of PKK, Hezbollah, the Government, FETO, etc. I have no clue on how an independent process will come to exist under such a repressive environment. I consider the transition of this platform to an equalitarian and pluralist practice to be of vital importance. As I was passing by the anti-coup platform yesterday night, there were people shouting religious chants as if they were marching to war. Then, I swiftly made my way to the back entrance of the Governor's Office, there were people playing the guitar and singing. This is actually the state of mind we should all support. 100 thousand of 124 thousand prophets have been on these lands but we still seem to be beyond redemption.

- Women's organizations cannot even come together for a single rape case. It seems the dynamics in Batman do not allow such solidarity to be established. There is a symposium organized by the Municipality, called "Put an end to abuse, rape". Women's organizations closely affiliated with the Justice and Development Party did not show up to the symposium. They do not want to be seen side by side with others.

- It is of vital importance to hold such a civilian event on the first of day of the State of Emergency. No doubt, I care about the NGOs as they oppose the mindset based on "let sleeping dogs lie". I cannot acknowledge the decision that I am not represented in the decision making mechanism.

- We have heard some say that PKK had no business in occupying the district as the basements of Cizre were in the discussion. Therefore, as long as our perception of incidents fall on the

ideological spectrum, becoming blunt to such incidents is inevitable. We would be quite pleased if it embodied all entities.

- I would like to take the floor by both criticizing and thanking you. Most of the individuals are teams of people possessing the same reasoning. I can give Özgür Eğitim Sen as a good example for this matter. Where most of our colleagues stand at this moment is political or ideological discrimination. However, NGOs are face to face with inevitable course of actions, such as succeeding in uniting people under the same values. For instance, right to life; you are compelled to defend everyone's right to live.

- What September 12th brought with it is to prevent the encoding of becoming organized and adoption of ideologies to the human genome. There are NGOs established for every type of organization and ideology in Europe as well and of course, there should be. These are the source of wealth for a state, to possess different social understandings. An NGO given birth on the fields of the governments is not a true NGO. We do have a serious and urgent issues of democracy. We need to generate a common response towards universal rights by accepting one another no matter the difference of ideologies we possess.

- The indispensable cornerstone of democracy is self-criticism. Collective reaction was not the first course of action even in the matter of abuse of 45 children in Karaman that transpired recently. Our most fundamental issue is the Qurdish question. If we succeed in coming together on a common ground, solution, be assured that the issues concerning personal rights, women rights will begin to recuperate on that ground. However, we need to avoid taking a side in this matter. We also need to come together on matters of fundamental rights and freedoms. What we do here, coming together on this platform, means nothing if we do not address the violation of human rights in Cizre, Sur and Hakkari. The right to Education and Health, which are the most fundamental of human rights, have been taken from the hands of said societies.

- We are experiencing issues that are observed in underdeveloped and developing countries. In this sense, City Council is an entity of uttermost importance. The reason why we do not see the representatives of certain groups here today is the fear of expressing oneself and of being targets to unjust reactions. The problem at this juncture is the prominence of an ideology that reeks of bigotry. A total of 15 universities and 1000 schools was shut down in a single day. Were all of these coup plotters? Nobody said a thing on the matter. The reason why there was no reaction is the lack of a common network. A fear, a fear of being fired, unable to bring food to the table, being alone.

- Everyone discussed what they had observed, so I would also to talk about what I have observed and experienced. We are an association that has been active for 2 decades. We were evicted from our stage 5 days ago by the force of Riot Control Vehicles (TOMA) and the police.

- It would have been a more fruitful process if all of the platforms were here. If this was a meeting to which 3 platforms had attended. This would have assured the engagement of all NGOs in Batman. However, this could be organized at another meeting. This platform could have been most useful if the solution process was still in effect.

Batman Meeting Outputs:

- Majority of Non-Governmental Organizations are based on relative, colleague, kith and kin relations, therefore it is hard to establish a network.
- Politization of NGOs is an obstacle in front of civil socialism.
- Civil socialism is going through hard times due to oppressions by the Government and Organizations.
- The importance of holding such a civil dialogue meeting in Batman even though it was the first day of State of Emergency. However, what will this meeting bring is a curious thing to watch.
- The unwilling of State-Government oriented NGOs to come together with or seen in the same frame with other NGOs.
- The opinion that the fundamental issue of the region is violation of rights and therefore the inability to resolve the Qurdish Question, which is the source of all problems.
- The closure of non-governmental organizations with a single State of Emergency By-law does not mean the end for civil conjuncture and that the civil representation will continue to exist.

NGO – NGO DIALOGUE BUILDING MEETING

24.07.2016 ŞANLIURFA

Agenda:

The Şanlıurfa Non-Governmental Organizations Dialogue Building Meeting was held on July 24th, 2016, a Sunday, as the July 15th “Failed Coup Attempt” was the hot issue country- and region-wide.

The closure of many schools and hospitals, discharge and arrest of many public officials within the scope of State of Emergency By-Law were the items on the agenda on the date of the meeting.

DISCUSSIONS;

- Thalassemia is a serious problem in the region. We have obligated pre-marital blood works within this scope in order to determine whether the mother or father is a carrier of the disease. Unfortunately, there is not a satisfactory NGO relation, collaboration in Şanlıurfa. The activities of NGOs are limited to hanging signboards.

- The most fundamental issue of the region is the inability of NGOs to put distance between themselves and political parties. The minute you step on the arena alongside political parties is the minute you lose your civilian identity. We cannot please anyone when we reflect the opinion of the citizens in our reports during our activities. Neither the government nor the remaining parties. Right now we have come to a point where we are considering of shutting down the foundation.

- Right after the onset of conflict in Turkey, we started a study titled, “Peace Initiative” (138 NGOs). The study was supported to a great extent. The conflicts started once again after the murder of police officers in Ceylanpınar following the Suru  bombing. All NGOs realized the level of threat and revolted. We began our negotiations with political parties. We had a sit down

with all of the parties except the party in power.

- We would always travel to Diyarbakır for these meetings but it is great to see you all here this time. Every NGO in Urfa pursue the ideology they support. For instance, whenever there is a meeting, the hosts only invites NGOs that they feel close to. The NGOs on the other hand tend to lean towards whoever is in office for the term.

When looking at the projects carried out in the last decade in Urfa, it can be observed that they were all granted to those who are currently accused of being a terrorist organization and FETO associated parallelism fanatics. Today, all of these organizations are shut down. Those who shut down these organizations are the ones who granted the said projects to them. We somehow are incapable of being a civil society. Urfa also possesses a strong civil society structuring that has put in the work for many years. If these people are to be contacted we would go a step further both in terms of projects and process.

- First off, an NGO definition is required. On the matter of impartiality, no one/no NGO is impartial, they shouldn't be. I believe we should be on the side of labor, democracy and peace. The incapability of coming together is a fundamental issue indeed. Impartiality is the ability say no to injustice. Basic arguments should be formed when establishing this network and all NGOs should be included. It is of course impossible for a labor organizations to side with a fascistic organization. However, the call should always be focused on common arguments. We can only be a force if we stand together.

- We decided on becoming organized after the process in Rojava started. The same process was later on witnessed in Sur, Cizre and Nusaybin. We are carrying out a study based on addressing the needs. After establishing our foundation, we started our visits to the NGOs. To advertize our establishment we wanted to place an ad on billboards but the governor's office would now allow it. As a matter of fact our social media accounts were also seized. Our branch chairperson is under arrest due to our activities. Our activities were advertized by means of corporate visits and dialogue.

- We have not engaged in dialogue with any NGO as of 2013. The use of the photographs pertaining to the studies carried out by our association by a candidate MoP for nomination has alienated us from the NGOs. We do not want to be a part of this shifty business. This meeting in that sense is quite important, we are all NGOs thrown under the same bus. The number of international organizations increased with the arrival of Syrians to Turkey. For instance, the word "Rojava" even has a political ring to it for us and unfortunately it is subjected to a certain discrimination when being called to the meeting. For me, the most basic problem is the incapability of establishing a common network due to our tendency for marginalization. Regrettably, political flattery is about to latch itself onto civil organization, we need to get rid of it.

- There is a great extent of political polarization in Turkey. This can easily be observed from NGOs. 13 Alewi associations are being shut down as a part of FETO associations, which is in itself ironic. The problem in terms of humanitarian relief foundations is not who is oppressed rather it is if the oppressed in on their side or not. This needs to be witnessed at least once. As an NGO, to operate at a region which has not witnessed this is troublesome. We also need to blame ourselves on this matter as well. The government that banned going outside is calling everyone to march today. The institutions that were out on the streets marching for freedom as we

were terrorized on calling the people to swarm the streets are nowhere to be found today, which is quite interesting.

- The model of NGO in Urfa is a sense of self-proving and gathering strength. If we were to look into on how this could be stopped, it is quite hard. Today marks not one but two coups. Everyone was out on the streets until four in the morning and those who could not go out were called traitors. I am telling these because I have witnessed them first hand. We should be discussing on what could be done for this. Our past experiences were nothing but unsuccessful dialogues and from this moment on, they ought to be better.

- We can speak of 3 circles; conservative, nationalist and left wing supporters. I was at a meeting yesterday and not a single person who was there is here right now. We get along pretty well on a daily basis however when the topic is of a political party and NGOs, we seem to have no means of communication at all.

- We are face to face with major problems with regard to becoming organized, establishing a dialogue with the community and press releases. Women cannot take a step outside because of the Riot Control Vehicles and the police. Those NGOs, which used to call us to their activities, are nowhere to be found, so as the municipalities. They regard us as the opposition. We are in a much harder situation as womens' organizations.

- Regardless of the government's sanctions, we should adamantly gather together for democracy and peace. We should never give up the struggle and call those who have not showed up over and over again. Today, there is a different type of coup. They are forcing people to go out and take part in the pro-government acts. Gradually, people have been pulling themselves from the streets. The NGOs in Urfa are leaning towards establishing close relations with the Government.

- The worst manner of enforcement of democracy is far better than a coup and we need to establish a response towards that coup. However, we need to confront actions when they are set to abolish the opposition in an attempt to make the best of this coup. There are challenges with regard to altering this social transformation which is why need to be organized against such an act.

Şanlıurfa Meeting Outputs:

- Non-governmental organizations can go no further than just being a signboard on the streets and some of them are under the influence of political parties.
- Within the last decade, all of the projects were awarded to those NGOs, which are today shut down on account of being a member of a "terrorist" organization and the remaining organizations are not even taken into consideration.
- There is an issue of marginalization amongst Non-Governmental Organizations and they need to be freed of such discrimination.

NGO-NGO DIALOGUE BUILDING MEETING

20.08.2016 HAKKÂRÎ

Agenda:

On the date of the meeting, the discharges, arrests are the main items on the country's agenda following the July 15th Coup Attempt even though over a month has passed.

The non-governmental organizations dialogue meeting has been convened on the day that we feel joyful on the decision concerning the status of Hakkari as a province by dismissing the decision to remove the provincial status of Hakkari by a decree from the Government.

DISCUSSIONS;

- We, as the people of Hakkari, are the perfect example of the saying, "Out of sight, out of mind". We did experience the same feeling when the possibility of Hakkari becoming a district was still in effect for the last couple of weeks. We put forth a shared response with regard to the removal of provincial status of Hakkari. For the first time in Hakkari, non-governmental organizations came together and sought their rights. As a result, the bill was abolished as an omnibus bill and Hakkari kept its provincial state. We rejoiced in this decision all together.

- Who did you work with on the matter of provincial status of Hakkari? Did you witness any lack of civil society awareness?

- We tried to get in touch with NGOs on the matter. There were many who would not welcome us in or simply did not answer their phones. However, we were determined that this would not be an end. You could see a real team spirit amongst the people throughout the process, which brought together many NGOs and raised the awareness on taking joint decisions.

- Unavoidably, NGOs are a group of opposers where there is chaos, anti-democratic decrees, decisions. In other words, civil society in Hakkari acted with such faith and obtained the well-deserved result for the first time. The restlessness of society developed the civil movement, which

was also reflected on the global public opinion. The awareness of NGOs has forced the decision-makers and politicians to take a step back.

- There is a psychological threshold that mobilises a civil society. We have witnessed this first hand during the process of removal of provincial status of Hakkari. The decisions that was accepted to pass the commission's approval has reverted. The decision could not stand in the way of this threshold. July 15th can be assessed with the same manner. The same example can also be given for Gezi Park Protests. Civil society has passed a tremendously important test and took a very important lesson. This is the success of civil societism and being organized.

- NGOs act as the mirror of a society. NGOs should have a unique attitude. No doubt everyone has a personal take on things. However, this should not affect the stance of a whole organization. Unfortunately, we are sharing a burden of the changing governments in Turkey selecting an ideology and wishing to annihilate those who oppose it. The Government constantly considers the said individuals as a threat and an enemy and tries to exort their rights. Trying to melt things in their own pot is not a solution, on the contrary it is an act that only breeds political deadlock.

The fact that the peace process has progressed in the sense of victory and loss of opposing parties, a reversion to a state of war has occurred. We all know very well that where there are guns firing, the importance of thoughts and ideas is irrelevant. At this juncture, I would like to point out the importance of NGOs. It has made us ecstatic that DITAM came to and convened a meeting in Hakkari during this process.

- Hakkâri is an important residential area that has acted as the council of the region. We have actively used bureaucracy to great effect in the attempt of abolishing the provincial state. A person can be right on any given matter, but that individual is obliged to express the legitimacy of her/his idea through legitimate methods. If you chose to use illicit rights, you can end up being wrong. In other words, you need to use the power of persuasion.

- If we can stop tanks, cannons, guns, F-16s in a single night, why not abolish this war in the south eastern region. The solution, brought to us from outside parties, is not a solution for us. If the initiative was in the hands of Abdullah Öcalan, it would have been a lot different. The process would be solution oriented.

I do not believe Europe will be beneficial for communities such as ours. On one hand the police, on the other PKK and the people. First, we need establish peace, then the time may come when we discuss the construction of freeways, bridges or airports.

- I see Hakkari as a river with its entry and exit points. In terms of society, every region, province or territory has its own unique problems. These problems naturally accumulate and at the end cause people to drift away from one another. I would like to extend my gratitude for including Hakkari to the Equalitarian and Pluralist Democracy Network project. The solidarity and determination of NGOs during the process of preserving the provincial status of Hakkari showed us the importance of being organized once again. The continuity of dialogue and relations amongst NGOs must be ensured. For these reasons, this project is of uttermost importance and we need support it all the way.

- The fundamental reason for the inability of NGOs both in Kurdistan and Turkey is caused by taking actions with a monistic mentality. Problems, social incidents in Hakkari are addressed

with a very strict ideology. People act on the idea that if the problem at hand has nothing to do with them then they do not concern themselves about it. We are unable to unite under any circumstances. We act on the ideas imposed by the organizations that we are a member of, which in return prevents us to be as one in life. We should be able to come together on every matter like we did with regard to the provincial status of Hakkari. The reason behind the under-development of civil society in Kurdistan is the non-segregation of religion from the state and the exaggerated importances bestowed upon government institutions, especially the Turkish Armed Forces (TAF). The attitude that if communism was to be declared in this country, it would be only us (as in the government) that can achieve that still continues. Therefore, the governmental institutions must back off from making decisions on behalf of the citizens as soon as possible. For this to happen, civil society must develop itself even to greater extents.

- First of all, I would like to thank you for positive discrimination towards Hakkari and coming all the way here. Faith and self-devotion have brought people together during the process concerning the provincial status of Hakkari. However, we did come face-to-face with two issues during the process. People's Democratic Party (HDP) did give us political support on the matter but discreetly, in order to avoid any problems with the government. When we marched, a couple of parties asked why we did not march for Yüksekova. We were subject to unjust criticism and were discredited. This is our most fundamental problem.

The Turkish state has been established by military and ran by it for 80 years. Another group of people came to power and fictionalized the management of the state in their own way. The group of people, who felt its affect the most, was the Kurds. One of the most important goals of the Turkish Republic is to dissolve the Kurdish population, which is considered as a rival, and assimilate the people within its structure. The Kurds developed a method based on their own custom and strengths and resisted it. However, the problem here was that the Kurdish culture was considered reactionary and feudal and created another system of assimilation. NGOs are the bodies that will mould the society. They should abandon the act of changing people, societies with a social engineering logic by depending on power. What we really need to discuss is whether the NGOs can act as a civil movement body.

- The incident that threatened our sense of belonging and origins brought us together. The best example that stood out during the process was contributions of MHP (Nationalist Movement Party) provincial chairman and an organization that can never really exist. The region's members of parliament could not come together in Ankara but the structure of NGO was able to involve all of them. I hope that this momentum can be canalized towards the solution process and peace. If the Government, instead of assimilating the Kurds, had educated the Turks during the past 100 years, everything right now could have been a lot different. If we are to bring together all of the NGOs as a part of democratization, everyone should leave their ideological identities behind before doing so.

- The attempt to annul the provincial status of Hakkari has brought together people from varying backgrounds. This study has been perceived as an important footnote by the GNAT. The most significant aspect of this study is that we did not put faith in it until the last minute. But we did say one thing, "This is a historic decision for our city, even if it is not going to make any difference, we will not keep our head down but oppose to the decision with all we have got." This study can be taken as a model by the NGOs.

- The reason why people do not have faith in this matter is because the over-controlling approach of the authority bodies. However, we stormed the streets as we would not accede to such fate, our friends have given all they got in Ankara. If there is to be a network like you say, then it would be a step of uttermost importance. But I would rather call this civil initiative, not NGO as NGOs are completely ideological and this does not benefit the society at all. Whereas the NGOs suppose to adopt a critical approach towards political structure, they seem to have become their complete supporters. They speak or do not only upon their instructions. It has been indicated that during the Hakkari situation, it was not the non-governmental organizations but civil initiative or in other words the struggle was not carried out by civil society. It was also stated that most of the structures in attendance right now were not involved in the struggles and such separation had to be made. This struggle is not something insignificant to be left to political parties to scrape. People were in great fear of an existing strict authority but it turned out that this was not so. People had lost hope and they need to know how to defy, which actually is the key concept of Hakkari's history. The NGOs were severely criticized including the organizations in Hakkari and present at the meeting. Not only AKP but also the regional party in office, HDP, has been criticized concerning the pressure put on the opposition. Structures such as DITAM must be taken into consideration and supported.

- Hakkari is the only province that does not have a point of exit. The continuing process of the struggle against preserving the provincial status of Hakkari is an example civil society incident.

- We need to discuss what can be done about Hakkari. Education, health, livestock. After this phase, what can be done for Hakkari, how can you contribute to us.

- We need to bring together all civil society organizations and contribute to the social peace. I see great benefit in convening similar meetings all around Turkey as DITAM without taking ideological differences into consideration.

- We are 3,000 individuals under the roof of association for physically handicapped. Businessmen from Hakkari are investing in other provinces but their own. The rich of Hakkari, people with great wealth do not place any importance on Hakkari but rather conduct their investments elsewhere.

Hakkari meeting outputs:

- The civil society organizations can learn a great deal on unity as seen during the struggle given to preserve the provincial status of Hakkari.
- The possibility of collaboration not only with civil society organizations but also public institutions and organizations if the correct manner of communication is established.
- The necessity to walk upon legitimate path and utilization of legitimate tools by civil society while demanding their rights.
- The civil society organizations must be civilized in every aspect.

PROJECT PARTICIPANTS GENERAL ASSEMBLY MEETING

01.10.2016 DIYARBAKIR

Agenda:

The Grand National Assembly of Turkey, which began its new legislative year as of October 1st, 2016, Saturday, was overshadowed with the consequences of unsuccessful July 15 Coup Attempt that happened two and a half months prior.

The “Democracy Platform” example, which is a very important civil society model for the twenty-year period in Diyarbakır between 1990 and 2010, was presented by Ali Öncü, who has undertaken the task of spokespersonship for the platform for many years.

Mustafa Paçal also made his presentation on Balance Supervision Network, an initiative that has been introduced prior to 2010 referendum and ongoing nonstop for eight years.

DISCUSSIONS;

- Today, this rate of attendance is a testament to the importance of the project and makes me realize that the project was able to make itself quite clear. Up to this day, meetings have been convened in 5 provinces; Diyarbakır, Batman, Şanlıurfa, Van and Hakkari. Today, during this meeting we will hear about the examples of “Balance Supervisions Network” and “Diyarbakır Democracy Platform” and benefit from the experiences of those involved.

“We can say that NGOs were subject to interference in the incident of Education and Science Workers’ Union (Eğitim-Sen). In this context, these types of networks are of uttermost importance in preventing the effects of polarization all around the country. It is also very important in terms of ending violence in areas of conflict and to establish peace. It is vital for eliminating interregional

economic differences”.

- Democracy Platform has been an experience of extreme importance in terms of civilianization in Turkey. That day had a very unique authenticity to it. Guns were talking and unfortunately nobody was capable of hearing each other. Villages were being burned down, there were unknown assailants on the loose. There was a situation threatening society, those who resisted were being killed. At such a conjuncture, the struggle of plurivocality, differences in Diyarbakır to unite under a single roof was of crucial importance and demanded courage beyond measure”.

The formation of initial ideas date backs to 1990. This was an initiative lead by Vedat Aydın and Hatip Dicle. And unfortunately, the first victim of this initiative was Vedat Aydın. In July, 1991 a platform comprised of labor unions, components of Confederation of Public Workers’ Unions, trade associations and NGOs declared its by-laws to the public opinion with the signature of 32 NGOs. Political institutions, despite their high interest, did not get involved in the systematic and regular discussions, extended over an 8-month period. The formed platform and by-laws were within the framework of international norms of democracy. It was of great importance of being a contradictory voice and a distinctive approach. The Diyarbakır Democracy Platform adopted and internalized a collaborative, equalitarian and libertarian approach.

There were two fundamental organs, assembly (willpower) and secretariat. The secretariat had no decision-making authority apart from the decisions taken by the assembly and the assembly was the only point of control and decision-making organ. The platform had 2 commissions. These were the law commission and finance commission. The platform was not associated with anyone or any structure and would not receive any support under any reason.

The 1816 press releases are still with us in 21 folders. These press releases were not only about the Kurdish question but they were to ensure that everyone could have access to democracy.

217 declarations (*issued with 463 signatures in 22 provinces of the region*) were signed. 16 meetings were organized and involved masses. 22 conferences were held. The most important one of these conferences was held in 1995 for 3 days and a total of 16 panels, to which political parties, TUSIAD (Turkish Industrialists’ and Businessmen’s Association), trade associations and NGOs attended, were organized. Representatives of every section attended to this panel. 9 forums were established and an international level attendance. This platform continued to operate for 19 years and continued to exist until 2009 finalizing important work.

I believe that archives of the platform should be evaluated within the scope of this project. The Diyarbakır Democracy Platform approached the President 3 times and the government 7 times. Even when the government was failing to convene a meeting, the platform representatives were negotiating with the American Committee. The only reason for the platform being this active was its indisputable attitude towards democracy and its authenticity. Democracy is to take everyone into consideration and defend and preserve the rights of everyone and such an approach should never discriminate. The minute that concessions were made to universal values, norms of democracy, this network would be harmed.

- We are here at Diyarbakır on a very meaningful day. Today is the first day of the new assembly of DITAM as it is the first day of new legislative year for GNAT. I consider this meeting to be of great importance to live in peace in a better country. The fact that Diyarbakır Democracy Platform continues its works under such challenging conditions of the period is an important experience

and source of wealth for this network. Today, State of Emergency has become a national regime rather than being a form of governance on a regional scale. It has become very important to turn on a new page with a democratic constitution.

Above all, we need to be more courageous and should speak our mind baldly if we wish to restore peace. The Balance Supervision Network is an NGO initiative that gained currency within the scope of 2010 referendum. In the beginning, we set out with a structure comprised of 24 NGOs. Our network has transformed into a platform with over 280 NGOs that advocates for a democratic and pluralist civil constitution. There are 8 different study groups and we decided on a new structuring plan during the general assembly recently held. Our objective is to find a solution to our social issues within the scope of a balance supervision approach and be a forefront for the formation of a democratic-pluralist civil constitution. We need to shape the period where the dialogue and suggestions by NGOs will have a higher impact on political institutions. We have both positive attributes and inadequacies. One of our inadequacies is that even these institutions attend to the meetings, we have problems in terms of being organized and expansion. I believe that we will succeed if we support each other and work hard and wish you all the success in the world.

- A platform comprised of 22 NGOs (such as HRA, Industrialists, MEKSA Foundation, Confederation of Civil Servants Unions, Chamber of Agriculture, Women's Associations...) right around the time Van Football Club advanced to the major league. We carried out a study concerning general issues and social problems of Van and issued a press statement almost on every topic. As a platform, we were holding monthly meetings in addition to the emergency meetings we were convening. Following the Van Earthquake, the works of Van Civil Society Building Commission came to an end. A culture of democracy platform could not be achieved in Van, as it was in Diyarbakır. In this context, I have faith that the DITAM project will be a success. I also have a high opinion of the NGO-NGO, NGO-Public dialogue approach envisioned within the scope of the project.

- As it can be observed from the told experiences, network activities increase the impact but of course they do pose their own unique challenges. In order to ensure the sustainability of the network, coordination, logistic and financial support are required. Harmony is needed. If these were to be lost, network studies would be interrupted and the network itself could also be even lost.

When we observe the example from Van, the network became inoperable because of the earthquake. The situations around the country can have an impact on the networks. However, when harmony is ensured, we also can see that they are more effective compared to the works of stand-alone unions. Especially in Europe, network studies can take form quite differently. They continue their activity with greater leverage. When we look at the politician – NGO relation, the important factor here is the impact of the NGO, the politician develops an attitude based upon that impact. If they were to see your effectiveness and strength (either on local or central level) they would take notice of you.

It has become possible to do with network what unions cannot do by themselves. These are tried to be done in various locations and to various extents in Turkey as of the 90s. We can assume that networks will increase in number depending on the diversity of NGOs. Another important feature of networks is that they are formed specifically for a given matter, they are

issue oriented where NGOs fail to come together. This network of DITAM also has an issue-related characteristic. Its fundamental purpose is to support peace activities and if possible, it aims to jump start the peace process once again. You can also form a network in respect of the constitution as the Balance Supervision network.

We tried to establish an Autism network at CSDC (Civil Society Development Center). According to a study, carried out at Boğaziçi University, a total 112 processes had come by, similar processes such as a peace process, and the success rate of these is approximately 50%. There are two important matters in terms of unsuccessful examples, which concerns us closely. We see the increase in violence when a process fails. One important aspect is that the possibility to sit around the same table once more after the failed process is higher than sitting at the table without going through a process at all. Of course, the effects of a process that has been initiated can only be seen after a while. The best example to this is Colombia, results were able to be obtained after a long period of discussions. These discussions are not over yet but significant steps have been taken. When we evaluate the process, we can see that it has been interrupted 6 times and one of the most important factors that enabled its reactivation is NGOs. In the example of Columbia, even though the peace process has not been finalized yet, the peace deal has been drawn up and the signature process can set an example for this network in terms of its functionality.

Last week a journal on 12 factors ensuring the success of peace process has been published. I would like to share the main topics of these 12 factors with you.

1. *Local Appropriation*
2. *Lon Termed (planning of relations to ensure long term sustainability)*
3. *Dialogue (Dialogue amongst NGOs as well as the dialogue between conflicting parties)*
4. *Effective mediation*
5. *Comprehensiveness*
6. *Public Participation*
7. *Discourse with large masses*
8. *Transformation of Relations*
9. *Bringing people together through processes*
10. *Learning from others (other examples around the globe)*
11. *Understanding the Conflict*
12. *Building Trust*

Every example will of course possess different sociological background and government systems but there is still a lot learn from them. For instance, there have been important studies done recently on the role of women in terms of said processes.

Open Floor Discussion and Remarks: What is the importance of peace building platform, would it work, how could it be put into practice, what must be done? Would you like to share your own experiences?

- It is quite important and rewarding that this project has been initiated at such a critical

period. What is critical is that the future of Turkish community is speeding towards uncertainty and darkness really fast. Therefore, managing bodies and commissions should be established with great care. I believe that the network should adopt a pluralist structure. The network should aim a pluralist approach which would begin on regional level and then spread throughout Turkey.

- The intervention of outside forces is a possibility. We are still living in the aftermath of the Cold War and we are not aware of it at all.

- I would like to congratulate and wish their continuing success of DITAM founders and executives, who have organized these studies on behalf of DDKD. First of all, this network should not be under the impact of ideologies and this should particularly be prevented at all cost. Another matter is that I believe it would be more effective if everyone spoke in their mother tongue. I would have liked to express my thoughts in Kurdish as a Kurd. I consider this to be a defect. A system for interpretation services can be developed for future meetings. This will undoubtedly contribute to our democratic approach. Also, I suggest “**Contribution Network Towards Solutions**” to be adopted as the name of the project.

- NGOs are like the backyard of political institutions, they should get rid of such portrayal. The platforms should preserve its pluralistic structure when interacting with outside world, media and world of politics.

- Let's face it, we cannot cleanse life from ideologies or politics. Let me explain our approach to this situation by giving you an example that we have experienced. NGOs that are affiliated with AKP have kept their distance to the studies related with this network. Following the declaration of State of Emergency, there were people warning certain NGOs that it would be best for them if they were not associated with DDA that resulted in departure of certain NGOs. What needs to be emphasized here is that we are not a country that has proactive NGOs. We tried to overcome this process like this; the critical approach as a network is this, the objectives, declarations, expectations and law established by the platform participants form the actual willpower and no decision apart from those should be taken.

- I have observed during peace and democracy meetings in this region that they are under the influence of a single political party. When I walked in I only saw the flower petal of a single political party (*A reference to the Municipality flower petal*). I wonder if this platform never actually called others or were they unable to establish themselves. I witnessed that the platform is under the monopoly of a union, so I recommend that attendance of various other participants should be ensured.

- The formation such a platform under current circumstances is of great importance and value. The Kurdish question being the focal point of this platform is also important. As citizens of this region, we should be able to unite under certain issues. Today, we need to come to common ground on the solution of Kurdish question. This is the only way we can have some clarity on the sustainability of such a platform.

- The network must be comprised of chambers, NGOs, political parties, opinion leaders and women's organizations. I would want to share my dreams where my mother tongue, sect, gender is not under scrutiny.

- One would wish that this meeting was convened before the eyes of the Tigris in the gardens of

Hevsel rather than at a plaza-hotel. This is what actually matters as humanity has condemned itself to these plazas much like the pyramids of the Ancient Egypt. This network should be transparent, accountable and also should not under the influence of the government or political structures. We should tolerate each other and be open to criticism so that we can carry this network to the future.

- It is great to see our female colleagues amongst us today. When we utter the words “Kurdish question”, the ideological dimension of the matter also needs to be addressed so it would be better to call it as territorial issue.

- I would like to extend my gratitude to DITAM workers for bringing together such esteemed individuals. A community demands what it needs. Those who are in need are definitely amongst us. We are coming from a province where the democracy of the state is somewhat of a joke. If a country’s living conditions are at all time low, if the interregional differences are at tragical levels, no one can call it a democracy. “Hakkari is the province where everything arrives last and worn off”. The East and Southeast have regions with historic and nature problems. We need to include ecology here. Life in its entirety is an agent of ecology and it has been on the fast track to destruction. In this context, to ensure the diversity of our project and its success, we need take this matter into consideration. I believe that individuals who can invest in their efforts and time for this project should be included. I also would like to state that the works, carried out towards the preservation of provincial status of Hakkari, should set an example for this project. Press and social networks are the priorities and contacts with NGOs should be established right away. In my opinion there should be a correlation between needs and the platform. We should be impartial. We were able to make the best of social media during the preservation of provincial status of Hakkari and were able to reach all parties and set up meetings, trying to convince them.

- We have to be impartial when we are establishing the network and make good use of social media. We need to be able to reach all parties.

- We need to institutionalize as soon as possible and speed up our studies and increase the adoption of said studies. Everyone should establish a channel of cooperation based on their own unique situation and ideology and work with a common sense. The studies must be developed and expanded throughout Turkey as soon as possible.

- To differ on matters is something that is necessary but on the point of decision-making we need to stand together. We need to succeed in standing as one in terms of the study that we collectively developed.

- There are platforms in Urfa established both by women’s organizations and NGOs. Early on there were institutions from every possible ideology. It is actually more significant for NGOs to form a platform rather than to stand alone.

- Peace is a common need of all and we need to ensure it with every means necessary. I believe, throughout the process, there should sufficient number of civilians and volunteers. 30 years of the 50-year war in Colombia were dedicated to peace, I hope ours will be expanded on a shorter period of time.

- The key feature of pluralist democracy regimes is the ethnic groups having their own representatives within this pluralistic structure and participate in the governance. They are

supposed to participate in governance and capitalize on the profits under equal conditions. We should emphasize this when forming the network and preparing the declaration.

- The management by both sides is important during solution processes, there is no other way.

- Peace is necessary for the communities in Turkey, the Government being the party that should be the most eager.

- The Kurdish question is an obstacle for all values, particularly democracy. In other words, it is a barrier for economy, human rights and similar notions. Therefore, racism should be included in the context, and the situation should be assessed accordingly. Well, actually the Kurds have no quarrel. A problem was created due to racism towards the Kurds, therefore an assessment with the use of this notion should be performed.

- We have a saying, *“when yogurt comes, bread does not come, when bread comes yogurt ends, if both come together, I do not bet there”*. Actually, our study is an example of this saying; when the project was initiated there was a solution process but the project was not approved and now that it is, there are no parties to make peace. The most important issue of this country is the Kurdish question and even if we differ on its title, we need to clarify the situation of Kurdistan and the tradition for collective working must be established in Kurdistan. In this sense, I hope for this project to lead to ensuring national unity.

Diyarbakır Meeting Outputs:

- Two organizations attended and gave presentations within the scope of the meeting; Ali Öncü and Mustafa Paçal shared their experiences by means of their own organizations, Diyarbakır Democracy Platform and Balance Supervision Network, respectively and shared examples on how these networks could create positive results.
- A declaration of Social Peace Network has been released and declared on October 1st, 2016.
- The network should have a pluralistic structure. The network should adopt a pluralistic approach, first on regional and then national basis.
- The network should carry out its activities without falling under the influence of ideologies. This network should be transparent, accountable and also should not under the influence of the government or political structures.
- Social media should be used in the best manner possible and parties should be impartial.

“SOCIAL PEACE NETWORK” DECLARATION

For a REPUBLIC OF TURKEY where

- Diversity is perceived as opulence;
 - Fundamental rights and freedoms are legally assured;
 - A transparent and participative management mentality is adopted;
 - Egalitarian and pluralist democracy culture prevails;
 - Discrimination against religions, languages, races, ethnicities and genders are ended;
 - Damaged peace environment is restored, regardless of who the responsible party is,
 - while paying attention to the multi-ethnic structure of Turkey;
1. An egalitarian and pluralist constitution must be prepared with a mechanism for balancing and inspection of powers while ensuring independency of legislation, execution and jurisdiction,
 2. Collective rights of all ethnic groups that claim their rights along with the Kurdish people must be constitutionally assured,
 3. A participatory and transparent decentralized governance model must be developed,
 4. Discrimination against religions, languages, races and ethnicities must be ended without allowing to return to previous monist approaches,
 5. Legal regulations must be made to struggle against polarization and discrimination,
 6. Hate crimes towards communities, aggrieved and oppressed identities must be disallowed considering the fact that these crimes are against humanity,
 7. An efficient struggle against impunity and ill-treatment and especially torture must be made,
 8. Participation of the public and non-governmental organizations to decision-making processes must be ensured,
 9. Management must be transparent and accountable before the public.

Gathering within the frame of these principles, we, the members of “**Social Peace Network**”, demand assurance of the human rights and freedom, reestablishment of peace and legal assurance of minority rights and cultural rights.

When egalitarian and pluralist democracy culture will prevail in Turkey, we will be living in a country where the fundamental rights and freedoms are assured, collective rights of all people and communities along with the Kurdish people are assured and the peace environment is restored.

WORK COMMISSIONS MEETING

24.12.2016 DIYARBAKIR

Agenda:

Journalist-activist Ali Bayramoğlu explained the progress in the light of international experiences by reading out the political process at the beginning of the meeting to which he attended as a guest at the meetings convened for the work commissions, established within the axis of the equalitarian and pluralistic democracy network of DITAM.

Presentation (Ali BAYRAMOĞLU):

According to official results, 9.500 PKK members have been killed, 10.500 members arrested and 40.000 have been taken into custody. Number of civil and security forces casualties is 1.200. These numbers represent the numeral dimension of the conflicts. If 20.000 organization members have been eliminated, this shows that ratio of killed PKK member is 3 to 1 or 4 to 1. İlker Başbuğ previously declared that 30.000 PKK members had been killed between 1984 and 2000. As of this year, we come across a similar result when those killed are rationed to the aforementioned numbers.

This justifies that the path taken is an unlawful one. We are at a cross-section where human rights violation has settled in and accepted by large majority of the community as of July 2015 up to this day. Frankly, we are no doubt in the toughest phase of the war, which is defined as the “Kurdish War” by the Turkish Government. If we were to assess the other pillar of war policy in Turkey as authoritative precautions, there is a political area reduction which is rare even during the coup period. All televisions, civilians, authors, journalists who dare to mention the Kurdish question are now in custody. Therefore, the political area for Kurdish policy has been narrowed down and we know that this is a policy on its own. I do not believe that this will end in an instant. There is a high probability that we will witness more arrests and convictions. It is closely related to the Turkish policy for Northern Syria. Operation “Euphrates Shield” is more of a precaution taken against the progression of Kurds, their sole existence in the region rather than the ISIS.

The Anti-Kurd perception supports the segregation relation. Therefore, the territorial sovereignty and political area constriction.

War and peace were interbedded in every country that I had the chance to visit. Peace is hard to gain and war is easy to wage but the only that can be build is peace. The mortality rate is higher compared to our community, in Colombia it is approximately 200.000 – 250.000 humans.

When AKP came into power, Öcalan was in prison. In 2004, when guns started bursting. The OSLO studies initiated are nothing to be taken lightly. With the end of Silvan ceasefire in 2011, we entered a very bloody era that was initiated with the murder of 13 privates. Approximately 2000 people lost their lives. At the end of this era, the page for a solution process has begun to show itself.

Nearly 50 solution process related negotiations were conducted between Demirtaş, Hakan Fidan and Öcalan, 16 committees were sent to sit down with Öcalan. 2003 marks the date AKP comes into power, in 2005 the first initiative, 2008 OSLO process and 2013 the Solution Process. Despite the image of conflict painted all over, we have experienced a period that almost looked hopeful for the past 10 to 15 years. Well then, what did AKP hoped and what did it achieve from this process?

It holds a view concerning the differentiation between what is expressed as scattered paradigm-Kurdish question and the politization and formulation of what is defined by means of the Kurdish sociology. The final move was built on the importance of acceptance of Kurdish existence and of resolution of the issue. But in fact, I do not see that AKP never thought these demands could have been legalized in the face of the current political system. There was always a segregation between the precautions taken against arms and policies towards the Kurdish movement.

Even though AKP sociologically did things that may other political parties could never reach, address, this matter at hand brings this question to mind; Did AKP and Tayyip also feared what this paradigm would bring? Since the Kurdish question is not a static issue. It is live in 4 countries and is active in politics. One of the key demands has always been to govern this and that. Even though this method of governance is not uttered in the form of a state, it is a sovereignty related presence. We have always come across this demand even though it has taken various shapes throughout history.

Frankly, when the solution process was initiated the common attitude of the Kurds has been the elimination of oppressive environment with the eradication of firearms and paving the way for individuals to have the chance to govern themselves. In other words, recognition of the addressee and identification of main principles in order to merge the sociological and political aspects and to make way in the Kurdish question.

The particularity to this solution process is that it is not a process that is governed by the desire of opposing parties for confrontation and this was used as a political instrument by us too. Our process has always been ambiguous, undefined and lacked identified actors. This process has come to pass like this for both parties.

As I was traveling the Marmara region with the wise men committee, extremely nationalist language was used towards Tayyip Erdoğan. The peace process of Turkey is not and it has never been a real process.

Tayyip Erdoğan's policy, even before the PKK, was to receive votes of the Kurds through politics. This is how a society under normal conditions would progress. The problem is the oppression, the

guns, then let's lay down arms. There were times that it could not handle these guns, for the first time the army of this deep-rooted Turkish community was questioned. This led to a process that disintegrated the nationalism and increased the pressure on the government.

The solution process is more of a government project rather than a political one. On the other hand, Öcalan took big step forward. To lay down arms without any preconditions. What he did was to accept to lay down arms and then sit down and discuss the situation in detail. What we see here is that this involved two opposite paradigms/governments/individuals. This was not the exhibition of willpower of Öcalan and Erdoğan but rather it was a type of dialogue, through which they individualized and shouldered the problem.

We received many criticisms regarding the wise men committee, which are all true, but these wise men never shaped the process. Therefore, we need to read between the lines to understand what a solution process is and why it failed. We can understand this if we look at how the individuals (Barış Atalay), who generated ideas that transcended Erdoğan, were eliminated.

Every government at one point will be forced to sit at the table and they suffocate the issue before it gets any further. When it comes to the point of give and take, the state of affairs reaches a point that no one can imagine. Unfortunately, our peace process did not allow the interaction mechanism to operate.

There are technical and political reasons for why we have failed. Accordingly, unidentifiability, ambiguousness, *our reasons of criticisms* were the elements of defects of this process. Additionally, this process did not begin as transparent as it should have.

Let me give an example from Colombia; during our time in Colombia we had the opportunity to speak with Santos (current President), "*We sat at the table many times. The biggest lesson learnt was that the processes should be transparent, they should be open to the public. Because the opposition stepped in, the nationalist fraction of the community came into play. The process was no longer a negotiation process, transformed into a political discussion.*"

Colombia; "*First, we sat down and spent hours in confidential talks. These problems did not cover the whole state but were rather concerning how the arms will be laid down, the language barrier will be overcome and how the land reform will be executed.*"

What happened in Colombia was not a labor but a peasant movement. A movement which in a way formed the features of self-governance.

The most fundamental defect of the solution process in Turkey is that it is extremely transparent and detailed-burdened. The discussions whether the definition for a Turk would be removed from the constitution, would anything happen to the Turkish Flag or would the national anthem be abolished.

The most basic problem encountered during my visit to the provinces with the wise men committee was the effort to adapt the process to their local lives. This is not a dialogue but a process for separation. We can say that our problems do not match the problems in Ireland. The Turkish constitutions must be amended to resolve the Kurdish question.

Do you remember the 10-article text that Öcalan prepared? That text not only addressed the constitution but also the community and women. This is not the way to negotiate, if you go down this road, you will only fail. The only matter of concern for Erdoğan was the retraction of weapons.

The initiation of a process, based on power relations established for an unclear, ambiguous future was the most basic mistake by the leaders.

This is a model that involved intermediaries but never allowed them speak directly. Some appraised this model, thought that it was a part of the parliament. If it were to include criticism on HDP – I know why I am not autonomous, I know my limitations-

The Government identified HDP as the mailman of the organization. And what brought us together was the parliament and its politics falling from power.

There was a problem at every corner as of the start of the process: **Mistrust**

The retreat of PKK began on May 8th. The fact that retreat did not occur during the second meeting of wise men and construction of castle-like police stations, called kalekol, were discussed. The most important reason preventing the resolution of the Kurdish question is the international process and Middle East. The process has been handled until the Kobani massacre but when the massacre began, it was understood that the differences of this paradigm cannot be sustained.

During the aftermath of the First World War, everyone but the Kurds was able to take a piece, which led them to spread across 4 different locations. Ever since then Kurds have voiced their troubles through political acts. Perhaps first time many years, the tides have turned in favour of the Kurds. It continues as a political network in 3 countries except Iran, which looks promising. This evaluation is true no matter which analysis you choose to read.

It is evident that history has changed in favor of the Kurds in the period when Kurdish social energy and political energy are intertwined. This mobility is clearly the biggest fear of the Turkish system since 2014. I don't think there is such a fear since the Pact. The current phobic Phobia of Kurdish fear is growing.

If the AKP had set off on a different path and ended this in 2013, could the relation to the Kurdish movement in Rojava be what it is today. I believe that the production of a model that has resolved the Kurdish question and included in the system by Turkey would be more effective than today's Kurdish movement. However, Turkey did not support this political method. Turkey set out from fear. This was the biggest fear since the beginning of the solution process.

After 2014, this fear increased. It was the center of two Kurdish problems in Turkey and Syria. I see these two centers begin to be seen as equal. It is this definition in terms of Turkish government; The Kurdish question has become an international problem. Great countries like America-Russia have become a base there. The Kurdish issue has now become a matter of foreign policy. This requires a redefinition of the solution process. This development is one of the main reasons why the solution process in Turkey has been shattered and came to a halt. The most important wave we have seen coming to this day is a historical power block. Collaboration on issues including the abolition of immunity, the operation of the Euphrates. The main reason for this unity is the Kurdish question and the nationalist vein.

One side's hope is the other side's fear. One side's expectation is the other side's concern

The point is the intention of making a strong military operation in Rojava by placing opposition forces in the areas where Kurds inhabit. The aim is to eliminate the danger there. So, the paradigm of the state has changed, yes. I'll shut down the gun in terms of AKP, there is no more than a goal to meet the demands. It is now a process of authoritarianism and nationalism. I would like to say other things, but the important thing is to know these things, even this meeting can bring us something. History will continue and they will be spoken and resolved.

WORK COMMISSIONS MEETING

18.02.2017 DİYARBAKIR

Agenda:

The meeting of the Working Committees of the Network of Equalitarian and Pluralistic Democracy began with the speech of DİTAM President Mehmet Kaya. With the latest developments “Tigris Dialogues” and “Forty Assembly” to work with the studies stated that it would be appropriate.

Former Minister of Culture Ertugrul Gunay, Diyarbakir City Walls, restoration of the inner castle project, Ulucamin to gain identity in the city and close interest in the region’s cultural heritage exhibited a very tight minister identity.

Presentation (Ertuğrul GÜNAY);

“We have 70 years of multiparty politics. There are multiple newspapers, but they all look alike. The biggest opposition to democracy is to be single.

“Which in the majority in Turkey and would need to internalize the equal rights of the minority. Therefore, the understanding of democracy over pluralism cannot develop.

Mevlana says “If we all think the same, we don’t think enough.” Mev.

As Ahmed Arif says, “Eve is like a child yesterday” Ahmed

This is the task we are given; we must move this trust to the future in the best way.

The Seal Edep - The Dervishes stand respectfully against the elder. Hacı Bayram brought the mosque and the Pagan temple to the present day. Those who have seen this land 800 years ago have lived. In this age we must not fall behind. However, we can be a more respectable geography.

We visited the Library of Written Works yesterday. Mem u Zin’i print the ministry, I printed a large file I saw. This is the order of the state and cannot be questioned.

I believe this is a blessing for both the area and the geography of Turkey.

We’re visiting the old museum in Diyarbakir.

They wanted to show me something really special during my visit at the museum in Diyarbakır. A piece of land taken from the hands of people 12,000 years ago. This land has given us such relics, there can be no greater than that.

DISCUSSIONS;

- Armenians are not mentioned even once in the discussions on locations or memor, why?

- The name of killers and victims in your ministry was written in the same household in Sivas. This decision hurts the public conscience; do you think this decision is right?

- If you were to compare CHP and AKP in terms of democracy, which one would you choose to work with again?

- I know your good intentions on the matter of “Mem and Zin”. But it was already released when you printed the book. The state did not develop any policies and budget for Kurdish culture and language.

- Turkey considered Kurdish as “unknown language” but has grown accustomed to the word and it will grow accustom to Armenian in the same manner.

Mem and Zin has been previously published by many publishing companies but was published by the government for the first time. This is a revolution. 1993-2017, 14 years has passed, the Minister at the time was Fikri Sağlar.

I said I would not condone to having a kebab restaurant on the land where people were burned alive. The place about the process in Madımak was expropriated, but the right was given to the province, not to us. After 15 years, the place was rescued from the restaurant and has become a memorial rather than a kebab restaurant. I think this is an important step, even though it is missing.

If CHP had used a pluralistic, more equalitarian, more democratic language, it would have been completely different. In 2005 they ran a propaganda on the notion that the European Union will divide Turkey.

I was the only minister to attend to the Hamlet play performed in Kurdish in Diyarbakır. A minister, a bureaucrat cannot eliminate all the habits of the state. We have achieved a good momentum, but this is a step-by-step situation.

- How would you evaluate the Constitutional Amendment, the referendum as a politician? What is tried to be achieved?

- The ballots of a country which initiated elective courses of Kurdish in 2012 should have included Yes-No section in Kurdish also. A total of 3 teachers are to be employed during the new teacher employment period for Kurdish classes as explained by the Ministry. I wonder your take on the matter.

We will launch a campaign on February 21st, International Mother Language Day.

In the new constitution enacted by parliament, parties, NGOs and media in parliament were excluded, and 18 items were brought together with the MHP. When I examine in detail, a situation arises: 25 articles have been abolished, 72 articles have been amended. The worst thing is that while a minister remains as a name, the council of ministers is not even mentioned. The whole executive power has to answer to the President rather than the people in respect of the new constitution.

The election was held in Turkmenistan in the past couple of days, to which 5-6 candidates participated. The winner of the election had 95% of the votes.

Self-governance is being annihilated and all of the power is being given to a single person. On the same day, one person wrote this on her/his social media account, "All that power would even madden a saint".

Turkey should not have accepted such terms on May 27th, after what has transpired on September 12th.

Today, we see a rapid increase in the population of countries that are going through troubled times. It is difficult to provide education, employment and health services to such a fast-growing population.

It has increased from 44 million to 80 million.

Today in Turkey, Kurdish lessons are being taught, but only for show unfortunately. The state treats certain things as its stepchild. We had the same situation during my time as the Minister of Culture.

We've had big funds in our time. But today it has turned into a more political structure. If you are close to the state ideologically, resources are transferred.

- Turkey has been at the center of foreign policy as a solution to this deadlock situation every time. Two methods will be applied in the Republic of Turkey will be opened or all channels of democracy and the Kurdish problem will be solved this way. Or she said it would be solved with blood. Even Hitler was unable to bomb Prague in World War II. But Turkey is in the process of Diyarbakir, Mardin, with tanks, entered the destruction of the ball. What is your opinion on this matter?

- I know the credibility of hope in the geography of Kurdistan. But today there are 12 cultural halls that we have to leave to the Trustee. Our job is very difficult, I hope you provide us the strength that we need.

- We've had suffered so much in the last three years that it could be seen as a lifetime of suffering. In which axis do you think the new political structure will occur? How will Kurds express themselves in this new structure?

- I think people of good faith do not sin. We can talk Kurdish children in prison with their hosts, saying there was no better Masia dipçiklen politics in Turkey. At the funeral of Hrant Dink, there were people who were closer to the party in office than the nationalists.

Turkey was the guest country at the Frankfurt Book Fair in 2008 I did not speak, he represented the country talking novelist Orhan Pamuk. I was close to that base until 2011 when I went to this pendulum. On the other hand, there was a much more alienating, discriminating language.

Parties are just a tool for a better world. When the right idea emerges, we need to support it. Today, talking about human rights, brotherhood, people today, who have returned to a completely different language to question itself. I supported equality, pluralism, brotherhood.

I do not care about the European Union economically, but the standard of freedom, the standard of law. Peace is not with coercion, but with justice. Despite everything that happened peoples living together in Turkey. He continues to live. There is a need for a new political movement to express this.

We are paying the price for the years. We should not just turn to power, but also boldly criticize ourselves.

WORK COMMISSIONS MEETING

29.04.2017 DİYARBAKIR

Agenda:

Prior to the Work Commissions meeting, Hakan Tahmaz of Peace Foundation and author Miğirdiç Margosyan, based on his speech concerning Minority Cultures, each gave a presentation.

Presentation (Hakan TAHMAZ);

The single most important issue determining the red lines of Turkey is the “Kurdish Question”. For this reason, NGOs hold a very important role in peace processes. For the confrontation with the past to hold any meaning, not only the politicians but also the non-government organizations must face the past in their own way.

We all, collectively, failed during the solution process. In terms of activity of more vital NGOs during this process. Let us get to know ourselves as the institutions – people striving to change the way we talk today.

The solution process in Turkey has become a process, which Turkey also recognized the reality of NGO. We need mnemonics, to be institutionalized and professional. If you look for internal consistency, your path is clear. What can non-governmental organizations do in these processes? First of all, we need studies that will enable the evolution and transformation of society (through the use of elements such as political actors, religious actors, social actors, employment institutions, media, etc.)

The biggest danger for non-governmental organizations is to carry out works by taking advantage of political position.

If you are doing peace work, I think it is important to be objective and to create a non-political

attitude. To take into consideration the Social Awareness. I do not find the word 'objective' to be best-fitting in this sense.

The intent is not to read, but to be consistent. The most fundamental value of those who do peace work should be the following, no peace work that subordinates this will be successful: Human life has to be our most sacred treasure.

Presentation (Mıgırdıç MARGOSYAN);

The mother tongue is very important for Kurds. They washed the mouths of Kurds with soap. Now what can those mouths produce, speak, how would they speak?

For us, our culture was the most correct, the most beautiful of them all. Armenians refer to Muslims as "Dacik Ermen. As they say "Filla" or "Gavur-Infidel".

When the state of Israel was established in 1948, all of the neighborhoods in Yenikapı, where the Moses (Jews) lived in Diyarbakır, suddenly gathered everything they had and moved out.

A few years ago, the life in the Church of the Holy Gragos was rebuilt. Now there's nothing left. I noticed that if the mentality does not change, there is no silver lining, you just keep on bumping on the same wall.

DISCUSSIONS;

- In the last two years, the Sur region has been destroyed and has become unrecognizable. I can no longer feel like I belong to Diyarbakır. There is no place where I was born, grew up and lived that I can call my own. How do you feel about these destructive acts?

How will non-governmental organizations embrace a peace that the society cannot own up to? How will our demands be conversed to the central government when we cannot even make the local authorities listen to them?

- When the solution process was initiated, we, as non-governmental organizations working for basic rights, worked at a very high level and tried to protect this process. We have witnessed the insincerity of both sides during our works out at the field.

In this process, many rights-based non-governemental organizations were closed and oppressed. At this point, non-governmental organizations will need to find the courage to be a part of this process, because the price is very heavy.

Everyone should continue to work in their field with their own principles. This process has no chance of dialogue, negotiation or unity.

- Do you think that we can embark upon a new peace process? If so, who should be the actors of this process?

- At first, I thought we could come to a conclusion, but I don't believe that the tradition of equalitarian and pluralistic democracy can be settled today. Non-governmental organizations are

either statist or anti-statist. How can non-governmental organizations defend peace and reach a conclusion?

- We do not really investigate the problems thoroughly. As a non-governmental organization, our ideas will only be dreams if we are not active in the field.

- We are discussing civil society with regard to fundamental human rights but its status in terms of its city-residence aspect has yet to be uttered. The development of solidarity rights in the urban area.

- In order to reach a conclusion in the civil society, the environment is also very important.

I think there is no other way than negotiation and democratic politics in the peace process. Eventually, we will have to negotiate for a common life, for coexistence.

I do not find the saying 'We must track our steps back to Dolmabahçe'. This takes you back to the old days, to re-starting of negotiations.

Political actors attach great importance to civil society as long as the civil society resembles them and if the civil society stands by them. The role of non-governmental organizations is of high importance in terms of social construction of peace. Our job as a civil society is to create the conditions of democratic politics and equality.

What I mean is that state of taking a side, an approach that stipulates every different perspective.

To criticise is to oppose. I can make a statement that points out the damage towards the peace process due to the attitude of peace academics. However, the statement should also include the positive side to the situation. We did caused some eyebrows to raise when we pointed that we, as the Peace Foundation, find the meeting with Erdoğan and Öcalan to be constructive.

This peace process revealed that we do not know the solution to the conflict.

- The Christians in the TEOG (Transition from Primary to Secondary Education) exam do not answer the questions on religion. They are exempted from the questions, but no other question is asked instead of the ones pointed out. In this society, many languages, religions, cultures are victims.

We are experiencing a process trying to explain that we are innocent as the victims of all kinds of violence. We have to go out of our innocent rhetoric, and we have to focus on how they can be eliminated.

- I want to emphasize one thing in particular, everyone who I obsess over is very happy, very hopeful. In fact, the majority of society did not understand anything. We still see it as a good thing, if it were, it would be a success. And everyone knew this would be the case. Many people were saying from the very beginning that this was a game. Ali Bayramoğlu himself said. In the process we have noticed that we are being used. All parties had their own impact to the process and we thought that we were the actors. We have to stand in front of a mirror and say what I, we want to ourselves. If each of us express our own demands, our common demands will begin to form. I need to say this with sincerity and without overthinking what everybody else is thinking.

- I, as an individual, do not want to overstate the importance of any work as I also do not

consider any work as unimportant. Some of our friends here today possess certain perspective that rejects and exaggerates civil society. I do not believe that the civil society organization in Turkey, in a scientific sense, is a civil society organization as accepted by Western civilizations. Since everything was organized from the top, the state was organized as a nation, not a nation-state. So, you came here by your own will thinking that there was a civil organization. In which manner are the unions, civil society, barbers, bars civil? Can a society founded by businessmen be civil? I am mandatorily a member of a professional organization, how much does it represent me?

All these things are controversial. Let's look at it from our side, we have an organization. There was no nation, there was no people, they were crawling on the ground, the Turkish subjects were crawling and the redeeming motif came and resurrected this society, made it contemporary, made revolutions and so on. Something similar happened on the Orient front, there was a crawling community on the ground, a savior came and sat on top of it. This time, civil society began to develop. The two pillars of NGO were developed by elitist motifs. Let's not be too exaggerative about the fact that NGOs are separate from these guardians. There are those who work to this end but have no place within the solution process on the political scene. The state never perceived this problem as a Kurdish problem. The state has never seen the issue as a Kurdish problem, since the Lausanne Treaty it has seen it as a question of Kurdistan. The issue is not cultural, but if we start with culture here, this issue will not end here. There is the Southern, the Rojava, the Eastern aspect to it. The situation that emerged in Iraq and Syria, the gains of the Kurds, the Kurds slowly escaped from the hands of states that wanted to imprison them in their own region and began to

the Kurds in the hands of the states who want to imprison this problem in their own region began to meet with international actors. There is a new paradigm in solving this problem. The question unfortunately is the Kurdistan problem now, therefore, Turkey is Sincar, Kandil in a sense. This problem has entered a new process by the hands of international actors. Turkey is a party of a new strategy.

- Peace is very important if it can be achieved. In 2013, we all cared about this process. The decision of the Council of Europe Parliamentary Assembly. Civil society is very important, civil society carries out these works and carries hope to the future. My suggestion is that a third perspective in the new peace process is a must.

- Everyone has made a statement, I call them a counterfeit statement. Mr. Sedat asked a few questions and asked for feedback. Those who will take the floor after this should answer those questions instead of making a new statement. What is peace: Peace is to keep one's nose clean. Peace is the unity of opponents in their natural environment. This was the case in the times of war. Now, more work is needed on the path to peace. It is an end-product of culture of coexistence. The prerequisite of peace is the intentions, the will and desire for it. The left-wing parties in the parliament raised their hands when asked if they wish to eliminate immunity. One of the mistakes is saying that AKP does not wish to make peace, if people tend towards such statements, the discourses will wear out. A golden ratio was achieved through Referandum. All parties should take this into consideration. The main actor of the peace process may be the armed force clashing with the state, but they should not exist in the public opinion. Social rights should not make a decision about 80 million people in the field of human rights. In Colombia, the process was halted. Because there was no confrontation. The third eye can only be the civil society. The third eye should not be the United States, Ireland, England.

- To be able to talk about peace, the existing problems need to be determined. To me, the Kurdish problem in Turkey is an issue of language, employment, culture, plus the decentralization issue and self governance. It is very hard to sit around a table for discussions if there is no opposition. At this point, there can be no solution if the main issue is not regarded as the Kurdish Question-Kurdistan issue in terms of step-by-step solution process. The Kurdish Question is now on the agenda of the world, it has become an international issue. If we fail to express our solidarity as non-governmental organizations on the matter, we will weaken the solution process of this problem. A peace process that is not under the supervision of other states cannot reach a conclusion. These forces need to exist and sit around the table but also arbitration mechanisms should also be established. The non-governmental organizations should act as a party not an observer to the Kurdish Question. They should be on the opposing side of the political parties.

- It is necessary to put forth the parties that require negotiations. Certainly, civilians need the most for such negotiations. On the contrary, we can only be merchants of fear or hope. They should be a part of all the roles envisaged in the solution process because it does not demand the same things. In Colombia, while the peace process was continuing, negotiation continued, nothing related to the conflict was brought to the table. If you are running a non-transparent process, you are obliged to be as open as you can towards everyone.

It does not have the right to question of calling people out to the streets for the peace process as it did when they called out for Kobani, they are both different things. The NGO is running in the fields that are given to them by the ruling focal points. We dwelled on the comfort that it provided during the negotiation period but that public arena disappeared when the conflicts began. Mr. Raci has been put on trial for his speech in 2012. If political actors provide you with a political arena, that arena is not yours. The ambiguity of law is a very important issue here. CHP and AKP are the convincing parties, whereas HPD fails to do so in a very similar process that transpired in the Philippines. Today, the government and PKK are far from achieving a solution. In Colombia, one of the most important reasons for resolving the issue is that we have not been able to solve the process because we have relied on terrorism for 50 years. UNICEF and international institutions can work in the field when a formal status is bestowed. We are unable to establish contact with those affected by the process in Turkey because it is referred to as terrorism. It is not permitted. Let's be the third eye of the NGO but what kind of sanction power do we have? You need to have a political power supporting you. The resolution of the problem seems hard when the main opposition party in Turkey is not willing to be in the solution process. Therefore, in this context, the legal link must be definite and the other is that civil society has to build its own arena.

- good design is important in the solution processes. We need to split hairs in order to create such a design.

- Turkish Kurds are disciplined with hunger. They condemn people to starvation on the ground of slavery. For an honorable solution, they have to break away from hunger and poverty, they need to be free of opposition of the government. The state wants to keep the Kurds in constant need of money and food. Like those aids given to the handicapped. On another issue, the state always plays a divine role. Whoever is in power, even if it is a communist party, there comes a point where the state must be seen as divine. First, a genetic change is required, the state needs renounce all of its endeavours to be regarded as divine. A system within the scope of which everything done is done for the state has been formed, that mind-set must be altered. We consider

ourselves less, but the state has to change its own mind set. Peace cannot be achieved, not until an optimistic society is constructed. Social organizations should save themselves from the so-called saviours and what is more, people must save, liberate themselves. We have express ourselves well through media and the internet. (social media ...). We have to tell the tale correctly to the entire world. Ordinary people are unaware of the Kurds, we need to make sure those people are aware. We need to tell people through literature and cinema. Humans are hostile towards what they do not know. Prejudices change when people get to know one another. When the table was set, the Chechen Leader gives a valuable lesson and says that he will not sit at the table if they are perceived as equals. It should be either a round table or sit on equal conditions. We cannot get any results if major governments do not provide their support. We must act to represent all minorities on any platform.

- Civil society supervision is very important. This is the situation that the conservatives in Turkey find themselves, if such power rested in the civil society, it could be swayed easier. People and parties can get lost in the gravitational field of the state.

- We must emphasize that the monolingual language is crippling and injuring society. There is still a need for language in the peace process. We need to use a friendly, willing language.

- The role of civil society in participatory democracies. Signboards of over 10,000 civil society organizations have been removed within the last two months. Consider this reality. We speak on a very high frequency, we forget people. We should start with children, and there is no other result except coming and going. The future cannot be devised without overcoming human weaknesses. Everyone creates their own civil society with their synergy. Let's start a peace movement starting from the nucleus. Is there any peace with all his brothers, neighbors and tribes? If we do not internalize this culture within us, there can be no result.

- My findings, what I saw in the field and the deficiencies that pitched during the solution process can be regarded as criticism. NGOs should review themselves and act according to the objectives of the organization. They should work in their own field. Their language, style, view of politics, social problems should put forward solutions. NGOs should include themselves to this process by making sure their voices are easily heard. They should specifically manage their role, monitor, not steal from anyone and be a facilitator. It is necessary to monitor the process and present what is happening in an objective manner. In the process we established a monitoring committee of 25 people and published 2 reports. We handed these to PKK and AKP (Government). We had statements in the reports that it was against the spirit of the process. We wanted to be a facilitator in the process but were not able to. We need to inform the society, everything that needs to be done, at least the things that need to be shared should be shared. We have seen that the solution cannot be ensured with violence. There must be different actors at the table. You have to have all kinds of diversity. Even if they are not at the table at the same time, we need to move forward by building different tables. This problem concerns all layers of society. Even if they form a monitoring commission, non-governmental organizations should appoint a separate monitoring commission. Proper steps should be taken to ensure that trust is established.

- I am one of the youngest people among you, but I have fallen into desparity. I'm in favor of leaving the old behind and finding a new method. The press release, the reports are very much the same. New slogans and films can open new doors. NGOs need to identify a new method, be out in the field, and be on social media.

- We should establish more creative things, dynamic, future-oriented, dynamic.

- Today I do not think that Kurds are illegitimate. We need an initiative-oriented approach. If you want to put the minds of Kurds at rest, legalize these. Include the rights of the Kurds in the constitution, such as annulling the law on unification of education that prevents the right to education in mother tongue. Is it a crime to ask these? The platform in Turkey has taken a very bad turn. Yeşim Ustaoglu censored herself. The movie by Kazım Özländün was banned. This will continue to spread. The issue is not only to discuss the problems of the Kurds. Turkey displayed an example of a serious hate speech on the in the Netherlands. These issues need to be discussed on an initiative-based manner.

- I see that we have been subject some strong marginalization lately. The first thing that comes to my mind when talking about peace is Gandhi. Civil disobedience, passive resistance. I think we should be even more demoralized. Gandhi travelled from village to villages, from province to province trying to influence people. This kind of work can be done. It is necessary to create a common language that will prevent segregation.

- The peace talks should not only be between the Kurds and Turks, it concerns the whole society. There have been problems and conflicts all over the world. The origin of all these is the notion of enemy. Those who utter the notion of enemy cannot easily achieve peace. Kurds, Turks, politicians, the public use this notion quite frequently. Believers of peace should not use this word. The words 'friend' or 'not friend' should be used. No one that uses war can think of peace. All of the pioneers in Turkey are politicians. Politicians are not good as civil organization. Intellectuals, authors cannot change themselves if they are this political. I cannot dream of neither a Turkish or Kurdish intellectual, who is such as this, that can independently speak about these matters. There is a vast act of opportunism amongst Turkish and Kurdish intellectuals. They only settle for speaking. In the Middle East, we know that criticism holds no value, even if there were to be peace, it would very fragile.

- We are discussing civil society and government. We must know that civil society is a way to the government, as everyone says. We need to know that federative or autonomous Kurdistan statements by HDP and its circles, Democratic Turkey and other Kurdish parties originate from the notion of democracy. We can see that the political sphere usurps the civil arena. Education in mother tongue should be a civil society movement rather than an act by political parties. On the micro scale, the legal status of the Alevi cem houses is confined only to the removal of mandatory religious classes. Political society has usurped the field of civil society. There was a process in which I was opposed, a period when the gun stood still, even for a second. The parties have never provided a platform for young people. Some said there was no generation that could discuss the matter outside of them, that was wrong. They didn't trust young people and which was a great loss. It is a pity to foresee that the next generation cannot solve the issue by speaking with civil society.

- We are going through a period where we are concerned about whether these messages will be heard when we discuss these issues specific to Diyarbakır. This is reflected in every area. Where we are right now, there is no pessimism, no quest, no hope. For this reason, it is necessary for NGOs rather than politicians to evaluate the relations of NGOs with politics. They gain footing by abiding to instructions. Everyone loves it in Diyarbakır when Kemalism and Turkey is criticised but we also need to criticise what is going on in Diyarbakır. I want to say something a little more

extreme. Who was aware of this process until Oslo was declared, was the public fully informed about Ocalan's secret correspondences? Sometimes politicians take tactical decisions, which only leaves traces of blood and tears. The second you make an observation on any side of the coin, they associate you with that side, be it PKK or AKP. There are classes of societies between these two groups, they need to be motivated. The process, which we call the peace process, gained meaning when Öcalan demanded the removal of armed elements. In this way, the process of severe deterioration occurred here in very grave situations. The State gave up the control and left it to the guerrillas. Judicial authorities began to establish tax systems. The people here did not embrace such a peace process. A new guardianship was created. We need to find quests that the society will also embrace.

- This team must trust in their own power, there is no need to undervalue or exaggerate. It is bad that the solution process in the past has been unsuccessful but we have experience. In two years, anyone involved in the economy saw this very clearly; economic, human mobility and morale increased. After the failed solution process, people no longer want to conflict. Every time you breathe, you are intertwined with the economy. We must demand that the government immediately abandons the cross border operations, and that the politicians should be released pending a trial. Both HDP and the government met with Mr. Ocalan, maybe something else could have happened had the civil society displayed its will to meet with Mr. Ocalan. We could have been a third eye.

- We are currently swimming against the tide but I believe we can swim more passionately. I think that NGOs, especially those active, will play a critical role in the peace process. I care about the role of NGOs in the adoption of peace. It is necessary to abandon the marginalizing discourse and monistic statements that separates the society, divides it.

- The name of Diyarbakır is very significant. It is seen as the center of the Kurdish political process. We need to convene meetings such as this every weekend. A single conversation, report will not resolve this problem but a force can be created with these discussions, these gatherings. Such a process took place in South Africa, and the study published last week said that the world's most unequal country is South Africa. What is important during the peace process is to ensure social justice, economic justice. We never talked about class and poverty. It is necessary to discuss how this inequality will be addressed. In India, there are millions of shunned, poor people even after achieving peace. They could not establish social justice. We can see that one of the most important issues is economic justice considering how poor a region is Kurdistan within Turkey. Maybe a report will not solve the problem, but it is very important to keep talking.

- Peace is a must for all communities, it is one of the conditions that needs to exist. Process in Turkey has unfortunately resulted in a negative way. I think these parties show how seriously they take the peace. We have witnessed that these parties are not that willing in including non-governmental organizations, united nations observers to the peace process. At this point we, as NGO representatives, should be the driving force. If peace is to be achieved by the hands of the government, it will be an imposition rather than an agreement through which rights are granted. The civil society must be the driving force of this process.

- The desire to coexist during the peace process was very strong in Kurds and Turks. Let's just build neighborhood relations instead of living together. Secularists on one side, Islamists on one side, Kurds on one side. This idea has found a serious basis. It started to be discussed and

negotiated. How will this affect the peace process? There were two actors in the past, now there is another form of marginalization after the referendum.

- Let's prepare the opposing Kurdish people. You cannot become a dissenter by voting. Civil societies should not adhere to any political party; their productivity will die out. The notion of 'Peace by Force' is not true, peace cannot be achieved by force.

- People will express themselves in any way they want to. To call this tyranny is something that should not happen.

- Yes, the NGOs failed the class in the process of resolution, but neither the PKK and the government wanted civil society to be involved in the solution process. I believe we need to discuss the past mistakes of civil society, how should be the effective and correct participation of civil society to a possible new solution process.

- Civil society has a terminology problem, they are separate. But laying down weapons and ceasing conflicts are two separate things. Nowhere in the world peace is achieved after laying down arms. We objected to this when Turkey was entering the process. Conflict may continue in the peace process but building authority is not the right thing to do. There were 2 issues on the background of October 6-7; first of all, it was not right to make a call in a manner that Kobane can affect what is happening here. The resistance and solidarity in Kobane are two separate things and including actors, who are in the negotiation process, to what is happening there is another issue. Kurdish cities are being destroyed for two years, did PYD make a mistake not being involved or not? It continued its own negotiations. Creating dual power is not something that would stick in the negotiation process. Declaring autonomy at the negotiation table is something that will not happen. It is not that easy to make a Serhîl call and it is even harder to abandon it. Öcalan has issued a message from Serhîl and that was it.

- I am from another discipline. I'm a designer. In the designing process, no one can produce ideas for a change without first criticising each other. We need to criticise each other in this process. Perhaps these types meetings may branch to smaller meetings and work groups can be created with mixed groups of women and men. Smaller groups can produce different suggestions. People need to feel like they are productive. Finally, I think the implementation process will be smooth when we reach a joint resolution. You have to go to the same point in many different ways, peace will become a reality when you try to achieve from different paths. The social peace network is a great success. A very important step, I say there is no reason to be pessimistic. I am thinking if we should take a look at different fields, like producing music, art ... things that people from various classes can contribute.

- There should be a call for normalization of the relationship between the Kurds. This network has to make this call.

- In order to end the conflicts in the world and to achieve peace, the experts determine the 12 items very clearly.

- Local Appropriation, Knowing That It Will Be Long Term,
- Dialogue,

-
- Effective Mediation,
 - Comprehensiveness,
 - Public Participation And Appropriation,
 - Discussions With Large Masses,
 - Transforming-Changing Relations,
 - Bringing Processes And People Together -
 - Raising Public Awareness,
 - Experience Sharing,
 - Correct Comprehension Of The Dynamics Of Conflict,
 - Building Trust.

The key to the solution to peace is not to legitimize past-based structures, but to create innovative prospects for the future. Turkey needs an academy in this area. Not something that is project based. We think we are the only ones, but they are the same all over the world. Basques are a community who have been living for 300 years with the idealism of uniting a piece of France with 4 regions of Spain. France has solved this very cleverly, but the conflict continues in Spain and will probably lead to divergence.

SOCIAL PEACE NETWORK MINUTES OF ANKARA WORKSHOP

20.05.2017 ANKARA

Agenda:

The Social Peace Network's 20 May 2017 Saturday Workshop lasted a full day in Ankara. The Ankara Agenda focused on the recent general assemblies of both AKP and HDP. In spite of this, a workshop was held with a huge turnout.

İsmail BEŞİKÇİ ; I want to talk about an assumption. HDP came to the parliament with 80 deputies on June 7th, 2015. July 2015 Democratic Autonomy has been declared, Varto, Silvan, Cizre, Yuksekova, Sur, Hakkari ... People, the co-presidents who declared democratic autonomy in the same period began to be arrested. The people who were detained or arrested in this process, what if they made their statements in Kurdish at the prosecution-at-court and in prison! I speak Turkish of course; I speak in my own mother tongue. What if they spoke in Kurdish in the court as Vedat Aydın said in October 1990. Think about what kind of a development it would lead to. At a time when the co-presidents were so persistent, there were tensions, Kurds were gathering and holding meetings in support of their attitudes in court. What kind of a development could such a process lead to?

What is the Kurdish question, the problem of Kurdistan? It is the division, segregation of Kurds and Kurdistan and usurpation of their right to establish an independent state during the Leagues of Nations period in the 1920s. Such a problem is more common these days. In this process, there is a great benefit for the Kurds to get the support of western public opinion. The Western public does not support the trenches, but it supports your language, your effort to continue to exist. A lot of work is being done concerning Southern Kurdistan, and the discourse is always in Kurdish or English. I was the only Turkish speaker in the meeting at Soran. A woman

has criticized me for speaking Turkish. You are speaking in the tongue of the enemy, she said. Not knowing Kurdish is a great failure on my side, it is, but I have other shortcomings. The important thing is that a person can speak with being fully aware of her/his shortcomings. There is a big difference between the North and the South. Language is a key essential. If children do not speak Kurdish, then Kurdistan is in grave danger.

DISCUSSIONS;

- The work has many sub-titles such as judiciary, conflict resolution, constitution, media, parliament, civil society organizations. It will be more meaningful if we respond by focusing on a particular subject.

- I think the workshop should be the process. There were serious problems in the past peace process. No one ever felt involved in this process. All decisions were told from one single location in the name of solution process. Actually, the problem was the problem of the base, after a while we understood that this process was a completely artificial process. They were not involved, did not had a say, were pushed out of the process. I can see the reason behing the silence when we are forced out of the parliament, while they are assigning a trustee to the municipalities. Was the process a peace process? Because there were a lot of problems to talk about the peace process, that crept under the bed. The first thing to do was to discuss solutions proposals. I believe peace processes can move forward after a road map, a frame is prepared. The peace process can only be built on these.

- So many things have been said about the solution process? Was it the solution process, the process of non-conflict, the peace process? Peace = the negotiation between the warring parties, no conflict = no agreement, the conflict was ceased but solutions were postponed. The solution process is the process in which clear, concrete proposals are put forward. For all the years that I have bene alive I could not found a definition in the literature for the process we all have experienced. We had serious questions about peace as a society. I think that the way of taking this further can be through the involvement of civil society, the concrete data and the solution formula to produce the solution.

- I want to talk about a study conducted two years ago. We, as DEMOS, prepared a report on the process. Although it was not a comprehensive report, it was formed with an in-depth view to 18 NGOs. One of the outputs; third eye. The lack of an international observer committee was addressed. The need for a delegation to supervise the process in Turkey. Apart from wisemen, wisemen were not enough. The lack of legal assurance of the steps taken. The Kurdish side often gave voice to such issues. There were criticisms that the parties had a secret agenda. The Assembly not being involved in the process. We can say that there has been some rupture in the language and media issue, but we have seen that the traditional confrontational language is continued to be used.

- I want to say something about the before and aftermath of solution process. I belong to Central Anatolia-middle income group, as a Sunni Turk. What I have seen in my short life is not seen as a human rights violation of Central Anatolia when it comes to the Kurdish question. The Kurdish question in Anatolia became a problem of terrorism. However, the effort of Turkization by especially Selahattin Demirtaş and HDP within the solution process, communized the people's

view on the Kurdish question. Although the decisions are taken by the central government, I believe that this caused the Kurdish question to find a footing in the society. I also think that this was seriously supported. After the elections the AK Party realized that its votes are decreasing and turned its face to the nationalist front. We were under the impression that the PKK continued to fight as much as the AK party in the face of the war. We have witnessed a pro-war PKK. I believe that the social base has been lost on the Turkish front. I do not think that the government will take any steps for the solution unless it has a great interest. What needs to be done is NGOs should express that the solution process is the only path to a solution.

- All of the work in the world has shown, success depends on 3 things; **the fact that the power is dedicated to it, the organizations that the power accepts as its addressee, and the support of the people.** In Colombia, although the public did not support the political actors did not enforce their will and end the process.

- I think the matters and search for solutions are old dated. The process of formation of wisemen has been the thing that shed a light for us. We didn't realize how palliative this process is. It wasn't bad for people to come together side by side, people were kind enough to look at each other, but it didn't pan out. There is a question of whether there really was a political will when we looked at the reason why it did not happen. We went through the process of choosing wise men and not including the reports they wrote on official sites. This situation has set the peace talks to a more difficult path. I find these meetings very critical in the sense that hope can materialize.

The next threat is the constitutional amendment, and the State of Emergency decisions suppressing everything, what it brings in return is unknown. I don't think that the processes of solution are very realistic in a place where new actors' phrases are pointed out together with the death penalty and where everyone else is labeled. I don't know how to achieve anything by shutting down a political party and eliminating peaceful people. What peace actually is the compliance with the principles of rule of law. There was a desire to participate in the last constitutional debate. That constitution was stopped by a decision and the contribution of civil society was reset. The formation of wise constructs had nothing to do with civil society. Who can follow the associations closed with the state of emergency, what happened to their property. There is an incredible force in women's attempts to call for peace, but none are the addressee of the government. I have not lost hope but ***I believe that it is quite difficult the resolve the issue of NGO participation without being able to foresee what type of NGO is in the talks.*** The solution between the parties at war is an important part of peace but not peace itself.

- I will talk about what will be done within the NGOs. What should be done about this issue at the social level? The role of women in peace processes. I attended the meeting in Izmir. The meeting started with the question 'What is peace'? An answer (university student, young woman) given was that my mother did not worry when I went out on the street at night. Our most important role as an NGO is to make such voices heard more. The media doesn't write things like that, because there's no news behind it. We must emphasize what these statements mean about how peace is perceived in the daily life, even if it is a quite naive statement. When we look at the results, the wisemen have not been fully paid out. Between 2013 and 2015, people believed that the reason for the votes given to AKP was that the party initiated the peace process. I think we are responsible for convincing these people that they accept that the vast majority of this society is composed of nationalist-conservatives. I believe we need to work on what kind of arguments,

studies can have an impact on society.

- Another issue is how to design the solution process. Another question is what are wise men? And also, what kind of a framework – mission should these intervening units have.

- We have come to the concept of a solution of peace from something that is very pleasing, which has been carried out under the name of peace process for many years. The concept of peace that is hollow does not mean anything to us. It is obvious that we cannot go from there to the real solution. If the state is clear on the solution process, it should abandon the terrorist organization discourse against PYD-HPG-PKK. I think it was the greatest insincerity to have the wisemen wandering about the market. Now it has been clarified that the government cannot be perceived as sincere as sitting down around the table to implement the solution process. This can only be a dream in this era. If we fail to publish a sound manifest as a consequence of this workshop, then we too be perceived as ploughing the sand. If there are great numbers of participants, who value the Kurdish Freedom Movement, the representatives of whom should put their thinking cap on. Results should be gained through conclusive manifests rather than just talks.

- I think that the concept of peace is very wide and is a concept that is quite visible in this context. We talk about the concept of political power through the concept of peace. Nobody talks about reconciliation; reconciliation is the first step of this process. I have never heard of reconciliation, truth, confrontation commissions as a part of this initiative. We do not necessarily have to wait for the state, the Kurdish front could undertake the responsibilities. We looked at the issue superficially and could not institutionalize peace. Today we see that the old vengeful language has returned very easily. We could not ensure either judicial or legal basis regarding this issue. I would like this to be included in the final declaration.

- I am very afraid of speaking, thinking that there will be repetition of what is known in these meetings. I want to explain this peace process in two style of politics. Win-win and win-lose methods. In diplomacy you either win or lose, there is no chance that the two parties will win. I think that the state is looking at the continuation of the war here, and the win-lose method, the Kurdish side is trying to take steps with a win-win approach. We can reach a result if both parties adopt a win-win approach. The state wants a slow assimilation process. The state wants the unitary state structure. The state has assimilated everyone so far, remaining are the Kurds, Alevis. Turkey has a mind-set that wherever the Kurds are, she believes to be her borders. Giving up autonomy means giving up your own identity. The more realistic the NGOs are, the easier the approach towards to the solution will be.

- The biggest problem here is civil society not being taken into consideration. The biggest reason for the failure of the peace process seems to be an organization that kills its soldiers and detonates bombs in cities. First of all, the Turks must be convinced of this situation. I know this is difficult, but I think it should overcome. In Spain, there are two languages in the Basque Country, but the country remains intact.

- There are two main pillars of Kurdish issue: **cultural-identity rights** and **sharing of authority**. Even though I talk about identity and cultural rights, I think that the issue of authority sharing has gone further. The sovereignty sharing issue; the 1921 Constitution, which pledged to keep all of the groups living in Turkey together, considered it suitable by giving a region to Kurds. Conflict, solution process, peace is an interrelated concept. In Colombia, the first link in

the process was the concept of non-conflict. The clear condition in Turkey is the environment of de-conflict.

The solution process is the process of disarming the PKK and the peace process is a process that will be crowned by the constitution for the social groups to live together. After April the 16th, I carefully watched, 25 soldiers got killed, apart from the accident in Tunceli, I followed the events after the Ceylanpınar killings up to now, PKK has been in assault mode whereas the government took up a defensive approach. But they are accepted as more excessive than state operations. Even the most defensive party is considering whether to return to solution process. Right now, suppose that PKK sent its people to schools and demanded education to be taught in mother tongue, everyone would oppose it. But this was done through municipalities even for the obstructions.

The Kurdish political movement has a relative kinship with the Turkish left wing mentality and that Turkish left wing is in any case against the AKP. There is a need for a third eye that should try to disarm the PKK. PYD and YPG are terrorized by legitimate defense resistance. In time, the intrusive relations between the PKK and Damascus-Tehran-Moscow have caused these days come to pass. It is perceived as it seen from that neighbourhood but it is for sure that it can be seen as clearly from this side. The opposition of left wing in Turkey towards Erdoğan is more clearly seen in the international arena with each passing day. Mr. Erdogan said during the rally in Diyarbakır that they are ready to speak with anyone, as long as they are not armed.

- After these last speeches, we should not be unfair about conservatism. This is accompanied with populism. We need to strive against global populism in the way it has manifested in Turkey. The discourse of national will is another problem. The important thing is to establish the language of sympathy and go over the principles of human rights.

- There is a matter at hand with resemblance of communication, access, dissemination.

- We need to build up the solution or peace inch by inch. First of all, Kurdish hostility must be abandoned. The first thing the guardian did was to remove the Roboski statue. Tahir Elçi's name was removed from the park, the name of a murdered village founder was given instead. We need to explain the concept of peace to everyone living in Turkey. I believe that peace will be achieved in Turkey when I will be able to travel to Trabzon by car with a Diyarbakır license plate.

- We need talk about what we can do for peace. We are working on homosexual and transgender rights, but there is a sexist and patriarchal structure at the very bottom. We must go beyond being an opposition and become the alternative. You can practice first what you are demanding from the government. Where you see the Turkish-Kurdish language, we see a sexist language and followed by others. Will we able to stop sanctifying death, they are caused by a patriarchal structure that supports nationalist, militarist forms. Peace will not be attained by paying the price, making self-sacrifices, acts of heroism or abandoning collective actions.

- I do not approve of the notion of minority, we should call it "minoritized".

- The situation of being a minority is not a real situation but a fantasized one. The Kurds are referred to as a nation without a state. Assimilation and integration; these are the main objectives.

- There is a problem of democracy here. Other than that, there is a national problem; The Kurdish question. This is a matter of land. Do we, as NGOs, possess the attributes of a leader? We

need to examine the ways and methods to establish a connection with the masses.

- The issue, which is called the Kurdish Question by the state to remove the rights and freedoms of the Kurdish people, starts with the Kurdish language problem and ends with it. ***The existence of a language draws the natural boundaries of the geography of that language.*** This is what the state is really afraid of ; that is the Kurdish Language. In our opinion, the parties were not sincere in the solution process. They were in the race to win more votes and regions. For him, the process ended with a blow to his interests. For us, it was the Russian mothers and fathers, who were strong enough to end the Russian-Afghan war. Russian parents took an active role in Russia's withdrawal from Afghanistan by not sending their children to the army and taking actions against the war every day on the streets.

If the Kurdish parents were to do the same, the government would label them as terrorists and take actions against them as such. But if the Turkish parents insist on peace as much as the Russian parents, we believe that peace will take place in an unexpectedly short time. The minority issues in Turkey are of religion origin, not ethnic. So-called Kurds are essential elements. I wish we were a minority, at least if we had language schools. Dom people living with the Kurds are a minority. The Kurds need to take care of the Dom people. Kurds should not do to the Doms and other minorities what the state does to the Kurds. To make the Domes visible, we made a documentary on the Doms.

- I think that what is written in the presentation is primarily a constitutional problem. The question of who is a citizen, language-related issues. Such restrictive things must be removed from the constitution. Notwithstanding the fact that NGOs in Turkey are learning how to be an NGO just recently. This place can spread by becoming friends with institutions such as the Peace Foundation.

- It is the Kurds' trial with the Kurdish. I consider the following process to be the Kurds' trial with the Kurdish language. Perhaps in this way the Kurds may have a national status. Because language is such that everything is knitted around it, fairy tales, epics, proverbs ... values, that make you what you are, are knitted around the language.

- Civil society is waiting for special invitation to participate in the studies. As NGOs, we need not to draw our own way outside the most political structures.

- You see a set of norms and you see value as long as you act within them. Turkey is called a mosaic but a mosaic would not mean anything as a single peace, we need to think before saying these.

- I always see the NGO debate in Turkey that there is an expectation from the government. It is important to think that education and health should be allowed to be taken from the state and opened in the private sphere.

- From the point of view of universal human rights, we have to base our issue of cultural rights very well. Kurdish politics is highly engaged in human rights literature. Kurdish politics has taught us something. Kurdish politics, the Democrats were standing up while they carried the trans event to parliament. At this point, let's consider the issue of cultural rights within the framework of human rights.

- Children do not speak Kurdish in Diyarbakır. 20 years later, maybe there won't be even these demands. I think a language must have economic value to develop. Parents who want to teach English do not care about the Kurdish language. Unless this economic value is provided, the reality will have fled. Ensuring the economic value of a language is a very important step.

- One of the best examples is the Basque region, the Catalan region. There is the technical part of the work, how the language lives, how society protects the language.

- Kurdish is spoken in Diyarbakır more than it was 20 years ago. Kurdish is spoken in the streets, in the market, in the market, in everyday life. The effect of municipalities in this was very high. It is not possible to solve the language by only individual efforts within the scope of initiatives.

- I would like to start by thanking you for being invited to the 'role of civil society organizations in the social peace process' held in Ankara on 20 May 2017,.

I, as a member of society that suffered a great deal due to inactivity of civil society organizations for a democratic life in Turkey, believe that the initiation and expansion of such a study is of great importance. At the same time initiating the process of solving the Kurdish problem in Turkey and the role of civil society organizations in order to sustain healthy can not be underestimated.

These two important processes, namely the resolution process of democratization and Turkey's Kurdish problem which greatly affect each other, according to some people the same, if contained, according to some clear differences. Without solving the Kurdish problem of Turkey with the Kurdish problem can not be solved without democratization lose sight of the different postures that create a discussion area where Turkey's democratization. I have seen this different stance in many meetings that I have attended in recent years. These two different positions sometimes make the discussion positive or sometimes force it to a deadend. But the need of representatives of these two views for each other is undeniable.

In similar meetings, sometimes the participants feel that they have to say something, which leads them out of the discussion. Raising the answer to each other also pushes the meeting out of its aim and the expected result is in difficulty. In order to reduce such problems, it would be useful to convey the issue to the participants before the meeting. Each participant will prepare for the subject before coming to the meeting and will be able to contribute more to the discussions.

A second issue; Apart from the servers outside Ankara, it has been to carry some participants, which has increased the cost of working as well as the number of participants from Ankara. I would like both to reduce such transports and to involve much more common small clusters in the discussion rather than in large meetings, and to suggest that these small clusters prepare reports and keep the discussions in a more intellectual dimension. To be more precise, a study can be carried out on the subject identified, for example, in large cities such as Ankara and Istanbul, and perhaps by creating representations and discussion areas. Besides, I think that it would be healthier for people to be determined in other potential regions to discuss the issue among themselves in the near-narrow region and to prepare a report, and to put the prepared reports into discussion in each unit and evaluate them with a wider perspective and turn it into a new project. It should also be aimed at dividing the problem into different areas of discussion and developing experts on each subject. I don't know what the practical challenges of this method are. There may be no attempted results. I would like to say that people who have agreed to participate in such a

study have a responsibility and conduct a more serious study. I think it would be different than just saying things because they need to be said.

After explaining my opinion about the method in this way, I would like to express my thoughts on the subject of DİTAM's discussion.

Throughout the history of the Republic of Turkey, the Turkish nation-state policy was faced with the objections of the Kurds, these objections gained a new dimension with the armed rebellion in 1984. Even if it was interrupted from time to time until 1984, the war with the PKK has lasted to this day. As it was open to the public, the process of ceasefire was signed in 1993 by Prime Minister Turgut Özal and signed by other Kurdish groups. Since then, a significant part of the negotiations has been carried out without the knowledge of the public, and in 1999, when the PKK leader Ocalan was captured, the process was moved to a new momentum. Changed demands of the Kurdish movement, moved outside the boundaries of Turkey's armed forces are provided. The PKK has been abolished, the demands have been largely reduced or even eliminated.

When the AKP, which was an Islamic party, came to power in 2002, the Kemalist organization based in the Turkish Armed Forces (TSK) considered themselves to be the original owners of the state, had started a war again through Öcalan in 2004 in order to ensure the removal of the AKP from power. In 2005, Recep Tayyip Erdoğan in Diyarbakir, the ownership of the problem and despite putting up a solution will, until that day the Kurds considered the cause of all this trouble had it replaced by the PKK in Turkey government policies have abandoned the AKP government rhetoric, government policies instead of the AKP government target was shown. As it is known, in 2009, there was an interview between the State and the PKK that started in Oslo. Both the cease-fire negotiations and the Oslo negotiations are indicative of the fact that the state has accepted the PKK as its interlocutor, and this indicates that negotiations may be possible in the future. In 2011 the Oslo meeting was leaked to the public and caused a lot of debate. The AKP and the leader of the process, Recep Tayyip Erdoğan, took over the process against all the pressures and in 2013 the process was turned into a public opinion. In 2013, a mutual ceasefire was provided until 2015, but continued with some troubles.

This process, which has to be examined seriously for the DİTAM and non-governmental organizations, is full of lessons with the practice of the PKK political axis, which sees the local governments. Despite a number of useful and important cultural studies of the municipalities, it is known that there are hundreds of stories about the poor management of the armed groups and the misfortune of the ceasefire process. No need to go into the details.

The fact that the Turkish state (FETÖ, Kemalists and AKP) attempted to overthrow the power struggle against the PKK through the PKK, as well as the leftist attitude that existed within the PKK, and the Turkish left after the process of advocacy of the AKP and Erdoğan, affected the process significantly. At the same time, the solution of the problem I mentioned above was to bring democracy to the point of democracy and the conflict that would solve the problem. That is, Kürdi posture and leftist posture difference. In spite of everything, we must accept that all of these forces affect each other in the collapse of the process. According to this, DİTAM is in the position of conducting the debates in Turkish and Kurdish sectors.

The expansion of Kurdish politics in the process of non-conflict, the management of nearly a hundred municipalities by the BDP and HDP in the axis of the PKK, the time by the Parliament

Speaker Cemil Cicek, edil The PKK is neighbor with Armenia indeki to seize a significant territory, it has caused alarm bells ringing in Turkey. Many sectors inside and outside the state have begun to warn the government and Erdogan that the solution process has led to all these developments. The Syrian border, which was rapidly surrounded by PYD, followed the HDP's reflection on Kurdistan's geography in the June 7, 2015 elections, and, most importantly, the AKP's danger of falling from power, pushed Erdoğan to develop measures, including all other institutions of the state, including the CHP. The PKK's mismanagement of the process, the effectiveness of the PYD in Western Kurdistan, the fear of the state, and the fact that the AKP came to fall from power ended the 'peace' process.

The obstacles against the desire to resume the "peace" process in the new conflicting process created by all these developments which affect each other differently are much higher than before. However, because the process we have left behind has broken an important psychological resistance, there is a chance for an atmosphere that is so advantageous. The biggest supporters of the period of non-conflict were Kurdish and Turkish society. If the subject is moved appropriately to these segments, it will be supported again. However, the most important obstacle is the projecting of politics in the ceiling in both societies. This situation highlights the importance of non-governmental organizations. DİTAM and many other non-governmental organizations can conduct a systematic study by calculating all these. In my opinion, the most important indicator of this is the proliferation of the proliferation copy of Kurdish parties, which is far from demonstrative behaviors, by examining the problems seriously and finding a correct working method.

That's all for now. I hope that more detailed discussions will be held with the relations to be formed.

I wish you success in your work.

Outputs:

- During the workshop, it will be noticed when the discussions are evaluated; the expectations towards a possible "Solution Process" are what have steered the discussions.
- Additionally, even though the expectation of a "workshop output manifesto" has been uttered to some of the participants, it was not possible to do so. Because this workshop had no such program.

THE SOCIAL PEACE NETWORK MINUTES OF ISTANBUL WORKSHOP

03.06.2017 İSTANBUL

Agenda:

The Social Peace Network Istanbul workshop was convened on a day, which was highlighted with a possible cross-border Raqqa operation.

The results of TEOG exams has been released. Incredibly, a total of 17 thousand students ranking first in the exam took quite a place in the agenda.

The never-ending trials of Hrnat Dink case and the request of arrest of Fetullah Gülen had made the headlines in the country.

Presentation - Attn. Sedat YURTDAS (Vice President of DİTAM)

Dear Participants and Esteemed Members of Social Peace Network and Reinstatement of Peace Commission;

We will share with you and the public all documents related to the work of the Social Peace Network. I think that these works will be a valuable resource for those who want to work on peace.

Now I want to share a summary of the subject with you.

1. Peace is a notion that has ended conflicts-deaths, without mourning mothers, which promotes individuals-people to live side-by-side with the freedom of religion, language and culture, that enables art, literature and education to prosper, with freedom of production and proliferation, that enables people to travel each corner of the country without an ounce of worry and dream

of upcoming days.

2. The permanent solution of the Kurdish question, together with the laying down of arms, is inevitable, from the conflict to peace, to the democratic political ground, to dialogue, to the negotiation. The lessons learned from the historical memory of the solution, similar problems in the world, Ireland, Basque, Colombia, Ace, etc. to put forward similar strong peace will be put forward in the solution process, sociological reality taking appropriate steps, facing the past, provision of constitutional and legal guarantees, equality and justice provision it forms the sine qua non of peace.
3. Since the Kurds live within the borders of the four states in the Middle East, positive or negative development in each of them directly affects one another. Despite mined fields, high walls and all kinds of obstacles, communication and multifaceted relations, boundaries have, in a sense, been removed.

“Scys-Picot” which are the end lines of borders are now overcome, the map of the region being reshaped.

The richness of the region in terms of oil and gas and the unlawful authoritarianism of the administrations have made the chaos almost permanent.

The world is witnessing a war, waged by an important part of the world against DAIS, which has militants from many countries, is spreading to wide geographies and trying to establish a regime of violence by exploiting Islam. In this regard, all matters such as **“Clearing Musul and Rakka of DAIS”**, **“independent referendum”** in Iraq Kurdistan, **“canton structuring in Rojav/Syrian Kurdistan”**, **“from Astana to Geneva talks”**, **“existence of El Bab in Turkey”** and **“procuring the most modern weapons to YPG”** should be taken into consideration.

In cases where the actor and the factor increase and the problem becomes more international, the solution should be produced without losing the initiative.

Otherwise there is no guarantee that the initiative will finally be achieved. Moreover, one way or another, the Kurdish issue has already been solved in Iraqi Kurdistan, today, in Rojava / Syria, Kurdistan. The craft is the ability to keep the initiative!

4. The objectives are not clearly defined.
 - Neglecting the possibility that you cannot make it up as you go along,
 - **“Third eye / party”**, absence of facilitating expert state / institution / person.
 - **“Tactical approach towards process and cause for a possible war and effort to gain power”**, the effort of the government to use the process **“disarm PKK”** and PKK for to **“improve region sovereignty”**
 - Not enough **“transparency”**
 - Excluding NGOs apart from the TGNA and represented parties.
 - The mutual expectation that **“chaos in Syria can be used in favour”**.

- Demonstrating separate attitudes, “**from Kalekol construction to intensive operations, declaration of autonomy to ditches and barricades**”
 - Despite deep memory the state believing “**to suppress the matter with violent**”.
5. On the basis of President Recep Tayyip Erdoğan’s 2.5-year “**solution process**” in the first place and perhaps only by “**withdrawing the PKK from the border by laying down arms**”, he understood that he was betrayed and cheated. war deepened. Erdogan’s this attitude and sentiment, the solution process, which is much further away from the place where the peace akparti power of the institutions that make up the Republic of Turkey, the already attent to be in some kind of perhaps great- preparation throughout the process, but the parallel has developed rapidly behavior. The fact that the PKK / PYD and Erdoğan’s power from Kobani was viewed from different places in the same period of the process as in Kobani was a significant reason for the fact that the process which is already quite fragile has been broken.

In the early days of the PKK, in the words of Murat Karayılan, “**The complete ending of the armed struggle is not a simple thing as it is thought.**” ([Http://t24.com.tr/yazarlar/bilinmeyen/karayilan-geri-cekilme-sonbahara-sarkar-kalici-baris-aponun-ozgurlugunden-gecer,6390](http://t24.com.tr/yazarlar/bilinmeyen/karayilan-geri-cekilme-sonbahara-sarkar-kalici-baris-aponun-ozgurlugunden-gecer,6390))

Sometimes we have witnessed to use of some strong language. ([Http://www.gazete2023.com/gundem/cemil-bayik-tan-erdogan-a-cok-cirkin-sozler-h32379.html](http://www.gazete2023.com/gundem/cemil-bayik-tan-erdogan-a-cok-cirkin-sozler-h32379.html))

Again, in this process, the youth structure in the cities was later created (YDG-H Patriotic Revolutionary Youth Movement) which will be named as YPS (YekîneyênParastina Gel) Civil Defense Units.

During this time, attacks were carried out, in particular by bombs, which resulted in the death and damage of many civilians.

A new and comprehensive conflict environment has been created with the “**Trench and Barricade**” policy, which the PKK has developed over YPS’s Sur, Cizre, Nusaybin, Yuksekova and other places and led to the destruction of the city wars. Actors of the process, especially the actors who have guns in their hands, have played a decisive negative role in the punctuation of the process rather than making efforts for the continuation of the process in a constructive manner.

6. AK Party and its Leader Erdoğan, although they made a very important political move with the solution process, was quite different from what the PKK, the HDP and even the Kurds meant by the solution. The first group understood “**what more do you want?!**” from the point of “**disarmament and withdrawal**” as well as the wider use of the Kurdish language. The second group is a political administrative constitutional and legal regulation which includes the expression of “**autonomy**” which is very close to the concept of federation, including national defense, finance and foreign affairs, education, culture, health, transportation, security, investment and tax collection within a broad framework. They tend to understand.

The co-chairperson of the HDP, Mr. Selahattin Demirtaş, who has assumed important roles in the traffic between Öcalan and Kandil and the government, said, “**We do not trust Erdoğan!**” ([Http://www.milliyet.com.tr/demirtas-biz-zaten-erdogan-a-siyaset/detay/1720365/default.htm](http://www.milliyet.com.tr/demirtas-biz-zaten-erdogan-a-siyaset/detay/1720365/default.htm))

The CHP, on the other hand, could have been the “fig leaf”, of the AK Party Governments, the State and all its practices at this point, even though the Kurdish people had enough rhetoric

for the cabinet. The support of the CHP has been decisive for both the support of internal and external operations and the removal of immunities from the TGNA, from MPs to MPs, from party managers to detainees to detention arrests and trials.

The MHP and its Leader Bahçeli, who cried out that he was against the process from the beginning, as well as the dissidents who had an impact on the masses became the biggest supporters of the “security oriented” solid practices.

7. “**Autonomy**”, which envisions democratization in the political and administrative structure, was first announced by the Co-Chair of DTK on July 14th, 2011. Although the flag and official language was valid, it was proposed that each autonomous region be based on its own colors and symbols.

The second autonomy statement of was made on 27 December 2015 based on “**historical statement by Abdullah Öcalan’s during 2013 Newrouz**”. At the end of the long term, “**the legitimacy of the self-defense of the individual and the society against the policies of war and violence and the self-defense against the policies of war and violence**” was concluded.

The “Trench War”, which began in a political atmosphere, caused the irreversible destruction of historical texture together with the death of countless people due to the months of conflict and all kinds of armed operations by the army. 500,000 people were displaced. The solution process, and all the positive works of that process, were also dumped in a sense.

8. It would be wrong to consider that the developments in Turkey solely hindered the peace process. Erdoğan dealt closely with the false policy that AK Party had adopted from the beginning on Syria and Rojava. The controversial quotation by the President, “**Kobani is also falling to ruin!**”, which he uttered during his first visit to Gaziantep even though first the Kobani and the Peshmerga were allowed to pass through Turkey totally armed took its place in the political memory as Anti-Kurdish attitude.

Even the “**Spirit of Eşme**”, as stated by Öcalan, was achieved during the relocation of tomb of Süleyman Şah, the saying “**We would never allow a Kurdish corridor in the Northern Syria**” caused the Anti-Kurdish approach to be written in stone.

The provision of arms by the US to YPG has severed the ties beyond measure.

9. For the first time, the weight of what happened was turned into a comprehensive UN Human Rights Commission report. The report, headed by the High Commissioner Zeid Raad al-Hussein, stated that “**During the 18 months of operations, nearly 2,000 people, including 800 security guards, died and serious human rights violations**” were witnessed ([http://www.ohchr.org/EN/.newsevents/Pages/displaynews.aspx?NewSID & LangID = e = 19937](http://www.ohchr.org/EN/.newsevents/Pages/displaynews.aspx?NewSID&LangID=e=19937))

It is possible to see the reports, which are formed with the works carried out in the places of the incident, among the documents of many human rights-oriented organizations.

It is possible to read the “**Silvan Report**”, updated on November 17th, 2015 by TIHV, 06 09 2015 dated “**Diyarbakır Sur Report**” and closely examine and learn about the missing individuals and destructions at “Cizre Nusaybin” and other districts.

“Since July, the number of terrorists who have been ineffective in the ongoing operations in Mardin’s Varto, Mardin Nusaybin, Dargeçit, Derik and Silvan, Sur, Silopi, Cizre and Idil districts of Diyarbakir was about 1250. The number of trenches and barricades removed in the operation zones was 2307. More than 3,000 explosives destroyed in houses, gardens and roads were destroyed.”

10. The constitutions generally have a social contractual character. The change almost constituted the exact opposite.

Narrow, exclusive, out of dialogue and reconciliation. Not only the production process, the campaign process was also unfair and unequal.

In the context of the Kurdish issue, only the deputies of the CHP and HDP, who engaged in politics on behalf of the Kurds in the Assembly, were not only ignored, but the process was carried out with a predominantly imposing attitude by discarding almost everyone, institution, NGO, etc.

CHP, Homeland Party and the opposing MHP members carried out campaigns asserting that if “Yes” was the outcome of the referendum, the country will be “**split into states**”.

PACE (Parliamentary Assembly of the Council of Europe) also drew attention to the lack of democracy and retrogressive trend of freedom in Turkey after 13 years and pointed out that this was caused by “**the decision to place Turkey under political supervision**”.

11. For the reconstruction of peace, the will of solving first must be very clear for both parties.

The lack of intimacy of the parties, the period of accumulation of power for a new war, “**not having a hidden agenda**”, such as the preparatory period, the first of all the demands between the parties, taking care of the demands, bringing the demands closer, reminding of the behavior of the process the expert of the subject, the internal and / or external institutions and / or states to be involved in the process as “**Third Party / Eye**”.

Informing public opinion from time to time “**with transparency that takes delicate situation into adequate consideration**”.

Parties should be attentive of the language used in the best possible manner as the language of peace will be reconstructed. Explicit identification of beginning, growth and ending of process and correspondingly “**having a road map**”.

The inclusion of political parties, NGOs, academic circles, professional chambers, trade unions, intellectuals and media in the broadest spectrum.

The inclusion of Öcalan, who played a leading role in the past, to the process.

A clear determination of the criteria for progress on key issues such as solution, confrontation with the past, disarmament, participation in the political process, participation in the political process can be listed as the basis of this work.

The way of solution is perhaps insisting on building on sand!

12. Every military possibility is being utilized to the limit as of July 2015 due to the transformation of the Government from the conventional “**solution process to security policies**”. Not only

the camps abroad and targets identified inland, particularly Kandil, have been constantly bombed but also “**Sinjar and Qerecox in Syria**” that lie within deep territories were also included in the list.

- ◆ In fact, it is not known how much profit will be produced in the present conditions, but perhaps the door to peace will be possible under such harsh conditions.
- ◆ Or we will continue to “**explain, cry out, maybe only whisper to ourselves**” using words that are ordinary but quite clear such as “**process, peace, solution, negotiation, democracy, freedom, law**” that will come to us naturally just like when we are saying our names until a permanent solution is found.
- ◆ At this point, if we were to ask, “**Where were we? Where did we left off?**” it can be given this answer, “**February 28th, 2015 Dolmabahçe Palace**”.
- ◆ The issuing parties, what have been explained and particularly the 10 principles identified by Öcalan, can always be a suitable ground for the continuation of the process. However, when we look at it from Erdoğan’s, Ruling Party’s, the Government’s point of view, it is quite clear that this is impossible.
- ◆ At another initiation, the phenomenon that laid the foundation of Dolmabahçe agreement was Abdullah Öcalan’s “**message read to the people in Diyarbakır during Newroz celebrations in 2013**”. Thus, the message was the most vital on account of what had been happening, particularly with its proposition “**to withdraw firearms over the border**” with the following statement; “**...Kurds who live in harmony and collectively build the world around them are the brothers and sisters of Tigris, Euphrates, Sakarya and Evros. They are the brothers of Ağrı and Cudi Mountain, of Kaçkar and Erciyes. They are the kith and kin of Halay and Delilo, Horon and Zeybek... Today a new era begins. A pathway is being opened from armed resistance to democratic politics. Now, it is time to withdraw firearms away from the borders... The truth that has been laid before us by our common past is that we need to build our common future together. The spirit of GNAT today shines upon the new era**”. Although a lot of progress has been made on the subject, the most important element that has not finally been realized and obstructs the process has created this point. It is in such a state that it can be revived depending on the will of the parties.
- ◆ But time does not stop adding new elements. President Erdoğan’s statements on the referendum rally in Diyarbakır on 1 April 2017 are also as such. “**We are ready to speak with everyone who has something to say, our only condition is that they are to be unarmed!**” It is not possible to talk about this in the real sense. It doesn’t even seem to be possible to even mention how it has content.

If we are to remember , Erdoğan, who said he “**put the Kurdish question**” on the shelf prior to 7 June elections,

- ◆ Said, “**Turkey does not have a Kurdish issue. Are the Kurds only ones with the problem**” prior to 1 November elections.
- ◆ During meeting of mukhtars on June 6th, 2016, Erdoğan let alone the solution, denied the existence of a problem by saying, “**Turkey does not have a Kurdish problem, she has a terror**

problem. Everyone should stop selling us the Kurdish question”.

- ◆ On January 20th, 2016 at another meeting of mukhtars, Erdoğan said, “...**throughout the process ahead of us, neither the separatist terrorist organization nor the party under its influence or any other structure shall be addressed...They...will be called to justice...we will determine and do what needs to be done in order to radically resolve this matter**”, after using the term “**solution**” once again. Afterwards, spokesman İbrahim Kalın clarified issue with his statement, “...**during the new phase, opinion leaders, rangers, tribe leaders, melleh and mollah in the region will be invited to the Palace in search of a solution for the Kurdish question and certain “politicians and non-governmental organizations will also be called at certain periods and counselled on the matter of the solution”**”. However, although some meetings have been held over time, there is no indication that any progress has been made towards the solution.
- ◆ There is a vital need for a new **Solution / Peace process** given that the courses above and the applications that are considered to be inadequate in creating strong grounds, as well as the results, cannot be concluded by reason or for these reasons. It is clear that the issue could not be internationalized during the course of the elapsed period. The “internal/common will for resolution”, which we believe to exist for the solution process however the uninterrupted continuity of which is sceptical, is obliged to take action in the soonest possible future for the benefit of the process. This obligation is mainly on the shoulders of President Erdoğan, AK Party Government, CHP, MHP and HDP which have a seat at the TGNA.
- ◆ This being the case, Erdogan and his AK Party Government should start by saving the society from the vicious cycle of deadlock, which aids in the irrecoverable progression of marginalization and segregation, and enabling the access of all social segments to peace platform. There is no doubt that where acts, taking actions and personally following through has more say in the matter than a plain statement under the current circumstances.
- ◆ Accordingly, would the “**26th Regional Development Agency**”, established “**under the coordinatorship of DPT**” on “**January 25th, 2006 and with 5449 SK**” be taken as basis;
- ◆ Or would the content of “**5227 Numbered Public Administration Reform**” vetoed by Ahmet Necdet Sezer be re-enacted;
- ◆ Or would the “**Law for Metropolitan Municipalities**” functionalized and put into effect;
- ◆ No matter the decision here, I think it would be safe to say that no doubt the process would be initiated by eliminating the reservations, specified in “**European Charter of Local Self Government**”, and fulfilment of the conditions of management of municipalities by those who were elected instead of the still active trustees.

The expression of suggestions concerning this beginning out loud reveals how great an impact does the worker and employer unions, professional organizations, rights based organizations, women and environmental organizations and particularly the NGOs have on the process. As long as the common reason, which believes in peace and displayed the determination to resolve the issues without violence, is sincere in actions taken.

13. The media is often referred to as the “**fourth force**” following the classical forces in the form

of “**legislative, executive and judicial**”. Hence the media is a highly effective force on the process. Whether concerning peace and solution, or conflict and non-solution! Without the need to go back too far, there is an unbelievable difference between the language used by central media and columnists the whether in the news or in the form of comments during the solution process and the language used and comments made today during the conflict-war period. No doubt the current situation of the media, especially in Turkey and similar countries, is incomprehensible. In other words, the media’s state of being articulated to the party in power/governing power is quite understandable in countries, where democracy has not sufficiently developed, the obstacles in front of freedom only seem to have been eliminated but still having the same impact, which are economically uninterdependent and have an unhealthy of over-abundance to others.

For example, we all have witnessed the transformation in the discourse of written and visual media concerning Abdullah Öcalan, within the scope of which notions and statements full of accusations were replaced by the idea that no development could be achieved without Öcalan. For this, it will be enough to look at the headlines one day after the 2013 Newroz, when Abdullah Öcalan’s letter was read. Such as, Radikal Newspaper: “**Biji/Long Live Turkey!**”; Hürriyet: “**Age of Arms Ends**”, Milliyet: “**Farewell to Firearms**”, Sabah: “**PKK Retreats**”, Posta: “**Parting Ways with Firearms**”, Habertürk: “**Peacetime**”, Yeni Şafak: “**Guns are no more, peace it is**”. Therefore, inviting the media to use the language of peace must also be among our duties.

14. Turkey, Turks, Kurds, etc. is not the first ethnic problem in need of a solution. Of course, it is not just an ethnic side problem. In this respect, it is necessary to take an approach that takes advantage of all similar solution processes that stand out in terms of ethnicity. But at the same time, every solution, like every problem, is unique. Although it has similar features as well as different characteristics, it will eventually be solved at this table.

However, the Palestinian-Israeli issue, which actually resembles a necrosis in every way, needs to be classified eventually as unfinished process. Therefore, the recommended path should be presented within a framework which do not lead to the complete differentiation of feelings of both sides, irreversible losses do not occur, do not turn into a segment of international war, mind and will are active and functional and common future is constructed under Turkey’s conditions.

Considering the fact that all of the countries mentioned in recent years, as well as the ones who took part in these processes form a real corpus of what they speak, the background of knowledge and experience about the solution can easily be said that the repertoire is strong enough.

15. It is not an exaggeration to say that the insolubility of issue would mean that the danger bells will toll for everyone. Nowadays, owning a weapon does not grant anyone to be powerful, strike, destroy, bomb or obliterate. Ultimately, developing appropriate solutions to sociological reality is inevitable in this sense. In the Middle East context, every state including Turkey, coalition forces gathered around Russia, USA, EU states, Syria, therefore Iran directly use force or act in a manner to display their own power instead of consulting to diplomacy.

For this reason, we often encounter surprises. For this reason, the time has come for everyone to make a call for peace without losing any time. It’s time to ask for the impossible, to realize what is possible! The blood shed is ours and ours alone.

16. It is possible to say that everyone has an idea about the fragility of the process. Considering

that this process ends in a sense of being deceived by the parties; The fact that the arrest and prosecution of detainees, who were the HDP Co-Chairpersons at the beginning, were turned into an ordinary situation; It is stated that 85 municipalities from 103 municipalities, mainly metropolitan co-mayors, are managed by the trustees and that the will of the people is shelved; Assuming that in the referendum, the trustees will assume that if they have entered the elections on behalf of the AK Party or the referendum partner HÜDA-PAR, they will all lose;

17. The matter at hand is “**peace**”, which has lost its footing, parties, objectives and even the hope of being a reality. Is it possible to achieve peace once again? How?

DISCUSSIONS;

- How can we be accredited to the United Nations? NGOs in America are very active. The representation abroad is very important, the lobbies there are very good we should all be there. The largest community with no borders was the Kurdish community, which I expressed at a meeting I attended in the United States. In the United States, serious budgets were created for the formation of internal peace. Kurds should come together and sign, stating that they can generate a budget for this equalling to Turkey’s annual budget.

- It was said that NGOs were not invited to peace processes. The peace process is between the parties. This is between the state and the PKK. A non-governmental organization is an institution established according to the state, an association established under the law of associations, or a politically established institution. The most striking example is the flame burners. This is a structure surrounded by the state, where the state structure of CSOs is committed. As such, the NGO is disposed of. Peace should be between equals and between the sovereign and the victim.

Turkey has been ruled by Constitution for 141 years. No NGO participated in any of these laws. Therefore, interference with NGOs is a false definition of peace. You invited individuals instead of institutions. Do you have concerns about institutions, it seems that there is. Oslo, the Kobane process, IRA, BASK that you rightly refer to can be examples. Turkey states the need to evaluate from a different perspective. In this sense, it is necessary to look at the examples in the world, but there is an originality here. For us and the state. When we speak of the Kurdish question as an Alevi, Kurdish, laborer, we cannot pass without saying that the problem of Turkish Islamism, monopoly, and the flame originating from denialism is similar. The Alevi problem is also a solution. In this context, we need to look at the problem of the Alevi, please indicate your problems by considering your pluralism. You need to know that you have an obligation to deal with the Alevi problem and we ask you to work within this framework.

- Solution process is a subject that must be discussed and negotiated in length. If we were to call a spade a spade, NGOs are a separate topic all by itself. NGO means those who act as the militants of their own policies and ideas. At the beginning of the meeting, it was said that Turkey carried out the solutions with NGOs, I wish that was the case but NGOs never meant anything at all. **Esteemed Abdullah GÜL once said, “The Kurdish question is Turkey’s most important problem.** The current president from the same political party now says the opposite and according to him, he is making headway. We have no future except being crushed under the table that was allegedly formed for peace talks.

- Last week, a signature was signed for democratization and a press release was made. The meeting attracted a wide range of people. Peace is not talked much, but I think it is very good to come together. What I want to say is the concept of Peace with the NGO. Both are problematic concepts in our lives. When we say civil, we see non-soldiers in our country.

- The main reason why there is no intention of peace by the state. It is difficult to join the negotiations as NGOs and manage those negotiations. But it is possible to produce suggestions and try to influence them. All structures in the region are of great importance. NGOs did not produce anything that touched the teeth. Serious academic theses on the peace process should be produced and studies should be carried out. I think we need to be strengthened with the federation and confederations. The situation in South Kurdistan and Rojava will change the Middle East. At this point the Kurdish problem should be solved as soon as Turkey.

- Conflict resolution issues and the Kurdish question in Turkey, reference is displayed when discussed. In the current stage, Turkey should not ignore the point reached in the conflict resolution process, although even conjecture. For the first time, even though the state is limited to the Kurdish side, it has become a meeting with Kurdish actors. Kurdish part of Turkey's society is particularly hopeful period is more democratic than the previous period. AK Party at the time of the solution process in the period of the silence of the gun as an event and I met with İmralı to think the solution would bring. Every effort to silence weapons is always important. Iraq, Syria It is necessary to bring an integrated approach to Iranian problems. Everything Kurdish problem is the problem of Turkey before. In this sense, a solution should be considered. The PKK must release weapons, unconditionally and unconditionally. There is no point in defending violence at all. A new constitution must necessarily be recognized as the right of the Kurds in the issue of language, identity and administration. Kurds from Turkey reconciliation is not possible to attain a peaceful solution. Civil society organizations can never be parties to solution processes. If you remember in Turkey with the EU-Turkey relations had come to a standstill. Where the process of settlement comes to a halt, CSOs must contribute to this process, but impartially, but unconditionally, to revive this process.

- NGOs need to exist in order for them to develop and become the driving force. We know the current situation in Turkey is a country that we also live in a State of Emergency after the 80 conditions. In these processes, the government and the CSOs take their own in-house to use their own official thoughts and attempts to impose on society. In contrast, it is well known that the movements that advocate the development of democracy that is fighting against it and which are not legitimate with certain measures create a space for themselves and carry out the civil struggle in those areas. The NGOs in the region do not have the possibility of opposing themselves. Either he's being thrown in, or they're shutting down. How can you be involved in this process? NGOs in Turkey are linked to the state and is part of the problem. There are two problems in Turkey is one of democracy, there is a Kurdish problem. All NGOs must participate in this process. This is related to the definition of the Kurdish problem, if the language problem is another, the public problem, the status problem, other solutions should be produced. It would also be useless to speak for the solution without fully identifying the problem.

- Today CSOs are not in a good condition but do not mean that they will not contribute to this solution. DİTAM's gathering us here and making workshops in the region show that it is possible to do something. In 2010, there were children throwing stones, 100 thousand children came in

and received penalties up to 8-9 years. With the efforts of CSOs, a law was passed and all were released. In 2009, a group including Osman KAVALA met Erdoğan and took the sentence dı 'There is a Kurdish Problem'. There, NGOs have influence. Essentially, the question we have to ask is where to start. We need to talk about how the state can give up pressure on the security policies and repress the peace process. We have to discuss with which tools we will present which ideas.

- Thanks to DİTAM, a very important matter, a very important labor is spent. We do not have a political or NGO side which has a lot of experience. The main point that I noticed about this was that the gun and threat were under the table. We have negotiated, there is no constructive state culture. We can understand this when we compare it with EU negotiations. What I always keep ahead for is the fact that if we are talking about a social problem, the parties come to the table leaving threats and violence. I don't think we can start the process in two and a half years. This relationship could not be institutionalized in this process. Neither the parties, nor the institutionalization of the media could be achieved. When it was not institutionalized, it was able to disrupt the two sides and to open the process on both sides. The Wise Man and the observers have to be involved! It is necessary to think about the role of NGOs in the process. You have to keep both sides on your own! In the Middle East, we are talking to a state that does not talk to 7 countries, whose embassies are closed, governed by the State of Emergency, where democracy and law are ignored. If there is no response from the civil area and international arena, it is necessary to see that there will be no progress in the process.

- During the solution process, the state passed a law. It was ensured that the activities of the members of the state were removed from the criminal situation. We are being tried for the freedom of the press and we are being tried for the support of Özgür Gündem. Peacemakers are preparing suitcases. With this psychology, it is more difficult for CSOs to strengthen. In this context, we should also ask for peacekeepers to be protected.

- I want to make a general determination and suggestion for me. We need to explore the paths to the concept of peace. The concept of conflict is actually an unrelated concept. Management of armed violence. Until the Kobani process, the process was managed in some way. The main reason for the beginning of the conflict at the end of July 2015 was the situation in Syria. The main reason was that Ankara and Kandil took their foot from the brake pedal.

The NGOs say a lot about what and why peace processes, but the question remains. CSOs need to reach a level of expertise that will put pressure on both sides. CSOs lack information in the conflict monitoring and indexing. second in importance clashes in Turkey, Syria Rojava the first importance. We have Raqqa operation ahead of us. This is an important potential that could radically change the Kurdish issue. There will be power shifts in two key areas. Russia and America were closely involved in the process. There is a dependence on them in the management of armed violence. With the increasing number of proxy organizations, localization and the importance of the field, we see that the political monopoly has gone downwards. Putin and Trump to be squeezed in the mercy of the use of armed monopoly below. The first step is to bring down the conflict, to chill and to remove the armed conflict from the agenda, a three-stage situation. We have seen in the ditches that both sides have techniques and methods to increase the conflict, but they do not have a structure to finish the conflict.

- In the Tigris Dialogues of DİTAM, there are many names besides Mr. Selahattin Demirtaş. We're not in that situation today. It is useful to bring back the state of law. Two elements of the

referendum were implemented, one was HSYK and the other was Erdogan's leader in the party. One flag, one state concept entered into the charter. Priority is to go over the end of the state of emergency. My simple formula, solution in parliament, peace in Qandil. In such processes, I have never seen the world in the world. Processes are long, we need to be patient here. The important thing is the cease of human loss. The need for a decentralized and pluralistic transformation. Federalism is not written in the constitution of Spain, but practice is very close to it. It is an example for the punishment of those who talk of peace and the killing of Tahir Elçi. Sending Necmiye Alpay to prison is an example. The most fundamental situation of the State of Emergency regime we are in is that people feel incapable of being in their situation. It is also true that the area in Syria is worthy of the precious, precious, process for Qandil. Starting from Syria before changing the order.

- I think there is a need for self-criticism of the solution process. When we went out as a delegation of wisemen, CHP'lisi MHP'implisi, leftists appeared on us. These are all written down because we need it when the process is finished. Perhaps Turkey within a reasonable period of time he lived the last 10 years. How did the solution process begin? Öcalan was suggested to step in and Öcalan stepped in and said that the period of political struggle would end. If you need armed struggle in Turkey by him pretend, I do not pretend accordingly. a political party has received 10-13% of the Turkey game, there HDPE. We didn't appreciate this. My first suggestion is the decision of the NGOs. Is there any legitimate ground to continue the political struggle?

Latter; There was no Syrian issue in the solution process. Salih Muslim Muhammad was going to come to Turkey, but Kobane'yl has changed along with the process. The PKK has made a strategy change. Since the Syrian issue came, the color of the business changed. The PKK put the solution to the second plan. You can also find PYD justified when you see the support received in the international conjuncture but it is important to solve the Kurdish issue in Turkey Is it in, we will solve Even though Turkey. Turkey won many important opportunities with the Kurdish issue. Kurdish issue is the most important obstacle to Turkey's democratization.

- There was a discussion about the name at the beginning of the process. We defined the process as ord Peace Process, but the state described it as endir The Process of Resolution Süre. The issue is great; it is not easy to undress.

Kurdish issue in Turkey really is an issue that will shake governments. Only a strong leader like Erdogan would have dare. The main reason why the nationalist-conservative sector did not react was that Erdoğan believed in his charisma and that he knew something. Why didn't he walk because there was no serious will. There was no third eye, no other state observer nor NGOs. That's the racon of this. If you want to solve the work you will intervene as a third eye-finder. Then the process in Rojava was almost finished and continued.

The issue is how we can achieve the new. The issue is to begin with a definite will. I want to give some examples of the world. E.g; We were doing observation towers in Ireland, IRA officials said we would break the peace. We said, we are the state. Then we talked between ourselves. If we do, we say the process is over and we end it. A serious intent continues with a serious process.

If we look at South Africa, the state has marketed peace with private piar companies. In fact, they had no intention of solving, they were not playing in the stands. I think it's wrong about transparency. I am a person who opposes transparency in the negotiations between the state and

the organization. The NGO should be in a place where it needs peace. Turkey is waiting for a serious process. That's what it's supposed to be. I think civil society doesn't have the power to start the process, but we can do things that will be very useful when the process begins. From now on, we can do things that will facilitate the process.

The first issue is to convince the Turkish people. The exchange of Turks is to accept the solution. NGOs do not stop war, let alone peace. First of all, we need to work on this. It is important to talk about nationalism and discrimination. It feels so artificial to me that peace comes without them. I think we've entered a vicious circle with ditches and barricades. When we examine the samples, we are very bright. Maybe peace isn't very easy now, but we need to get ready.

- The basis of our being here is a matter of conscience. NGOs are the conscience of society. As for the Kurdish issue, we always discuss the past. What matters is what we're going to do in the future. Turkey's state of mind to follow up this issue more closely, Turkey Is not gonna be a process in which it is involved in. This issue goes somehow; it goes in every way. I do not think the issue will result in the will of the Kurds. In this geography, we will all live, and we shall live. Even the presence of Kurds in Lausanne but was not known as brew friend of mine says, surrounded by the sea Turkey's Kurds not around. We need more peace and democracy than ever. It's hard to discuss this in the state of emergency today.

- Where did we come from? All of this is definitely the actor's mistakes. When the actor is too much, the errors are not only with one person. This shows that we can still go to a lot of places. We could be in a bigger game. The results after July 15 will probably bring very different results. First, we live in an incredibly traumatic, congregational society. So far, the Kurdish, Armenian, Alevi issue, while we are now discussing another dimension. Can a state without 1915 be considered? People have to talk, talk to others. What NGOs need to do is talk about peace, to think about it and to work towards it. In the event of an unbelievable failure, we became two divided, a society in which no one cared. Life is so simple, it cannot be as clear as this. The future construction of peace is only possible through the preservation of peaceful culture.

- In 2012-2013 there was a lawlessness, we wanted to protest the AK Party with a black wreath. The police said to us, "Don't do it, friends, as long as you do damage." Something happened to the NGOs, whether they should be in this process or not. The losses in the region are said to have reached 50,000 in the last 35 years.

The role of CSOs is particularly important in the UK and Ireland. Process until the outbreak Rojav We believe the matter can be solved within Turkey. But Turkey's Kurdish issue will no longer be limited only to the southeast of Turkey. Rojava Kurdistan, South Kurdistan and Iranian Kurdistan will now be included. It's the saddest that multinational forces are involved in Trump.

- I really wonder there NGOs in Turkey? 80-year tradition of Kemalism in Turkey has created a social sector itself. There were two parts excluded, the Kurds and the Religious. We have a culture that evolves through our own life scale and imposing our own culture. In the PKK, the state wants to establish its hegemony. With two political forces, he wants to create his own society. We also considered what we support as NGOs. On the other hand, we ignored that we did not want to see human rights violations. We need to demonstrate a stance as an NGO. We are people who are politicians who are overly politicized. We have ruled the Kurds in Hakkâri for 17 years, but what has been done in the name of Kurds? Not even in a nursery.

- I want to say something that connects the subject of the two sessions. It is very clear that we are not optimistic about returning to the solution process. There's no data in our optimism. Even the trend in Rojava shows the opposite. In Turkey's Rojava certain things that do not go as you want. The situation after these city wars tells us something. In the post-war Kurds de damn it! Our neighborhood we have no life chances, let's turn our backs "There's a resentment to the government. Kurds are an important part of the issue since the solve within the borders of Turkey. I think the issue of expanding the solution limits to displease many people solve my problem. Kurds, rather than within the borders of Turkey, the problem through democratic means solve my opinion that they. Contact Turkey once again with the democratic forces falling, even although weakened, to come together. Look came because of the armed struggle as a basis for this work here. If we develop democracy in Turkey to support that govern and that armed struggle if we agree If you want to go to 2019, you have to say that we will be pursuing your rights, your law, both to the PKK and those who support them. a solution can be solved if it is believed that it can be solved with disarmament.

Maybe I can suggest DITAM. Quickly establish dialogues with the CHP and its surroundings. In 2019, if CHP does not want to lose all the ropes to the AK Party, the CHP has to go and establish a dialogue with the region.

- It is necessary to look at the event. Expressed from the beginning. For me, there is no Kurdish problem in this country. The problem is the problem of the Turks. It is the problem of the west of the Euphrates. Turks are assimilated, the worst is a society that is isolated by their own systems. In the process of solution, CSOs can be tracked to the system for the eastern people in the work of wise men in the work of delegates under the name of eco / political. There was an obvious fear. CSOs are the guards of the on-site system. I think we've Turkeyfication mostly Kurds from Turkey. The Turks have a permanent problem. In spite of all our fairness, we are making peace begging. Are we getting this? No. I wish the geography we lived in could be at peace.

I couldn't see that even a person in Hakkari, that is the most solid geography, was nailed by a Turk. Even if the PKK's administrators say they stand up and move on to the solution process, the PKK itself, while in Rojava, the Kurds never leave arms when they are in this state. The troubles exist at the foot of the Euphrates. All these issues are tried to be expressed in the face of the Kurdistan state. But scientific studies showed that there is Kurdistan. This problem will be solved on the east side of the Euphrates. The west of the Euphrates needs serious treatment. But we hand out our hand again. Izmir to Trabzon. But it is not objective that people who come and go there do not see only the papers. The east of the Euphrates is able to say "Enough is enough" to the PKK. He has the audacity to say to Barzani c Stop it enough Bar. We expect this from the west of the Euphrates.

- Did you come together with the people in the region besides the texts used for the Commission's draft report? Usually, the rights of Kurds are mentioned in the region and other identities living in the region are not spoken much. Have these identities been included in the peace process, how they were affected by the conflict. How do they want to be involved in the solution process? How can social peace be for them? It would be nice to look at the questions. It is also very important about confrontation and the construction of social peace. If we want the NGO to play a role, we have to keep an eye on it. When the discourses of Kurdistan are used, other identities in the region are specific in their language. I wonder about that.

- Most recently, our friend, was murdered. This isn't something ordinary. This means that NGOs are targeted because they work. On this basis, NGOs should position and strengthen themselves. NGOs have done many things both during the peace process and conflicts, they succeeded. While talking about the process, I see a very serious attack towards the Kurds. The slightest mistake is falsely shown to be something disastrous. As if Turkey does not have any problems of its own. As if arrests, trustees, executions never happened. We have watched the solution process in motion in many areas of Kurdistan. Certainly, we should not underestimate the power of NGOs. We shouldn't stray away from science.

- We still have the idea to see our own thoughts in others, both in the religious and in our ideological readings with the Kurds. Now the state has taken power in the hands of the concern moves. Now Mr. Erdogan says; I will cultivate the religious generation. The PKK says; Together with Rojava, I want a world without blood, without a husband. What we want is democracy, equality, justice. So what did we do in this process? There's an unbelievably disproportionate orientation. You need to add them when preparing the report. You are deciphering what the state does. I want to address the NGOs in the West. Unconditionally, unconditionally, the PKK will not fight unarmed, perhaps. Why do you not want the rights and identities of Kurds from the state? I do not think that no problem will be solved violently, I refuse. If Southern Kurdistan proclaims independence tomorrow, we will again apocalyptic. Is there a PKK there?

We used to tell the leftists that you did not break the shell of Kemalism. And there are those who still don't. NGOs need to grow and strengthen themselves. We need to serve peace, but without peace. We have to deliver the rights of the Kurds, the Alevis.

- I would like to thank DİTAM for the planning it made during the days when the country remained in a democratic sense.

Peace should be done in this country as soon as possible. People were not dying in the peace process. But peace is being demanded as if there were Kurds and Turks, they want peace. Armenians are treated as if they have no flames. In 1915, Armenians, one of the most ancient peoples of this country, experienced the worst period, which has been going on for 100 years. The churches, schools and houses of Armenians were always destroyed. The interesting thing is that the state made government mansions with those gems. The villagers took those stones and made a house. You see that the walls of the houses are writing in Armenian stones. I think there are very large Armenian problems in this country. The Armenian problem arises where we are avoided. That's why I don't think we can get away with it. so I do not think that a very good peace will come. In the '90s, many people were murdered. When the excavations at the Palace Gate in Diyarbakır, bones appeared. In the past, where the prison and the courthouse, 1,000 Armenian groups have been massacred. Then it was done again in the 90s genocides. In the excavations, many bones gushed out, and then everyone asked "are those bones in the 90s or those 1915 Armenian bones? The Armenian bones are no problem. Press closed. We have documents. 60-70 thousand people live as Christians and many of them are also Islamized. In fact, each Armenian is a document.

- The situation after the city wars tells us something. There is anger against the state and the PKK. Once again, we try to come together with the forces of democracy. Nowadays, this is a concrete thing.

- What the Kurds want in democratic politics, this is a table where everyone constantly voices

and excludes the option of violence. It is necessary to remember that the organization has a paradigm that follows 18-19 years. Therefore, the PKK's future change of paradigm will touch the Kurdish people. In the issue of immunity, we screamed as much as we could. You need to keep the channel of democratic politics open so that we can resolve it. The foundation of the Republic is to create a Turkish-Sunni Muslim society. Who have not accepted this for years, Kurds. The most important parameter of the solution process has suspended the TC assimilation process 100 years later. In the process, many people confessed to being Kurds on television and in newspapers. Now the state is back to its former traditional state. Because it witnessed Rojava and turned it into a problem of being. Cultural assimilation continues uninterrupted. Tahir Elçi's name was taken from the park. Didn't Çatak have any other problems, changing the name of the park like that, as if it was sole priority. Therefore, this is a mentality aging back to the times of Party of Union and Progress. The first thing uttered after the referendum was that the Kurds made Erdogan the president. In the process of solution, I think that the process can be solved by politics and democratization within the scope of collective rights of the Kurds, not as a tactic of violence. I think that violence should be removed strategically and not tactically. I think the state should open political channels to the end.

- We, as the peoples of Armenia, Syriac, Kurdish etc, have sometimes accused each other. So, let's take a principle to remove it. No matter how many secret documents were in that period. At times, the lands of Kurds were confiscated. If they are solved, I'm sure we're going to solve a lot of problems. This is the basis of peace between peoples.

- First of all, the process of solution and Ankara's strategy and mindset should be perceived. The more democratization, the more violence-away from the conflict was foreseen. But the reality in the field, especially in the solution process, did not show much. In a separate autonomous region, the demand for parking increased to 35%, before 2015, and then to 55%. Local government is increasing from 30% to 80%. In fact, the basic predicament is that the more democratization started with the reduction of so many conflicts, but then returned to the vote. Ankara and Kandil returned so quickly from where they were standing that NGOs were left behind. Democratization is not a very basic point of the solution of the problem. Turks and Kurds are copying each other's paradigm. How much Kurdish nationalism is Turkish nationalism, I think. We are a nation-state, though we are a state - a nation. A narrow identity and victim identities emerged with him. But the reality in the field has forced us to change. Syria, Iraq situation ... basic questions to go over to Turkey identity development, he will go to the narrowing of identity? We perceive life as a society in the rearview mirror. When you concentrate on the rearview mirror, you can't see the front, but you can tug. Somehow, we have to move the discourse into the future. I get a positive return of it in daily life. I think we need to make changes about the method. We must enter a strategy for the future from the future. What kind of Ankara imagination is available in 2020, what kind of a Diyarbakır vision is there? I think that after talking about the future, the future design of the future, after the design of the main right-reverse work is required. I would like to work with young people if there is a second solution process, like wise young people. We need to cope with how we build life together. I think that the discourse of grievance no longer contributes much to the solution.

- For a while, the employees are forgotten by the press. If the rights are granted, the Kurds will probably want more rights, until they reach an optimum level. If the rights, the law is recognized, the Kurds' power to speak to the PKK will increase, this is what strengthens our hand.

- As you develop reforms and democratic demands, people's demand for arms is decreasing, but claims do not decrease. In the process of resolution, the votes of the Kurdish movement have increased, and Ankara needs to resolve this dilemma.

- There is a red Monday. They actually killed us, the dead are talking. Yes, we have to talk about the peace process, but someone is planning a massacre. For example, DİTAM should make a call at the end of the meeting, why party co-chairs should be kept under arrest and social peace. I think this state does not represent Turks. This state is a Turkish massacre. First of all, a call must be made to Turkish intellectuals. Why are you killing the Armenians, Kurds and Alevis by using my identity? Every ethnic identity has to be said to be sacred and equal. Identities, ethnic groups recognize each other with the state's mind. We're talking here in absentia, why don't you make up, can we reconcile you? Again, in this absentee, we do it again. There are several sources. The main problem of this peace problem is the state. It is the management of the peace process as it manages the crisis and makes various attractions. Anyone who goes to the funeral will look for his own dead body. We cannot talk about peace without having too many identities. We have to make a category, among those who really want to make peace and do not want to.

- The question of whether the armed struggle will be diminished as it becomes democratic. There is an unspoken issue, a matter of political parties. Recep Tayyip Erdogan is actually subject to a decrease in the number of votes in his polls. Kemal Kılıçdaroğlu also has the same situation. It's a matter that people die, party interests, sacrifice for voting. We have to think about it.

- Many topics are discussed together. I've looked at the program as to the Kurdish issue, disarmament, non-conflict, what exactly are we talking about. The main topic is Süreç The Role of NGOs in Peace Processes Temel. But the conversation is moving elsewhere. I would like to express my opinion on the process of the solution process, which is evaluated as İmralı interviews. It was a multi-actor process, AK Party, HDP, PKK. In 2013, we were in Kandil as a journalist with Anadolu Agency. We also participated in the organization of the AK Party. I think we're not looking for objective, impartiality. We are not burned in the area, there is no place left to collapse. Yes, people are unhappy, they react. What CSOs need to do is not to be a tool of politics by putting forward certain ideological concerns. Between 2013 and 2017, NGOs did what they did, they didn't call for meetings and they made whimsy. Either they were at the theoretical level.

- Before the 80s, when there was a different Kurdish issue, it became very different after the coup. Each trauma increased each demolition process. And today when we talk, we talk about side effects rather than the essence of the matter. And we say that they cannot be solved when they are spoken. If this problem had been solved before 80, it would be solved with much less cost. There is a Kurdish awakening in the Middle East. South Kurdistan experience is important for Turkey. They also belied the downplayed who killed ahead. Now he tries to win by win-win politics of Turkey. I believe that after 5-10 years, southern Kurdistan will live in Syria. Turkey needs to do is to see this trend. Mesut teacher's work on this issue. There are over 70 percent of the federal system. A sane state has to ask for a win-win policy. Iran, Baghdad, Damascus, you must see the Kurds you have to see a friendly hand extends. There is an example of Czechoslovakia. Do you want to leave with a bloody throat or are you in peace? The war strengthened the hand that to me is the fact that Erdogan reinforce a certain part of Turkey. Which is happening to the Kurds. The houses have to be demolished. We are referring to the PKK's laying down arms. No more harm to us. Even if the PKK did not do anything, the state would attack, but the PKK had to keep

it. so we have to reject this violence. Yes, a lot of problems but also lots of possibility. June 7 is a huge development for us. Kurds won the solution process. The Turks are ready to give two if the Kurds want one. If there is no violence, the Turks have reached a good point for the peace process.

- I listened to all of the conversations about the role of NGOs in the solution process. I want to ask something that we have so many people sitting and talking R.T.Erdoğan and his team have a worthy amount for? I don't think there's any way. He also touted that the process of solution as one who closely followed the Imrali talks was touted as the PKK finished at least for the west. On April 5, a meeting was held with Öcalan on the representation of minorities. Normally, the delegation went to İmralı every week and the last meeting was June 5th. Dear Öcalan said that this may be your last meeting. The state had already decided to finish the process. That is, the state is suffering from tension. On June 7, we saw that Mr. Recep Tayyip Erdoğan was in his seat and immediately after 7 June there were incidents. We have no hope at this point. Now we think about how we can go from this country. Another issue is that we see Kurdistan not only as Kurdistan but as the people of Mesopotamia. I'm desperate for the solution process. I do not think that Mr. Recep Tayyip Erdoğan will do the solution process for losing his seat. It is the Kurdish Political Movement that connects me to this land. I don't feel like I'm out here. One of the most important problems is the genocide of our land. The land they are going to return to has been destroyed. Maintenance-free and abandoned lands remain in the state treasury. The lands of people who are being threatened are of course neglected.

- I went 4 times during the solution process. Much has been said about the peace process, but I didn't want to talk about it, but I have to say something. I wanted to do 2 projects. One is about the peace process related to the barricade process and the media defense areas. When I first went, what we had to do in their eyes. 2. In the process I did not believe in my going. 3 was about what they should do in my arrival. When you look at them, the peace is so important that they sit at night and talk about peace.

Istanbul Workshop Outcomes:

- The subject of conducting lobbying activities at least internationally in terms of civil society.
- Civil society organizations have a major role in the resurgence of the resolution process.
- The need to create public opinion for the creation of common reactions from the civil area and the international arena.
- It is known fact it is difficult to build peace and a preliminary preparation has to be made.
- The politics should be enabled to tackle issues of Solution and Peace Process freely.

MINORITIES AND CULTURAL RIGHTS COMMISSION REPORT

PREFACE:

The statement «Europe is saving itself from the heritage of the past.» under Paris Convention is striking. Heritage of the past is of course not used in a positive sense; it means countless havocs, massacres, exiles, prejudice, discrimination, and mobing. This statement declares that the load of past issues, common or uncommon, that may make the life together harder is not ignored, yet there is the will of establishing the future life upon a new understanding, without suggesting that a common life is prohibiting. In this sense, an approach trying to give trust and hope to each other and other states, societies, communities and individuals is shown. Paris Convention is in this respect attempting to build a new life philosophy and make it real, and stating the consciousness and decisiveness to prevent heritage of the past from hindering the desired form of life for the future.

It's quite obvious how reasonable, relieving is this kind of a convention based on dialogue when considered in terms of concerned languages and religions. The heritage remains with its dead, frozen, half dead or alive parts; formation of a new and open life is aimed by not owning the heritage and trying to be free from historical malignancy of it. It doesn't mean nonembracing, forgetting or ignoring; on the contrary an awareness should be raised and we should prevent it from happening again. When the Paris Convention is considered from this perspective, it shows the willingness to create a new heritage for future generations starting from today.

There are countless heritages that are 'making today and the future unsafe' in our geography which are similar to or different from the ones refused by Europe. As Tigris Social Research Center (DİTAM), we have formed a Minority and Cultural Rights commission as part of "**Egalitarian and Pluralistic Democracy Network Project**". The commission prepared this report taking into account all the works, and suggestions from other NGOs and activists. Our commission made various suggestions by believing that the problems in Turkey regarding minorities and cultural rights can be solved commonsensically, easily and rapidly.

INTRODUCTION:

Turkey is going through a rough patch due to domestic and international issues. Events before and after 16th June referendum, tensions occurred in Germany and Holland and still continuing in Germany, unrest in the Middle East, trench operations and following arrests, removals from office and dismissals due to conflict, coup attempt by member of FETO, its motives and consequences, increasing number of refugees affected every citizen in Turkey. DİTAM Cultural Rights and Minorities commission kept working and finalized their works during such a period.

Cultural Rights and Minorities;

According to article 22 under 1948 Universal Declaration of Human Rights: "*Everyone, as a member of society, has the right to social security and is entitled to realization, through national effort*

and international cooperation and in accordance with the organization and resources of each State, of the economic, social and cultural rights indispensable for his dignity and the free development of his personality.”

Universal declarations are shared values of humanity, each article of which should be embraced by everyone and which should not be forgotten. Therefore, not only the people in Turkey, but also everyone throughout the world should embrace the declaration. Violation of any article shouldn't be underestimated and should be reported.

Culture is “the collection of material and spiritual actions and outputs of a social group that makes it different from other groups.”⁽¹⁾ according to the definition that concerns our region the most.

The level of cultural diversity in our region can be realized better when considered in the light of this definition. There are many different groups that are different from each other in terms of religious beliefs, ethnicity and cultural values. These social groups differ from each other significantly. Difference between Muslims, Alevites or Christians can be given as an example to this situation. Thus, the most important thing is to preserve cultural diversity, make it visible and provide it with opportunities to improve.

Cultural diversity means different identities, ethnicity, religious beliefs and cultures in general. According to the definition by UNESCO in 2005, “*Cultural Diversity*” refers to the manifold ways in which the cultures of groups and societies find expression. Cultural diversity is made manifest not only through the varied ways in which the cultural heritage of humanity is expressed, augmented and transmitted through the variety of cultural expressions, but also through diverse modes of artistic creation, production, dissemination, distribution and enjoyment, whatever the means and technologies used.”

Cultural rights are divided into two parts as general and special. These are;

General Cultural Rights

- ▶ Right to Expression
- ▶ Right to Write
- ▶ Right of Distribution and Press
- ▶ Right to Publish and Create
- ▶ Right to Education
- ▶ Right to Cultural Organization

Special Cultural Rights

- ▶ Right to ask for Culture
- ▶ Right of Culture Development
- ▶ Right to Participate

- ▶ Right to Cultural Autonomy
- ▶ Right to Protection of Culture.

The extent of cultural rights concerns *the rights of protection of culture, living, development, consumption, production in the societies where the social structure is formed by groups of different ethnicities, languages, religious beliefs and national identities*. Therefore, adoption of and compliance with the rights is of great importance as well as recognition of the rights by law.

The following international conventions based on regulations by states concerning cultural rights under cultural policies should be recalled:

- ▶ United Nations International Covenant on Civil and Political Rights (1966)
- ▶ United Nations Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1976)
- ▶ Convention on Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (1948)
- ▶ Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (1979)
- ▶ Council of Europe Framework Convention for the Protection of National Minorities (1995)
- ▶ Vienna Declaration (1993)
- ▶ Freiburg Declaration (2007)
- ▶ Universal Declaration on Cultural Diversity (UNESCO,2001)
- ▶ Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions (UNESCO,2005)

Again, in 2003, UNESCO defined ‘*Tangible cultural heritage / Intangible cultural heritage*’ as follows: “*Intangible cultural heritage means the practices, representations, narratives, information, skills and related tools, equipment and cultural venues that are defined as a part of their cultural heritage by communities, groups and in some cases, individuals. This intangible heritage that is passed from one generation to another is constantly reproduced due to the interaction between the communities and groups, and their environment, nature and history and this gives them the feeling of continuity; this way it contributes to the respect towards cultural diversity and human creativity....*”

Posing international norms about cultural rights and minorities and signing of such norms by states is a significant and critic step for humanity. Visibility of cultural diversity worldwide allowed the detection and acceptance of problems and demands. When it’s considered that countless languages and cultures vanished from the earth without any traces of heritage throughout the history, the importance of the issue can be seen easier. And to understand the seriousness of the situation, it’s important to understand and protect not the homogenous life, but the heterogeneous life and its requirements. Therefore, it’s not easy to ensure that the cultural diversity survives freely. Many cultures are having hard times for no reason, being assimilated and finally becomes similar to the dominant one and vanishes due to understandings and lifestyles that are excluding the other and considers the other/the different one a threat to their own culture and existence. Thus, our commission feels the need to remind the narrative on cultural diversity and its sustainability to students at schools.

Among many ethnic and religious structures that keep living in our region historically, especially Armenians, Assyrians, Alevites and Domis were harmed seriously in the last century.

It's important to detect current problems as well as the damage on the cultural diversity in the past. Therefore, the priority of this report is to state both problems of minorities and different cultures in using legal rights and their current problems. For this purpose, problems of Assyrian, Yezidi, (shafii Muslim,) Alevite and Armenian communities were dwelled on.

Before the analysis, it's also important to address the recently increasing hate speech. There are situations including hate speech among individuals and even hate crime and murder due to their yes, no, Boycott or Invalid Vote preferences. Tensions with Germany and the Netherlands that occurred and still going on led to increase in hate speeches against some countries and within Turkey itself. Attention should especially be drawn to the hate speech "there are crusaders living amongst us" in Turkey. Discourses with such content that are harassing Christian people who are Turkish citizens should be objected to with a high voice and literary ways. Referring to latest developments about hate speech, discrimination and censorship would be more than enough. Mentioning that a Syrian 9 months pregnant woman was murdered after being raped and the 10-year old child with her was also killed would be enough to show the seriousness of the situation. It's possible to list all such tragedies. But we should instead mention about the prevention of such thoughts, emotions and phenomena.

HATE SPEECH

- ◆ **"Do I have to feed the Syrians perving on Turkish women on beaches "** (Sinan Ogan; 3rd of March, 2017)
- ◆ "Armenian claiming to be a Kemalist" for Chairperson of CHP (Republican People's Party), Kemal Kılıçdaroğlu, "Jews claiming to be Kurdish" for Co-Chairpersons of HDP (Peoples' Democratic Party), Selahattin Demirtaş and Figen Yüksekdağ, and "Israeli dogs claiming to be Nationalists" for Cumhuriyet (Republic) and Sözcü (Announcer) newspapers (Mayor of Darende, 4th of February, 2017)
- ◆ **"Alevites got everything about religion wrong, they are drinking and going crazy"** (Kürşat Doruk, lecturer at Bolu Abant İzzet Baysal University)
- ◆ "All reprobate sectarians who advocated djemevi, Ali, respect towards human, Madımak, tolerance are with murderers at Halep. Group of damned..."; "A Battle of Manzikert will be seen at all corners of this geography. Shah Ismail's bigot sectarian bastards will answer. If you are like Shah, then we will be like Selim I", (Abdulkadir Şen, lecturer at Muş Alparslan University; 13th of December, 2016)
- ◆ **The newspaper "Yeni Akit" pointed Arab Alevites as targets. It listed the neighborhoods where Arab Alevites are living. (8th of February, 2016)**
- ◆ "Answer to insolent Greek with a t-shirt » (Star, 5th of May, 2017)
- ◆ "Jew demolished 3 houses owned by Palestinians" (Yeni Konya, 5th of May, 2017)
- ◆ "USA protects Kurdish terrorists with a 'tampon'" (Günboyu, 2nd of May, 2017)

APPROACH TOWARDS REFUGEES

- ◆ Ramazan Şahin had been stabbed and killed the other day in Sultangazi during a fight between an Afghan and Syrian group and inhabitants of the neighborhood. After the incident, tension in the region continued this evening. A group that gathered to protest the murder in front of Ramazan Şahin's house reacted the situation by chanting. (19th of May, 2017)
- ◆ 9 months pregnant Syrian woman was kidnapped along with her 10-month old child in Kaynarca Province of Sakarya. The woman and her son who were taken to forest were killed by being stamped out with rock after the woman was raped. B.K. and C.K. who were arrested after investigation confessed their crime and it was discovered that the convicts opened the door of the house of their colleague with whom they argued couple of days ago with a pry bar and kidnapped his wife and child while he was at a shift at the factory.

CENSORSHIP:

- ◆ Yeşim Ustaoglu's film "Hesitation" that came out in 2016 was censored.
- ◆ Ministry of Culture censored 3.5 minutes of the film called Zer produced by Kazım Öz in 2017.

DISCRIMINATION

- ◆ **Collecting the experiences of Alevite candidates who are given low grades during the oral interview although getting high grades in Public Personnel Selection Exam said: "We want interview and assessment based on merit". (Bianet; 11th of October, 2016)**
- ◆ It was discovered that during TEOG (Transition from Pimary to Secondary Education), the points of minority students who were exempt from religion course were calculated as if they took the course but passed with the lowest grade. It was claimed that there was a mistake and the points would be calculated again. (suryaniler.com)

ASSYRIANS⁽²⁾

Assyrians who kept living in the Middle East, especially in Turkey, Iraq, Syria and Lebanon were exposed to big tragedies and massacres that no Assyrians were in the last century. The massacres that started as of the beginning of 1900s carried out a genocide of almost 3/4 of Assyrians systematically between 1915-1918 and the rest was forced to migrate. This tragedy was called "Seyfo" which means "saber" or "sabering" by Assyrians.

This ethnic cleansing was carried out against Assyrians in the South East, and against Armenians in the Eastern Anatolia. And unfortunately, part of Kurdish group were used by the Ottoman Empire in that period for the cleansing movement, the same as using local groups by arming them against each other under the name of "keeper system".

Therefore the Assyrians weren't allowed to have their own language, religion and culture and as a result, no political ideas were developed among Assyrians.

As a result of decades of oppression, Assyrians were forced to migrate to Western States (especially Europe and America) in masses in 50-60 years. Abandoning their homeland (Bethnahrin – Mesopotamia) by leaving behind all churches, monasteries, historical structures and culture of 2000 years is due to social, cultural and religious reasons.

Many Assyrian villages were emptied or burned down, and many unsolved murders were committed. The mentality and logic of the state not recognizing any communities other than Turkish people finally accepted the existence of Assyrians, Kurdish and other groups living on these lands for thousands of years as a result of all the struggles. However, this wouldn't mean anything before it's secured by the constitution.

Demands of Assyrians whose social, political, cultural, economic, religious rights should be secured under equal citizenship principle although included in the Lausanne Agreement signed in 1923 but not implemented and was postponed are as follows:

1. Articles of Lausanne Peace Agreement concerning rights of minorities should be applicable to Assyrians, without discrimination
2. Recognition of Assyrian identity and constitutional assurance of all identities under Turkish citizenship upper identity,
3. Elimination of obstacles before Assyrian language and culture and granting of right to education in one's mother tongue,
4. Granting of right to organization based on freedom of thought, belief and expression, and elimination of all social inequalities from the constitution and laws including but not limited to gender inequality,
5. Protection of historical artifacts of Assyrian heritage in Upper Mesopotamia and return of such historical areas to their rightful owners.
6. Dissolvement of village guard system and implementation of social and economic projects for the return of Assyrian people to their villages and removal of all obstacles before right to possession.
7. Repair of any villages, churches and monasteries that were burned down, demolished and emptied during conflicts in the last 30 years, provision of fair opportunities to families who were forced to migrate to return to their villages.
8. Return of old names of Assyrian and Kurdish villages and residential areas in the region that were translated to Turkish following the foundation of Republic of Turkey.
9. Return of immovables in Assyrian villages that were confiscated by the state after Assyrian villages were emptied on the grounds that they are deserted.
10. Settlement of current Mor Gabriel case that is a part of the said land problems of Assyrians within the framework of rule of law by Republic of Turkey and return of lands to their rightful owners as soon as possible.

11. Ending Turkism and pan-Islamism effects in schools. Additionally, removal of books that are considered racist and are providing misleading information about minorities in Turkey and provision of objective information about minorities in Turkey instead.
12. Removal of twisted information about Christianity in the books provided at schools by the MoNE under the name of Religion and Ethics, preparation of information about Christianity by consulting Christian reverends and their provision to students.
13. All opportunities provided to Muslim reverends by Directorate of Religious Affairs should also be provided to all Christian reverends in the country based on principle of equality among citizens.

Minority Problems of Yezidis Living in Turkey⁽³⁾

Yezidiness which is one of the religious traditions of the Middle East and the communities under this name originally lived in Kurdistan region. Today, they are living in Kurdistan Regional Government in Iraq, in Turkey, Syrian, Armenia, Georgia, Europe and Russian Federation. Although we don't have certain statistics, according to Yezidi resources, there are 750 thousand Yezidis around the world including around 400-450 thousand Yezidis in Kurdistan Regional Government in Iraq, 15-20 in Syria, couple of thousands in Turkey, 150-180 thousand in Russian Federation and around 60-75 thousand in Europe. Ethnically, they all have Kurdish origins. In general, they use Botan Accent of Kurmanci dialect of Kurdish. Majority of Yezidis in Turkey migrated to Europe from Diyarbakır, Mardin, Urfa, Batman and Şırnak. There are so little number of Yezidis left in Turkey.

- ▶ The biggest problem Yezidis in Turkey have is that they don't have their own religion, their ethnic identity and minority status. Therefore, their religion and ethnic identity are not officially recognized. Only Greeks, Jews and Armenians are recognized in Turkey.
- ▶ Yezidis are rejected, denied and faced with assimilation policies due to being ethnically Kurdish and not being Muslim.
- ▶ Yezidis don't have any representation, official institution or organization where they can express themselves or their problems.
- ▶ There are no Yezidi representatives in the GNAT or any other governmental institutions.
- ▶ Yezidis are deprived of a governmental agency that can regulate their religious affairs. There is no religious mechanism that can provide religious information to Yezidis.
- ▶ Yezidis never had important positions at governmental agencies due to minority policies in Turkey and the nature of Yezidi community as an introvert one.
- ▶ Yezidis are deprived of institutions that can make scientific research on their religion, history and culture.
- ▶ "Yezidiism" is not written under the religion section of identity cards. This situation is based on a legal procedure that was discovered during correspondence between Ministry of Interior General Directorate of Population and Citizenship Affairs and the Directorate of

Religious Affairs in 1980. General Directorate of Population and Citizenship Affairs asked the Directorate of Religious Affairs if the Yezidiism is a religion or a sect. Directorate of Religious Affairs defined it as a sect among the Muslims. Therefore the religion section was filled as Islam.

- ▶ Yezidis were marginalized among Muslim communities. Although they are quite close in terms of ceremonies and social events such as weddings, funerals in terms of social relations, they are marginalized in situations such as the meat cut by a Yezidi is not eaten by Muslims.
- ▶ Most of the properties and villages of Yezidis were seized following the migration of majority of Yezidis to European countries.
- ▶ Yezidiism is insulted, humiliated and marginalized via media and through politics in Turkey.
- ▶ This marginalization culture makes it harder for Yezidis to live among a conservative society and do business.
- ▶ Yezidis can't go back to their homeland due to reasons above and this keeps new generation Yezidis far from their religious traditions.

SUGGESTIONS

- ▶ Ensuring that each language, religion and culture is free and safe
- ▶ Laws for development of each language, religion and culture
- ▶ Merit-based interview and assessment in recruitment of public personnel and recording the interviews.
- ▶ Elective courses in mother tongue until education from pre-school to university in mother tongue is provided.
- ▶ Works to raise awareness among the society about the definition of minorities and their cultural rights under international agreements.
- ▶ Discussion of hate speech and hate crime in schools.
- ▶ Exposure of any discrimination, hate speech.
- ▶ Use of "minoritized" when needed due to the fact that the word 'minority' is not enough to explain some social tragedies seen not only in our lands, but in Caucasia and the rest of the world and to create the desired effect.
- ▶ Informing Turkish society about the refugees, why they are in Turkey, under what conditions they live and why are they under current conditions leaving their homeland. Attention should be drawn to hate speech against refugees through education and religious institutions, and existing rage and prejudice should be obviated.
- ▶ Content and provision method of 'values education' that is included in the educational programmes and is addressed under each course should be followed closely.

- ▶ Problems regarding confiscation of lands by the state and third persons that keep Assyrians and Armenians from returning to the region should be eliminated.
- ▶ Assyrians should also be included in the official list of minorities as Armenians and Greeks in accordance with the Lausanne Agreement.
- ▶ Kırklardağı is sacred for many languages and religions that existed or still existing in Diyarbakır. Therefore, it would be a respectful move and a source of happiness if the structures on Kırklardağı could be demolished so that the place can go back to its original state. Additionally, no religious or cultural symbols should be allowed around Kırklardağı and its surroundings.
- ▶ Ravage of tombs of Alevite Turkmens living in Diyarbakır should be prevented.
- ▶ Migration outside the region should be prevented.
- ▶ All sacred place in ruin state should be preserved.
- ▶ For restoration and recreation of Suriçi and Hevsel gardens, experts in their fields should ne consulted and recruited.
- ▶ Schools with education in Arabic in Siirt and Mardin, and in Assyrian in Mardin and Midyat, and in Armenian in Diyarbakır should be opened.

CONCLUSION

According to all developments, the importance of reaching all parts of the society to be against hate speech and crimes and of creating a network around this aim together with civil society organizations is clearly seen. If the hate speech is not uncovered and discussed, it may easily turn into hate crime, we seen that it is already turning into that and that transformation will take the society under influence and lead to spreading of hate speech and crime in no time. Problems experienced by minorities and different cultures that are marginalized should be discovered and reported to public opinion and private and public institutions that can prevent the problems, and the developments should be closely followed.

Minorities and different cultures should be given the opportunity to Express their demands and concerns freely and securely. A peaceful society is made of a peaceful community and individuals. This peace can only be achieved by making unrests visible and settlement of such unrests by discussion. Societies of our day where peace and prosper is maintained has societies that make differences visible, normalize them and provide everyone a safer life. Sincere efforts should be made to end polarization in Turkey that terrorized the world before the Cold War, perception of internal and external enemies. As it can be seen in our near history, acceptance of Dersim massacre, positive developments about Kurdish language and their maintenance are developments that should be kept and supported. However, reference point shouldn't be making such changes and reforms when only desired by the state or in accordance with the conjuncture, but also when demanded by minorities and cultures that has their own problems and demands.

Our report is in the form of a suggestion to the State to own problems of minorities and cultural rights in Turkey, making them more visible and initiation of official efforts to solve such problems.

References:

- (1) Presentation “Analysis of Definitions and Research on Cultural Rights in terms of Cultural Policies”, Özle Örcen, 2012, Istanbul Bilgi University, Master’s in Cultural Management
- (2) “Assyrians”, Yuhanna Aktaş, 2017
- (3) “Minority Problems of Yezidis in Turkey”, Yaşar Kaplan, 2017
- (4) “Armenians of Ottoman Empire before 1915”, R. Kevorkian, Paul B. Paboudjian, Aras Yayıncılık, 2012.

EXECUTIVE SUMMARY OF THE REPORT

Within the scope of the project “Egalitarian and Pluralist Democracy Network” implemented by DITAM, in a period of one year between June 2016 and June 2017;

Name of Province/Date (dd/mm/yyyy)

- Van (18.06.2016),
- Batman (23.07.2016),
- Şanlıurfa (24.07.2016),
- Hakkâri (20.08.2016),
- Diyarbakır (01.10.2016),
- Diyarbakır (24.12.2016),
- Diyarbakır (18.02.2017),
- Diyarbakır (29.04.2017),
- Ankara (20.05.2017),
- İstanbul (03.06.2017)

In seven provinces given above as a list with dates, 10 (ten) meetings and workshops were organized. All of them were held with the participation of participants from the neighbouring provinces and active participation of the network members.

This one-year period of the project took place in the July 15 failed coup attempt and then under conditions of the state of emergency.

Although many prominent non-governmental organizations have been closed with the Decree Laws, it should be underlined definitely that the participants in the project-network axis contributed to DITAM’s efforts by adding a lot of meaning and presenting their suggestions and insisted in that this Network should be continued.

When results of meetings and workshops are evaluated;

- Relations between non-governmental organizations, inadequacies, joint work skills, institutionalization (or vice-versa) are still important topics!
- Some non-governmental organizations see themselves as institutions that do business on behalf of the state due to the conditions of the period, and therefore they are unable to address other non-governmental organizations when they are invited for some activities! While the state protects some non-governmental organizations, they restrain some of them!
- Women’s organizations are insufficient, which encourages the violence against women!
- Connections established through politics by non-governmental organizations damages civil

society, and makes things worse.

- Nevertheless, non-governmental organizations should never give up on the insistence of the use of legitimate means in spite of everything while claiming!
- Since social media is highly effective, it is important for NGOs to insist on education and usage of the social media!
- The importance of lobbying in international arena in terms of civil society, and if it is needed, to be insistent!
- Promising prospects of creating partnerships through experienced examples (the togetherness for keeping Hakkari as province), in spite of difficult conditions!
- The emphasis about that the civil representation will continue in any case, and the closure of non-governmental organizations by the OHAL (the state of emergency) decree does not mean that the civil area is finished
- The demands for the expansion of Democracy Network to cover not only the region but also all around Turkey, the Middle East and Europe, because this Network is promising!
- The Network should operate without being under influence of neither ideologies nor the power and other political structures; it should be transparent, accountable
- The topics highlighted in almost all the meetings were that the basic problem of the region is violation of rights and the Kurdish Question, the source of all the problems, haven't been solved yet.

When the discussions are monitored, it will be noticed that what guided debates were expectations about the possible "Resolution Process". On this occasion, it was stated that non-governmental organizations had a great role to revive the Solution Process.

While peace is known to be difficult, the need of preliminary preparation for peace was expressed. It was also stated that opportunities to do politics should be allowed on the process of Solution and Peace.

"Bu doküman Avrupa Birliği finansal yardımıyla oluşturulmuştur" "Bu yayının içeriğinden sadece Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi Derneği sorumlu olup hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

"This document has been produced with the financial assistance of the European Union". "The contents of this publication is the sole responsibility of Dicle Social Research Centre Assosiatin and can in no way be taken to reflect the views of the European Union".

Lise Cad. Arma Yapı Sitesi A-Blok No: 1 Yenişehir Diyarbakır/TÜRKİYE
0412 228 00 03 • 0412 229 00 08 • ditam.der@gmail.com • info@ditam.org.tr

www.ditam.org.tr

/ditam21